

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 17 mars justerades.

§ 2 Anmälan om faktapromemoria

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:
2020/21:FPM92 Kommissionens handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter *COM(2021) 102* till arbetsmarknadsutskottet

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till försvarsutskottet:
RiR 2021:7 Projektbidrag från anslag 2:4 Krisberedskap – ett styrmedel med utmaningar

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2020/21:158 till försvarsutskottet

2020/21:161 till civilutskottet

2020/21:163 till socialutskottet

2020/21:165 och 170 till justitieutskottet

2020/21:166 till finansutskottet

2020/21:168 till konstitutionsutskottet

Skrivelser

2020/21:95 till kulturutskottet

2020/21:145 och 146 till finansutskottet

2020/21:162 till skatteutskottet

Prot. 2020/21:103
7 april

Motioner

2020/21:3900 och 3912 till skatteutskottet
2020/21:3903 och 3906 till socialförsäkringsutskottet
2020/21:3915 till skatteutskottet
2020/21:3901 till skatteutskottet
2020/21:3905 till socialförsäkringsutskottet
2020/21:3898 till civilutskottet
2020/21:3894 till socialförsäkringsutskottet
2020/21:3913 till arbetsmarknadsutskottet
2020/21:3882 till trafikutskottet
2020/21:3899 och 3916 till näringsutskottet
2020/21:3908, 3911, 3914 och 3917 till miljö- och jordbruksutskottet
2020/21:3884 till utbildningsutskottet
2020/21:3895 till konstitutionsutskottet
2020/21:3918 till utrikesutskottet
2020/21:3883, 3887, 3889, 3891 och 3892 till justitieutskottet
2020/21:3904 till konstitutionsutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Skatteutskottets betänkanden
2020/21:SkU18 Inkomstskatt
2020/21:SkU19 Företag, kapital och fastighet
2020/21:SkU21 Mervärdesskatt

Utbildningsutskottets betänkande
2020/21:UbU11 Lärare och elever

*Ändringar i statens
budget för 2021 – Stöd
till äldreomsorgen med
anledning av corona-
viruset*

§ 6 Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU46
Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Vi ska nu debattera finansutskottets betänkande nummer 46. Betänkandet bygger på Moderaternas, Vänsterpartiets, Kristdemokraternas och även Sverigedemokraternas politik för mer pengar till äldreomsorgen.

Majoriteten i utskottet vill låna pengar i dag för att permanent öka statens utgifter. Det var precis den typen av ekonomisk oansvarighet i budgetfrågor som vi efter 90-talskrisen sa att vi aldrig skulle tillbaka till.

Men först sakfrågan.

Coronakommissionen pekade i sitt första delbetänkande på en rad strukturella brister inom äldreomsorgen. Det är i de flesta fall problem som varit kända sedan länge. Därför har vi socialdemokrater i budget efter budget prioriterat mer pengar till välfärden och omsorgen.

I höstbudgeten för 2021 genomförde regeringen en historisk satsning på äldreomsorgen med tillskott på 4 miljarder kronor per år.

Regeringen har även presenterat ett äldreomsorgslyft som syftar till att förbättra personalförsörjningen och ge fler fasta anställningar genom att möjliggöra kompetenshöjande åtgärder under arbetstid för undersköterskor, vårdbiträden och första linjens chefer inom äldreomsorgen. Satsningen omfattar sammanlagt drygt 3,3 miljarder kronor 2021.

Dessutom har regeringen tillfört kommuner och regioner 22,5 miljarder kronor i generella statsbidrag 2021, varav 12,5 miljarder är en permanent höjning. Det var därför många kommuner och regioner trots corona gick med överskott förra året.

Äldreomsorgen i Sverige behöver en långsiktigt trygg finansiering för att vi ska kunna bygga ut den när allt fler lever allt längre, höja kvaliteten och förbättra arbetsvillkoren. Men är detta vad som ligger på riksdagens bord? Tyvärr är svaret nej. Det här är ingen långsiktigt trygg finansiering.

Herr talman! Förutsättningen för en långsiktigt trygg finansiering av välfärden är sunda statsfinanser. Sverige fick under 90-talskrisen lära sig detta den hårda vägen.

Den budgetprocess vi har i dag, som syftar till att hindra hoppande majoriteter från att försvaga statens finanser, är ett arv från 90-talets budgetunderskott, massarbetslöshet och skenande statsskuld. Aldrig mer! sa vi gemensamt över blockgränsen.

Syftet med dagens budgetprocess är därför att utgifter och intäkter ska hänga ihop. Om man ökar statens utgifter, exempelvis till äldreomsorgen, ska det även finansieras fullt ut. Detta begränsar naturligtvis det politiska handlingsutrymmet och är tänkt att förhindra tillfälliga majoriteter från att fatta beslut om möjligen angelägna men ofinansierade reformer.

Varför kan vi då gå med underskott nu? Just nu i en lågkonjunktur kan staten gå med underskott, framför allt för att rädda jobb och företag. Därför är också de krisåtgärder som vi i regeringspartierna tillsammans med Liberalerna och Centerpartiet vidtagit och lånat till tillfälliga. På sikt måste plus och minus gå ihop, annars kommer nedskärningarna som ett brev på posten. Man kan helt enkelt inte tillfälligt låna pengar för att permanent öka utgifterna.

Förra året tog samma oheliga allians initiativ till ändringar i statens budget, men då var de finansierade. Nu går man fram med ofinansierade satsningar som dessutom är tänkta att gälla för flera år framåt.

Det ska bli intressant att höra hur kommande talare motiverar detta. Hur förklarar till exempel Moderaterna att man nu frångår den budgetpraxis som vi gemensamt i bred enighet har efterlevt sedan 1990-talet?

Det enda argument jag hittills hört är så kallad whataboutism: Men sossarna, då? Det syftar på att Socialdemokraterna år 2013 stoppade en av

alliansregeringens skattesänkningar. Men den gången stärktes statens finanser. Nu försvagas de. Det är bokstavligen motsatsen.

Herr talman! Att utskottets majoritet nu står i begrepp att rösta igenom en dyr reform helt utan finansiering är det största avsteget hittills från den budgetpraxis som gett oss en av Europas starkaste statsfinanser. Jag blir faktiskt orolig när jag ser hur lättvindigt det sker från vissa partiers sida. Är det så här vi ska ha det framöver?

Kostnaden för ekonomiskt lättsinne kan bli väldigt hög i form av förlorat förtroende för svensk ekonomi, högre räntor på bostadslån och i förlängningen nedskärningar i välfärden – precis som förra gången. Vi vet ju faktiskt hur det gick.

Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna släpper så att säga ut anden ur flaskan utan någon tydlig plan för hur den ska tryckas tillbaka ned i flaskan igen. Ordning och budgetdisciplin är lätt att riva ned men svårt att återskapa. Det är, som finansminister Magdalena Andersson har uttryckt det, bottenlöst naivt.

Herr talman! Coronakrisen har visat hur viktigt det är med starka statsfinanser. Om inte den socialdemokratiskt ledda regeringen sparat i ladorna under de goda åren hade vi aldrig haft de möjligheter vi har i dag att skydda jobb, välfärd och företag.

År 2014 tog vi över en svag ekonomi. Den moderatledda regeringen hade valt att prioritera sänkta skatter framför nästan allt annat och lämnade efter sig ett stort underskott. Vi vände den utvecklingen.

Vi socialdemokrater har rustat svensk ekonomi. Vi har gjort det inte bara för att det är viktigt i sig utan framför allt för att vi vet att det är grunden för en fungerande välfärd. På det sättet kan vi investera i välfärd och utbildning och få fler i arbete samtidigt som vi klarar statsfinanserna.

Vi kan vara oense, eller vi *ska* vara oense; det är liksom själva grunden för demokratin. Vi kan ha olika prioriteringar i statsbudgeten och tycka olika om skattesatser, reformer och investeringar. Så kommer det att fortsätta vara. Men vi borde inte vara oense om spelreglerna eller om principen att alla reformer ska vara finansierade.

Jag vill verkligen varna för den väg som utskottets majoritet har beslutat sig för att ta. Vi vet vart den vägen kan leda, och det kan gå fortare än ni tror.

Herr talman! Med allt detta sagt behöver äldreomsorgen verkligen mer pengar framöver. Men det kan inte finansieras med goda intentioner. Utan sunda statsfinanser finns i längden ingen täckning för de checkar som skrivs ut.

Utformningen av de föreslagna satsningarna gör tyvärr också att pengarna riskerar att inte få avsedd effekt. Detta har också mycket tydligt framförts till utskottet av till exempel Sveriges Kommuner och Regioner. Vår bedömning är att dessa problem, som Sveriges Kommuner och Regioner och andra aktörer har pekat på, kvarstår även efter utskottsmajoritetens justeringar. Vi anser att förstärkningar till äldreomsorgen under 2021 behöver utformas på ett sådant sätt att det kan göra skillnad redan i år och att det därför är svårt med alla de detaljer som majoriteten föreslår.

Långsiktiga förstärkningar av äldreomsorgen görs bäst inom den ordinarie budgetprocessen under hösten så att kommunsektorn får rimliga möjligheter att ställa om och så att pengarna verkligen kan få den avsedda effekten. Det kanske inte ger lika bra rubriker i dag. Men om det är äldre-

omsorgen som är viktig är det detta som är grejen. Det kommer att ge betydligt bättre förutsättningar för en bättre äldreomsorg i morgon.

Anf. 2 ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Det har varit ett minst sagt väldigt svårt och tufft år för många. Även om vi nu börjar se ljuset i tunneln när vi tänker på vaccinering vet vi fortfarande inte hur lång den tunneln är. Krisen pågår just nu. Smittspridningen är fortfarande väldigt hög runt om på många platser i landet.

Det har varit ett tufft år för många. Många har fått betala ett högt pris under året, herr talman. Jag tänker på dem som jobbar inom intensivvården. Jag tänker på lärarna, som har varit utsatta i skolan, och på eleverna, speciellt gymnasieeleverna, som kanske inte har träffat sina klasskompisar under nästan halva sin gymnasietid.

Jag tänker också på alla de företagare som just nu går på knäna, har belånat hus och hem och inte vet hur det kommer att bli därför att de stöd som är utlovade inte når fram. Jag tänker på alla anställda som inte längre är anställda utan har blivit arbetslösa och undrar när de kan komma tillbaka i arbete.

Och så tänker jag, herr talman, på alla dem som jobbar i äldreomsorgen. Det har varit ett otroligt pressat år för dem, med en hög risk och oro för smitta.

Men allra mest – och det är detta debatten i dag handlar om – tänker jag på de äldre. De äldre har betalat ett otroligt högt pris i den här pandemin, på så många sätt. De som är över 70 har ofta isolerat sig och inte träffat barn och barnbarn. Väldigt många är isolerade i ensamhet – de lever ensamma och har inte träffat andra. På landets särskilda boenden har det varit besöksförbud under långa perioder. Ensamheten har varit brutal. Dessutom, herr talman, har väldigt många äldre dött under pandemin.

När Coronakommissionen kom med sin rapport i december hade drygt 7 000 människor avlidit; nu är det ytterligare nästan lika många. Coronakommissionens slutsats var väldigt tydlig och klar. Det handlade om att regeringens långsamma agerande lett fram till en väldigt stor smittspridning bland de äldre. Man dröjde med att införa besöksförbud och med att tillgodose behovet av skyddsutrustning. Allt detta ledde till en hög smittspridning på landets äldreboenden.

Men något som också blev tydligt i och med Coronakommissionens rapport var att pandemin satte ljuset på de strukturella problem som finns i svensk äldreomsorg. Man lyfte fram behovet av bättre medicinsk kompetens och av en mer ordnad samsyn mellan regioner och kommuner – olika huvudmän som tillsammans med även andra aktörer ska samverka. Det blir extra svårt i en kris.

Man lyfte fram problemet med bristande kontinuitet bland personalen. Många har tillfälliga anställningar och timanställningar, och detta skapade stora problem, speciellt i början av pandemin.

Alla dessa tydliga problem som Coronakommissionen lyfte fram är grundorsaken till denna debatt och det beslut som riksdagen i dag ska fatta. Under det här året har problem lyfts fram, och vi har som riksdag försökt avhjälpa dem längs hela vägen. Det är precis detta vi nu gör. Moderaterna, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna, men också Sverigedemokraterna,

ställer sig bakom att vi nu på allvar påbörjar resan för att rätta till problem i omsorgen om de äldre.

Vad är det då vi gör i dag, herr talman? Vi fattar beslut om en inriktning som vi, en majoritet i Sveriges riksdag, ser behövs. Det handlar om pengar till kommuner för att jobba med just den medicinska kompetensen. Här finns det många olika saker man kan göra. Man kan se till att locka tillbaka sjuksköterskor som lämnat yrket, satsa på medicinskt ansvariga läkare och se till att fler undersköterskor kan läsa vidare och bli specialistundersköterskor. Det finns en mängd sätt att göra detta på, och den resan påbörjas nu.

Vi är också tydliga med att kontinuiteten bland personalen måste förbättras. Därför har vi prestationsbaserat stöd för att uppmuntra kommuner att just jobba mer med fasta anställningar i stället för timanställningar.

Och slutligen görs i den här budgeten på drygt 4 miljarder också en satsning på en mycket viktig fråga, nämligen boendefrågan. Nu kan man från kommunernas och även andras sida söka stöd för att bygga trygghetsboenden.

Herr talman! Vi gör alltså detta för att de äldre har betalat ett högt pris i denna kris. Vi gör det för att det är akut och bråttom att börja vända skutan. Det kommer att ta tid; detta är ett första steg. De äldre som betalat ett högt pris under pandemin ska veta att våra partier, vi som har tagit initiativ till detta, vill ändra inriktning. Vi vill alla göra det långsiktigt. Det är de som har jobbat ett helt liv och gått före oss värda. Det är de äldre och sköra på våra äldreboenden och i hemtjänsten verkligen värda. Vi har ett ansvar att göra detta.

Därför är jag glad, och jag vill tacka både Ulla Andersson och Jakob Forssmed från Vänsterpartiet respektive Kristdemokraterna för de konstruktiva diskussionerna. Jag tackar också Dennis Dioukarev från Sverigedemokraterna som är här för att ni ställer er bakom det här beslutet. Och till alla andra partier, som uppenbarligen inte tänker rösta nej även om man i dag är väldigt kritisk, vill jag säga: Jag tror att detta är väldigt viktigt, och jag är glad över att vi tar det här steget.

Så ett kort svar på finansutskottets ordförandes långa inlägg om ramverk och budgetprocesser. Det finns stor anledning för oss alla att efter den här krisen fundera på hantering av olika delar av ramverket och också budgetprocessen.

Jag kan konstatera att under loppet av drygt ett år har regeringen och stödpartierna lagt fram 18 extra ändringsbudgetar, ofinansierade, på 400 miljarder. Vi har varit för mycket av detta, men jag tror att det finns en diskussion att ta om rollen för oppositionen, som i detta fall utgör majoriteten i riksdagen, och vår möjlighet att påverka inriktningen. Vi kan inte ens, herr talman, i särskilt stor utsträckning följdmotionera på alla dessa extra ändringsbudgetar. Jag är inte riktigt säker på att det var så det var tänkt från början.

Detta är en exceptionell tid. Det vi gör med detta beslut om 4 miljarder för landets äldre är alltså inte något som kommer att rucka landets ekonomi. Alla ska veta att Moderaterna alltid kommer att ta ansvar för svensk ekonomi och värna skattebetalarnas pengar. I år är detta ofinansierat, absolut – precis som de 400 miljarder som regeringspartierna har lagt fram, plus den budget ni lade fram på 105 miljarder.

Sedan kommer detta dock att behöva finansieras, och jag har en mängd förslag till finansutskottets ordförande Åsa Westlund om hur hon kan finansiera det. Vi kan exempelvis skära i vissa utgifter, som bistånd. Sverige behöver inte ha ett av världens högsta bistånd. Men det är bara ett exempel. Självklart kommer saker att behöva finansieras; vi får återkomma till det.

Men jag tror att det är viktigt för regeringspartierna att se att detta alltså är majoritetens önskan och vilja för Sveriges äldre – att ni tar det ansvar ni inte har tagit och nu gör det Coronakommissionen säger: ökar den medicinska kompetensen och förbättrar bemanningen på svenska äldreboenden. Så enkelt och så svårt kan det vara.

Jag är glad, herr talman, att vi påbörjar den här processen i dag. Detta gör vi för Sveriges äldre. Det är det minsta Sveriges riksdag kan göra under den här krisen.

Anf. 3 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att säga att Elisabeth Svantesson har helt rätt i att de äldre har betalat ett väldigt högt pris i denna kris. Högst har det varit i den region vi just nu befinner oss i, där de äldre fortfarande väntar på vaccin. Jag ska stoppa där, eftersom talmannen är väldigt känslig för att man kritiserar det moderatledda styret i Region Stockholm.

Jag ska komma till min fråga. Det är helt sant att regeringen har satsat många miljarder på att rädda jobb, företag och välfärd genom krisen. Men det är tillfälliga satsningar som vi har lånat till. Permanenta utgiftsökningar måste finansieras med permanenta pengar. Problemet för Elisabeth Svantesson är att man i hennes nya koalition inte är överens om finansieringen av denna satsning. Därför har jag en fråga.

Moderaterna slår nu helt medvetet sönder den praxis som hjälpt Sverige till stabila statsfinanser, som Moderaterna tidigare har varit tydlig med att man stöder. Hur ser Moderaternas konkreta plan ut för att stoppa tillbaka anden i flaskan? Det kan inte vara ett ansvar som ligger på andra. Hur ser Moderaternas plan ut för att få tillbaka sunda statsfinanser i Sverige efter detta tydliga brott mot budgetpraxis?

Anf. 4 TALMANNEN:

Jag kan bara konstatera att jag har försökt vara tydlig med att vi debatterar rikspolitik i Sveriges riksdag. Däremot får man såklart gärna använda regioner som exempel i olika sammanhang. Det har jag aldrig sagt någonting om.

Anf. 5 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Herr talman! Tack för frågan, Åsa Westlund! Om vi börjar mer allmänt och diskuterar hur vi ska komma tillbaka till sunda offentliga finanser kan jag säga: Vi kommer att göra allt vad vi kan för att byta ut den här regeringen, så att vi kan pressa tillbaka den mycket höga arbetslösheten. Är det någonting som hotar välfärden åren framöver är det just den arbetslöshet som Åsa Westlund och hennes parti lämnar efter sig.

Hade Sverige utvecklats som genomsnittet i EU under denna regeringsperiod hade vi haft 88 000 fler undersköterskor. Den kostnad som ni lämnar efter er i form av en hög arbetslöshet motsvarar alltså så mycket. Låt mig bara slå fast det!

När det gäller fortsatt finansiering är det uppenbart att en majoritet i Sveriges riksdag ser behov av långsiktig äldreomsorg, bättre bemanning, fler boenden och ökad medicinsk kompetens och tycker att det är viktigt. Därför skickar vi med regeringspartierna och stödpartierna, som tillsammans är i minoritet, en väldigt viktig inriktning.

Ni kan lita på att vi kommer tillbaka om ni inte gör det vi säger. Vi gjorde det förra januari. Vi kommer att göra det igen. Ni kan lita på att det vi gör är långsiktigt. I år är detta inte finansierat, precis som de 400 plus de 100 miljarderna – 500 miljarder – inte är finansierade.

Det känns lite märkligt att Socialdemokraterna nu försöker säga att det inte är att ta ansvar när Moderaterna satsar 4 miljarder på äldreomsorgen men att det var att ta ansvar när Socialdemokraterna satsade 4 ofinansierade miljarder på äldreomsorgen, som de gjorde i år. Det rimmar illa, herr talman. Jag tror att de som lyssnar på debatten också känner det.

Anf. 6 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr talman! Tack, Elisabeth Svantesson, för svaret! Jag noterar att det alltså inte finns någon konkret plan från Moderaternas sida för hur vi ska återgå till den praxis som har gällt i Sveriges riksdag, där vi har ett skydd mot lockelsen för majoriteter i Sveriges riksdag att hitta på vällovliga investeringar utan att ha en trovärdig finansiering.

Men jag ska ställa en annan fråga. Vi har hört vad moderatstyrda Sveriges Kommuner och Regioner har att säga om detta förslag. De har framfört att äldreomsorgen absolut behöver en trygg finansiering framöver. De behöver ökade resurser framöver. Men just nu är behovet inte så stort. De har också väldigt svårt att se hur de ska kunna använda pengarna så som ni har föreslagit, med den korta planeringstid som ni ger dem.

Jag undrar förstås: Vad är det egentligen som Elisabeth Svantesson och Moderaterna på riksplanet kan bättre om äldreomsorgen än de moderata partivännerna i Sveriges Kommuner och Regioner? De säger nämligen: Detta är inte riktigt det vi behöver, utan det vi behöver är en trygg och stabil finansiering under åren som kommer.

Anf. 7 ELISABETH SVANTESSON (M) replik:

Herr talman! Jag tackar för en mycket klok fråga. Ja, det mina kollegor efterlyser – jag har pratat mycket med dem inför detta beslut – är långsiktighet. Det kommer att bli väldigt viktigt, och vi säger: Det här ska vara långsiktigt.

Jag tänker på de 4 miljarder som stödpartierna och regeringen har skickat in till äldreomsorgen detta år. En del av de pengarna kommer att brinna inne. Vi ser till att det är ett prestationsbaserat stöd som förs över till nästa år. Dessa pengar kommer alltså att påbörja en resa och göra nytta. Det är skillnaden mellan era och våra pengar.

Slutligen vill jag bara påminna finansutskottets ordförande om att riksdagens partier 2017 såg över spelreglerna. Vi i Moderaterna var tydliga med att vi kunde tänka oss att reglera hur man kan ta initiativ utanför budgeten, men Socialdemokraterna tyckte att det var en dålig idé. Nu spelar vi efter de spelregler som finns här i Sveriges riksdag. Vi kommer att fortsätta att göra det. Vi kommer alltid att värna finanserna och ordning och reda i ekonomin. Men vi kommer också på ett demokratiskt sätt att prata med alla partier som vill göra nytta och göra Sverige bättre. Det har vi

gjort nu, och det kommer vi att fortsätta att göra. Det tror jag i grunden är bra för demokratin och för de offentliga finanserna.

Anf. 8 DENNIS DIOUKAREV (SD):

Herr talman! Det har nu gått mer än ett år sedan Sverige fick sitt första bekräftade coronafall. Tyvärr har pandemin fortfarande ett grepp om vårt land. Vi ser dock ljuset i tunneln i form av vaccineringen.

Vi i Sverigedemokraterna kommer så länge som det behövs att fortsätta driva vår politik och rösta för andras förslag som på olika sätt lättar bördorna för sjukvården, företagen och, som i dag i detta betänkande, äldreomsorgen.

Finansutskottet är i dag överens om stöd till äldreomsorgen och till våra äldre, som varit absolut hårdast drabbade under denna humanitära katastrof. Jag noterar att det inte finns några reservationer i detta betänkande, vilket talar för att regeringspartierna delar oppositionens problembild och erkänner behovet av stöd till våra äldre.

Detta utskottsinitiativ är en direkt konsekvens av bristerna inom svensk äldreomsorg, som tyvärr har varit synliga under en lång tid och som har blivit ännu tydligare nu under pandemin. Många timanställda, breda kontaktytor, brist på skyddsutrustning och få läkarbedömningar på plats är några av anledningarna till att covid-19 fick stor spridning på äldreboendena. Strategin att till varje pris skydda riskgrupperna har med andra ord misslyckats, med katastrofala konsekvenser som följd. Smittan har kommit in på landets äldreboenden, och personal och de äldre har fått betala ett högt pris.

Utskottet står nu bakom ökade medel för åtgärder inom äldreområdet. Det är helt nödvändigt, vilket Sverigedemokraterna förespråkade under en längre tid. Förhoppningsvis är detta det första steget i att upprätta en äldreomsorg som det går att lita på. Coronakommissionen framhåller behovet av högre bemanning, ökad kompetens och rimliga arbetsförhållanden. Det är just det som utskottsinitiativet har tagit sikte på och anledningen till att det erhåller Sverigedemokraternas stöd.

Herr talman! Vad gäller frågan om finansiering har det tidigare, när oppositionen drivit igenom förslag med påverkan på statsbudgeten, skett genom en besparing på andra utgiftsområden. Det är också i många fall den önskvärda ordningen. Men denna gång finansieras förstärkningen med en ökad statsskuld, i likhet med många av de andra extra ändringsbudgetar som har behandlats av riksdagen under pandemin. Det kommer därmed att vara viktigt att det finns en tydlig strategi för hur en återgång till överskottsmålet ska ske så att förtroendet för svensk finanspolitik inte försvagas.

Som oppositionsparti har Sverigedemokraterna stått bakom överskottsmålet och är anhängare av det finanspolitiska ramverket. Men staten finns inte till för sin egen skull, utan staten måste agera resolut när medborgarnas intressen, eller som i detta fall våra äldres liv, står på spel.

Det finns utrymme att från statligt håll låna upp de medel som krävs för att ta oss ur denna humanitära och ekonomiska kris. Alternativet, att låta bli, känns helt ärligt just nu betydligt mycket mer skrämmande.

Sverigedemokraternas uppfattning är därför att dessa förstärkningar till äldreomsorgen är helt nödvändiga. Vi har tillsammans med den övriga oppositionen vid flera tillfällen under denna pandemi drivit igenom för-

stärkningar till samhälle, företag och välfärd till följd av en krishantering som tvingat oss att agera, och nu gör vi det igen. Denna gång går förstärkningarna till äldreomsorgen.

Med det sagt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 9 ULLA ANDERSSON (V):

Herr talman! Nyligen, för drygt en månad sedan, gick Vänsterpartiet ut och föreslog att regeringen skulle bjuda in samtliga partier för att diskutera hur vi ska ta ett gemensamt, långsiktigt ansvar för äldreomsorgen. Vi skulle förhandla oss fram till en bottenplatta, det vill säga en bottenplatta i form av pengar, för hur mycket vi tycker att äldreomsorgen ska ha under kommande mandatperiod. Vi tyckte att det var en bra idé, för vi menar att kommunerna behöver veta förutsättningarna för finansieringen av äldreomsorgen.

Har regeringen gjort som vi föreslog? Nej. Åsa Westlund pratar här om att ta ansvar, men regeringspartierna verkar inte vilja ta ett långsiktigt ansvar för äldreomsorgen. Visst, vi kan ha olika åsikter om hur detta ska finansieras – det är ju det politik handlar om – men då kan vi gå till val på det. Vill man skära i biståndet eller i sjukförsäkringen? Vill man sänka skatter, eller vad vill man göra? Det är väl det vi får gå till val på. Men vi skulle, om vi hade en sådan här diskussion, komma överens om att så här mycket pengar ska äldreomsorgen ha den kommande mandatperioden. Sedan skulle partier självklart kunna bjuda över. Vi kanske inte skulle tycka att det räcker med de här pengarna utan i stället säga att vi tycker att det behövs mer, och så skulle vi få gå till val på det. Men kommunerna skulle veta att de här pengarna skulle komma. Men regeringspartierna valde att inte göra så.

Däremot väljer man att stå här i dag och klaga över, för det är indirekt det man gör, att det kommer pengar till äldreomsorgen. 4 miljarder kommer helt plötsligt att stjälpas allt i sunda statsfinanser. Trovärdigheten i det är minimal; låt mig säga det.

Herr talman! År 2019 beslöt riksdagen att ta bort det riktade statsbidraget till äldreomsorgen. Det var på 2 miljarder kronor. Vänsterpartiet hade förhandlat sig till det. Det hade gett ungefär 5 000 fler anställda i äldreomsorgen. Regeringspartierna valde sedan att inte återinföra det. Så pass viktig tyckte man att äldreomsorgen har varit.

Det här statsbidraget på 2 miljarder fick inte förlängas, men man sänkte skatter för 30 miljarder. Så viktig var världens bästa äldreomsorg då.

Och trots det som har skett under pandemin fortsätter nedskärningarna inom äldreomsorgen. Nyligen kunde vi läsa om ett boende i Göteborg där man hade 120 äldre på tolv avdelningar, varav elva demensavdelningar. Vet ni hur många som jobbade där nattetid? Åtta personer! Åtta personer skulle ta hand om 120 äldre. Det är långt därifrån till världens bästa äldreomsorg.

Herr talman! För knappt ett år sedan hade Vänsterpartiet en presskonferens då vi gick ut och krävde en snabb omläggning av arbetet inom äldreomsorgen. Vi pekade på det stora antalet anställda som besökte varje brukare i hemtjänsten och att det kunde handla om, som här i Stockholm, hela 25 personer inom en tvåveckorsperiod. Vi pekade på den enorma risk som det innebar för smittspridningen. Värst var det i det sönderprivatiserade

Stockholm, för här får vinstintresset styra före de äldres behov av omsorg. Bristen på skyddsutrustning var omfattande.

Vi uppmanade då regeringen för ett år sedan att snabbt tillskjuta pengar för omläggning och för att möjliggöra överanställningar om det behövdes för att få en ökad kontinuitet inom äldreomsorgen, det vill säga minska antalet personer som kom till den gamla. Det hade varit bra mot smittspridningen och bra för den gamlas omsorg, hälsa och livskvalitet. Tyvärr lyssnade inte regeringen eller dess samarbetspartier. Det var ungefär som om de inte såg, inte visste, hur det faktiskt såg ut och fungerade i äldreomsorgen.

Resultatet har vi alla kunnat ta del av, tyvärr. Coronakommissionens rapport om äldreomsorgen har varit mycket tydlig. Vi har också tagit del av anställdas och anhörigas vittnesmål. Vi har inte lyckats värna och skydda de gamla. Många äldre har avlidit. Många är de som har förlorat en make, en pappa, en mormor, en mamma, en vän eller en farmor. Priset som har betalats är högt.

För ett år sedan tog vi också upp hur privatiseringarna både har påverkat kontinuiteten och gjort den svårstyrd med alla dessa olika huvudmän. Intresset för hur en verksamhet bedrivs kan också sägas vara olika eftersom man styrs utifrån olika lagstiftning. Aktiebolagslagen säger till exempel någonting helt annat än socialtjänstlagen. Men det var som att tala för döva öron. Det är som att prata med en döv häst att prata med Centern och Liberalerna, som drivs av nyliberala värderingar.

Att äldreomsorgen var och är underfinansierad borde inte ha kommit som någon överraskning – inte heller att antalet visstidsanställda, timanställda, deltider och delade turer är omfattande och påverkar kvaliteten. Det har varit känt i decennier.

Nästan 30 procent av dem som är anställda inom äldreomsorgen är det på visstid. 22 procent har timanställningar. Det säger något om bristen på kontinuitet. Tänk er själva att vara gammal och beroende av att ha hjälp på toaletten, duscha, tvätta sig, få sin mat lagad, ta en promenad eller något annat och varenda dag behöva tala om för den person som kommer hur man vill ha det. Så här vill jag ha maten uppvärmd, så här vill jag göra på toaletten, så här vill jag ha det i duschen – och så kommer det nya personer hela tiden. Det ger ingen bra kvalitet. Men så har det sett ut.

Det som har varit prioriterat i svensk politik under lång tid har varit skattesänkningar. Därför har äldreomsorgen fått ett arbetsliv där det är brist på fortbildning, ofta dåliga arbetsvillkor och låga löner. Men de anställda i äldreomsorgen har försökt göra allt vad de kan och mer därtill för att täcka upp för de brister som har funnits från politikens sida när det gäller finansieringen.

De strukturella bristerna har varit så påtagliga att ingen under pandemin längre kunde förneka dem. Det här har också Coronakommissionen slagit fast mycket tydligt. Inte minst har de tagit upp hur det ser ut inom bemanningen med den bristande personalkontinuiteten, bristen på medicinsk kompetens och de undermåliga arbetsförhållandena.

Budgeten som vi nu debatterar försöker ta ett första steg för att ändra på detta. Drygt 4 miljarder tillförs just för att omvandla timanställningar till tillsvidareanställningar. Det är bra för den gamla och för kvaliteten, för just kontinuitet är helt avgörande för kvaliteten i äldreomsorgen. Då är det

Prot. 2020/21:103

7 april

*Ändringar i statens
budget för 2021 – Stöd
till äldreomsorgen med
anledning av corona-
viruset*

viktigt att känna personen och veta hur den vill ha det och vilka behoven är.

I det som vi nu ska ta ställning till säger vi att det ska vara ett mål om en halvering av antalet tidsbegränsade anställningar. Det ger också signaler om att arbetsvillkoren inom äldreomsorgen kommer att förbättras så att fler ska orka vara kvar och fler ska söka sig dit och vilja arbeta i detta oerhört viktiga yrke.

Den långsiktiga ambitionen som utskottet och nu riksdagen ställer sig bakom gäller att antalet timanställningar och tidsbegränsade anställningar ska halveras i huvudsak genom att omvandla dessa till tillsvidareanställningar. Det tillkommer också pengar för att öka den medicinska kompetensen. Det handlar om att utbilda undersköterskor till sjuksköterskor eller till specialistundersköterskor. Det handlar också om att anställa fler medicinskt ansvariga läkare eller medicinskt ansvariga sjuksköterskor så att den medicinska kompetensen blir bättre i framtiden.

Förutom det jag redan nämnt kommer också pengar till fler äldreboenden. Det är nödvändigt. Vi vet alla att det finns ett skriande behov, och det har varit så under lång tid. När man blir gammal och behöver hjälp ska det vara möjligt att välja ett boende där det finns tillgång till service och omsorg.

Nu står tydligen alla partier i riksdagen bakom den extra ändringsbudgeten. Centerpartiet hade ett särskilt yttrande där det stod att de ska avstå, men där har man tydligen ändrat sig. Socialdemokraterna och Miljöpartiet verkar mest gnälla över att pengarna kommer eftersom de själva inte har tagit initiativet. När kommissionens rapport kom gjorde man ingenting. Det var förödande kritik, men det hände ingenting hos regeringspartierna.

Vi i Vänsterpartiet är glada över att vi tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna nu har kommit överens om att se till att äldreomsorgen börjar en resa mot bättre kvalitet, bättre kontinuitet och bättre arbetsvillkor. Det kommer att behövas mycket mer, men nu tar vi ett första steg. Tack för gott samarbete, Elisabeth Svantesson och Jakob Forssmed!

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr talman! Liberalerna har de senaste veckorna hänvisat till den uppluckrade budgetpraxisen för att stödja en moderatledd regering, även om den behöver stöd av Sverigedemokraterna. Det innebär att Vänsterpartiet nu, även om man inte riktigt vill det, hjälper till att driva fram en ordning i riksdagen som ökar Moderaternas möjlighet att styra med stöd av Sverigedemokraterna efter nästa val.

På vilket sätt tror Ulla Andersson att Vänsterpartiet tryggar äldreomsorgen på lång sikt genom att hjälpa Moderaterna till makten på det här sättet?

Anf. 11 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet försöker se till att äldreomsorgen får de pengar den behöver. Vi tror att det är ett bra sätt att skapa en bättre framtid för oss alla i landet. Det tycker Vänsterpartiet att vi alla ska ha fokus på.

Socialdemokraterna kunde också tycka att det vore bra om äldreomsorgen fick mer pengar och faktiskt jobbat för det. Men i de senaste budget-

arna är det inte äldreomsorgen som har varit prioriterad utan i stället skattesänkningar. Ni har tagit bort värnskatten. Vilka gynnades där? De boende på Östermalm och i Danderyd. I den budget där ni sänkte skatter med 30 miljarder, hur många enstaka kronor fanns där för äldreomsorgen? Det var inte många, och det vet Åsa Westlund också.

Att förhandla en budget vet både Åsa Westlund och jag är en oerhört stor process. Man måste hålla ihop en helhet, man måste göra olika avväganden mot varandra och man måste hämta in underlag. Det gör man inte i finansutskottet, utan det gör man i en samlad budgetprocess – och man måste ställa sig bakom en helhet. Det vet Åsa Westlund precis som jag.

Att använda det här stödet i ett extraordinärt läge, där vi lägger 4 miljarder till äldreomsorgen, för att motivera ett samarbete med ett rasistiskt parti håller inte ihop. Det vet Åsa Westlund också.

Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S) replik:

Herr talman! Det är inte jag som säger att det hänger ihop, utan det är så Liberalerna motiverar sitt ställningstagande.

Socialdemokraterna kommer alltid att prioritera äldreomsorg och välfärd. Vi gör det nu, och vi gör det framöver. Vi ser också risken att med det här steget, med 4 miljarder, river man ned förutsättningarna att få den äldreomsorg som behövs framöver i Sverige. 4 miljarder här och nu hjälper inte, utan det behövs en trygg och stabil finansiering. Den raserar ni nu grunden för.

Den latenta majoritet som finns i riksdagen är för stora skattesänkningar. De prioriterar *inte* den välfärd som jag tror att Ulla Andersson och jag ändå är överens om behöver mer pengar. Med steget i dag öppnar Vänsterpartiet dörren för den här högermajoriteten att driva fram ofinansierade skattesänkningar igen. Det är exakt samma politik som drev oss till 90-talskrisen och de enorma nedskärningar som då drabbade välfärden. Vi är fortfarande inte tillbaka till en del av nivåerna som fanns då.

Jag hoppas att jag har fel, men jag tror tyvärr att det kan bli resultatet. Ser Vänsterpartiet inga som helst risker för äldreomsorgen med det agerandet?

Anf. 13 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Vi budgetförhandlade under den förra mandatperioden. Vänsterpartiet hade stora ambitioner; vi ville satsa mycket på välfärden. Ville Socialdemokraterna det? Ja, det ville de säkert, men de ville inte finansiera det. Så viktig var inte äldreomsorgen att man kunde tänka sig att höja till exempel kapitalskatter. Det hade väl varit ett bra sätt att finansiera äldreomsorgen långsiktigt? Men det var man inte intresserad av. Höja skatten för höginkomsttagare? Nej, absolut inte! Det var man inte heller intresserad av. Man ville ha pengar till välfärden, men man ville inte finansiera den långsiktigt.

När Stefan Löfven valdes gick han ut och sa att han ville ha ett samarbete med borgerliga partier. Vi vet att Centern och Liberalerna drivs av nyliberala värderingar, och det är väl klart att man visste vilken politik man skulle få. Det skulle bli ökade ekonomiska klyftor och inte en prioriterad välfärd, men det var det samarbetet man sökte.

Sedan tog ni bort det riktade statsbidraget till äldreomsorgen i den budget ni lade fram tillsammans med Centern och Liberalerna. Så viktig var

inte äldreomsorgen då heller. Ni gjorde ingenting i krisens inledning för äldreomsorgen. Vi försökte påkalla er uppmärksamhet om att se över organisationen inom äldreomsorgen, den bristande kontinuiteten och det höga antalet tidsbegränsade anställningar. Men ni gjorde inte det. Jag beklagar det djupt eftersom det hade varit välbehövligt. Pengar hade behövts, och det hade behövts ökad kontinuitet för att förhindra smittspridning.

Jag tror att Socialdemokraterna vill mycket mer i välfärdsfrågor än alla partier på högerkanten. Men jag tror också att ni behöver inse att äldreomsorgen behöver en långsiktig finansiering, och då måste ni vara beredda att höja skatterna. Vi behöver satsa på fler i arbete och ökade skatteintäkter från de rikaste i samhället.

Anf. 14 JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Att få åldras i värdighet, att få sina behov mötta och tillgodosedda, att bli sedd som den man är också när de egna förmågorna brister och man drabbas av sjukdom, är otroligt viktigt och ett centralt värde i vårt samhälle.

Äldreomsorgen i Sverige fungerar på sina håll mycket bra med personal som, ofta under svåra förutsättningar, gör ett fantastiskt arbete och ger vård och omsorg till sköra äldre med olika behov. Men äldreomsorgen har samtidigt haft stora problem. På flera håll har det under lång tid funnits stora brister. Det är låg personalkontinuitet. Ett stort antal personer kommer hem till den äldre, vilket ger otrygghet och sämre kvalitet och försvårar relationer. Det har varit stora brister i personalens villkor. Det har i hög grad varit fråga om timanställningar och ofrivilliga delade turer som tär på familjelivet och på orken. Personalen lämnas i princip ledarlös när chefen har en orimlig arbetsbörda med direkt ansvar för ofta 50–60 personer. Detta skapar i sin tur sjukskrivningar, vilket minskar personalkontinuiteten och kvaliteten ännu mer.

Vi vet också att den medicinska kompetensen länge har brustit. Det har varit svårt att bemanna äldreomsorgen med sjuksköterskor och läkare, och det har varit dålig samordning mellan den kommunala äldreomsorgen och sjukvården och vården i regionernas regi. Därtill har vi länge haft en lågintensiv kris i form av stora brister på anpassade bostäder för äldre, vilket har ökat otryggheten och även lett till att allt fler äldre känner sig kvarhållna i sina egna hem. Där man ska känna den maximala tryggheten har man i stället blivit otrygg och isolerad. Man har upplevt en tilltagande ofrivillig ensamhet, med ytterligare hälsoproblem som följd.

Dessa och andra brister, och reformer för att åtgärda dem, har vi kristdemokrater länge pekat på. Pandemin satte flera av dem i blyxtbelysning. Coronakommissionen har dokumenterat och tydliggjort flera av dem ytterligare, och den kräver av oss att vi åtgärdar dem – och att vi gör det så snart det över huvud taget är möjligt. Chefernas orimliga ansvar, personalens utsatthet, en utbredd användning av timanställda och en låg personalkontinuitet har försatt de sköraste äldre i en utsatt situation. Den blev än mer utsatt i pandemin, och de äldre är fortfarande utsatta.

Herr talman! Vi borde ha gjort något åt detta tidigare, men vi måste göra det nu. Det går inte att säga att detta får vänta tills krisen är över. Vi kristdemokrater har efterlyst ett krispaket till äldreomsorgen under hela den här pandemin. När regeringen inte har agerat tillräckligt behöver riksdagen göra det. Jag är därför glad att vi nu, med detta förslag, bryter passi-

viteten inför äldreomsorgens problem med reformer som får på plats förbättringar på dessa viktiga områden.

Det är sant att både nuvarande och tidigare regeringar bär ett ansvar för den uppkomna situationen, men passiviteten hos den socialdemokratiska regeringen efter tillträdet 2014 får nog anses vara i en klass för sig. Först avskaffade man äldreministerposten – den återkom några år senare – och den demensplan som väntade på genomförande skrotades. Den äldreutredning om äldreomsorgen som alliansregeringen och Kristdemokraterna tillsatte lades ned. De dittillsvarande slutsatserna begravdes i ett bergrum, för att låna utredarnas ord. Ingen annan utredning tog vid.

Inte blev det bättre med nya samarbetspartner 2019 heller. De äldre och sköra hade ingen företrädare i förhandlingarna om de 73 punkterna, där äldreomsorgen fick två halva punkter, och i den första gemensamma budgeten våren 2019 gjordes neddragningar på äldreomsorgssatsningar. Först försvann satsningen på gemenskapsvårdar för att motverka ensamhet och isolering, men det mest flagranta var nog ändå att den riktade satsningen för bättre personalkontinuitet i äldreomsorgen helt togs bort. Man skrev i vårpropositionen att ”satsningen för att uppnå en god personalkontinuitet i hemtjänsten inte bör genomföras” – utan att några andra äldreomsorgssatsningar tillkom.

Så har det fortsatt. Regeringen har skurit ned stödet till att bygga anpassade boenden för äldre, trots att stödet har varit översökt sedan 2016. År 2019 höjdes det till 700, men det sänktes igen av regeringen. Det har nu visat sig att stödet för 2020 tog slut redan under sommaren och att ansökningar har blivit liggande i kö.

I och med pandemin har det blivit uppenbart att det inte längre går att behandla äldreomsorgen på det här sättet. Regeringen har gjort vissa insatser, till exempel Äldreomsorgslyftet för att höja den grundläggande kompetensen. Det är bra, och det stöder vi. Detsamma gäller det allmänt höjda stödet till äldreomsorgen. Men detta räcker inte. Det räcker inte för att åtgärda de brister som har satts i blyxtbelysning och som finns här och nu. Det är inte tillräckligt för att åtgärda problemen.

Vi kristdemokrater har efterlyst ett krispaket, och när tillfället kom att göra något tillsammans med Vänsterpartiet och Moderaterna grep vi det. Jag vill passa på att tacka för ett gott och konstruktivt samarbete med Elisabeth Svantesson och Ulla Andersson under hela den period som vi har arbetat med förslaget. Vi grep tillfället därför att detta måste förbättras här och nu.

Vi måste förbättra anställningstryggheten. Vi måste få ned antalet timanställningar och upp antalet tillsvidareanställningar. Vi måste minska de ofrivilliga delade turerna, som sliter på personalen och gör att kvaliteten i äldreomsorgen blir sämre. Det blir svårare för de äldre att bygga relationer till dem som ger omvårdnad och omsorg, och det gör att kvaliteten och hälsan försvagas hos äldre personer. Därför är detta så viktigt, både för personalens skull och för de äldres skull. Vi måste också få upp den medicinska kompetensen – fler läkare, fler sjuksköterskor och medicinskt ansvariga läkare. Det behövs fler specialistundersköterskor.

Detta reformpaket syftar till att nu påbörja detta mycket viktiga arbete. Det handlar om att ge resurser men också om att ställa krav: Nu måste det ske förbättringar. De strukturella brister som har orsakat en akut kris i äldreomsorgen måste nu åtgärdas.

Prot. 2020/21:103

7 april

*Ändringar i statens
budget för 2021 – Stöd
till äldreomsorgen med
anledning av corona-
viruset*

Samma sak gäller bostäder. Vi kan inte ha en situation där Finansdepartementet pekar på att det inom några år kommer att saknas tusentals boendeplatser i många hundra boenden samtidigt som det ligger ansökningar på hög och väntar på ett investeringsstöd som skulle kunna göra skillnad. Samma sak gäller även när allt fler äldre upplever att de inte får tillgång till boenden med gemenskapsmöjligheter och trygghet, vilket är mycket viktigt för att motverka ohälsa och för att skjuta upp insjuknande i sjukdom. Då måste vi agera, herr talman.

Jag är glad att en enig riksdag nu fattar beslut om dessa förbättringar. Vi gör det möjligt för kommunerna att mer aktivt jobba med dessa viktiga frågor – fler boendeplatser och en ökad medicinsk kompetens, för en bättre vård av och omsorg om de sköra och utsatta äldre. Personalens villkor ska förbättras så att de som sliter hårt ska få bättre möjlighet att faktiskt göra det de är så fantastiskt bra på.

Anf. 15 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Det gläder mig att det finns en sådan enighet i kammaren kring att vi har ett stort ansvar att stärka äldrevården och se till att de människor som har byggt det här landet får ett värdigt liv hela livet. Man ska kunna leva livet hela livet, och man ska ha egenmakt. Man ska kunna bli sedd som människa, som en egen individ, och leva sitt liv som man själv vill, med hjälp av en fungerande äldrevård.

Herr talman! Det är också positivt att kammaren nu unisont och gemensamt agerar för att få bukt med de många problem som finns inom äldreomsorgen och som covid-19 på ett extremt tragiskt och förödande sätt så tydligt exponerat för alla i vårt samhälle. Det är väldigt bra och helt nödvändigt med mer pengar till äldrevården, herr talman.

Det är av dessa skäl som Liberalerna har varit pådrivande för detta inom januariavtalsarbetet, och det är just för att människor ska kunna leva livet hela livet och just för att vi ska få en värdig äldreomsorg i hela landet som vi har drivit på för mer pengar och medverkat till historiska förstärkningar av kommunsektorn. Det är också därför vi välkomnar att oppositionen driver på för ännu mer pengar. Jag kan konstatera, herr talman, att det i kammaren i Sveriges riksdag finns en stor politisk enighet kring den här delen av dessa frågor.

Herr talman! Jag hoppas att vi framöver kommer att få se en regering som återkommer med fler svar på de problem som oppositionen belyser och på de problem som covid-19 blottlagt och exponerat. Jag hoppas, herr talman, att vi kommer att få se en bred mitt i Sveriges riksdag som samarbetar inom sedvanliga beredningsprocesser när det gäller dessa frågor, så att vi kan få bukt med de problem som vi faktiskt gemensamt har identifierat.

Jag tror att många som tittar på det här i dag, herr talman, blir lite konfunderade över hur vi vill spela upp konfliktnivån mellan varandra i frågor där det råder hyfsat stor enighet. Jag tror att många äldre och många anhöriga till äldre upplever det som lite provocerande att vi spelar rätt mycket politisk teater och vill låta påskina att det är mer konflikt är vad det egentligen är.

Vi vill stärka äldrevården – om detta finns en bred politisk enighet och en bred politisk mitt. Jag tror och hoppas, som sagt, att regeringen återkommer med förslag på hur vi kan lösa ännu mer problem framöver och

med sedvanliga beredningsprocesser se till att gemensamt lägga fram förslag om de saker vi egentligen är överens om.

Jag vill återigen tacka oppositionen, som har drivit på för ännu mer pengar till äldreården. Detta är ju något som Liberalerna också har gjort inom ramen för januariavtalet.

Anf. 16 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Jag tänkte ta tillfället i akt att fråga Joar Forssell lite om anställningstryggheten i äldreomsorgen.

Först av allt tänkte jag citera, eller i alla fall sammanfatta, Marta Szebehelys utvärdering av privatiseringarna i äldreomsorgen. Hon säger att detta inte har någonting med kvalitet att göra utan bara med ideologi och att priset för dessa privatiseringar har betalats av de multisjuka äldre, framför allt på grund av att kontinuiteten har sjunkit så kraftigt. Det har självklart stor betydelse om det är samma person som kommer hem till dig hela tiden och vet hur du vill ha det i stället för att det ständigt kommer nya personer som absolut inte vet hur du vill ha det.

I äldreomsorgen är andelen tidsbegränsade anställningar väldigt hög – år 2019 var det 16 procent på hela arbetsmarknaden men 28 procent inom äldreomsorgen. Andelen timanställningar inom äldreomsorgen var då 22 procent.

Det jag undrar är: Vilka förslag har Liberalerna haft för att öka kontinuiteten inom äldreomsorgen och för att omvandla tidsbegränsade anställningar och timanställningar till tillsvidareanställningar? Det jag har sett hittills är att man vill gå i en annan riktning, det vill säga öka otryggheten på arbetsmarknaden genom att till exempel riva upp LAS. Men nu tänkte jag fråga Joar Forssell: Vilka förslag har man lagt fram? Vilka förslag har man drivit? Vilka problem har man tagit tag i?

Anf. 17 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Tack, Ulla Andersson, för frågan!

Det fanns ju många frågor i din fråga, Ulla Andersson. Du får gärna återkomma i ditt svar om jag missar någon, för det var många relevanta frågor.

Till att börja med vill jag konstatera att Liberalernas ekonomiska politik – för det här handlar såklart i grunden också mycket om finansieringen – går ut på att skapa ett stort välstånd som vi sedan kan använda när vi fördelar genom välfärden.

Den stora skilljelinjen mellan Liberalerna och Vänsterpartiet i dessa frågor är ju att Liberalerna har en mycket mer offensiv politik för att skapa välstånd och se till att vi har företagande och människor som arbetar och som ser till att det rullar in pengar till statskassan som vi sedan kan använda för att stärka välfärden. Vänsterpartiets ekonomiska politik skapar inte välstånd och kommer därför på lite längre sikt att leda till en långt mer underfinansierad äldreomsorg och välfärd i största allmänhet.

Men, herr talman, åter till frågorna. Jag tror att det är bra att det finns privata alternativ. Jag tror att det är bra därför att vi får en mångfald. Jag har själv äldre i min närhet som har haft både privata och offentliga utförare av äldreomsorg, och de har upplevt både brister och styrkor. Det som har varit viktigt har varit att faktiskt kunna göra ett eget val, att ha makt över

Prot. 2020/21:103

7 april

Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset

sitt eget liv och att kunna välja bort det som har varit av sämre kvalitet. Det är ju detta som är den stora vinsten.

När det gäller anställningstrygghet tycker vi att det är viktigt att det finns en långsiktig finansiering. Jag tycker också att det är viktigt – detta kanske förvånar Vänsterpartiet, men den som känner till Liberalernas historia blir inte förvånad – att det finns en stark facklig rörelse som kan ställa krav, att man organiserar sig och att arbetsmarknadens parter kommer överens om hur det ska funka.

Anf. 18 ULLA ANDERSSON (V) replik:

Herr talman! Tack, Joar Forssell, för svaret!

En politik för att skapa välstånd kan utformas på många olika sätt. Till exempel har man nyligen konstaterat att ökad ekonomisk ojämlikhet är sämre för ekonomisk utveckling än en ekonomisk politik för ekonomisk jämlikhet, så jag kan väl lugnt konstatera att den ekonomiska politik som Joar Forssell företräder inte är den bästa för att skapa välstånd i ett land och inte heller för att fördela detta välstånd.

Vi har nyligen debatterat budget här. Jag kan minnas när ni drev igenom 6 miljarder till dem som har det absolut bäst ställt i det här landet samtidigt som ni skar ned på äldreomsorgen; detta var i budgeten för 2020.

Det behövs förbättringar inom både offentlig och privatiserad äldreomsorg. Den stora skillnaden mellan den privatiserade och den offentliga äldreomsorgen är att kontinuiteten är bättre – även om den är dålig – i den offentliga. Det är många fler deltid i den privatiserade äldreomsorgen, och det är många fler med visstidsanställningar och tidsbegränsade anställningar. Det är många fler utbildade och mycket lägre bemanning, för det är så man gör vinst. Det är personalen som är den stora kostnaden inom äldreomsorgen.

När man styrs av aktiebolagslagen, vilket dessa bolag gör och ska göra, är det vinsten som är målet. Men så är det ju inte i äldreomsorgen; där är det den äldres hälsa, omsorg, väl och ve som ska styra. Däri ligger en stor konflikt.

Jag uppskattar att Joar Forssell tar upp den fackliga organiseringen; den är ju väldigt viktig. Men man kan också lägga fram politiska förslag här i riksdagen som ökar kontinuiteten, vilket vi har gjort i dag.

Anf. 19 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Låt oss inte grotta ned oss i ekonomisk teori. Jag kan bara konstatera att länder som har testat marknadsekonomi och liberalism har fått ett högre välstånd än länder som har testat socialism och därför också kunnat stärka sin äldrevård och hela sin välfärd på lite längre sikt.

Herr talman! Jag tycker att Vänsterpartiet har en lite märklig syn i dessa frågor. Målet för äldrevården och för hela välfärden måste ju vara den individ som till syvende och sist ska bruka välfärden. Det är ju den personens väl och ve, egenmakt, rätt att bestämma över sitt eget liv och rätt att få en god äldreomsorg som måste vara målet.

Av detta skäl är det viktigt att det finns privata utförare. Man ska kunna välja och välja bort. Man ska inte bli tilldelad en kommunal eller offentlig utförare och sedan bara få laga efter läge och ha det som en politiker har bestämt, utan man ska själv få makt att bestämma och att välja och välja bort. Man ska själv kunna göra detta.

Det är klart att det finns problem inom både den privata och den offentliga äldreomsorgen. Där tycker jag att politiker ska kunna ställa krav, och det kan man också göra. Man kan ställa hårdare krav från politiken på flera av de saker som Vänsterpartiet tar upp. Tycker man att det viktigaste är att prioritera upp kontinuiteten kan man ställa sådana krav, och det är jag helt öppen för att man gör.

Men till syvende och sist måste vi ändå koka ned detta. Vill vi ha ett system där vi lägger mer makt hos de äldre eller ett system där vi lägger mer makt hos Ulla Andersson? Vill vi – om vi pratar ekonomi – ha ett system där människor själva driver fram välstånd eller ett system med mindre välstånd där vi också får mindre välfärd i den andra änden? Jag tror på ett system där människor själva får bestämma mer.

Anf. 20 KAROLINA SKOG (MP):

Herr talman! Engagemanget för de äldres situation och för äldreomsorg är stort i riksdagen, och det är viktigt och bra. Vi gör nu var och en mer eller mindre avbön och erkänner att det finns strukturella problem i äldreomsorgen som har ignorerats på många nivåer, av många politiker och under många år. Det är en bra sak, eftersom det ger oss möjlighet att ta tag i de här frågorna framåt.

När vi gör det, herr talman, är det viktigaste ordet långsiktighet för att skapa förutsättningar för den växande gruppen äldre, som också kommer att ha fler olika typer av sjukdomar, att få en trygghet i sitt boende och i tillgången till omsorg och vård. Det är en riktigt, riktigt stor fråga för Sverige framåt.

Den kris som vi fortfarande är i har blottat stora sprickor. Vi har inte klarat av att leva upp till målsättningen att skydda de äldre från pandemin. De har, som har sagts här i talarstolen, fått betala ett högt pris.

De som jobbar i äldreomsorgen, både i hemtjänsten och på vårdboenden, har slitit oerhört hårt och har lokalt också fått fatta väldigt svåra beslut under det senaste året. Ska vi på något sätt betala dem för det är det goda arbetsvillkor, tillgång till kollegor, tillgång till fortbildning och en trygghet i organiseringen av vården och omsorgen om de äldre som vi ska ge dem.

Herr talman! Då tycker jag att det är tråkigt att två saker händer.

Det ena är att man politiserar den här frågan i betydelsen att den andra sidan inte har gjort någonting, när det är ganska lätt att gå tillbaka till tidigare budgetar och se att regeringen och januaripartierna har tagit initiativ som bland annat handlat om att rikta resurser till fortbildning och tillgång till personal i äldreomsorgen. Det är inte helt snyggt att stå här och säga att ingenting har hänt. Samtidigt erkänner vi att mer behöver göras.

Det andra som händer är att man snabbt kommer ned i detaljerna, och det beklagar jag, herr talman. Organisationen Sveriges Kommuner och Regioner har under många år påtalat problemen med riktade statsstöd till olika verksamheter, inte minst till äldreomsorgen, för det ger dem inte de bästa förutsättningarna att planera lokalt. Därför har regeringen fokuserat på mer resurser till allmänna statsbidrag till kommuner och några delar riktade till just personal, där det finns en bred samsyn om att vi behöver göra mer. Framöver tror jag att det är viktigt att vi fortsätter att dela ut mest pengar till kommunerna från det allmänna statsbidraget, så att de lokala förutsättningarna får styra arbetet.

Herr talman! Jag tänker ta mig friheten att återge vad min mor har skrivit. Min mamma har arbetat väldigt länge inom äldreomsorgen i Sverige, både på äldreboenden och som distriktssköterska. Hon skrev ett mejl till mig för några veckor sedan just om den här debatten. Hon var lite orolig över att debatten så mycket handlar om pengar. Det behövs pengar till äldreomsorgen, men hon var väldigt tydlig med att det inte räcker, att den här frågan inte alls bara handlar om medel utan också om organisering.

En fråga som vi inte har löst är hur vi ska se till att det finns en kontinuerlig vårdkontakt för de äldre. Det är väldigt många som jobbar i de här verksamheterna och ute i kommunerna som är tveksamma till idén som finns att kommunerna ska anställa läkare i äldreomsorgen. Det är en fråga som har diskuterats länge och lokalt, och det har framkommit att man inom verksamheterna är väldigt tveksamma till den idén.

Regeringen har tillsatt en statlig utredning som ska penetrera frågan grundligt, ta in expertis och vända och vrida på frågan om hur vi säkrar den långsiktiga vårdkontakten. Då beklagar jag att man i det initiativ som nu tas för att stärka äldreomsorgen kastar sig in i frågan och säger att ett riktat statsbidrag ska lösa frågan om medicinsk vårdkontakt, i stället för att vänta på utredningen. Detta har under beredningen justerats något. Men jag tar upp detta för att visa på komplexiteten i frågan och på vikten och värdet av att låta de ordinarie processer vi har i form av både utredningssystem och budgetprocesser få ta sin tid, även när vi upplever att frågor är akuta. Jag kan också känna att frågan om äldreomsorgen är akut och att jag vill göra någonting här och nu. Men ibland är faktiskt rollen som politiker att låta saker få ta sin tid, och i den här frågan är det vissa delar som ska det.

Den andra frågan handlar om boende för äldre. Den är oerhört stor. Vi har en stor grupp äldre som skulle behöva bo på ett annat sätt än vad de gör i dag, och den kommer att bli större framöver. Jag är helt övertygad om att det inte finns bara en lösning för den här stora gruppen, vare sig för hur vi ska finansiera den eller hur de ska bo på bästa sätt. Detta har utretts många gånger och under olika typer av regeringar, och det är flera lösningar som inte har fungerat speciellt bra.

Återigen: I det här initiativet upplever jag att man söker förenkla lösningen och stärka ett bidrag som har funnits en tid och faktiskt inte funkade jättebra. Det behövs ett större grepp. Det finns ett antal goda utredningar som har gjorts, bland annat av en ledamot av riksdagen, Barbro Westerholm, som det finns ett värde i att titta på igen. Vi behöver ta tag i frågan om hur äldre ska bo och hur vi ska finansiera ett gott boende för äldre framöver. Men vi ska inte förenkla det och tro att ett initiativ i finansutskottet löser frågan, för det, herr talman, tror jag inte att det gör. Den är svårare än så.

Jag ska säga några ord om ordnad budgetprocess. Det kan kanske tyckas vara det tråkigaste man kan prata om, men det är faktiskt oerhört viktigt.

Vi har ett väldigt speciellt år bakom oss, där vi har arbetat inom ramarna men ändå på ett ovanligt sätt. Gemensamt och med mycket dialog mellan riksdag och regering har vi tagit fram oerhört stora satsningar som har varit ofinansierade, och det har varit rätt att göra under ett år av kris. Men efter den här krisen kommer det att finnas ett behov av att gå tillbaka till en ordnad budgetprocess. Den kanske inte ska se exakt likadan ut som

den gjort tidigare. Det finns säkert skäl att se över den gemensamt mellan partierna.

Från Miljöpartiets sida byter vi gärna ut målet för Sveriges finanser till ett balansmål som kan frigöra mer resurser att investera i välfärden och klimatomställningen, men vi vill göra det steg för steg.

Att underminera den budgetprocess som vi har kommit överens om tror jag är riktigt farligt för Sveriges ekonomi och för möjligheterna att på ett ordnat sätt ta tag i de utmaningar som vi står inför.

Herr talman! Det oroar mig mycket att vi faktiskt ska slarva bort Sveriges sunda statsfinanser och missa möjligheten att ta tag i stora utmaningar, som välfärden, äldreomsorgen, kriminaliteten, miljön och klimatet. För detta kommer vi att behöva en ordnad budgetprocess, där vi gemensamt hittar majoriteter.

Det som sker nu är någonting annat. Det är att stegvis gå tillbaka till en politik som vi vet inte fungerar och som bland annat gav oss 90-talskrisen. Det vore verkligen beklagligt.

Jag hoppas verkligen att den konsensus som finns om att vi vill värna exempelvis äldreomsorgen kan leda till ett gemensamt arbete och att vi kan hitta tillbaka till en ordnad budgetprocess i Sveriges riksdag. Det är oerhört viktigt. Jag hoppas att vi kan ta ett gemensamt ansvar för detta framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 7 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU17

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (skr. 2020/21:63)

föredrogs.

Anf. 21 PETTER LÖBERG (S):

Herr talman! Jag står bakom samtliga våra reservationer och vårt särskilda yttrande men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 11.

Det är några år sedan vi presenterade det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott. Det var högtidligt, för det var inte vilket betänkande och program som helst. Det var då nämligen 20 år sedan ett heläckande brottsförebyggande program senast hade lagts fram på riksdagens bord.

Vi tog fram ett, och det är rödgrön vardagslunk i kampen mot kriminalitet och i viss utsträckning social avvikelser. Det är här man ofta inte orkar lägga kraften när medierna kräver snabba utspel och politikernas varumärkesbyggande blir viktigare än de utmaningar som finns utanför dessa vägar.

Att vi i stort sett också var eniga var givetvis också en styrka för detta program. Det var kanske en sista ryckning av samsyn och förnuft. Vi hop-

Prot. 2020/21:103

7 april

Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

pas dock att vi kan komma tillbaka dit, för medborgarna förväntar sig nämligen det. Vi måste anstränga oss att hitta samsyn när det gäller de stora samhällsutmaningarna, oavsett om det handlar om miljö, bekämpning och följder av corona eller brott och straff.

Sedan vi antog programmet har mycket hänt i det politiska debattklimatet men också i sak. Det har hänt både bra och dåliga saker, och det har varit både bra och dåliga trender. Vi ser katastrofala brottsdrivande strukturer, till exempel att vår sammanhållande skola slagits sönder. Det är en av de främsta pådrivande faktorerna till den segregation som trasar sönder vårt samhälle. En gång i tiden skapade denna skola möten, kittade ihop oss och höll hög internationell klass. Här har vi tagit beslut som har varit förödande och som givetvis påverkar det vi pratar om i dag.

Vi socialdemokrater tror på det starka samhället där vi håller ihop och där skillnader mellan kön och samhällsklasser inte tillåts växa. Den nordiska samhällsmodellen har visat sig vara ett mycket starkare bygge än andra internationellt prövade modeller. Jag tror att jag även förra gången sa att kanske är den nordiska modellen den bäst fungerande modellen genom hela världshistorien för att organisera vår gemensamma tillvaro och vårt gemensamma liv.

Det är ett samhälle där individens frihet kan kombineras med ett icke-korrupt rättssamhälle och där globalisering är en förutsättning för ekonomisk tillväxt som ger mat på bordet såväl som kreativitet och dynamik, som ju faktiskt också präglar vårt mångkulturella samhälle.

Det är en stor vinst för rättskedjan när ett brott beivras. Men det är givetvis en ännu större samhällsvinst att ett brott inte begås, och det är det brottsförebyggande arbete handlar om. Det är pudelns kärna, och forskning och praktik visar att det är just det brottsförebyggande arbetet som är det mest effektiva för att möta utmaningarna. Därför måste vi orka prioritera detta perspektiv.

Jag tycker att den skrivelse vi debatterar i dag är ett bevis på detta. Det är inget dramatiskt och inte så utspelsvänligt, men det är väldigt svenskt. Om man vill krångla till det hela kan man säga att det är komplext. Det är inte i kammaren eller i utskotten detta arbete görs i praktiken utan i våra kommuner och regioner av tusentals välfärdsarbetare och ideella krafter varje dag. Dagens brottsförebyggande arbete bärs av människor i deras vardag. De bara gör, och det är de som är hjältarna. Det handlar om miljoner beslut i det lilla.

Låt mig ta något exempel på positiva utvecklingsområden som skrivelsen lyfter fram. Det finns många, men jag väljer att ta upp den fysiska utformningen av samhället. På regeringens initiativ har det tagits beslut om något som kan uppfattas som lite apart i sammanhanget, nämligen en ny plan med nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitik. Vad har detta med brott att göra? Jo, genom dessa instrument kan vi skapa ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

Vi har nu en strategi på plats som ska genomföras. I denna strategi kommer trygghet, säkerhet och brottsförebyggande aspekter att vara integrerade delar i en hållbar stadsutveckling.

Det här är ett exempel, men det finns också många goda exempel i praktiken. På senare år har vi kunnat följa BID Sofielund i Malmö och deras mycket framgångsrika samverkan med olika aktörer för att få bort

brottsligheten från gatorna. Jag vill verkligen lyfta fram detta projekt – och Malmö generellt, för här matchar riksdagens intentioner och stadshusets praktiska genomförande bra.

Vi har också sett att brottsligheten har pressats tillbaka i denna stad som fick bli symbol för Sveriges systemkollaps. Mätningar visar att i denna stad är man, ironiskt nog, mest lycklig, och här finns ett extremt kreativt näringsliv och fantastiska människor.

När programmet antogs 2017 hade Malmö 65 skjutningar. Förra året var de 20. Skadade och dödade i samband med sprängningar var 8, 16 och 16 åren 2017–2019 medan de förra året var 3. Sprängningarna generellt är i dag en tredjedel så många som 2017. Det är otroligt glädjande. Vi kan delvis se samma utveckling i Göteborg och på andra ställen i vårt land.

Med repressiva åtgärder kan vi pressa tillbaka. Hundratals av de mest brottsaktiva sitter bakom lås och bom och ska så göra. Men grunden är det brottsförebyggande arbetet.

Det finns ett antal tillkännagivanden. Som vanligt sparkas en del öppna dörrar in, men det finns också kloka synpunkter som regeringen behöver ta hänsyn till. Det är trots allt riksdagens vilja som gäller. Ett handlar om fler fältare utanför kontorstid. Här togs redan i höstbudgeten ett beslut om 250 miljoner kronor, vilket möter upp behoven och gör att det brottsförebyggande arbetet i våra underprivilegierade områden kan prioriteras högre. En kvarts miljard är inte lite pengar i dessa sammanhang.

Det finns också synpunkter om nya myndigheter och fler utredningar, men som skrivelsen säger ska vi nog försöka använda de redskap som finns. Vi har ett världsunikt och fantastiskt redskap i Brottsförebyggande rådet, och de har fått utökade uppdrag på flera områden som de kommer att genomföra på ett ypperligt sätt. Vi behöver inte fler myndigheter och utredningar utan vässa de redskap vi redan har. Det är genomförandet som räknas och inget annat.

Tillsammans ska vi se till att detta program inte hamnar i hyllvärmarernas förlovade rike. Vi ska se till att det utvärderas, uppdateras och följs upp. Vi kommer alltid att ha fokus på det brottsförebyggande arbetet. Det förväntas av oss, och här måste politiken leverera.

Anf. 22 ELLEN JUNTTI (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera regeringens redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott.

Jag står bakom Moderaternas alla reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation nummer 6.

Regeringen presenterade programmet 2017. Syftet var att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället.

Regeringen har nu redogjort för vilka åtgärder som har vidtagits och beslutats. Utifrån det som Petter Löberg precis sa verkar det ha gått väldigt bra, men hur har det gått under de fyra åren efter att programmet antogs? Vad är facit? Jag säger att det är icke godkänt.

Nationella trygghetsundersökningar visar att brott mot enskilda personer har ökat sedan 2016. Det gäller till exempel misshandel, olaga hot, sexualbrott, personrån och andra brott. Över 22 procent av befolkningen blev utsatt för något av dessa brott under 2019.

Prot. 2020/21:103
7 april

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

År 2020 blev skjutningar ett vardagsbrott i Sverige, med en skjutning varje dag. Nästan varannan vecka sköts en människa ihjäl, och massor av människor blev skadade. Människor reagerar knappt längre när en skjutning sker utan rycker på axlarna och tänker: Jaså, en till.

30 procent av Sveriges befolkning känner sig så otrygga att de undviker att gå ut på kvällarna i sitt eget bostadsområde. De sitter alltså kvar i sin lägenhet och vågar inte gå ut – i Sverige, 30 procent!

19 procent av alla 16–19-åringar är oroliga för att bli rånade. Det är också väldigt många. 19 procent har alltså ont i magen när de går ut därför att de är rädda för att de ska bli rånade. Det kan man förstå med tanke på de ökande rånen, särskilt rån med förnedringsinslag. Det är förfärligt.

Cirka hälften av alla människor i Sverige oroar sig i stor utsträckning över brottsligheten i samhället överlag. Människor i Sverige är rädda på många sätt och vis, många i sitt eget bostadsområde. Och många är rädda för att närstående kommer att utsättas, även jag. Jag är orolig när jag vet att mina söner ska ut och festa en lördagskväll, och jag är orolig när min svärdotter ska ut med sina kompisar. När jag vet att de går ut och festar tycker jag att det är jobbigt. De bor inte ens hemma, men jag har en liten klump i magen – är det den här kvällen det ska hända något?

Polisen har en mycket viktig roll i samhällets brottsförebyggande arbete, och det finns behov av en utredning av vad som egentligen är polisens uppdrag. Den senaste utredningen gjordes för över 20 år sedan, och en ny utredning behövs för att klargöra polisens brottsförebyggande arbete och deras roll.

Herr talman! Ett nationellt kunskapscentrum bör inrättas som ska sprida kunskap om forskning och beprövande metoder för att förebygga brott. Kunskapscentret ska fokusera på brottsförebyggande och lämna stöd till kommunerna i arbetet med unga i riskzonen.

Vi har tidigare föreslagit att ett nationellt exitprogram för gängkriminella ska införas, och det är på gång i någon form. Men egentligen är det ännu viktigare att ta fram ett nationellt program för att ungdomar i riskzonen ska hindras från att bli gängkriminella, inte ett program för dem som har varit gängkriminella i flera år och ska lämna det. Det är när man ser att en ungdom är på väg in i gängkriminalitet som man ska sätta in ett program, det som vi kallar ett no entry-program. Det är mycket bättre att stoppa dem innan de har fastnat i kriminalitet. Vårt förslag är alltså att kunskapscentret ska ta fram ett nationellt no entry-program där man samlar föräldrar och andra viktiga vuxna och myndigheter som ska samarbeta för att få unga att hoppa av den kriminella banan. Syftet är att med gemensamma krafter stoppa deras kriminella bana.

Herr talman! Narkotikapolitiken måste vara restriktiv. Samhället måste tidigt reagera när unga människor börjar med narkotika – ju tidigare desto bättre. Det är viktigt att drogtesta även ungdomar under 15 år. Sociala insatsgrupper med samarbete mellan sociala myndigheter, polisen och skolan är andra viktiga åtgärder för att stoppa en kriminell livsstil.

Försäljningen av narkotika på nätet ökar. Antalet unga mellan 15 och 24 år som vårdats för psykisk störning orsakad av cannabis eller andra droger har mer än fördubblats under tio års tid. Vi moderater tycker att det är viktigt att fånga upp unga som mår dåligt och därför riskerar att hamna i utanförskap och kriminalitet. Därför är det viktigt att socialsekreterare,

fältassistenter och andra kommunala tjänstemän finns ute på gator och torg även efter att kontoret har stängt.

Herr talman! Fängelserna i Sverige har fått en ny grupp av unga vuxna som innebär nya utmaningar för Kriminalvården. Det rör sig om unga män från utsatta områden, som har lågt förtroende för polisen och andra myndigheter, som har börjat med en kriminell livsstil i unga år och som också har missbruksproblem, i alla fall de flesta. Dessa personer är ofta helt ointresserade av att sluta med sin kriminalitet. Detta innebär nya krav på innehållet under fängelsetiden eller olika straff inom frivården.

Insatserna under verkställigheten måste ha huvudfokus på att de inte ska återfalla i brott. Därför vill vi tillsätta en utredare som ska ta ett samlat grepp kring denna grupp av personer och lämna förslag på lämpliga brottsförebyggande åtgärder och också se över straffens innehåll. Utredaren ska också ta in erfarenheter från andra länder för att försöka komma fram till vad som fungerar och vad som inte fungerar.

Herr talman! De vidrigaste brott jag vet är sexualbrott mot barn. Jag jobbade med det när jag var kriminalinspektör i Göteborg. Det vänder sig i magen när man vet vad vissa barn utsätts för. Jag är van vid det mesta, men det här är så otroligt obehagligt och vidrigt att man blir fysiskt illamående. Jag har sett filmer med övergrepp på barn, och en film som jag såg för tio år sedan finns fortfarande kvar på min näthinna. Jag kan fortfarande få ont i magen när jag tänker på den, så hemsk var den.

Det är därför mycket viktigt att samhället gör allt för att stoppa dessa brott. På Karolinska universitetssjukhuset finns Anova, som är ett centrum som arbetar med att förebygga sexuell och reproduktiv ohälsa och sexuellt våld. Där finns Preventell – hjälplinjen vid oönskad sexualitet. Hjälplinjen har funnits sedan 2012 och har sedan invigningen tagit emot över 2 000 samtal. Dit kan människor, till exempel pedofiler som känner att de är på väg att göra ett sexuellt övergrepp på barn och inser att det inte är normalt, ringa och få stöd.

I samband med inskrivningssamtalet får dömda brottslingar information om Preventell, och det finns också möjlighet att kontakta dem anonymt. Denna information ges dock inte när sexualbrottslingar ska lämna fängelset och övergå till frivården. Vi tycker verkligen att de borde få denna information när de kommer ut i samhället. Detta är en viktig verksamhet för att förebygga sexuella övergrepp på barn. Därför bör man se över vilka möjligheter som finns till fast finansiering, för nu får de pengar år för år, projektbaserat. Vi moderater anser i likhet med Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att det på sikt ska övergå till ett regionalt ansvar.

Sammanfattningsvis, herr talman, har vi fem tillkännagivanden, och det känns väldigt bra.

Först bör ett särskilt lands- och glesbygdsspecifikt brottsförebyggande arbete utvecklas.

Sedan bör, som jag pratade om, ett nationellt kunskapscentrum som ska ta fram ett no entry-program inrättas. Det har vi också ett tillkännagivande om, vilket är väldigt bra.

Det bör finnas fler socialsekreterare utanför kontorstid.

En utredning bör ta reda på vilka brottsförebyggande åtgärder som är effektiva när det gäller unga män.

Till sist bör en översyn göras av finansieringen till Preventell.

Anf. 23 HELENA VILHELMSSON (C):

Herr talman! Centerpartiet betvivlar inte att regeringen har goda intentioner när det kommer till att förebygga brott. Många av de insatser som har tillkommit under de senaste åren är mycket lovvärda.

Till exempel den parlamentariska trygghetsberedningen, som regeringen tillsatte på Centerpartiets initiativ, har en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet. Även det 34-punktsprogram mot gängkriminalitet, som utarbetats av ett antal riksdagspartier, med åtgärder som nu börjar verkställas är också bra.

Men det är nog uppenbart för de flesta att mer måste göras. Jag gissar att de flesta av våra förtroendevalda aktiva i kommuner och regioner vill ha än mer precisa och tydliga förväntningar av oss som lagstiftare än vad som är fallet i dag och också relevant finansiering av åtgärder.

Hur som helst är denna typ av redovisning bra – regeringens skrivelse om åtgärder med anledning av programmet Tillsammans mot brott. Då kan man synliggöra de problem som finns kvar, visa på brister och peka ut behov av förstärkande åtgärder. Tyvärr läser jag kanske skrivelsen något annorlunda än min kollega Petter Löberg. Jag tycker att denna redovisning ger mer av det förstnämnda, det vill säga att man synliggör problem och brister, men mindre av förslag på konkreta åtgärder framöver.

Skrivelsen innehåller för all del en korrekt uppräknings av vad regeringen har gjort i form av utredningar, uppdrag med mera. Det är en bra sammanställning. Men frågan är: Vad ska vi ha den till?

Herr talman! Redan när regeringen lanserade det nationella programmet Tillsammans mot brott år 2017 varnade riksdagen för att programmet skulle bli svårt att utvärdera, att det innehöll för övergripande resonemang och att aktörer på det brottsförebyggande området skulle få svårt att använda sig av skrivelsen som ett stöd för sitt eget brottsförebyggande arbete. Jag är rädd för att detta har besannats.

Denna redovisning ger inte någon tydlig och samordnad bild av de åtgärder som har gjorts – utfallet av åtgärderna, hur åtgärderna har förhållit sig till varandra eller hur ansvaret är fördelat. Det talas återkommande om att sprida kunskap och goda exempel. Men det redovisas inte vilka goda exempel som har fått bra spridning.

I redovisningen framhålls behovet av att arbeta kunskapsbaserat i det brottsförebyggande arbetet. Ordet kunskapsbas förekommer inte mindre än 37 gånger i det 55-sidiga dokumentet. Tro mig, det är förstas bra. Men att arbeta kunskapsbaserat är knappast något nytt eller unikt.

Herr talman! Centerpartiet har länge påpekat att det finns behov av ökad forskning i polisutbildningen men även i övrigt i syfte att få en tydligare bild av brottsligheten och de mest effektiva åtgärderna för att motverka densamma.

I regeringens skrivelse nämns att samtliga länsstyrelser etablerat ett samarbete med universitet i syfte att stärka kopplingen mellan forskning och praktik inom det brottsförebyggande arbetet.

Jag minns med glädje de utbildningar som Örebro universitet arrangerade utifrån sin forskning, både ur ett socialt och ur ett situationellt perspektiv som vi lokalt aktiva i kommuner fick ta del av. Det var åtgärder som gav resultat. Mer forskning är alltså nödvändig.

Av redovisningen framgår också att kunskapen om utsatthet för brott när det gäller företag och myndigheter och brott som inte riktar sig mot

enskilda personer är eftersatt. För Centerpartiet är det oerhört viktigt att detta åtgärdas skyndsamt. Inte minst nu under pandemin har det visat sig att brott som utpressning mot företag med ekonomiska problem har ökat kraftigt. Det visar sig att myndigheterna inte har riktigt rätt instrument för att stävja och motverka dessa brott och för att kunna fälla någon för dessa brott.

Herr talman! I redovisningen nämns också behovet av att särskilt anpassa kunskapsstöd till mindre städer, tätorter och landsbygdskommuner och att Brottsförebyggande rådet har ett särskilt uppdrag att jobba med detta. Det är nämligen skillnader i typen av brott och skillnader i förutsättningarna för att jobba brottsförebyggande i lands- och glesbygd jämfört med i urbana miljöer. Det fordrar ett delvis annorlunda arbetssätt.

Centerpartiet efterfrågar därför att ett särskilt lands- och glesbygdsspecifikt brottsförebyggande arbete utvecklas. Och vi är mycket glada över att vi har ett enigt utskott med oss i just den frågan.

Inte minst är detta otroligt viktigt när det gäller tillgreppsbrott på landsbygden och att stöldgods alltför enkelt kan lämna landet. Vi ser fram emot en kommande proposition som stärker tullens möjligheter att stoppa gods och andra åtgärder mot stöldbrott. Men det behövs också en utarbetad strategi som gör att dessa brott faktiskt aldrig sker. Ett systematiskt arbete som Grannsamverkan mot brott är ett mycket bra exempel. Det önskvärda vore att ett sådant arbete fanns på långt fler platser på landsbygden än i dag.

Vidare framgår att brottsligheten mot välfärds- och förmånssystemen fortsatt är omfattande. Detta känner vi igen. Det handlar om felaktiga arbetstillstånd som används vid assistansbedrägerier, osanna intyg och oriktig folkbokföring som bidrar till felaktiga utbetalningar. Men det handlar även om företag som används som brottsverktyg – målvakter, helt enkelt. Även detta måste givetvis motverkas.

Centerpartiet har tidigare motionerat om ett generellt brottsbeivrande uppdrag för myndigheter. Vi menar att det är en skarpare definition än dagens myndighetssamverkan mot grova brott, som numera finns inskriven i myndigheternas instruktion, vilket är bra. Men redovisningen visar tydligt att uppdraget behöver förstärkas.

Herr talman! Det som är tråkigt att läsa i skrivelsen är det som det inte står så mycket om, och min kollega Ellen Juntti har varit inne på det. Det handlar om de värsta brottstyperna, nämligen sexuella övergrepp i allmänhet och mot barn och unga i synnerhet. Riksrevisionen har tidigare kritiserat regeringens arbete när det gäller att motverka sexuell exploatering av barn och unga.

Det står faktiskt inte heller någonting om en av de mest lönsamma brottstyperna, nämligen trafficking – människohandel med kvinnor och flickor. Därför är det viktigt att det utarbetas en nationell handlingsplan mot sexualiserat våld, som Vänsterpartiet föreslår.

Regeringen hänvisar till den nationella strategin för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Men det räcker inte. Sexuellt våld är mycket mer än så.

Lika självklart är det för oss att stödja Moderaternas förslag om att förstärka och permanenta hjälplinjen Preventell mot oönskat sexuellt beteende. I klarspråk innebär det att erbjuda dem med riskbeteende, som visar upp ett oönskat kriminellt beteende vad gäller helt oacceptabla sexuella

preferenser, en adekvat behandling som detta system gör på ett mycket raffinerat och bra sätt.

Slutligen, herr talman: Efter att tagit del av redovisningen kan jag nog konstatera att riksdagens invändning när programmet Tillsammans mot brott introducerades, att det riskerade att styra bort uppmärksamheten från konkreta åtgärder och ta resurser i anspråk som hade kunnat användas bättre, nog har visat sig vara lite befogad.

Fokus för det brottsförebyggande arbetet borde ligga på de konkreta åtgärder som verkligen har betydelse för att motverka framväxten av brottslighet. Det handlar om höjda kunskapsresultat och likvärdighet i skolan, låg ungdomsarbetslöshet och ökad framtidstro hos unga människor, snabb och adekvat behandling av psykisk ohälsa och neuropsykiatriska diagnoser, ett generellt brottsbeivrande uppdrag för myndigheter, ökad kommunal makt och ansvar för det brottsförebyggande arbetet, påföljder när brott har begåtts som visar att brott inte lönar sig samt ökad forskning för en klarare bild av brottsligheten och de bästa metoderna för att motverka densamma.

Detta borde vara fokus i stället för olika projekt för kunskapsbaserade arbetsätt.

Det förebyggande arbetet för att öka tryggheten i hela landet är en avgörande fråga de kommande åren. Centerpartiet kommer att fortsätta att driva på för att öka tryggheten i såväl storstad som på landsbygd.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 24 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Herr talman! Det finns ingen del av rättsfrågorna som är så viktig som det brottsförebyggande arbetet. Arbetet måste vara strukturellt och långsiktigt. Det måste få ta tid och kosta pengar. Vi måste prata om det som är jobbigt och investera i det som kanske inte ger avkastning direkt.

Vad som är förödande för samhällets brottsförebyggande förmåga är mäns våld mot kvinnor, det sexuella våld som kvinnor och tjejer världen över utsätts för och de bakomliggande maktstrukturer som gör att våldet kan fortgå. Mäns hat mot kvinnor manifesteras genom såväl våld i nära relationer och våldtäkter som köp av andras kroppar för sexuella ändamål.

Det sexualiserade våldet är fortfarande ett av de största hoten mot kvinnors hälsa och ett hinder för att nå en jämställd värld. Mäns våld mot kvinnor existerar inte i ett vakuum, utan våldet är det yttersta uttrycket för ett ojämställt samhälle. Det sexualiserade våldet är strukturellt och systematiskt, men samtidigt godtyckligt och oberäkneligt. Det kan slå till när som helst, var som helst och mot vem som helst – så länge du definierar dig som kvinna.

Det är på grund av det ojämställda samhället som en misstänkt förövare som suttit häktad för våldtäkt både kan gå ut med sitt namn under tiden han sitter häktad och kan hålla en presskonferens utanför sitt hus när han har blivit släppt från häktningen och förundersökningen är nedlagd – samtidigt som kvinnan som anmält honom för sexualbrott måste gå under jord och gömma sig.

Det är maktstrukturerna – och att män alltid sitter på mer makt än vad kvinnor gör – som gör att en tidigare misstänkt och häktad person kan blogga om målsägandeförhören och brottsoffret, berätta om henne och hennes agerande och beskriva att han föll för frestelsen – för det är ju vad

kvinnor är: fresterskor som män med en kittlande känsla måste ”hålla sig ifrån” – och att kvinnan i fråga är en lögnerska. Lyssna på orden jag säger: lögnerska, falla för frestelsen. Det är samma ord som män i hundra år har beskrivit kvinnor med – som någonting annat, som något som kan både förföra och förstöra.

Jag har många gånger i den här kammaren lyft frågan om mäns ansvar för sexualbrott. 97 procent av alla sexualbrott begås av män. Det är omöjligt för oss kvinnor att freda oss från våldtäktsmän, för det går inte att se på någon om han är en våldtäktsman eller inte. Sexualbrott begås av alla män – vanliga män, dumma män, pappor, jurister och makthavare.

När det gäller sexualbrott är det tydligt att kvinnan fortfarande ses som ansvarig för brottet, att det anses att hon borde se till att inte vara en fresterska för mannen och att hon ses som ansvarig för mäns agerande. Han kan glatt skriva en blogg, hålla i en presskonferens och luta sig tillbaka i samhällets varma famn. Kvinnan får fly för livet, för hon har polisanmält honom – som om det vore brottsligt.

Då spelar det tyvärr ingen roll hur många brottsförebyggande program som upprättas, för det blir bara pappersprodukter. Bara 10 procent av alla polisanmälda fall av sexualbrott leder till åtal och endast 3 procent till fällande dom. Och kvinnor som polisanmäler utmålas som fresterskor och lögnerskor.

Det finns några konkreta saker som måste göras.

Den som står för anmälan får också stå för historieber beskrivningen. Det är vad metoo handlade om: att brottsoffer får stå för sin historieber beskrivning och att kvinnor ska våga och orka anmäla brott de blivit utsatta för. Att ha blivit utsatt för sexuella övergrepp flera gånger och ha påtalat detta får inte göra att brottsoffrets trovärdighet minskar.

Rättsväsendet har brister. Förundersökningarna måste bli bättre. Allt för många utredningar hamnar längst ned i högen. Det finns för lite resurser, och prioriteringarna ligger någon annanstans. Rättsväsendets prioritering av sexualbrott måste höjas.

Det finns många saker att göra. Det behövs mer pengar till rättsväsendet och mer kunskap om sexualbrott i hela rättskedjan. Men framför allt måste vi gå från en våldtäktskultur, där kvinnan måste agera som det perfekta brottsoffret för att få en våldtäktsman fälld, till en samtyckeskultur, där samtycke är det avgörande och där ett ja är ett ja och ett nej innebär att det är en våldtäkt.

Men vi är inte där än. Lagstiftningsmässigt är vi dock där. Tro mig – inflytelserika män har försökt att stoppa samtyckeslagstiftningen. Kulturellt är det tyvärr ibland en alldeles för lång väg att gå till en samtyckeskultur. En samtyckeskultur är det mest brottsförebyggande som finns. Vi måste nå dit.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Anf. 25 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Linda Snecker säger att alla män mer eller mindre är sexualbrottslingar. Det håller jag verkligen inte med om. Jag hoppas att Linda Snecker menade att det finns sexualbrottslingar inom alla yrkesgrupper. Det kan jag hålla med om. Men det är verkligen inte alla män som är sexualbrottslingar. Det vill jag säga. Jag har två söner, och jag skulle ha väldigt svårt att tänka mig att de skulle bli det.

I vilket fall som helst pratade Linda Snecker väldigt varmt om brottsoffer och kvinnors rätt till både skydd och det ena och det andra. Då kom jag att tänka på att vi i justitieutskottet för några år sedan behandlade en fråga om elektronisk övervakning av kontaktförbud. Vi är några partier som vill att fotboja ska kunna användas som förstahandsåtgärd. Det går alltså inte nu. Man får först kontaktförbud och ska sedan bryta mot det en gång innan man får fotboja.

Men Linda Snecker reserverade sig mot det här. I betänkandet står det: ”Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i lagen om kontaktförbud och i brottsbalken. Syftet med lagändringarna är att stärka skyddet mot trakasserier och förföljelse.” Sedan står det att det är en stor inskränkning i skyddet för den enskilda. Men Linda Snecker tänker alltså inte på skyddet för den utsatta kvinnan, utan på att det är en stor inskränkning för gärningsmannen. Jag skulle vilja ha en förklaring – tycker Linda Snecker fortfarande så?

Anf. 26 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Jag blir extremt upprörd, rädd och förvirrad över hur Ellen Juntti kan komma med argumentet: Inte alla män. Det är argumentet som gör att kvinnor världen över inte vågar, inte orkar och inte vill anmäla de män som begår brott mot dem. De är alla de män som Ellen Juntti som polis har arbetat med. Det är männen som har förgripit sig på kvinnor och barn.

Fru talman! Ellen Juntti kommer med argumentet: Det är inte alla män som begår sexualbrott. Nej, det är väl självklart att det inte är alla män som begår sexualbrott. Det har ingen över huvud taget sagt. Men, Ellen Juntti, av alla sexualbrott som begås är det 97 procent av den brottskategorin som begås av män.

Fru talman! Ellen Juntti känner att det absolut viktigaste hon kan göra i en replik på mitt anförande, där jag har talat om samtyckeskultur, kvinnliga brottsoffer, metoo och hur kvinnor äntligen orkade, vågade och kunde anmäla alla de män som har begått fruktansvärda brott mot kvinnor i alla tider, är att säga att inte alla män begår brott.

Fru talman! Alla förstår att alla män inte begår brott. Men av alla sexualbrott som begås är det 97 procent som begås av män. Vad vi nu ser är en enorm backlash. Mäktiga män blir anmälda för sexualbrott och kan med en liten axelryckning ställa sig upp och säga: Det här skedde ju inte.

Vi vet som kvinnor, Ellen Juntti, att 97 procent av alla sexualbrott begås av män. Det är ett enormt problem, och vi måste förändra det.

Anf. 27 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det är ett enormt problem. Jag vet också om att det är 97 procent eller närmare 100 procent av alla sexualbrottslingar som är män. Det får naturligtvis tas på fullt allvar. Vad jag vänder mig mot är att man säger att alla män är det. Alla män är inte sexualbrottslingar. De sexualbrottslingar som begår brott är nästan till 100 procent män. Det tycker jag är en skillnad. Man ska inte säga att alla män är det. Jag vänder mig mot det.

Linda Westerlund Snecker svarar inte på min fråga. Nu har jag fått fram reservationen från ett par år sedan. Hon skriver: ”Jag delar motionärernas uppfattning att brottsofferperspektivet är mycket viktigt.” Det har

Linda Westerlund Snecker också sagt i dag. Men hon fortsätter: ”Elektronisk övervakning innebär emellertid ett kännbart ingrepp i en persons frihet.”

När man läser det tror man att hon värnar om brottsoffrets frihet, men det är alltså inte det. Det är gärningsmannens, den misstänktes, frihet som hon värnar om här. Hon vill med den reservationen inte gå med på att man kan använda fotboja som förstahandsåtgärd. Den som trakasserar kvinnor ska liksom först få kontaktförbud och sedan en chans att trakassera kvinnan en gång till innan han får fotboja.

Det är ganska magstarkt av Linda Westerlund Snecker att stå här och tala om hur hon värnar om brottsoffer och vill förhindra våld mot kvinnor. Det gör hon verkligen i varje fall inte i den här reservationen. Jag skulle vilja veta: Tycker Linda Westerlund Snecker fortfarande att gärningsmannens integritet är viktigare än brottsoffrets, så som hon har skrivit i reservationen? Ja eller nej?

Anf. 28 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är allvarligt när Ellen Juntti står och gör aktiva historieförfalskningar av vad jag säger i riksdagens talarstol, för det är vad Ellen Juntti håller på med.

Jag har talat om att av alla sexualbrott som begås är det 97 procent som begås av män. Det går inte att säga vilken sorts man som begår sexualbrott, utan det är alla kategorier av män som begår sexualbrott. Det är det som är det stora strukturella problemet med att leva i ett ojämnt samhälle. Det måste förändras.

Det går inte att säga att det är den här kategorin män eller den här kategorin män. Det är precis som jag sa i talarstolen. Det är alla sorters män som tyvärr begår sexualbrott. Det är pappor, jurister, makthavare, vanliga män och dumma män. Nu citerade jag mig själv, för det var det jag sa, Ellen Juntti.

Vad du talar om är ett förslag på en straffåtgärd där man ville införa elektronisk övervakning i förebyggande syfte. Vänsterpartiet ser elektronisk övervakning som ett straff som ges när brottet har begåtts och det finns en fällande dom.

Då tycker vi att elektronisk övervakning är ett utmärkt förslag. Vi borde ha fler former av elektronisk övervakning och fler former av straff som är mer anpassade till individen som har begått det brottsliga.

I förebyggande syfte vill vi göra så otroligt mycket mer än att bara ha en elektronisk övervakning. Vi vill ha ett jämställt samhälle. Vi vill krossa de patriarkala strukturerna. Vi vill dela makten mellan könen. Vi vill ha extremt många fler åtgärder än vad som finns i dag i samhället.

Moderaterna kan bara tala om straff. Ni kan bara tala om när brottet redan har begåtts eller håller på att begås. Vänsterpartiet vill ha ett jämställt samhälle, ett jämlikt samhälle, där alla kan leva i frihet.

Anf. 29 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Vi kristdemokrater delar bedömningen att det behövs effektiva åtgärder för att bekämpa såväl brotten som brottens orsaker för att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Programmet Tillsammans mot brott innehåller steg i rätt riktning, men som utskottets be-

Prot. 2020/21:103
7 april

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

handling visar med tillkännagivande och reservationer saknas också en hel del.

När det presenterades konstaterade Kristdemokraterna att familjeperspektivet saknades helt. Det har dessvärre inte förändrats i den redovisning som når riksdagen eller i det regeringen avser att göra framöver. Ordet familj nämns endast gällande dödligt våld i familjen, när Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd nämns och när familjehem nämns. Det är en uppenbar svaghet i regeringens brottsförebyggande program.

Fru talman! En förutsättning för ett samhälle byggt på gemenskap och tillit är att människor känner sig trygga i vardagen. Brottslighet måste därför både bekämpas och förebyggas. När det kommer till det senare utgör familjen en ovärderlig resurs. Familjens roll i att fostra och leda de unga kan inte nog betonas. Forskning som Brå sammanställt visar att barn som växer upp med dåliga relationer till sina föräldrar löper större risk att hamna i kriminalitet. En stark anknytning till föräldrarna har däremot en förebyggande effekt och minskar risken för att barn och unga ska dras till brottsliga miljöer.

Varje människa är ytterst ansvarig för sina handlingar. Kriminella handlingar kan inte reduceras till att handla om vare sig uppväxt eller social miljö. Men en stödjande familjepolitik är en av de allra viktigaste insatserna för att minimera risken för att brottslighet uppstår från början.

Goda normer och värderingar kan överföras mellan generationer, och därför behöver föräldraansvaret stärkas. Föräldrarna har det yttersta ansvaret för att fostra barn och unga till ansvarstagande medborgare som efter egen förmåga bidrar till det gemensamma bästa.

Ingen människa är perfekt, och alla kan göra fel. Samtidigt föds ingen till att bli kriminell, och alla har ett ansvar välja det etiskt rätta. För detta krävs en moralisk kompass, och den skapas genom fostran, främst inom familjen.

Samtidigt är det viktigt att påminna om att även dåliga normer och värderingar överförs mellan generationer. Det gäller inte minst brottslighet. Internationell organiserad brottslighet hålls ofta inom en utvidgad familj med ingiften. Samma mönster har tyvärr dykt upp i Sverige. Även polisledningen har gjort dylika observationer om klan- eller familjerelaterad brottslighet. Det är ytterligare ett viktigt perspektiv att ha med sig när familjens roll ska uppvärderas. Dåliga familjeförhållanden måste brytas.

Det är i familjen allting börjar, och det är där barn får sina första förebilder, positiva eller negativa. Brås rapport slår fast att andra negativa omständigheter såsom utsatt socioekonomisk situation, närhet till missbruk eller andra riskfaktorer kan modereras genom god uppfostran, närhet och en kärleksfull relation till föräldrarna.

Balans och konsekvens är viktiga delar, liksom en uppfostran vars disciplinära inslag saknar hot och våld och tillämpar en konstruktiv konfliktlösning. Enkelt uttryckt: Våld ska inte föda våld.

Att bygga starka familjer har alltid varit en utgångspunkt för Kristdemokraterna. Det är i familjen grunden för de värderingar som kommer att präglade en människa genom resten av hennes liv läggs. Det är först och främst av föräldrar som gränser sätts, och det är i den relationen som normer byggs upp. Familjens betydelse och viktiga roll i det brottsförebyggande arbetet behöver ges ett större utrymme i regeringens strategi för att

förebygga brott. Vi ser att programmet behöver kompletteras med denna viktiga del, och därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Fru talman! Civilsamhället spelar också en ovärderlig roll i det brottsförebyggande arbetet. Det gäller inte minst för den som vill bryta en tidigare kriminell livsstil men även för den som ligger i riskzonen för en sådan. Bland civilsamhällets organisationer finns de som arbetar direkt med att rehabilitera kriminella från sitt tidigare liv in i ett arbetsliv. Det finns också de som jobbar med att hjälpa hemlösa med mat och tak över huvudet och de som organiserar läxhjälp för att hjälpa människor ur utanförskap. Det finns språkkaféer och idrottsföreningar.

Civilsamhället har ett stort värde. Det är något annat än stat, vänner och familj. Civilsamhällets styrka ligger just där: Det befinner sig mellan staten och människorna.

Civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet måste stärkas, vilket också beskrivs i reservation 1.

Fru talman! En majoritet i utskottet anser att det fattas andra viktiga pusselbitar i programmet, och utskottet riktar därför fem tillkännagivanden till regeringen.

Förslagen rör bland annat brottsförebyggande arbete för lands- och glesbygd. Många av oss som bor och lever utanför storstäderna förstår genom egna erfarenheter att förutsättningarna för att bedriva brottsförebyggande arbete och typen av brottsproblem är annorlunda på landsbygd och i glesbygd jämfört med i stadsmiljö. Åtgärderna som redovisas i skrivelsen är bra, men inte tillräckliga. Därför bör ett särskilt lands- och glesbygds-specifikt brottsförebyggande arbete utvecklas.

Jag ger också stöd till tillkännagivandet gällande att hjälplinjen för önskad sexualitet ska ha en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet och att en långsiktig finansiering ska förbättra möjligheterna att planera verksamheten.

Det ska finnas ett nationellt kunskapscentrum och ett no-entry-program för unga kriminella. Fler socialarbetare ska vara närvarande utanför kontorstid.

Det ska göras insatser för de unga vuxna som finns på fängelserna i Sverige. Det rör sig främst om män från socialt utsatta områden. Det är viktigt att det finns insatser och att en utredning tillsätts med uppdraget att utifrån erfarenheter i andra länder ta ett samlat grepp om denna grupp individer. Utredningen ska lämna förslag om såväl lämpliga brottsförebyggande åtgärder som verkställighetens innehåll, speciellt anpassat för denna grupp.

Fru talman! Jag stöder Kristdemokraterna yrkande och naturligtvis de tillkännagivanden som utskottets majoritet har föreslagit, men i denna debatt yrkar jag som sagt bifall endast till reservation 1.

Anf. 30 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program* har några år på nacken. Vi har nu att diskutera den senaste skrivelsen från regeringen om hur det går i detta arbete.

Vi kan där läsa att regeringens satsning på det brottsförebyggande arbetet är bred och långsiktig och att det är angeläget att bibehålla uthållighet och kontinuitet i den övergripande inriktningen av arbetet. Vi kan också

läsa att regeringen har vidtagit omfattande åtgärder som syftar till att minska individers motivation, risk eller drivkraft att börja begå brott.

Det här är brett, det är omfattande och, fru talman, det berör i stort sett vartenda betänkande som vi har i riksdagen i samtliga utskott. Man skulle kunna säga att det är en salig röra av allt och ingenting. Det handlar om ordningsvakter, skyddstillsyn, psykisk ohälsa, missbruksfrågor, automatisk avläsning av bilskyltar, ekonomisk brottslighet vid skönhetssalonger, sprängmedelshantering och fusk med bidrag. Dessutom handlar det såklart om åtgärder mot piratkopiering av produkter, om segregationen och om fler poliser.

Vi får för säkerhets skull också lära oss att ”särskilda moment om brottsförebyggande konsekvensanalyser införts i de regelbundna utbildningar som Regeringskansliet genomför inom utredningsväsendet”.

Fru talman! Vi kan vara lugna; här finns även Trygghetsberedningen med. 34-punktsprogrammet är också med.

Vi har hört många bra inlägg av mina kollegor om vikten av den allmänna och grundläggande välfärdsstaten så att vi har mat på bordet, som Petter Löberg sa.

Vi har också hört om vikten av jämställdhet och om vikten av de små gemenskaperna, familjerna, och deras betydelse – oavsett hur de ser ut, är viktigt att tillägga. De spelar en jättestor roll, för att inte tala om det som ofta blandas ihop när man pratar om det starka samhället. Några menar då den starka staten, men för oss liberaler är det viktigt att understryka just civilsamhällets betydelse, som Ingemar Kihlström nyss lyfte fram. Det spelar en stor roll.

Betänkandet handlar om regeringens insatser. Det handlar om de övergripande målområden som gäller processer och målsättningar och hur man ska jobba strömlinjeformat i det här arbetet. Det är bra. Men det handlar också om det som är kärnan: hur man ska minska motivationen att begå brott, öka den formella och informella kontrollen och begränsa tillgängligheten till brottsobjekt. Det senare är något svårt att tyda.

Fru talman! För Liberalerna är det helt självklart att man måste jobba brett och förebyggande. De bästa brotten är de som aldrig begås, och de bästa brottskarriärerna – eller rättare sagt de minst dåliga – är de som avbryts tidigt och tydligt.

Det här handlar om människors livschanser – att kunna känna att man inte är desperat inför framtiden och att man inte har något att förlora. Det handlar såklart om jobb i stället för utanförskap. En grund för det är att vi har en skola som är funktionell och levererar grundläggande resultat.

Det handlar om den breda kampen mot droger. Om livet går ut på att jaga nästa fix är friheten kraftigt begränsad och risken för brottslighet total.

Det handlar om ökad upptäcktsrisk. När man tittar ut över Sveriges domstolar just nu ser man att det finns ett antal rättegångar som ligger som på ett pärlband tack vare den knäckta Encrochatkoden. Det gör att vi ser fasansfulla interiörer och scenarier som spelas upp. Vi ser hur det har lett till att personer först anhålls och sedan häktas. Och nu kommer rättegångarna, som ska bli synnerligen intressanta att följa.

Mest intressant att följa och dra lärdom av i den här kammaren är vikten av att man kan upptäckas. Det är såklart lite obehagligt eftersom det onekligen tangerar den personliga integriteten, men för Liberalernas del är det tydligt att det finns en stor möjlighet att säkra rättssäkerheten och

integritetsskyddet men samtidigt kunna slå mot den grova organiserade brottsligheten. Det är människorna på toppen man ska kunna komma åt. Det är de som ser till att de har underhuggare, kanonmat och slavar som förstör livet för sig själva och andra.

Det här är väldigt viktigt om vi vill jobba tillsammans mot brott – till och med viktigare än den gestaltning av våra bostadsområden som Petter Löberg lyfte fram. Det är verkligen inget konstigt, utan det är också jättebra. Men att slå till mot den grova brottsligheten är helt avgörande, för då får man undan människor som ofta har svag begåvning och svag självinsikt.

För Liberalernas del är det alltså inte så svårt att ställa sig bakom och stödja tillkännagivandena i betänkandet. Vi ser framför oss att detta dokument nu läggs till handlingarna, för det är vad som står i betänkandet. Det är så vi gör. Dock måste vi på område efter område jobba med resurser till rättsväsendet. Vi måste jobba med verktygen till rättsväsendet, och vi måste se till att ledarskapet från vårt håll är så pass starkt att vi får fram detta i alla rättsvårdande myndigheter. Det är helt avgörande att det fungerar.

Vi kommer senare under dagen att prata bland annat om regelverket för olika tvångsmedel, det vill säga när man kan häktas. Vi kommer att prata om kriminalvårdens effektivitet. Det är ju helt givet att man ska vara bättre när man kommer ut än när man kom in.

Avslutningsvis, fru talman – om jag får ta lite extra tid – är det viktigt att detta bedrivs kommunalt och lokalt. Där är det viktiga arbetet att samla ihop resurser i själva förebyggandet centralt.

Jag lyfter gärna fram vad Liberalerna gör i Stockholms stad, där vi faktiskt befinner oss. Man rustar upp socialtjänsten och inför 48-timmarsgaranti för unga som hamnar i kriminalitet. Man stoppar i praktiken något så konstigt som LVU i hemmet, som ju visat sig inte funka särskilt bra. Man driver på för att använda bevistalan i fler fall när det handlar om unga kriminella, det vill säga att använda lagen om unga lagöverträdare. Man går in för att verkligen använda det som ändå finns men som måste stärkas av oss här, nämligen mellantvång. Det är tidiga och tydliga insatser som är viktiga. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån, fru talman, när det gäller unga kriminella.

Man ser till att ha starka stödinsatser för att säkra skolgången. Vi vet att skolgången och avklarad skola är en av de starkaste skyddsfaktorerna när allting annat skakar. Man ser också till att göra alltmer av samhandling mellan skola, socialtjänst och polis. Sekretessen hyvlas ned till max för att möjliggöra starka och tidiga insatser.

Det förebyggande arbetet är till mycket stor del kommunalt, under kommunalt ledarskap, och förtjänar allt stöd. Här finns det mängder av förslag som har diskuterats och beslutats men också förslag som kommer att fortsätta diskuteras i denna kammare.

Jag yrkar för Liberalernas del bifall till utskottets förslag i detta betänkande. Vi konstaterar att det är allt, och det är bra. Risken är dock att det också blir lite av ingenting eftersom allt är viktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU20
Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter
(skr. 2020/21:62)
föredrogs.

Anf. 31 ELLEN JUNTTI (M):

Fru talman! I dag ska vi debattera Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter. Jag står naturligtvis bakom alla Moderaternas reservationer men yrkar bifall bara till nummer 1.

Sverige har stora problem med gängkriminalitet. Skjutningar och sprängningar har blivit vardagsbrott i Sverige. Totalt inträffade 366 skjutningar förra året, vilket innebar en ökning – från redan höga nivåer – från 2019 med 10 procent. Även antalet avlidna till följd av skjutvapenvåld var högre än någonsin tidigare då 47 personer dödades, en ökning med 12 procent från året innan.

Förra veckan kom nya siffror från Brottsförebyggande rådet som visar att 124 personer dog av dödligt våld 2020. Det är den högsta siffran sedan mätningarna började 2002, alltså på 20 år. Av dessa 124 mord skedde 48 genom att offren sköts till döds.

Utöver dessa 124 har Sverige stora problem med andra typer av brottslighet såsom rån, personrån med förnedringsinslag och sexualbrott. Sexualbrotten har ökat väldigt mycket. Under 2020 ökade antalet anmälda våldtäkter med hela 9 procent jämfört med 2019. Det är över 9 000 brottsoffer som mer eller mindre fått sina liv förstörda. Att utsättas för en våldtäkt är ett mycket svårt trauma som tar lång tid att lära sig att leva med, om det över huvud taget går.

För att komma till rätta med brottsligheten har vi moderater föreslagit ett stort antal åtgärder. I takt med våra satsningar på polisen och våra föreslagna straffskärpningar kommer ännu fler att avtjäna straff i anstalt. Därför krävs en effektiv kriminalvård som kan hantera det ökade antalet utdömda fängelsestraff.

Det är uppenbart att det behövs fler platser i häkten och anstalter. Det är smockfullt, rent ut sagt, i både fängelser och häkten. Den platsbrist som just nu råder inom kriminalvården beror helt enkelt på att regeringen inte har gjort tillräckligt.

Riksrevisionen har i sin rapport framfört att det finns skillnader mellan olika anstalter och att vissa helt enkelt är ineffektiva i hur resurserna används. Enligt Riksrevisionen finns utrymme för effektiviseringar vid flera anstalter. Dessutom måste uppföljningen bli bättre. Man måste alltså både bli effektivare och göra bättre uppföljningar för att se hur det fungerar och vad det kostar. Detta fungerar inte bra, enligt Riksrevisionen. Riksrevisionen menar också att det skulle innebära stora kostnadsbesparingar för staten om anstalterna var större och färre.

Allt detta är oroväckande. En grundförutsättning för en effektiv kriminalvård är att resurserna används på rätt sätt. Det är skattebetalarnas pengar, och de får inte slösas på ineffektiva sätt att arbeta inom kriminalvården.

Enligt Europarådet var svensk kriminalvård 2014 bland de dyraste i Europa. Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2018 framgår dessutom att kostnaderna har ökat efter 2014.

Statskontoret har med data från 2003 jämfört Sveriges och Kanadas kostnader per anstaltsplats. Statskontoret fann då att anstaltsplatserna i Sverige kostade 60 procent mer än i Kanada. Samma jämförelse för 2018 visade att Sveriges anstaltsplatser då kostade 100 procent mer än Kanadas. Kanada är ju inte på något sätt ett u-land eller ett fattigt land, men ändå kostar det alltså 100 procent mer i Sverige än i Kanada. Det är faktiskt helt orimligt.

Riksrevisionen bedömer i sin rapport att flera av de 44 analyserade anstalterna kan använda sina resurser mer effektivt. Vissa har större möjligheter att förbättra sitt resursanvändande än andra. Det finns relativt stora skillnader, säger Riksrevisionen, och hela 20 anstalter kan använda sina resurser bättre. I genomsnitt kan anstalterna bli 20 procent bättre på att använda sina resurser.

20 procent är mycket. Ni kan tänka er vad kriminalvården kostar per år. 20 procent av det är väldigt mycket pengar som skulle kunna användas effektivare – och det är skattebetalarnas pengar det handlar om. Jag tycker att detta är ett dåligt resultat.

Enligt Riksrevisionen är det inget som tyder på att de effektivare anstalterna har lägre säkerhet eller att de intagnas välbefinnande påverkats till det sämre. Rapporten visar att genomsnittskostnaden per plats är högre för de anstalter som kan bli effektivare än för dem som använder resurserna effektivt.

Vad innebär då det? Jo, med andra ord är anstalterna som är dyrare inte alls bättre än dem som har lägre kostnader och drivs billigare. Det är mycket viktigt att Kriminalvården använder sina resurser så effektivt som det bara går. Det visas med tydlighet i denna rapport.

För att få kunskap om hur verksamheten ska kunna effektiviseras måste man göra fortlöpande och systematiska uppföljningar. Kriminalvården behöver få i uppdrag att utveckla rutiner för systematisk datainsamling så att det blir möjligt att jämföra effektiviteten mellan olika anstalter. Detta innebär också att kunskap ska kunna utbytas mellan anstalter. Om en anstalt har kommit på något väldigt bra sätt att jobba ska de andra anstalterna kunna lära sig av det. Att kunna följa upp verksamheterna och sprida goda exempel är viktigt, både för de intagna på anstalterna och för brottsoffer och skattebetalare.

Fru talman! Riksrevisionen lyfter även fram de effektivitetsvinster som kan skapas genom stordrift. Enligt deras beräkningar skulle staten kunna spara 580 miljoner kronor per år om Kriminalvårdens anstalter skulle ha 300 platser vardera.

Vi moderater har länge drivit på för en genomlysning av Kriminalvårdens kapacitet för att ta fram en långsiktig plan för framtida fängelse-etableringar. Riksrevisionens rapport belyser vikten av att en sådan genomlysning måste ske snabbt.

Kriminalvården kommer långsiktigt att behöva tillföras betydande resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med fler fängelse- och häktesplatser och även bättre innehåll inom straffen. Samtidigt måste verksamheten hela tiden utvecklas och

effektiviseras för att klara av den ökande kriminaliteten och för att skattebetalarnas pengar ska användas på ett så bra och effektivt sätt som möjligt.

Det finns också andra saker som kan göras här och nu som snabbt skulle kunna öka effektiviteten inom Kriminalvården, och det är att påtagligt öka antalet överföringar av intagna med utländskt medborgarskap till deras egna länder. Cirka 30 procent av de intagna på svenska anstalter är utländska medborgare.

Fru talman! Tyvärr blir det inget tillkännagivande i detta ärende. Regeringen anser att Riksrevisionens rapport kommer att utgöra ett underlag för Kriminalvårdens fortsatta arbete, men regeringen delar inte Riksrevisionens bedömning av vilka kostnadsbesparingar som en fullskalig stor-drift av Kriminalvårdens anstalter skulle kunna ge. Är det någon som är förvånad över det? Det är i alla fall inte jag. När har den sittande regeringen tagit ansvar för något som den misslyckats med? Aldrig, vad jag kommer ihåg.

Anf. 32 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag justitieutskottets betänkande gällande Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter.

Vi har i Sverige i dag stora problem med gängkriminalitet, skjutningar och dödligt våld. Otryggheten breder ut sig. Den påverkar vår vardag på ett sätt som för bara några decennier sedan vore helt otänkbart.

Sverige, det trygga landet med den välutvecklade välfärden som sågs som ett föredöme är ett minne blott. I dag ses Sverige i stället som ett exempel på hur illa det kan gå när verkligheten blockeras bort av politisk korrekthet. Enligt Brås senaste statistik har vi i dag det högsta antalet personer som dör på grund av dödligt våld.

Fru talman! I takt med att den grova brottsligheten har ökat och en hel del straffskärpnings har genomförts har vi i dag en överbeläggning på våra anstalter på över 100 procent, vilket är helt oacceptabelt. Vi saknar platser för dem som ska sitta av sina straff.

Kriminalvården varnar själv för att genomföra nödvändiga straffskärpnings på grund av att de inte har tillräckligt med resurser för att kunna tillgodose att det finns tillräckligt med anstaltsplatser. Överbeläggningen skapar inte bara orimliga arbetsförhållanden för dem som arbetar inom kriminalvården utan försämrar även de förutsättningar som vi förväntas ge dem som sitter på våra anstalter för att de ska kunna återanpassas till bättre medborgare.

Problemet är tveeggat: Rehabiliteringen försämrar för de intagna, och brottsoffer får inte upprättelse eftersom de som ska vara intagna inte avtjänar sina straff i tillräcklig utsträckning. För att rättskipning ska fungera krävs en effektiv kriminalvård som kan hantera det ökade antalet intagna.

Fru talman! I dag lägger regeringen över ansvaret på Kriminalvården gällande lokalförsörjning med motiveringen att Kriminalvården är bäst lämpad att göra bedömningar gällande storlek och antal anstalter.

Det stämmer att Kriminalvården är de som har bäst kunskap gällande detta. Men i och med att Kriminalvården i dag hyr sina lokaler av det statliga bolaget Specialfastigheter har myndigheten inte så stort spelrum att göra de förändringar och utökningar av anstaltsplatser som regeringen vill ge sken av.

Dessutom löper Kriminalvårdens hyreskontrakt över lång tid, och förhandlingar mellan parterna påverkar myndighetens möjlighet att vara flexibel och anpassa sin verksamhet efter uppkomna behov.

Kriminalvården har ett flertal gånger poängterat att det nuvarande uppbygget, där myndigheten hyr av Specialfastigheter, påverkar myndighetens handlingsutrymme. I ett flertal andra länder äger och förfogar motsvarande myndigheter över sina egna lokaler. En liknande lösning bör därför utredas i Sverige.

En annan aspekt som också bör utredas är stordriftsfördelar. Riksrevisionen lyfter fram de effektivitetsvinster som kan skapas genom stordrift. Enligt deras beräkningar skulle staten kunna spara 580 miljoner kronor per år.

Regeringen har i skrivelsen nämnt att det finns ett långsiktigt mål om att övergå till större anstalter, vilket är bra. Riksrevisionen noterar dock att stordriftsfördelarna i vissa fall ses som underordnade närhetsprincipen, vilket står i strid med ambitionen om stordrift. Även detta bör därför utredas.

Fru talman! Det handlar inte endast om att Kriminalvården behöver effektiviseras för att få fler anstaltsplatser. Enligt Brottsförebyggande rådet tar Sverige årligen in cirka 3 000 utländska medborgare på våra anstalter. Det är över en tredjedel av alla som skrivs in varje år. Sverige behöver därför bli bättre på att se till att andra länder tar ansvar för sina egna medborgare och verkställer de straff som dömts ut här i Sverige.

Det finns ett utarbetat system inom Europa gällande erkännande och verkställighet av fängelsedomar. Utländska medborgare som tillhör ett annat EU-land och som begått brott i Sverige ska enligt dessa regler avtjäna straffen i sina egna hemländer. Detta sker dock i verkligheten alltför sällan.

Vi måste ta denna fråga på allvar och se till att EU-länder liksom länder utanför EU tar emot sina medborgare och ser till att de får avtjäna sina straff i sina egna hemländer. Om det av olika skäl inte finns möjlighet att verkställa ett straff i ett visst land, exempelvis av skäl som har med mänskliga rättigheter att göra eller på grund av att anstalterna håller dålig standard, är det givetvis bättre att man upphandlar avtal enskilt med det berörda landet eller med ett närliggande land så att personen i fråga inte behöver avtjäna sitt straff i Sverige.

Fru talman! Sverige har i dag EU:s högsta kostnader per dag och intagen i svenska fängelser. Det är inte försvarbart att utlänningar som kommer till Sverige och begår brott får sitta på svenska anstalter till skyhöga priser. Alla de pengar som läggs på dessa kriminella utlänningar kunde ha gjort oerhört stor nytta för våra pensionärer, sjuka och andra som behöver stöd och hjälp allra mest. De rehabiliteringserbjudanden som finns på svenska anstalter ska erbjudas dem som ska återvända ut i det svenska samhället och inte till dem som ska utvisas. Dessa personer ska främst sitta av sina straff i sina respektive hemländer.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 33 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet välkomnar Riksrevisionens rapport om effektiviteten i Kriminalvårdens anstalter. Vi tycker att rapporten fyller ett syfte och att det som framkommer av granskningen bör följas upp.

Vi noterar dock att den nu gjorda granskningen inte omfattar häkten, frivården eller Kriminalvårdens transportverksamhet. Centerpartiet menar att det är mycket viktigt att se över effektiviteten även i dessa delar av Kriminalvårdens verksamhet.

Fru talman! Kriminalvården har en otroligt viktig uppgift i att förhindra återfall i brott. Verksamheten ställer höga krav på säkerhet men också på humanitet och på att den rehabilitering som tillhandhålls inom verksamheten ger bästa tänkbara resultat.

Kriminalvården utmärker sig genom att utgöra en grundsten i det statliga åtagandet, eftersom myndigheten verkställer de mest inskränkande tvångsmedel som staten kan ta till mot en enskild person, nämligen frihetsberövande. Uppgiften och ansvaret att bedriva bra och effektiv kriminalvård är därmed en av statens absolut viktigaste uppgifter.

Fru talman! Kriminalvården befinner sig i dag i ett läge där beläggningssituationen på såväl anstalter som häkten är ansträngd, och situationen ser ut att hålla i sig framöver. Centerpartiet har redan tidigare uppmärksammat att situationen med utdragna förhandlingar mellan Kriminalvården och det statliga bolaget Specialfastigheter, som vi har hört tidigare talare nämna, i flera fall fått nybyggnationen av ytterligare anstaltsplatser att gå i stå. Den har helt enkelt stannat upp.

Riksrevisionens rapport bekräftar detta problem. Att utbyggnad och upprustning står stilla eftersom en statlig aktör inte kan komma överens med en annan statlig aktör är givetvis helt oacceptabelt och ytterst en fråga om bristande ledarskap.

Fru talman! Trots att granskningen visar att effektiviteten inom Kriminalvården brister väljer regeringen att inte kommentera detta på annat sätt än att säga att man inte delar Riksrevisionens bedömning i fråga om möjliga kostnadsbesparingar. För Centerpartiet är det kanske inte primärt storleken på kostnadsbesparingarna som är det viktigaste i denna rapport. Som vi ser det är det ett problem om inte goda exempel sprids och effektiva tillvägagångssätt tas till vara inom myndigheten. Detta gäller inte bara resurseffektiviteten utan även i fråga om erfarenhetsutbyte av insatser som minskar risken att intagna återfaller i brottslighet.

Det Riksrevisionens rapport visar är att kunskapsutbyte, spridande av goda exempel och tillämpande av best practice brister inom Kriminalvården. Denna brist är enligt Centerpartiet särskilt allvarlig.

Fru talman! Av detta skäl tycker Centerpartiet att Kriminalvården dels borde få i uppdrag att utveckla rutinerna för en systematisk datainsamling som gör det möjligt att på ett smart sätt följa upp effektiviteten på de olika enheterna, dels ska utveckla arbetet med erfarenhetsutbyte av insatser som minskar risken att intagna återfaller i brottslighet. Syftet med dessa båda åtgärder är att öka spridningen av goda exempel och tillämpa de mest kostnadseffektiva metoderna och tillvägagångssätten i hela verksamheten.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 34 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Riksrevisionen har lämnat en rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter. I rapporten konstaterar Riksrevisionen att det finns effektivitetsbrister i svensk kriminalvård.

Kristdemokraterna välkomnar riksrevisionsgranskningen och menar att Kriminalvården, som all annan skattefinansierad verksamhet, bör vara

så kostnadseffektiv som möjligt. Sveriges kriminalvård är en av de dyraste i Europa. Kostnaderna har ökat på senare år. Det har också beläggningen, som har legat kring 100 procent. För att Kriminalvårdens arbete ska fungera tillfredsställande behöver beläggningen vara lägre. Det finns goda skäl att anta att fängelsepopulationen kommer att öka kommande decennier eftersom den grova brottsligheten gör det. Kristdemokraterna har dessutom en ambition att höja straffen avsevärt, och för detta krävs fler fängelseplatser. Granskningen är därför viktig.

Kriminalvården har i dag delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen. Därför fanns det skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter. Den dåvarande alliansregeringen tillsatte därför 2014 utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård med uppdraget att analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården samt föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas, bland annat genom nya former för samverkan med andra myndigheter och aktörer.

Utredaren fick i uppdrag att redovisa hur Kriminalvårdens kostnader för anstalt, häkte, frivård respektive transporttjänst hade utvecklats sedan 2004. Vidare skulle utredaren analysera om fördelningen av kostnaderna var ändamålsenliga och avspeglade regeringens prioriteringar. En internationell jämförelse skulle göras, och framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande åtgärder skulle studeras. Uppdraget skulle redovisas före 2015 års utgång.

Den rödgröna regeringen lade tyvärr ned utredningen. Riksdagen tillkännagav dock för regeringen att utredningen skulle återupptas i enlighet med betänkande 2017/18:JuU6 *Kriminalvårdsfrågor*. Det har nu snart gått tre år. Att regeringen fortsätter att trotsa riksdagens beslut är oacceptabelt. Regeringen måste tillsätta en utredning i enlighet med det som riksdagen beslutat i syfte att få den effektivitet och resursanvändning inom Kriminalvården som kan fås om de goda exemplen får bli normgivande och till exempel stordriftsfördelar utreds. I mitt tidigare arbete inom industrin var det självklart att kontinuerligt utvärdera och sprida goda exempel för att få ökad effektivitet. Det borde också regeringen inse och göra.

Fru talman! Regeringen meddelar att den inte delar Riksrevisionens bedömning att en kostnadsbesparing går att göra. Vi noterar att denna bedömning görs utan att regeringen genomfört åtgärder för att genomlysas Kriminalvårdens kostnader, kostnadsutveckling eller besparingsmöjligheter. Det finns således goda skäl att åter kräva att utredningen ska återupptas med tillägget att den ska ta Riksrevisionens slutsatser i beaktande och undersöka och föreslå effektiviserande åtgärder i linje med den best practice som Riksrevisionen hittat, såsom förbättringspotentialen i större och färre anstalter.

Kristdemokraterna har ett antal reservationer. En gäller bland annat effektiviteten inom Kriminalvården. Rapporten visar att kunskapsutbyte, spridande av goda exempel och tillämpande av best practice brister inom Kriminalvården. Myndigheten bör därför få i uppdrag att dels utveckla rutinerna för en systematisk datainsamling, dels utveckla arbetet med ett erfarenhetsutbyte av insatser som minskar risken att intagna återfaller i brottslighet.

Vi har även en reservation om Kriminalvårdens kapacitet. Det är viktigt att säkerställa att kapaciteten finns och att det finns en konkret och långsiktig plan för expansion och framtida fängelseetableringar.

Fru talman! Reservation 6 handlar om utredningen En effektiv och flexibel kriminalvård. Den ska analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården samt föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas. Som jag tidigare har sagt anser vi att utredningen bör återupptas, och det gör att jag nu yrkar bifall till reservation 6.

Jag stöder naturligtvis Kristdemokraternas yrkanden och reservationer, men det är alltså till reservation 6 jag yrkar bifall.

Anf. 35 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! När vi nu talar om kriminalvården vill jag börja mitt anförande med att tacka alla de människor som jobbar inom den och som ser till att personer som kommer dit förhoppningsvis är bättre när de kommer ut än när de kom in. Alla dessa människor gör ett fantastiskt viktigt arbete, och det är kopplat till det vi har debatterat tidigare i dag. Om vi går samman mot brott kan vi också se till att risken för återfall minskar.

Med detta sagt kan man konstatera att det dock är kris inom kriminalvården. Åren fram till 2018, innan vi fick den senaste regeringen på plats inom ramen för januariöverenskommelsen, bestod ledarskapet av att man stoppade huvudet i sanden och sköt upp det mesta. Det var ju inte så att det inte skedde någon utbyggnad av polisen eller att det blev skärpta straff. Vi såg också att den internationella brottsligheten fick ett allt starkare grepp även i Sverige.

Om man av effektivitetsskäl stänger gamla anstalter som ibland har funnits i flera hundra år måste man också bygga nytt. Detta har skjutits upp på grund av ovilja att ta dessa investeringar och oförmåga att hantera de två statliga entiteterna Kriminalvården och Specialfastigheter. Men vi kan nu konstatera att sedan 2017 har man, inte minst genom att Liberalerna drivit på, satt igång att bygga fler anstalter än man gjort på 50–60 år. Det byggs enormt många nya anstalter. De tar dock 5–7 år att bygga, och sedan ska de ha personal och så vidare. Det är en enorm apparat att öppna ny kriminalvård.

I väntan på att det ska bli klart är kriminalvården väldigt pressad. Man använder vilrum, kloster, kursgårdar och sommarstugor till fängelseplatser. På några av de gamla anstalterna har man slängt ut den nya verksamhet som etablerats och dragit gång kriminalvård igen.

Detta är helt nödvändigt, för effekterna av den bristande hanteringen från regeringens sida de senaste sju åren är sämre behandling, sämre förutsättningar för utbildning och sämre möjligheter till arbete. Som också nämndes i förra debatten pratar vi om människor som kanske aldrig har arbetat och som måste lära sig hur man får mat på bordet på ett hederligt sätt.

Det här innebär att en del intagna hamnar på fel plats, det vill säga att personer trycks ut i den lägsta säkerhetsklassen på våra kriminalvårdsanstalter, vilket gör att risken för brott eller rymningar är ganska stor.

Än värre är att det har uppstått köer. Trots alla dessa vilrum och kloster och dubbelbeläggning på våra anstalter är det kö, soningskö, in i kriminalvården. Vad händer då, fru talman? Jo, hör och häpna, ibland begår människorna i kön nya brott. De kan begå ganska allvarliga brott, och med

nuvarande straffrätt i Sverige är det i stort sett straffritt. Vi pratar om människor med mycket svag självkänsla, låg empatisk förmåga och inte sällan drogmissbruk, så det är också synd om de människor som är på väg in på anstalt för att få hjälp med sitt liv – resten av sitt liv, förhoppningsvis. De begår nya brott, och det blir nya brottsoffer som drabbas. Det är så att säga stopp i systemet. Det är inte bra.

Liberalerna kommer att fortsätta driva på för att man ska fortsätta bygga nya anstalter. En hel del av det som nu tas till som nödgärder är ju sådant som leder till att även nästa rapport från Riksrevisionen kommer att visa på effektivitetsbrist. När vi bygger om kursgårdar till fängelser är det ju inte helt självklart att det blir större effektivitet vad gäller vare sig kostnad eller innehåll med tanke på att rehabiliteringen är viktig.

Reservationerna i betänkandet bygger mycket på just effektiviteten. Liberalerna står bakom reservation nummer 1, som egentligen inkluderar en hel del andra reservationer. Det handlar om att häkten, frivård och transporter inte är med i utredningen från Riksrevisionen men också om frågan om stordriftsfördelar.

Den senare är också en fråga om effektivitet och hur man mäter och om man mäter effektivitet nu. Om vi hade tre fängelser – Nord, Mitt och Syd – och 1 500 eller 2 000 i varje enhet skulle det såklart bli billigare. Men skulle det bli bättre vad gäller förutsättningarna att samverka med program för att ta sig utanför murarna, villkorlig frigivning ihop med frivården och så? Det är inte säkert.

Jag yrkar dock bifall endast till reservation 1. Det finns mycket mer att göra, och vi i Liberalerna ska göra vad vi kan för att se till att utbyggnaden av kvalitativa platser med stort innehåll fortsätter också framöver. Vi är dock imponerade av det arbete som görs av alla medarbetare i kriminalvården i dag under ganska tuffa förhållanden.

Anf. 36 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget och avslag på motionerna.

I mitt uppdrag har jag haft förmånen att besöka häkten och anstalter runt om i Sverige. Det är starkt berörande att komma till en så sluten och främmande miljö och få ta del av människors livsöden och det arbete som utförs av personalen i verksamheten med målet att klienten ska komma bättre ut efter avtjänat straff.

Tyvär har fysiska besök inte varit möjliga det senaste året, av förklarliga skäl. Smittspridningen har kunnat hållas nere tack vare besöksförbud och permissioner i begränsad omfattning. Sverige har klarat sig bra relativt andra länder när det gäller att begränsa smittspridningen på anstalter.

Det finns 45 fängelser i landet, indelade i tre säkerhetsklasser. De senaste åren har beläggningen på häkten och anstalter ökat kraftigt. I höstas var platsbristen så stor att myndigheten tillsatte en krisledningsstab för att med korta beslutsled öka arbetet med att få fram fler platser inom befintlig struktur.

För andra året i rad redovisar Kriminalvården en rapport om platskapaciteten 2021–2030. Planen för platstillskott revideras upp kraftigt jämfört med förra året, då beläggningen har fortsatt öka. Det innebär en uppräkningsfrån 2 000 till 3 400 fasta platser, fördelade på 900 i häkte och 2 500 på anstalt.

Planering pågår för ny- och ombyggnation av anstalter. Trots detta räknar myndigheten med att det kommer att finnas fortsatt behov av tillfälliga platser och dubbelbeläggningar. Med utökad platskapacitet följer också ett växande kompetens- och utbildningsbehov.

Riksrevisionen har granskat resurseffektiviteten på Kriminalvårdens anstalter under perioden 2015–2018 samt analyserat om verksamheten arbetar på ett ändamålsenligt sätt när det gäller att etablera och sprida goda arbetssätt i organisationen.

Riksrevisionen rekommenderar Kriminalvården att intensifiera arbetet med att göra anstalterna större och färre samt att utveckla rutiner för att möjliggöra systematisk uppföljning av effektiviteten i anstaltsverksamheten.

Utskottet delar regeringens bedömning att Riksrevisionens rapport kommer att bidra till Kriminalvårdens fortsatta arbete med att effektivisera, utveckla och förbättra verksamheten.

De beräkningar som gjorts när det gäller möjliga kostnadsbesparingar med färre och större anstalter ska dock tolkas med försiktighet. De utgör en värdefull vägledning och är något som Kriminalvården redan har med i sin plan när det gäller framtida behov av platser och anstalter. Men att följa förslaget fullt ut är orealistiskt, fru talman, eftersom det förutsätter att organisationen görs om från grunden och att två tredjedelar av anstalterna läggs ned och ett antal nya byggs. Till detta ska också läggas att platsbristen har ökat efter den tid som Riksrevisionen granskat.

Fru talman! Effektivitet mäts i pengar men också i kvalitet. Kriminalvården bedriver en verksamhet med människor och för människor. Det handlar varje dag om att så långt som möjligt säkerställa att varje gemensam skattekrona används så effektivt som möjligt samt att utveckla och förbättra verksamheten för dem den är till för. Det gäller att ta till vara medarbetarnas kompetens och erfarenheter och sprida goda arbetssätt. Detta utvecklingsuppdrag är ett ansvar för alla, och ledningens särskilda ansvar är att ha tillit till den personal som jobbar närmast klienterna.

Kriminalvården behöver förbättra systemstödet och ta vara på digitaliseringsens möjligheter för en mer effektiv verksamhetsutveckling. Kanske kan den period vi nu lever i, med hälsokris och pandemi, påskynda den utvecklingen också i Kriminalvårdens verksamhet.

På det senaste insynsrådet fick vi ta del av Kriminalvårdens arbete med att ta ett samlat grepp om viktiga framtidsfrågor. Det handlar om att förbättra och stärka kapaciteten för uppdraget och utveckla kvaliteten i verksamheten, om ytterligare kompetensförsörjning och ett aktivt ledar- och medarbetarskap samt om behovet av ökad samordning och effektivitet, som några bärande delar.

Till detta, fru talman, ska också läggas det arbete som görs när det gäller att fördjupa och utveckla samverkan mellan Kriminalvården och andra myndigheter, exempelvis polisen och Åklagarmyndigheten, där ett mer formaliserat samarbete syftar till att rättsväsendets olika delar tydligare länkar i varandra och där delarna tillsammans bidrar till ökad effektivitet i hela rättskedjan.

Fru talman! Jag utgår från att Riksrevisionens rapport och iakttagelser kommer att vara ett stöd i Kriminalvårdens fortsatta arbete med detta.

Anf. 37 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Först vill jag haka på det som Johan Pehrson från Liberalerna sa. Jag sitter också i Kriminalvårdens insynsråd, precis som Ödebrink. Kriminalvården jobbar väldigt hårt med att försöka få fram så många platser som det bara går, och de jobbar också väldigt mycket med detta med covid och har klarat det ganska bra. De gör alltså vad de kan.

Men det går inte att komma ifrån att fängelseplatserna är oerhört dyra i Sverige. Som jag sa i mitt anförande har Statskontoret med data från 2003 jämfört Sveriges och Kanadas kostnader per fängelseplats. Man fann då att platserna var 60 procent dyrare i Sverige än i Kanada. Samma jämförelse gjordes 2018 och visade att Sveriges anstaltsplatser kostade 100 procent mer än Kanadas. Skillnaderna har alltså ökat ytterligare, från 60 till 100 procent.

Då kan man fråga sig: Är det rimligt att fängelseplatserna i Sverige kostar 100 procent mer än de kostar i Kanada? Det tycker inte vi moderater.

Enligt Riksrevisionens rapport kan anstalterna i genomsnitt bli 20 procent bättre på att använda sina resurser. Det är regeringen som har huvudansvaret för att resurserna används väl. Jag skulle därför vilja fråga Carina Ödebrink hur regeringen tänker göra för att anstaltsplatserna inte ska vara så dyra och så mycket dyrare än i till exempel Kanada. Hur ska man göra för att pengarna helt enkelt ska användas bättre?

Anf. 38 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag lyssnade noga på Ellen Junttis inlägg, och för en liten stund fick jag känslan av att den som stod i talarstolen var den gamle socialdemokraten Gustav Möller, som talade om att varje förslösad skatte-krona är en stöld från folket. Men det var ju inte Gustav Möller utan ledamoten Juntti.

I detta sammanhang delar jag dock ledamoten Junttis uppfattning: Vi ska använda pengarna så effektivt som möjligt. Men innan man rakt av gör den jämförelse som finns i rapporten mellan kostnaden i Kanada respektive Sverige behöver man nog gräva lite djupare i detta för att se att det verkligen är rätt saker som jämförs. Min uppfattning, utifrån den information jag får från insynsrådet, där Ellen Juntti också är med, är att man kontinuerligt jobbar med dessa frågor för att bedriva verksamheten så kostnads-effektivt och med så god kvalitet som möjligt.

Man har tagit fram planen för kapacitet och behov av platser för de närmaste åren. Den kommer att revideras årligen. Vi fick också på det senaste mötet en dragning som handlar om att man måste ta ett mer samlat grepp kring viktiga interna framtidsfrågor, men naturligtvis också kring frågan om relationen med andra myndigheter, för att bedriva en så bra verksamhet som möjligt. I dessa delar finns det inga åsiktsskillnader mellan mig och Ellen Juntti.

Men det jag skulle vilja fråga är: Om man nu ska kunna spara 20 procent eller 300 miljoner, som det talas om i rapporten, förutsätter det att man har ett blankt papper – är det detta Ellen Juntti tycker att vi ska göra?

Anf. 39 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Jag kan börja med att säga att Carina Ödebrink jämförde mig med en socialdemokrat – hjälp! Nej, jag bara skojar.

När det gäller vad man ska göra är det faktiskt regeringen som har huvudansvaret, så det är Carina Ödebrink som ska ha svaret på hur man ska effektivisera detta.

Jag tog också i mitt anförande upp att det man kan göra här och nu är att påtagligt öka överföringarna av intagna med utländskt medborgarskap till deras egna länder; detta tog även Katja Nyberg från Sverigedemokraterna upp. Det är alltså 30 procent av alla intagna i svenska fängelser som är utländska medborgare. För några år sedan kostade varje fängelseplats, enligt siffror som fanns då, 1,2 miljoner per år. Förmodligen har det blivit dyrare nu när det har gått några år. Det är alltså väldigt mycket pengar.

Vi vill att man ska överföra dessa intagna till deras egna hemländer. Det gagnar dem också – de har lättare att återanpassa sig när de är i sina hemländer, där de kan språket och kanske har nära till familj och så vidare. Vi vill gärna att man lägger väldigt mycket kraft på att öka detta.

Hur tänker regeringen göra när det gäller detta? Tänker ni öka överföringarna påtagligt? Ser ni att det är ett problem att 30 procent av alla som sitter i fängelse är utländska medborgare?

Anf. 40 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Nej, Ellen Juntti kan vara lugn. Jag kommer nog aldrig någonsin att förknippa Ellen Juntti med en socialdemokrat. Vi har olika uppfattningar. Ibland kanske det låter som att vi har mer olikartade uppfattningar än vi egentligen har, och det tycker jag kan vara viktigt att understryka. I många av de viktiga frågorna på vårt område råder det oftast större samsyn än det kanske låter som i den allmänna debatten. Det kan jag tycka är lite olyckligt.

Frågan om överföring av verkställighet av straff är prioriterad för regeringen. Den kommer regeringen naturligtvis att fortsätta arbeta hårt med, för det är en pusselbit i att se till att vi kan ha en kapacitet som motsvarar det behov vi har över tid.

Regeringen har varit tydlig. Det har tillförts resurser till Kriminalvården, men i regleringsbrev har regeringen också varit tydlig med att den vill få en redovisning av hur kapaciteten och behoven ser ut och hur resurserna används. Därför har planen för platskapaciteten, som Ellen Juntti mycket väl känner till, tagits fram. I regleringsbrevet till Kriminalvården för 2020 är detta också en prioriterad fråga för regeringen.

Arbetet med att lösa de utmaningar som Kriminalvården faktiskt har i dag pågår och fortsätter alltså.

Anf. 41 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Fru talman! Situationen på Sveriges anstalter har under väldigt lång tid varit ansträngd. Läget är akut. Det börjar bli farligt för de anställda och för klienterna.

Det Riksrevisionen har påpekat i sin rapport är bra och nödvändigt. Det handlar om eventuella stordriftsfördelar och om spridning av goda arbets sätt. Det finns alltid förbättringspotential inom myndigheter. Men vad som också behövs är ett politiskt långsiktigt perspektiv.

Regeringen har i sin iver att verka handlingskraftig höjt straffen åt både det ena och det andra hållet. Vet fru talmannen vad som händer när straffen förlängs? Jo, tiden som en klient sitter på anstalt blir just lång. Det blir

färre tomma platser. Personer som är dömda för brott kan inte inställa sig utan får gå fria på våra gator.

Vänsterpartiet har under lång tid påpekat att anstalterna behöver rustas upp och att den enda lösningen inte är inläsningsstraffet. Det behöver finnas flera olika slags alternativa straff som domstolar kan utdöma. Det är farligt för både personal och klienter när överbeläggningen är så stor som den är. Det finns andra mer långsiktiga lösningar när det gäller överbeläggning, till exempel att bygga modulbyggnader, som man gjort på Anstalten Skenäs, som ligger hemma i Norrköping.

Frivården måste byggas ut, och det måste bli fler former av straff i frihet. Elektronisk övervakning med fotboja och olika former av digital övervakning fungerar utmärkt som straff samtidigt som det frigör platser så att allvarligt kriminella snabbt kan få en plats på anstalt. Det går också att påbörja den villkorliga frigivningen i förtid för att frigöra platser på anstalter så att nyligen dömda personer kan komma in på anstalter och personer som nästan har avtjänat sitt straff kan släppas ut.

Men det finns två stora reformer som kommer att göra situationen på anstalterna ännu mer ohanterlig och samhället mer otryggt. Det är att ta bort ungdomsreduktionen, den så kallade straffrabatten för unga, och att börja tala på när den villkorliga frigivningen ska kunna infalla.

Om den villkorliga frigivningen tas bort kommer tre saker att hända: Överbeläggningen på anstalterna blir ännu större. Personer kommer att lämnas med en plastpåse utanför anstaltsstängslet utan möjlighet till hjälp och stöd från Kriminalvården. Och kriminaliteten kommer att öka.

Om ungdomsreduktionen tas bort kommer tre saker att hända: Överbeläggningen på anstalterna blir ännu större. De unga personerna kommer att låsas in med långa straff och komma ut som vuxna gängledare. Och kriminaliteten kommer att öka.

Vad Kriminalvården behöver är tre saker: att personer inte längre behöver sitta på anstalt utan kan bli villkorligt frigivna med en utbyggd frivård, att fler verkställer sitt straff i frihet i stället för på anstalt och att man renoverar och bygger nya anstalter.

Det finns val att göra mellan det som funkar och minskar kriminalitet och det som ökar kriminalitet.

Jag står bakom utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 42 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Även om det är omtvistat om Gustav Möller verkligen var den som sa att varje förslösad skattekrona är en stöld från folket är nog de flesta politiker både nu och historiskt eniga om att det är viktigt med kostnadseffektivitet i offentlig verksamhet. Vi ska få ut så mycket som möjligt av de skattepengar som staten och kommunerna tar in. Därför är det välkommet att Riksrevisionen har granskat effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter.

Kostnadseffektivitet är dock en av flera aspekter på välfärden och offentlig verksamhet. Verksamheten är ett viktigt mål i sig själv. Staten har inget vinstintresse men ett intresse av att verksamheten blir så bra som möjligt på ett kostnadseffektivt sätt.

För Kriminalvårdens del handlar det om att de som är dömda till fängelse i så låg utsträckning som möjligt ska återfalla i brott efter att straffet är avtjänat. Ur det perspektivet är det bra med ett underlag om vilken stor-

lek som är optimal för anstalter så att man i möjligaste mån kan individanpassa åtgärder. Det gäller dem som är intagna i fängelse och som vill ta igen missad skolgång eller på andra sätt förbereda sig för att kunna komma ut till ett hederligt jobb. Riksrevisionens bedömning är att ungefär 300 platser är en optimal storlek på ett fängelse.

Fru talman! Man ska dock komma ihåg att frågan är komplex. Tidigare, för ett antal år sedan, var jag fritidspolitiker i Region Skåne. Då förde vi ofta debatter om hur sjukhusstrukturen borde se ut. Hur skulle ett optimalt sjukhus vara? Det handlade om antal vårdplatser och anställda och om vilka befattningar det skulle vara och så vidare. Att göra en modell av det är en sak, men verkligheten ser inte alltid ut som modellerna. Det gäller sjukvården, och det gäller fängelser.

Varken sjukhus eller fängelser är något som man bygger i en hast, på en kafferast eller så. Det är väldigt långa ledtider. Det är planering och beslut, och ofta överklaganden, innan spaden sätts i marken och det till slut är invigning av det som byggts. Man får räkna med att det tar tio år från planeringsstadiet till att ett nytt fängelse står färdigt. Ibland kan det ta ännu längre tid.

Fru talman! I mitten av 00-talet lades flera fängelser ned i Sverige. Det var överskott på platser. Lokalerna som användes var slitna. Vad som har hänt sedan dess är att fler har dömts till fängelse, framför allt till längre tid i fängelse. Behovet har alltså på relativt kort tid ändrats. Behovet av platser har ökat. Det har ökat snabbare än vad vi har fått fram nya platser.

Det planeras nu för nya anstalter, bland annat i Kalmar och i Trelleborg. Det är nödvändigt. Det behövs. Det är i dag en stor överbeläggning i Kriminalvården. Det får många negativa konsekvenser, inte minst ur personalsynpunkt. Men det handlar också om möjligheten att underhålla lokalerna. Är beläggningsgraden över 100 procent är det naturligtvis oerhört kritiskt. Den behöver vara 85–90 procent för att man ska kunna underhålla lokalerna på det sätt som behövs. Men det är naturligtvis negativt även för de intagna när det blir trångt på anstalterna. Då blir möjligheten att rusta sig för att leva ett normalt liv efter avtjänat straff sämre.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 43 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! Vi har debatterat det här med långsiktiga planeringsförutsättningar inom kriminalvården några gånger. Det är otroligt viktigt när det är sådana processer där det alltså tar sju till nio år att få igång en anstalt och det dessutom är långa processer innan dess. Är det någon kommun som vill ha en anstalt finns det säkert några stollar som säger att de inte vill ha det, och så blir det typ folkomröstning i frågan. Det är också kons-
tigt.

Rasmus Ling återgav det här med att det blev tomma platser för ett antal år sedan. Det var en konsekvens av att Högsta domstolen hastigt och kanske mindre lustigt fick för sig att halvera narkotikastraffen i Sverige, vilket naturligtvis bidrog till att det blev rea på att smuggla och sälja narkotika och sko sig på den och dess dödlighet. Det var ju en dålig effekt.

Åter till planeringen! Kan vi liberaler lita på att Miljöpartiet är med på tåget nu när vi tittar på budgeten för nästa år? Det handlar om att fortsätta satsningen på att bygga ut platserna, för det behövs mer resurser så att de kommer ut till anstalterna, men det behövs också satsningar på innehållet

så att vi får kvalitet och så att människor som tas in på anstalt får en chans att inte bara förvaras utan också komma ut därifrån bättre.

Tänker Miljöpartiet stödja Liberalerna i kampen för en långsiktigt hållbar kriminalvård?

Anf. 44 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Precis som Johan Pehrson anför är det vid byggandet av nya anstalter en lång planeringshorisont, och ibland dyker det upp saker på vägen. I Svedala var det väldigt långt gånget, men där var det partier som ändrade sig i sista stund, och man hade en folkomröstning som gav ett nej. Det gjorde att Kriminalvården tappade flera år och att man måste börja om från början på nästa ställe.

Jag hoppas naturligtvis att man har bättre planering i de kommuner som nu är föremål för diskussionen om att få anstalter så att det inte blir samma visa en gång till, för då kommer vi att förlora ännu mer tid.

Fru talman! När det gäller anledningen till att det blev tomma platser i mitten av 00-talet gjorde Högsta domstolen en sådan förändring som fick konsekvenser. Icke desto mindre var det politiska beslut som låg bakom detta. Man hade kunnat hantera det annorlunda och satsa på att rusta lokaler, flytta intagna till andra fängelser och agera på ett annat sätt, så hade situationen inte sett ut som den gör i dag.

Det är naturligtvis lätt att vara efterklok, men om man från politiskt håll inte var nöjd med att narkotikastraffen blev lägre kunde man ha haft framförhållning och förberett förändringar av lagstiftningen. Det gjorde man inte.

Fru talman! När det gäller budgeten för nästa år är jag naturligtvis nyfiken på hur Liberalerna kommer att agera. Vi har haft ett budgetsamarbete de här åren, och vi får se hur Liberalerna kommer att hantera det framöver. Från Miljöpartiets sida är vi väldigt stolta över att vi under de här åren i regering har stärkt rättsväsendet på ett sätt som har behövts. Vi ser att det även fortsatt kommer att finnas ett behov av det.

Sedan kommer vi naturligtvis att återkomma med hur budgeten ska se ut i höst. Det blir de som förhandlar fram den som får göra det, men för Miljöpartiets del är inriktningen klar.

Anf. 45 JOHAN PEHRSON (L) replik:

Fru talman! En mandatperiod är ju inget sällskapsspel. Att Miljöpartiet ingår i regeringen är en konsekvens av att vi träffade en januariöverenskommelse där vi från Liberalernas sida spelade in ett antal viktiga parametrar, bland annat att vi skulle rusta rättsstaten. Dit hör Kriminalvården.

Vad gäller frågan om narkotikastraffen har man återkommit efter den här abrovinken från Högsta domstolen och försökt skärpa straffen för synnerligen grova narkotikabrott och även få till en straffskärpning när det gäller narkotikabrott i övrigt.

Vi kommer att förhandla, var så säker! Rättsstatens kärna kommer att stå mot andra saker när vi förhandlar om detta. Vi hade ett samarbete den här mandatperioden, och efter det får vi se. Det är väljarnas val. Vi får se hur det går för både Liberalerna och Miljöpartiet – det kan ju bli spännande för båda faktiskt, om man ska vara helt ärlig.

Vi har tillsatt en utredning tillsammans som snart kommer med sitt betänkande. Den handlar om utvisning av icke svenska medborgare som be-

går brott. Liberalernas åsikt har i många, många år varit att vi säger: Välkommen till Sverige! Här arbetar vi och sköter oss, men begår man ett antal brott är man ganska snabbt icke önskvärd. Då får man utvisas till sitt hemland, där rehabiliteringen och återanpassningen sköts på allra bästa sätt. Man ska ju inte vara här för att stjäla, misshandla och råna eller vad man nu ägnar sig åt.

Min ena fråga är: Stöder Miljöpartiet denna utredning i förlängningen? Det kommer att minska trycket på kriminalvården och minska kostnaderna för svenska skattebetalare.

Min andra fråga är: Kan Miljöpartiet tänka sig att göra någon insats för att snabba på detta så att man redan i befintligt system snabbare överför intagna till deras hemländer?

Anf. 46 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Utredningen om utvisning på grund av brott arbetar med detta, och när den är klar kommer vi att analysera resultatet och se vad vi ska lägga fram. Jag är inte främmande för att man i fler fall än i dag ska utvisas på grund av brott.

Vad gäller överföringar till andra länder är det inte alltid så enkelt som det kanske kan låta i en sådan här debatt. Det finns många länder som brister allvarligt när det gäller mänskliga rättigheter och där personer riskerar att hanteras på ett sätt som vi i Sverige anser inte är okej. Jag tror inte heller att Liberalerna vill att människor ska få kroppsstraff och liknande. Vi har inget principiellt emot det som utredningen tittar på.

Fru talman! När det gäller att rusta rättsstaten har vi gjort det under de här sex åren som vi har suttit i regering. Det har behövts. Polisen har mer resurser nu än vad man någon gång tidigare har haft. Det är viktigt att det fortsätter och att rättsstaten blir starkare samtidigt som vi också behöver göra väldigt mycket mer än vad vi gör i dag för att förhindra och förebygga att det här alls sker.

Slutligen, fru talman, ska jag rätta Johan Pehrson. Vi *hade* inte ett budgetsamarbete under den här mandatperioden, utan vi *har* det såvitt jag känner till – så länge som nu Liberalerna kommer att vara med på tåget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 9 Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU43
Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop.
2019/20:129)
föredrogs.

Anf. 47 ELLEN JUNTTI (M):

Fru talman! Det här är den tredje debatten på raken för justitieutskottet, och nu handlar det om regeringens förslag om effektivare hantering av häktningar och minskad isolering.

Regeringen har i sin proposition lämnat ett flertal förslag. Ett av förslagen är att en misstänkt som utgångspunkt ska vara häktad i längst sex månader fram tills åtal väcks. Om den misstänkte är under 18 år är det högst tre månader som gäller.

Det har varit många turer i det här ärendet. Vi har hållit på fram och tillbaka i nästan ett år. Först föreslogs max sex månader för vuxna, och sedan ändrades det till nio månader. Sedan föreslogs att tidsgränsen skulle tas bort helt för vuxna, och därefter ändrades förslaget tillbaka till nio månader för vuxna. Så kan det också gå.

Förslaget i dag är alltså nio månader för vuxna och tre månader för misstänkta under 18 år. Om det finns synnerliga skäl får tiderna överskridas.

Enligt regeringen bidrar förslagen till ökad rättssäkerhet och till att barnrättsperspektivet får större genomslag. Vi moderater anser motsatsen, och därför vill vi inte att dessa tidsgränser ska införas.

Vi står bakom alla våra reservationer men yrkar bifall bara till nummer 2.

Fru talman! Det grova våldet har nått historiskt höga nivåer i Sverige. År 2020 skedde 366 skjutningar, och 47 personer sköts ihjäl. Det är en skjutning varje dag – vardagsbrott i Sverige! För ett tag sedan sköts en 25-åring ihjäl på eftermiddagen, och på kvällsnyheterna nämndes det inte ens. Så vanligt är det med dessa mord i Sverige.

Utvecklingen är skrämmande. Enligt polisen har våldet blivit otroligt grovt. Förr sköt kriminella i benet för att skrämmas. I dag skjuter de i huvudet för att döda. Utöver dessa personer som har skjutits ihjäl har massor av människor skadats i dessa skjutningar. Till detta ska läggas sprängningar av olika slag, att ungdomsrånen och sexualbrotten har ökat kraftigt och att brottsligheten kryper allt längre ned i åldrarna.

Utvecklingen är mycket allvarlig, och det behövs fler och effektivare verktyg. Ett viktigt verktyg är möjligheten att häkta personer som begår allvarliga brott. Den så kallade inkapaciteringseffekten – att helt enkelt låsa in – är både brottsbekämpande och brottsförebyggande, och den är en viktig förutsättning för att kunna utreda allvarliga brott. Häktningar ska kunna förenas med restriktioner för att inte försvåra utredningar. Det kan till exempel innebära att den häktade inte får kontakta någon ute i frihet som kan förstöra polisutredningen.

Vi ser tydliga begränsningar för de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter till häktningar. Exempelvis är regelverket inte anpassat för dagens situation med den ökande och allt allvarligare ungdomsbrottsligheten. Unga personer som grips för mycket grova brott kan vara tillbaka på gatan redan samma dag – trots att risken för återfall i brottslighet är stor.

Fru talman! Utgångspunkten i propositionen är att förslagen inte ska försämra de brottsbekämpande myndigheternas möjlighet att utreda brott. Naturligtvis tycker ingen att någon ska vara häktad längre än nödvändigt, men att sätta upp tidsgränser är helt fel väg att gå. Vi moderater ser en stor risk att personer som bör vara häktade kommer att bli frisläppta med de föreslagna tidsgränserna. Det finns andra sätt att korta häktningstiderna, bland annat att förstärka Nationellt forensiskt centrum och korta handläggningstiderna. Dessa är över tre månader även i förtursmål.

Vi moderater vill också sänka gränsen för obligatorisk häktning. I dag gäller att för brott med minimistraff om fängelse i två år ska häktning alltid

ske. Med tanke på den allvarliga brottsligheten vill vi moderater snabbt få bort de kriminella från gatan, och därför vill vi sänka gränsen för obligatorisk häktning till ett år i stället för dagens två år. Detta skulle bland annat innebära obligatorisk häktning för grov misshandel, rån och grov utpressning. Man blir inte automatiskt häktad när man har gjort sig skyldig till grov misshandel. Det tror jag de flesta tycker är fel. I alla fall vi moderater tycker att det är fel.

Vi moderater vill också sänka gränsen för häktning av unga och inrätta särskilda ungdomshäkten. I och med att allt fler unga begår grova brott behöver fler unga häktas så att de inte kommer ut och kan hota målsäganden och vittnen till tystnad.

Jag har pratat med många poliser och åklagare som menar att detta förslag är viktigt, både för att säkerställa att polisutredningen inte förstörs och för att bryta en kriminell brottsbana för unga. Därför behöver särskilda ungdomshäkten inrättas som anpassas efter ungas behov och förutsättningar.

Jag har tidigare tagit upp att brottsligheten sprider sig allt längre ned i åldrarna. De kriminella gängen tvekar inte att utnyttja barn så unga som tio år för att börja springa ärenden åt dem. Risken är stor att dessa barn några år senare har blivit förhårdade brottslingar. Enligt ungdomsåklagare som jag har pratat med är det lika vanligt i dag att gängmördarna är under 18 år som att de är över 18 år.

Det är mycket viktigt att vidta kraftfulla insatser för att bryta nyrekryteringen av barn till gängen. Här behövs ett flertal olika reformer. Det bästa är naturligtvis att förebygga brott, och där är skolan mycket viktig. Likaså är det viktigt att stärka föräldrarnas ansvar och roll. Där kan jag tillägga att vi tidigare har debatterat frågan om att inrätta ett nationellt kunskapscentrum som ska hjälpa till att bryta ungas bana in i brottsligheten genom att ta fram no entry-program.

Polisen har återkommande pekat på att nyrekryteringen till gängen är omfattande. När brott begås är det viktigt att rättsstaten griper in tidigt och tydligt. Det krävs att polis och åklagare ges rätt verktyg, och därför är förslaget om maxtider för häktning ett mycket dåligt förslag.

Flera remissinstanser är kritiska. Bland annat Åklagarmyndigheten avstyrker helt förslaget om en tidsgräns för häktning av misstänkta under 18 års ålder. Motiveringen är att det inte är ovanligt att brotten begås av gärningspersoner som är under 18 år tillsammans med äldre gärningspersoner. I nämnda ärenden kan det vara förödande, säger Åklagarmyndigheten, för hela brottsutredningen om häktningen behöver hävas ens för någon av de misstänkta. Åklagarmyndigheten pekar också på att skillnaden i häktningstider kommer att öka incitamenten för äldre kriminella att utnyttja och förmå personer under 18 år att begå allvarliga brott eller ta på sig skulden för ett brott som någon annan har begått. Detta anser även flera andra remissinstanser, bland annat Justitieombudsmannen och Sveriges advokatsamfund.

Fru talman! *Ekot* rapporterade i december 2020 att fler unga rekryteras till kriminella nätverk. I sex av landets sju polisregioner fanns uppgifter om att barn så unga som tolv år rekryterades. Polisen i både Stockholm och Göteborg uppgav att det rörde sig om hundratals barn som utförde handlingar för kriminella nätverk, till exempel att transportera narkotika eller vapen.

Hörde ni vad jag sa? Hundratals barn i både Göteborg och Stockholm tvingas av gängkriminella att gå deras ärenden och begå brott för deras räkning. Det är förfärligt. Man kan bara tycka synd om de barn som tvingas till detta.

Fyra av sju polisregioner uppgav att rekryteringen av barn har ökat de senaste åren och att barnen blivit yngre. I detta läge vill alltså regeringen införa lagändringar som innebär ytterligare incitament att tvinga unga att begå brott. Var finns barnperspektivet?

För ett tag sedan skrev nio åklagare och poliser en artikel på DN Debatt. De är rutinerade senioråklagare och rutinerade poliser som varje dag jobbar mot grova brott. Dessa professionella yrkespersoner menar att det redan i dag är svårt att få någon under 18 år häktad. Med det förslag som nu finns på vårt bord, alltså en maxgräns på tre månader, kommer ribban att höjas ytterligare. Det är alltså redan mycket svårt, men det kommer att bli ännu svårare.

Under 2020 var tolv personer under 18 år häktade längre än tre månader innan åtal väcktes. Sex av dessa var misstänkta för mord, och övriga var misstänkta för försök till mord, kidnappning och andra grova brott.

I och med att det inte är fråga om särskilt många visar detta att det är endast i få fall som personer under 18 års ålder hålls häktade längre tid än tre månader. Det visar att rättsväsendet tar häktningstider på allvar och inte håller någon häktad längre tid än vad som är nödvändigt för att utreda grova brott. Att i detta läge höja ribban ytterligare för häktning är helt fel väg att gå.

Åklagarna och poliserna skriver i debattartikeln att maxtider för häktning kommer att innebära att det blir ännu svårare att utreda grova brott då risken finns att den misstänkte släpps ut ur häktet och kan förstöra polisutredningen, som sedan måste läggas ned. Gärningsmannen kan då fortsätta sin kriminella bana, och brottsoffret får ingen upprättelse. I debattartikeln framkommer också att unga i ännu större omfattning kommer att utnyttjas av äldre för att begå brott.

Jag ställer följande fråga till Morgan Johansson och hans regering: Varför misstror han landets rutinerade senioråklagare och poliser? Tror Morgan Johansson och regeringen att Sveriges rutinerade senioråklagare och poliser håller misstänkta under 18 års ålder häktade för skojs skull?

Vi moderater misstror inte dessa rutinerade yrkesmän, som varje dag arbetar hårt med att bekämpa den grova brottsligheten. Vi litar på att ingen kommer att hållas häktad längre än nödvändigt, men inte heller kortare än nödvändigt, för att utreda grova brott.

Sammanfattningsvis är detta ett mycket dåligt förslag. Det kommer att innebära att många grova brott inte kan lagföras samt att många unga kommer att tvingas in i brottslighet. Förslaget är riktigt dåligt.

Anf. 48 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag betänkandet *Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering*. Den grova brottsligheten har ökat, och den har lett till ett större antal komplicerade mål som tar lång tid för polisen att utreda. De påverkar åklagare, domstol och även Nationellt forensiskt centrum, som i och med ett större utredningstryck hos polisen får fler ärenden att utreda.

Sverigedemokraterna delar regeringens ambition att korta ned häktningstiderna eftersom det inte finns något egenvärde med långa häktningstider. Men regeringen börjar i fel ände och förvärrar i stället de problem man försöker lösa. Kortare handläggningstider kräver mer resurser, inte reglerade häktningstider. Risken är att man i sin iver att korta handläggningstiderna saboterar utredningar och undergräver rättssäkerheten, för att spara ytterligare några slantar på rättsväsendet.

Regeringen har föreslagit en häktningsfrist på sex månader. Det förslag som nu ligger på bordet innebär nio månader, att domstolar ska besluta vilka enskilda restriktioner som ska meddelas och att åklagare ska presentera en tidsplan. Förslaget antas leda till ökad effektivitet, kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning. Sverigedemokraterna tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna menar dock att så inte är fallet. Ett införande av en tidsgräns medför inte automatiskt att häktningstiderna blir kortare, utan det kommer i stället att öka den administrativa bördan och innebära ytterligare arbete för polis, åklagare och NFC, Nationellt forensiskt centrum.

Fru talman! Utgångspunkten att en misstänkt som längst ska kunna vara häktad i sex månader fram till dess att åtal har väckts är problematisk. Om den misstänkte inte har fyllt 18 år är motsvarande tid tre månader. Tiderna får endast överskridas om det finns synnerliga skäl, till exempel när det misstänkta brottet är svårutrett därför att det utgör en del av organiserad brottslighet eller gängrelaterad brottslighet.

När det gäller häktningstider över sex månader handlar det dock inte alltid om organiserad eller gängrelaterad brottslighet, utan det kan handla om grovt barnpornografibrott, sexuella övergrepp med granskning av lagringsmedier, grova narkotikabrott eller grova vapenbrott med undersökning av dna och fingeravtryck eller ärenden med internationell koppling där polis är beroende av hjälp från andra länder. Detta arbete är tidsödande och måste få ta sin tid för att utredningsarbetet ska kunna redovisas rättssäkert.

Fru talman! Regeringens förslag om en häktningstid på max tre månader för personer under 18 år kommer med stor sannolikhet att innebära att allt fler yngre kommer att utnyttjas och riskera att återfalla i grov kriminalitet. Risken är överhängande att äldre kriminella kommer att utnyttja yngre och förmå unga att begå brott som de annars inte skulle ha begått.

Fru talman! Att införa en hård tidsgräns och kräva synnerliga skäl för att denna ska få frångås innebär en risk att misstänkta brottslingar släpps, flyr, återfaller i brott eller försvårar utredningar. Det kan också innebära att misstänkta kräver ytterligare utredningsåtgärder för att nå tidsgränsen och på så sätt påverkar utredningsarbetet, som inte hinner slutföras innan den misstänkta släpps ut från häktet.

När den misstänkte svarar ”Ingen kommentar” genom hela utredningen men ändå tillåts komma med en berättelse under huvudförhandlingen måste alla tänkbara utredningsvinklar utredas för att ta höjd för alla eventuella berättelser som kan komma fram vid en huvudförhandling, vilket kan leda till långa häktningstider. Den svenska processordningen med omedelbarhetsprincipen innebär att uppgifter som lämnas vid huvudförhandlingen i tingsrätten är det som gäller. Om det i stället lades större vikt vid det som har sagts vid polisförhör skulle behovet av restriktioner minska drastiskt.

Fru talman! Regeringens förslag kommer att öka den administrativa bördan för polis och åklagare i och med att de läggs på ytterligare arbetsuppgifter utan att få verktyg för att utföra dem. Regeringen borde i stället fokusera på att ge polis, åklagare och Nationellt forensiskt centrum mer resurser så att det går att motverka och få bort de flaskhalsar som finns i dag och som kan leda till långa häktningstider. Polisen kan inte arbeta snabbare bara för att en tidsgräns införs; det är ju självklart.

Fru talman! Sverigedemokraterna motsätter sig förslaget att åklagare inte ska få ta beslut om vilken typ av restriktioner som ska gälla för den misstänkte. Förslaget verkar bygga på uppfattningen att åklagare inte gör sitt jobb ordentligt utan meddelar för många restriktioner. Åklagaren behöver använda restriktioner för att den misstänkte inte ska kunna påverka utredningen genom att till exempel hota vittnen eller påverka målsägande att ändra uppgifter.

För att kunna avgöra vilka restriktioner som ska gälla för en misstänkt behöver man vara insatt i förundersökningen, och det kräver både skicklighet och expertkunskap. Förslaget riskerar att underminera åklagarrollen, som är och fortsatt måste vara självständig. Dessutom skulle den svenska processordningen, där domstolen inte tar del av förundersökningen i dess helhet under utredningsstadiet, behöva åsidosättas för att domstolen ska kunna fatta välgrundade beslut. Gränsen mellan åklagare som förundersökningsledare och domare skulle komma att suddas ut. Det skulle även innebära att häktningsförhandlingarna tar längre tid, och det är inte ett effektivt sätt att använda statens resurser på.

Fru talman! Regeringen föreslår även att åklagare ska redovisa en tidsplan i samband med en åtalsförlängning. Det kommer att innebära en ytterligare administrativ börda för åklagare och ett krav på skriftlig handling som kan innehålla uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess. Dessutom uppger åklagare redan i dag varför förlängning begärts, så det är en helt onödig åtgärd.

Fru talman! I syfte att snabbt få bort grovt kriminella från gatan vill Sverigedemokraterna tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna sänka gränsen för obligatorisk häktning från brott med minimistrafvet fängelse i två år till brott med minimistrafvet fängelse i ett år. Fler kriminella skulle då kunna låsas in i direkt anslutning till brottet och vara frihetsberövade fram till att de avtjänat ett eventuellt fängelsestraff. Det skulle innebära att vi fick en större inkapaciteringseffekt och kunde komma åt brott som till exempel grov misshandel, rån och grov utpressning.

Fru talman! Det är viktigt att ge polis- och åklagarmyndigheterna de verktyg som behövs för att de ska kunna utföra sitt arbete. Åklagaren behöver kunna hålla personer häktade tills förundersökningen avslutas och åtal är väckt. Man behöver kunna bestämma vilka enskilda restriktioner som ska meddelas och inte regelmässigt behöva presentera en detaljerad tidsplan.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 49 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Då ligger till slut häktningspropositionen på riksdagens bord, efter många vändor och vändor.

Jag måste få börja med lite kuriosa i sammanhanget. Det är Centerpartiets ordinarie ledamot i utskottet, Johan Hedin, som har jobbat med det

här ärendet. När han gick på föräldraledighet räknade han kallt med att ärendet skulle vara beslutat och klart när han kom tillbaka, men så blev inte fallet. Och när det nu ska debatteras och beslutas – ja, då vabbar han. Därför är det i stället jag som står här, och jag kommer att fokusera bara på några delar i detta ganska omfattande betänkande.

Frågan om begränsningar av häktstider är en komplex, jätte viktig och allvarlig fråga. Jag har stor respekt för alla som har jobbat med den här frågan och det här betänkandet. Jag har stor respekt för de poliser, åklagare, domare och advokater som på många sätt har medverkat i detta, och jag har stor respekt för alla som har bidragit med remissvar på de mängder av frågor som utskottet har ställt till direkt inblandade i detta. Dessa remissvar är ibland faktiskt direkt motstående mot varandra, så det råder inga som helst tvivel om att detta är en komplex fråga.

Att en person som är misstänkt för brott är häktad är många gånger en förutsättning för att brottet ska kunna utredas och lagföras. I vissa fall krävs att häktningen är långvarig, och längre häktningstider förekommer förstås vid allvarliga brott som tar längre tid att utreda. Vi kan dock inte bortse ifrån att det internationellt har riktats kritik mot Sverige, återkommande och under lång tid, just gällande att det inte finns en gräns för hur lång häktningstiden får vara.

Kritiken har bland annat kommit från Europarådets särskilda kommitté för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling. Kritiken har också kommit från FN:s kommitté för barnets rättigheter, som övervakar efterlevnaden av barnkonventionen. Även nationellt har det riktats kritik mot avsaknaden av tidsgränser, bland annat från Barnombudsmannen. Vi tycker nog alltså att någonting måste göras, fru talman.

Att införa tidsgränser för häktning, förstås med möjlighet till förlängning, är ett förslag som Centerpartiet ställer sig bakom. Jämförelser internationellt visar att det inte är särskilt troligt att utredningar skulle ta skada av, hålla sämre kvalitet eller leda till färre fällande domar om tidsgränser infördes. Det är snarare andra faktorer som är avgörande för effektivare utredningar, såsom möjlighet till tidiga förhör som kan användas i bevisföringen vid huvudförhandling och en reformering av omedelbarhetsprincipen, vilket inte minst kan vara bra ur ett brottsofferperspektiv.

Andra åtgärder som kan effektivisera brottsutredningar och därmed korta häktningstiderna är mer resurser till Nationellt forensiskt centrum, liksom inte minst modernare regler för beslag och husrannsakan. Vi tror alltså att detta kan komplettera, inte stå emot, bestämmelserna om tidsgränser för häktning. Syftet är att korta häktningstiderna.

Fru talman! Det har också funnits ett behov av att se över situationen för barn som frihetsberövas till följd av misstänkt brottslighet. Centerpartiet anser att inriktningen i propositionen är vällovlig och instämmer i huvudsak med de förslag som förs fram.

Enligt regeringens förslag ska den som inte har fyllt 18 och som är gripen eller anhållen få hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Den unge ska som utgångspunkt placeras på ett annat ställe än i polisarrest.

Centerpartiet instämmer i uppfattningen att polisarresten generellt sett inte är en lämplig miljö för ett barn – det är en ofta stökig och ibland våldsam miljö – och att utgångspunkten alltid bör vara att hitta en alternativ placering. Samtidigt är det förstås angeläget att förvar i polisarrest godtas,

om det inte finns en alternativ placering att tillgå, i de fall då det finns de synnerliga skäl som krävs för att frihetsberöva ett barn till följd av misstanke om brott.

Det blir naturligtvis fel om barn som uppfyller de redan mycket högt ställda krav som finns för ett frihetsberövande försätts på fri fot enbart med motiveringen att förvar i polisarrest inte kan anses godtagbart. Tolkningen av huruvida förvar i polisarrest är absolut nödvändigt bör därmed grunda sig i om det finns alternativa placeringar att tillgå.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 50 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Fru talman! I ett års tid har jag väntat på den här lagstiftningen. I ett års tid har arbetet för att sätta barns rättigheter i främsta rummet varit på svaj.

Barn är barn oavsett vilken handling som barnen begår, och barn ska behandlas som just barn. Häktning av barn är oerhört vanskligt. Det är en aggressiv åtgärd som helst inte ska behöva användas alls, och när den används ska det ske med eftertanke.

Jag är nöjd med det beslut som läggs på riksdagens bord och med att de partier som sätter barn i främsta rummet har kunnat enas i en kompromiss om att misstänkta som ännu inte fyllt 18 år ska kunna häktas i högst tre månader. Detta är inte Vänsterpartiets politik, och vi står kvar vid att häktning av barn helst ska förbjudas. Men vi stöder det förslag som debatteras i dag.

Även häktning av vuxna är en väldigt drastisk åtgärd som jag upplever att många viftar bort som någonting väldigt enkelt. Att sitta isolerad i en cell i princip alla dygnets timmar är ingen lek, utan det är på blodigt allvar – detta visar den stora psykiska ohälsa som isolering innebär.

Sverige har återkommande fått kritik från FN:s och Europarådets tortyrkommitté om de långa häktningstider som Sverige har. Det tar lång tid att utreda brott, och brottsligheten blir mer och mer komplicerad. Men det måste finnas en tidsgräns. Att vi i dag beslutar att maxgränsen för häktning blir nio månader är rimligt. Detta är lång tid för den häktade, och det är oerhört viktigt att rättigheten att få vistas med andra personer minst fyra timmar per dag blir verklighet. Men nio månader ger också polis och åklagare förutsättningar att på bästa sätt genomföra en gedigen förundersökning som får ta tid. Å ena sidan, å andra sidan.

Den rättspolitik Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna står för är något helt annat. Det är ett sätt att se på människor som är otroligt verklighetsfrånvänt. Där är allt svart eller vitt. En misstänkt är alltid skyldig och ska dömas. En häktningstid utan tidsgräns är något som man via trixig handläggning i riksdagen vill skjutsa igenom. Jag blir på riktigt rädd och orolig över det sättet att bedriva politik.

Det som mest förvånar mig är den spelade oron över barn som begår brott och att Moderaterna på riktigt tror att barn inte kommer att utnyttjas av kriminella om häktningstiden för barn blir riktigt lång – som om grovt kriminella gängledare helt plötsligt skulle börja bry sig om barnen för att häktningstiderna för barn är långa. Det kommer de inte, för det finns hur många barn som helst att rekrytera in till gängen. Detta är ett otroligt allvarligt problem, men det löser man inte genom att förlänga häktningstiderna.

Att se till att barn varken kommer med i kriminella gäng eller själva begår brott är en stor och allvarlig fråga, men där spelar varken häktningstiderna eller längden på straffen särskilt stor roll. Att vara just inlåst eller häktad kan vara någonting som skapar status och visar att man är en del av det kriminella gänget. Därför behövs helt andra socialpolitiska åtgärder, en skola som fungerar för alla och ett jämlikt samhälle. Men detta är en helt annan debatt än debatten om hur långa häktningstiderna ska vara.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 51 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Fru talman! Efter en lång och slingrig resa är vi framme vid att beslut ska tas om tidsgränser för häktningar. Men resan kan nog bäst beskrivas som en irrfärd mot obestämt mål. Än slank han hit, än slank han dit, som sången lyder, men tyvärr verkar det vara regeringens rättspolitik som har kört i diket.

Regeringen säger oftare än vad man kan räkna att den ska ta krafttag mot gängkriminaliteten, men här gör regeringen det i stället svårare för åklagare och polis genom att föreslå fasta gränser för häktning utan några andra förändringar. Det är synnerligen dålig tajmning.

Regeringen tycks vara ovillig att diskutera frågan. Är det någon som har hört Morgan Johansson eller Mikael Damberg kommentera detta ärende utan att hänvisa till riksdagen? Man kan konstatera att ministrarnas frånvaro i debatten i dag också visar på ett bristande intresse för frågan från regeringens sida.

Väl här i riksdagen har förslaget skiftat kontinuerligt under processens gång, som ledamoten Juntti beskrev. Först föreslog regeringens proposition att tidsbegränsningen för häktning skulle vara tre månader för unga och sex månader för vuxna. Sedan ändrade S i utskottet till nio månader för vuxna men föreslog fortfarande tre månader för unga brottslingar. Ytterligare en tid senare föreslogs, efter kritik från Lagrådet, att det skulle vara tre månader för unga och ingen tidsgräns för vuxna. I det senaste förslaget har man nu återvänt till tre respektive nio månader, trots att Lagrådet gjort tummen ned för just detta förslag under resans gång.

Det har varit ett hattande, och i sammanhanget kan frågan från julafton vara mycket relevant: Vem är det som kör egentligen?

Fru talman! Utgångspunkten för propositionen är bra – att förkorta häktningstiderna är både lovvärt och viktigt. Emellertid är detta inte alldeles enkelt att genomföra. Den tid som en misstänkt häktas är beroende av en rad olika faktorer, som brottets allvar och risken för att den misstänkte ska avvika, återfalla i brott eller försvåra utredningen. Även utredningens komplexitet påverkar häktningstiderna.

Utredningarna blir också alltmer komplicerade och komplexa, enligt både Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar. I många fall kan varken polis eller åklagare skynda på utredningen, då dess fortskridande är beroende av sådant som är bortom deras kontroll, såsom kötiderna hos Nationellt forensiskt centrum.

Propositionen vill dock påvisa att det är på grund av bristen på regler som häktningstiderna är för långa i Sverige, när det snarare är en fråga om resursbrist. Sverige har snarare för restriktiva regler för vilka som kan häktas än för liberala sådana. Kristdemokraterna har tidigare föreslagit ett enk-

lare förfarande än i dag för både obligatorisk häktning och häktning för mindre grova brott.

Kristdemokraterna oroas också över att propositionen innebär stora byråkratiska pålagor på en yrkeskår, åklagare, som redan i dag är hårt ansträngd.

Propositionen kommer också att innebära att rätten ska besluta om vilka restriktioner som behövs i enskilda fall. Detta är problematiskt, då det är åklagaren i egenskap av förundersökningsledare som har bäst insyn i utredningen och vilka restriktioner som behövs. Kristdemokraterna menar att det alltjämt är åklagaren som har bäst insyn i vad som krävs och bör besluta om detta.

Kristdemokraterna anser att det är förenat med vissa problem att sätta en tidsgräns för häktning och kräva synnerliga skäl för att denna ska få överträdas. I propositionen nämns att sådana skäl kan vara om utredningen kräver samarbete från andra länder som kan dra ut på tiden eller handlar om organiserad brottslighet som är svårutredd. Men det finns även inhemsk och icke organiserad brottslighet som är svår att utreda eftersom den kräver komplicerad forensisk analys som kan ta tid, antingen eftersom analysen är tidskrävande eller för att den som utför analysen är tvungen att prioritera annan brottslighet.

Att ha en hård tidsgräns och kräva synnerliga skäl för att frångå denna kan därför få som konsekvens att misstänkta brottslingar släpps och flyr, återfaller i brott eller försvårar utredningen. Det kan också innebära att misstänkta kräver ytterligare utredningsåtgärder för att nå över den tidsgräns som har satts upp.

Fru talman! Kristdemokraterna delar uppfattningen att det inte är önskvärt att anhålla eller placera barn i polisarrest. Det bör undvikas i möjligaste mån. Men att anhålla och sätta barn i polisarrest är redan i dag förenat med avsevärda restriktioner. Emellertid är det så att det i dag finns barn under 18 år som har begått mycket grova brott och som riskerar att fly, återfalla i eller förhindra utredning av brott om de släpps. En del kan till och med vara mycket farliga för allmänheten. Vi förordar därför att de som är under 18 år ska få hållas i förvar i polisarrest om det finns synnerliga skäl.

Ellen Juntti refererade till en debattartikel i DN i mitten av mars, där nio åklagare och poliser lyfte fram denna fråga. Och jag vill upprepa det faktum som Ellen berörde. I artikeln står att det under 2020 var totalt tolv ungdomar under 18 år som satt häktade mer än tre månader. Hälften av dessa, sex stycken, satt häktade för mord. Övriga sex satt häktade för försök till mord, synnerligen grovt narkotikabrott, olaga frihetsberövande och grovt narkotikabrott. Båda de grova narkotikabrotten avsåg brott som för en person över 21 år hade haft ett straffvärde på över fem års fängelse. Om man nu anser att färre häktningar av ungdomar ska överskrida tre månader, i vilket av dessa fall hade det varit värt att riskera hela utredningen genom att häva häktningen?

Åklagarna och polisen fortsätter i artikeln: En annan möjlig konsekvens av förslaget är att ungdomar i ännu större utsträckning än i dag kommer att utnyttjas av äldre kriminella för att begå brott. Detta är också något som Åklagarmyndigheten varnat för i sitt remissvar till lagförslaget. Många av dem som verkar i gängmiljö har mycket god kännedom om la-

gens positiva särbehandling av ungdomar och har blivit experter på att utnyttja detta till sin fördel.

Det är de som jobbar ute i verkligheten som säger så. Jag tycker att vi ska lyssna på dem.

Fru talman! Konsekvensanalysen av vad propositionen kommer att innebära för rättsväsendets myndigheter lämnar en del övrigt att önska. Vidare saknar Kristdemokraterna en konsekvensanalys för Polismyndigheten, något som de själva också påpekar saknas i sitt remissvar till regeringen.

Kristdemokraterna vill att alla förslag som gäller rättsväsendet ska innehålla en helhetsanalys av vad som krävs i varje led för att ändamålen ska uppnås. Annars finns det risk för flaskhalsar och bristande effektivitet i rättsväsendets alla delar.

Fru talman! Vi kristdemokrater ser inte att propositionen är rätt väg att gå, och genom ett antal reservationer visar vi att den borde ändras.

I det läge där brottsutvecklingen befinner sig i Sverige är det i mina ögon fel att tro att en fast tidsgräns som enda åtgärd löser alla problem. Hade regeringen på allvar velat korta häktningstiderna hade vägen framåt i stället varit att gå fram med förslag om att till exempel reformera omedelbarhetsprincipen och genom både utökade resurser och ytterligare utvecklingsarbete se till att korta handläggningstiderna hos NFC. Det är faktorer som kan förbättra situationen på ett konkret sätt. Att nu besluta om denna ensidiga förändring, samtidigt som utredningar pågår och förslag i denna riktning utlovats av regeringen, är en förhastad och ofullständig väg.

Att försvåra och komplicera åklagarnas arbete, som utgör en central del i arbetet med att möta den grövre och ofta gängkriminella brottslighet som vi ser, är också steg i fel riktning. Den vingliga färden i detta ärende har tyvärr landat fel och borde i stället haft en annan inriktning med ett större helhetsperspektiv.

Jag stöder Kristdemokraternas yrkande och reservationer, men i denna debatt yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Anf. 52 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Äntligen är vi framme vid att fatta beslut i detta viktiga ärende som handlar om att effektivare hantera häkningar och minska isoleringen.

Flera av de föregående talarna har berört att turerna har varit många, och så är fallet. Jag tycker ändå att det förtjänar att sägas att det bär vi nog ett gemensamt ansvar för i de delarna. Ytterst kan man väl ändå säga, fru talman, att det handlar om demokrati och de spelregler som vi har för vårt uppdrag.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag och avslag på förslagen i motionerna.

Sverige har under lång tid fått såväl internationell som nationell kritik för långa häktningstider och omfattande användning av restriktioner. Kritiken har särskilt avsett situationen för häktade barn och den isolering som restriktionerna ofta leder till.

Den internationella kritiken har kommit från Europarådets kommitté mot tortyr och omänsklig behandling och från FN:s kommittéer mot tortyr samt för barnets rättigheter. Och nationell kritik har framförts av bland andra Barnombudsmannen och Sveriges advokatsamfund.

Jag är därför glad över att vi i dag, efter lång tids beredning, har en politisk majoritet som faktiskt tar ansvar för den kritik som Sverige under lång tid har fått och som också har kraft nog att stå upp och vidta åtgärder. Jag vill i det sammanhanget passa på att rikta ett stort tack till alla partier som bidragit i det konstruktiva arbetet.

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att för en stund stanna upp inför det som är något av kärnan i rättsväsendet i allmänhet och den kritik som Sverige under lång tid har fått, i synnerhet när det gäller häktningstider och restriktionsanvändning.

Det krävs en del av samhället och rättsväsendet om vi ska vara en rättsstat och leva upp till våra åtaganden för alla inblandade, vare sig man är brottsoffer, förövare, misstänkt eller drabbad på annat sätt. Därför är oppositionens kritik av förslaget om tidsgränser i dag anmärkningsvärd. Jag hör den, men jag ser inte hur de tänker sig att lösa frågan om hur vi i Sverige ska leva upp till våra internationella åtaganden.

Fru talman! Regeringens proposition har beretts under lång tid. Utskottet föreslår i dag att tidsgränsen för häktning ska vara nio månader för vuxna och tre månader för barn, för de under 18 år. En klar majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget om att införa tidsgränser för häktning. Det tycker jag förtjänar att betonas.

Det finns kritik mot förslaget, men kritiken handlar främst om att utskottet föreslår nio månader som tidsgräns för vuxna i stället för regeringens förslag på sex månader.

Vi tycker dock att nio månader är en mer rimlig avvägning. Det behöver finnas en väl avvägd balans vid införandet av tidsgränser mellan å ena sidan att en utredning bedrivs effektivt för att begränsa häktningstiden och å andra sidan vikten av att inte försämra förutsättningarna för utredning och möjlighet till lagföring.

De främsta skälen till långa häktningstider är allvarlig brottslighet i kombination med att det misstänkta brottet kan vara särskilt svårutrett på grund av internationella kopplingar eller att brottet utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet. Det är därför nödvändigt att tidsgränserna får överskridas om det finns synnerliga skäl.

Jag är övertygad att tidsgränser, även om de kan överskridas, kommer att bli styrande och bidra till bättre planering och resursanvändning och kortare ledtider.

Förslaget är utformat med utgångspunkten att de brottsutredande myndigheternas förmåga att utreda brott inte ska försämrats. Det finns inget parti som vill försvåra möjligheterna att utreda brott.

Det är också viktigt för brottsoffer och vittnen att rättsprocessen kan genomföras inom rimlig tid.

Fru talman! Utöver förslaget om tidsgränser finns det andra delar i betänkandet. Jag ska särskilt peka på några ytterligare. Det ena handlar om förändringen att det är rätten på begäran av åklagare som ska ta ställning till den häktades restriktioner. Den ordning som nu gäller och som innebär att rätten ger åklagaren ett generellt tillstånd att meddela restriktioner är kritiserad. Europarådet har återkommande rekommenderat Sverige att ändra regelverket.

Restriktioner är ett omfattande ingrepp, och därför bör det vara ett beslut för domstol och inte åklagare. Vid en domstolsprövning kommer restriktioner att tydligare behöva motiveras och bemötas när domstolen ska ta ställning.

När barn häktas rör det sig i det närmaste uteslutande om allvarlig brottslighet. Men trots att kraven för att häkta barn och ge dem restriktioner är högre än för vuxna är andelen häktade med restriktioner större bland barn än bland vuxna. Under 2019 hade 96 procent av de häktade barnen restriktioner jämfört med 68 procent för samtliga häktade. En klar majoritet av dessa barn är att betrakta som isolerade.

Detta är något som fått internationell kritik. JO har också så sent som i år riktat mycket allvarlig kritik mot Kriminalvården för isolering av intagna i häkte. Regeringen föreslår därför en lagstadgad rätt för barn som häktas att få vistas med någon annan i minst fyra timmar varje dag.

Fru talman! Civilsamhället gör en ovärderlig insats på häkten och anstalter för att möta människan bakom kriminaliteten och bidra till att bryta isolering. Det kan vara avgörande för att inte minst barn och unga ska kunna lämna ett kriminellt liv bakom sig. Jag har under våren haft förmånen att träffa några av dem för att ta del av deras arbete och erfarenheter.

Röda Korset, Frälsningsarmén, Fryshuset, RFSU och Sveriges kristna råd är några organisationer som med bidrag från eller på uppdrag av Kriminalvården ordnar verksamhet på häkten och anstalter.

Civilsamhället bidrar med att föra in samhället och något slags normalitet i en sluten värld. De öppnar friska dörrar och visar på alternativ där varje möte med den häktade kan bidra till förändring, som en representant för Sveriges kristna råd uttryckte det.

Fru talman! Det finns sällan *en* lösning på komplexa problem. Jag är glad att riksdagen nu kan gå fram med en rad förslag för att effektivisera häkningar och minska isoleringen. Från utskottet är vi samtidigt tydliga med att detta är *några* delar för att åstadkomma förändring och att det krävs fortsatt arbete och ytterligare åtgärder på flera områden.

Flera utredningar pågår som har betydelse. En handlar om regelverket för utredningar mot just barn som misstänks för brott. En annan utredning ska föreslå straffskärpningar för dem som involverar unga i kriminalitet. Ytterligare en utreder hur snabbförfarande i brottmål för snabbare lagföring kan införas permanent.

Frågan om tidiga polisförhör som spelas in under förundersökningen i större utsträckning ska kunna användas som bevis under rättegången bereds för närvarande på Regeringskansliet.

Det handlar vidare om ett fortsatt arbete med en förstärkt rättskedja och utvecklad samverkan. Utöver tidigare resursförstärkningar kan det finnas behov av ytterligare resurser till rättsväsendet. Det handlar också om att öka effektiviteten i rättsväsendets olika delar, exempelvis inom Nationellt forensiskt centrum för att minska omotiverat långa tider för analys, hantering och undersökningar.

Utskottet utgår från att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen med lagförslag för att effektivisera brottmålsprocessen.

Anf. 53 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Som jag sa i mitt anförande rapporterade *Ekot* i december 2020 att fler unga rekryteras till kriminella nätverk. I sex av sju polisregioner fanns uppgifter om att barn så unga som tolv år rekryterades. Polisen i både Stockholm och Göteborg uppgav att det rörde sig om hundratals barn – hundratals – som utförde handlingar för kriminella nätverk, till exempel transport av narkotika eller vapen. Fyra av sju polisregioner uppgav att rekryteringen av barn har ökat de senaste åren och att barnen har blivit allt yngre.

Flera remissinstanser har varnat för att lagförslaget kommer att innebära ett ökat incitament för de gängkriminella att utnyttja ännu fler barn. Åklagarmyndigheten, Justitieombudsmannen, Sveriges advokatsamfund med flera har sagt det.

Detta är förfärligt. Kan ni tänka er en tolvåring som i sitt bostadsområde blir tvingad av gängkriminella att begå brott?

I detta mycket allvarliga läge vill regeringen införa lagändringar som innebär ett ökat incitament att tvinga unga att begå brott.

Var finns barnperspektivet i detta? Det är många remissinstanser som har varnat för att det blir för stora skillnader i häktningstider för unga respektive vuxna.

Anf. 54 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Det smakar illa i munnen när Ellen Juntti pratar om barnperspektivet utifrån att barn i större utsträckning skulle bli utnyttjade för att vi sätter tidsgränser för häktning. Det innebär inte att vi höjer någon ribba, utan vi fastställer en tidsgräns för hur länge barn kan vara häktade. Om det finns omständigheter som gör att tiden måste förlängas finns den möjligheten.

Jag tycker att det är olyckligt att Ellen Juntti vrider argumenten och perspektivet på ett sätt som inte stämmer överens med verkligheten.

Om man tittar på remissyttrandena ser man att en del säger att det kan finnas en risk för att unga kan komma att utnyttjas, men å andra sidan är det underlag som har funnits till hands alldeles för svagt och otillräckligt för att kunna göra en fullständig bedömning.

Med Ellen Junttis resonemang kan man säga att häktningstiderna för barn ska vara ännu längre, om vi vill undvika att de riskerar att utnyttjas av vuxna. Jag tycker att resonemanget byggs helt fel. Ellen Juntti hänvisar till att Justitieombudsmannen och Sveriges advokatsamfund säger att de ser en risk, men samtidigt säger Ellen Juntti inte att båda instanserna har varit tydliga med att det är sex månader som gäller. De tillstyrker regeringens proposition.

Frågan tillbaka till Ellen Juntti är: Vad är Moderaternas förslag för att lösa problemet?

Anf. 55 ELLEN JUNTTI (M) replik:

Fru talman! Det är väldigt enkelt att svara på den sista frågan. Det är att inte införa några tidsgränser över huvud taget, varken för unga eller för vuxna. Det är detta vi har föreslagit, och det är där vi har haft reservationer. Då blir det ingen skillnad, och då ökar inte incitamenten.

Carina Ödebrink säger att jag vrider och vänder på det och att jag säger att incitamenten för att man ska utnyttja unga ökar. Det är inte jag som

håller på och vrider och vänder på det, utan det är Åklagarmyndigheten, Justitieombudsmannen, Sveriges advokatsamfund och många andra som säger att det finns en stor risk för det. Det är alltså inte jag som vrider och vänder på det. Carina Ödebrink kanske kan läsa remissyttrandena igen, så ser hon också det.

Jag vill gå tillbaka till den artikel som de nio åklagarna och poliserna skrev. När det gäller att införa tidsgränser för unga under 18 år skrev de att det redan i dag är svårt att få någon under 18 år häktad och att det med det förslag som nu finns på bordet, alltså en tremånadersgräns för unga, blir en ytterligare höjning av ribban och ännu svårare att utreda grova brott och att det finns en risk att misstänkta släpps ur häktet och kan förstöra polisutredningen, som sedan måste läggas ned.

Vi moderater litat på att de rutinerade senioråklagare och poliser som har skrivit under debattartikeln faktiskt vet vad de pratar om. De vill inte hålla unga häktade för skojs skull utan därför att det är nödvändigt för att utreda grova brott. Det ska inte vara längre än nödvändigt, men det ska vara så länge som är nödvändigt.

Min fråga till Carina Ödebrink är: Litar inte Carina Ödebrink på vad åklagarna och poliserna säger? Tror Carina Ödebrink att de har fel?

Anf. 56 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag litat på att Sveriges åklagare och andra i rättsväsendet gör sitt jobb, och det vet jag att våra ministrar gör också. Där tvivlar jag inte en sekund.

Men Ellen Juntti presenterar inte svaret på vad Moderaterna vill göra. Man vill inte ha några tidsgränser för häktningstider. Att Sverige under lång tid har fått kritik för alltför långa häktningstider och omfattande restriktioner, i synnerhet för unga, bryr sig Ellen Juntti och Moderaterna inte om.

För mig handlar detta om tre saker. Det handlar om att vi måste svara upp mot den kritik som Sverige under lång tid har fått. Det andra är att Ellen Juntti pekar på några personer som är kritiska till förslaget, men Ellen Juntti nämner inte att en klar majoritet av remissinstanserna faktiskt tillstyrker regeringens förslag, som ursprungligen var sex månader för vuxna och tre för barn. Det är vad en majoritet av remissinstanserna står bakom, och detta tycker jag förtjänar att sägas. Det är lite ohederligt av Ellen Juntti att gömma bort det.

Sveriges advokatsamfund, som Ellen Juntti hänvisar till, säger att den kritik som nu förs fram mot att införa tidsgränser inte ska uppfattas som att Moderaternas förslag utgör ett bättre alternativ än regeringens förslag. Det gäller att vara tydlig med hur verkligheten faktiskt ser ut. Mer behöver göras, men detta är en viktig del.

Anf. 57 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Det finns en skiljelinje i både inlägg och debatt mellan oss i oppositionen och dem i regeringsställning.

Carina Ödebrink gör det lite enkelt för sig när hon frågar vad vi vill göra. Jag vet inte om Carina lyssnade på mitt anförande, men jag kan säga att bara att införa en tidsgräns är att ge ett väldigt enkelt svar på ett problem som vi, som Carina Ödebrink mycket riktigt lyfter fram, har fått kritik för i Sverige.

Samtidigt är det ett faktum att vi i dagens brottslighet ser att det begås ett stort antal brott av yngre personer. Det är ofta äldre gängkriminella som tvingar eller uppmuntrar personer i ung ålder att begå brott. Jag vill läsa ur artikeln i Dagens Nyheter från nio poliser och åklagare som jobbar med detta. Det står så här:

”Under 2020 var det totalt tolv ungdomar under 18 år som satt häktade mer än tre månader. Hälften av dessa – sex stycken – satt häktade för mord. Övriga sex satt häktade för försök till mord, synnerligen grovt narkotikabrott, olaga frihetsberövande [...] och grovt narkotikabrott [...]. Båda de grova narkotikabrotten avsåg brott som för en person över 21 år hade haft ett straffvärde på över fem års fängelse. Om man nu anser att färre häktningar av ungdomar ska överskrida tre månader – i vilka av dessa fall hade det varit värt att riskera hela utredningen genom att häva häktningen?”

Det är min fråga till Carina Ödebrink. Vilka av dessa tolv ungdomar som begick grova brott hade det varit lämpligt att släppa, utifrån att häktningskravet skulle vara tre månader?

Anf. 58 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Tack, Ingemar Kihlström, för frågan!

Jag ser det så här: Att vi nu tar beslut om att införa tidsgränser innebär inte att personer, vare sig unga eller vuxna, ska släppas ur häkte om det finns skäl för att de ska stanna kvar. Det är därför vi har ventilen. Om personer blir häktade och är misstänkta för grova brott – det är ju häktning det handlar om, inte en fängelsedom – ska det naturligtvis säkerställas av åklagare och domstol att personerna blir frihetsberövade i den utsträckning som behövs. Det blir ingen skillnad jämfört med det läge som det blir om vi inför tidsgränser.

Vi tycker, och det tror jag att Ingemar Kihlström och Kristdemokraterna också gör, att det behöver finnas tidsgränser för att man ska kunna vara handlingsdirigerande och se till att planen för utredning och sedan lagföring löper på i rimlig tid.

Jag tycker att Ingemar Kihlström gör det lite lätt för sig när han säger att vi bara vill införa tidsgränser. Det handlar inte om det, och detta redogjorde jag för i mitt inlägg. Det handlar om att ta vara på de utredningar som nu pågår och som är på väg fram, att se till att resurser tillförs och att myndigheterna får det utrymme de behöver för att klara av att utreda och lagföra.

Men återigen: Jag tycker inte att jag får något svar om vad som är Kristdemokraternas lösning när det gäller att möta den kritik som Sverige under lång tid har fått.

Anf. 59 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att den analys som Carina Ödebrink gjorde delas också av mig. Som Carina Ödebrink säger borde ingen av de tolv som var barn och som skulle omfattas av en tidsgräns släppas fria, men varför ska man då ha en tidsgräns?

De har begått allvarliga brott, och Carina Ödebrink säger själv att vi har en ventil för att inte släppa dem som har begått brott fria. Detta är konkret vad som kommer att ske.

Dessa poliser och åklagare lyfter fram att det kommer att bli mycket svårare, eftersom man måste argumentera. Enligt propositionen måste det vara fråga om synnerliga skäl. Vi kan konstatera att vi har en brottslighet.

Jag skulle vilja återvända till den punkt som Carina Ödebrink tog upp. Hon sa att vi inte har något svar. Vi har ett svar. En sådan här förändring borde man göra med ett helhetsperspektiv. Man tar inte bara ett litet plåster och sätter över ett djupt sår. Man ser till hela bilden.

En stor orsak till att vi har långa häktningstider är den kö som finns hos NFC. Det vore bättre att börja med att se till att det blir en effektivisering och finns resurser där och att man också, precis som sägs, genomför reformer i fråga om omedelbarhetsprincipen. Då blir det ett helhetsgrepp utifrån synen att resurserna möjliggör korta häktningstider. Då inför man gränser för det. Det är det som vi säger borde göras.

Nu tar man det lilla plåstret och sätter över det stora såret – häktningstiderna – och tror att såret läker. Det kommer det inte att göra. Brottsligheten i Sverige ser helt annorlunda ut just nu. Det behöver regeringen och Carina Ödebrink inse.

Anf. 60 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra Ingemar Kihlström om att regeringen tar denna fråga på största allvar. Denna fråga är också en del i en större helhet för att åstadkomma en effektivare hantering av häktningar, minskad isolering och en effektiv rättsprocess. Det var det som jag försökte redogöra för i mitt inlägg och som jag hoppas att Ingemar Kihlström noterade.

Det behövs mer resurser. Det sa jag också i mitt inlägg. Vi är inte främmande för att påpeka för regeringen om vi ser ett behov. Och jag utgår från att regeringen kommer att följa denna fråga noga. Det har tillförts resurser, och det har gjorts straffskärpningar och vidtagits andra åtgärder för att komma till rätta med kriminaliteten och dess orsaker. I den delen känner jag en tillförsikt att vi faktiskt hanterar denna fråga.

När det gäller mer resurser kan man inte bara slänga in mer resurser. Man måste också se till att resurserna används så effektivt som möjligt. En rapport från Statskontoret 2016 visade att det var ineffektiva arbetsprocesser på NFC som var den enskilt viktigaste faktorn till att hanteringen var för långsam.

Sedan måste jag avsluta med att säga att det är bara tre år sedan Kristdemokraterna i en motion tydligt pekade på vikten av att man faktiskt skulle komma till rätta med och minska restriktionerna för unga och se till att Sverige kunde fullfölja de åtaganden som vi har när det gäller denna fråga. Men det finns inte längre med över huvud taget.

Anf. 61 KATJA NYBERG (SD) replik:

Fru talman! När det gäller de restriktioner som regeringen vill att domstolen ska ta över från åklagarna undrar jag om regeringen inte litar på att åklagarna gör sitt jobb. Det är åklagarna som är experterna, som utreder och som har fullständig kännedom om utredningen. Man använder inte restriktioner lättvindigt, utan man använder restriktioner för att man ska få ett bra utredningsresultat helt enkelt. Det finns ingen annan anledning till att man ska använda restriktioner. Det gör man för att de misstänkta inte ska påverka utredningen eller hota vittnen eller målsägande och så vidare. Dessutom skulle det innebära att gränsen mellan förundersökningsledare

och domare skulle suddas ut och att åklagaren då skulle behöva förklara hela utredningen för domstolen. Det är inte bara tidsödande utan också väldigt kostsamt.

Jag undrar därför hur regeringen resonerar kring detta.

Anf. 62 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Katja Nyberg för frågan. Precis som jag berörde i mitt inlägg är den ordning som vi har i dag, där åklagaren har generell rätt att meddela restriktioner, kritiserad och har varit det under lång tid. Europarådet och andra har rekommenderat regeringen att vidta åtgärder och ändra på detta så att det blir domstolen i stället för åklagaren som ska meddela restriktioner. Detta kommer att ske på åklagarnas initiativ. Jag misstror inte alls åklagarna. Men det är viktigt med en domstolsprövning där behovet av restriktioner tydligare behöver motiveras och bemötas, och där domstolen är den som slutligen får ta ställning. Detta finns redan i dag. Riksåklagaren har tagit fram riktlinjer för hur detta ska hanteras. Även tidsplaner och andra delar finns inskrivna.

Regeringen anser att denna fråga är så pass viktig. Det handlar också om att uppfylla våra internationella åtaganden. Därför anser man att detta behöver ändras.

Men frågan är densamma till Sverigedemokraterna. Katja Nyberg sa i sitt inlägg att ingen vill ha långa häktningstider. Så är det. Men hur ska vi då komma till rätta med de krav som faktiskt ställs på oss, och hur ska vi möta den kritik som vi har fått under lång tid? Vad är Sverigedemokraternas lösning på det?

Anf. 63 KATJA NYBERG (SD) replik:

Fru talman! Detta är definitivt inte en lösning på det. Man kommer att åsidosätta hela den svenska processordningen genom att göra på detta sätt.

Jag vet utifrån den yrkeskunskap jag har hur åklagare jobbar. Och detta gör bara att det blir ännu mer jobb för åklagare och domstol att driva igenom detta. Detta är därför ett väldigt slöseri med resurser och kommer att göra att allt helt enkelt blir mycket mer tungrott. Åklagare är väldigt kompetenta. De vet vad de ska ta beslut om och varför i ärendena.

Regeringen säger att man vill att åklagaren ska redovisa en tidsplan i samband med förlängning. Vad är anledningen till det? Det visar också att man inte riktigt tror att åklagare klarar av att utföra sitt jobb i den form som de gör i dag, utan man vill ålägga dem ännu mer arbetsuppgifter och lägga över detta på domstol. Åklagarna ska dessutom redovisa en tidsplan. Hur resonerar ni kring det?

Anf. 64 CARINA ÖDEBRINK (S) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Precis som jag redogjorde för är detta en del av de åtgärder som har vidtagits för att kunna möta kritiken mot långa häktningstider och restriktioner. Men de vidtagna åtgärderna har över tid inte visat sig få den effekt som är önskvärd. Det finns riktlinjer och föreskrifter om att åklagare ska planera och bereda processen skyndsamt. Men vi ser ändå inte att utvecklingen går åt rätt håll. Då anser jag och regeringen att det är viktigt att detta faktiskt tydligare markeras i lagtexten.

Jag ser inte att detta är det problem som Sverigedemokraterna och oppositionen i övrigt vill göra det till. Jag tycker att det är sorgligt, fru talman. Det är beklagligt att oppositionen inte tydligare kan tala om vad som är lösningen för att möta den kritik som vi har fått när det gäller alltför långa häktningstider och alltför omfattande restriktioner, där barn i praktiken blir isolerade.

Norge och Danmark har över tid fått samma kritik. De har vidtagit åtgärder, och där kan vi nu se att häktningstiderna har minskat väsentligt. Då tycker jag inte att det är konstigare än att vi också borde kunna göra det. Det är en orsak till det som vi nu går fram med.

Anf. 65 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Vi behöver kanske inte förbanna oppositionen, höll jag på att säga. Den är emot det förslag som regeringen lägger fram. Det är ett beteende som jag känner igen från de senaste 25 åren i den här kammaren. Men då ska vi andra, som står bakom propositionen, visa vad vi ska göra i stället. Det är jätte viktigt.

Fru talman! Jag vill börja med hur det här lagstiftningsarbetet har kommit till. Som det har redogjorts för beror det bland annat på att det finns olika internationella instanser som har pekat på allvaret i de långa häktningstiderna i Sverige. Man har pratat om tortyr. Ursäkta mig, fru talman, men detta är ju helt bisarrt. Tortyr i svenska häkten? Det är begreppsförvirring i parallella universum. Man vet inte vad de avser. Men det är klart att en person inte ska sitta häktad för länge. Det är mycket allvarligt. Häktningstiderna ska hållas korta och hållas nere.

Det kom en utredning om det här 2015. Den behandlades. Åklagarna sa ja – det här är bra, vi ska framåt, vi måste jobba med det här. De flesta människor tycker ju att det är bra med planer, regleringar, tidsgränser och effektiva myndigheter. Det gäller såklart åklagare och poliser också. Men efter 2015, då utredningen kom, hände det tyvärr en hel del med brottsligheten i Sverige. Den blev allt grövre. Det blev trängre i våra fängelser. Polisen drabbades – nej, drabbades är fel ord; vi *beslutade* om en omorganisation som satte dess effektivitet på halt ett tag, kan man säga. Nu börjar det bli bättre. Åklagarna har under lång tid varit svältfödda. Nu hoppas jag att det blir lite bättre med den budget som ser riksdagens ljus under kommande dagar.

Än slank han hit, än slank han dit, sa ledamoten Kihlström. För att citera ur något annat kulturellt storverk kan man ta *Sällskapsresan*: Taskig tajmning, Hedlund! Med tanke på skottvidden ligger detta inte helt perfekt.

Jag vill gå tillbaka till hur många det här drabbar. Vi i utskottet har fått nya uppgifter till och från. År 2019 var det 34 av 6 512 fall av häktning av vuxna som överskred nio månader. Då ska man komma ihåg att vi nu har en undantagsregel, för det går inte att ha helt fasta tidsgränser. Det kan finnas viktiga rättssäkerhetsaspekter som går förlorade om man tvingas släppa ut folk med en så kallad stupstock, det vill säga en fast tidsgräns.

Till dem som uttryckt oro i replikskiftena vill jag säga att det står att det ska fästas avseende vid straffvärdet, vid huruvida brottet är svårutrett och vid den häktades eget agerande. Dessa saker ska sammanvägas för att se om det föreligger synnerliga fall.

Då, fru talman, kan man påminna om vår konstitutionella funktion här. Detta är den sista passagen innan vi i eftermiddag röstar om det här och det blir svensk lag. Till den som känner sig orolig kan jag säga att avsikten från oss som står bakom propositionen i den här delen – detta får gärna efterföljande talare bekräfta – är att det här synnerliga skälet ska användas exakt så som det står i betänkandetexten. Det går inte att säga exakt vilka fall det ska gälla, men det handlar inte bara om straffvärde utan även om den misstänktes eget beteende och huruvida det är svårutrett. För Liberalerna går det att ställa sig bakom detta.

Jag har gått igenom remissinstansernas svar några gånger nu. Det talas om tidsgränser hit och dit. Svaren är – vi ska snart sluta med citat på engelska, fru talman – lite ”all over the place”. Vad jag menar är att det finns en bredd. Det är några som tycker att vi bara ska ha 30 dagar för barn, oavsett om de har skjtit ihjäl några stycken eller vad de har gjort. Det är naturligtvis helt orimligt. Sedan finns det några som tycker att vi inte ska ha några tidsgränser alls, det vill säga åklagarna i dag. För fem år sedan tyckte man att det var utmärkta förslag med tidsgränser. Det går fort i förändringarna ibland.

Där vi nu står är det viktigaste vi har att göra att för det första se till att vi från kammaren garanterar att undantaget ska kunna tillämpas och för det andra göra de andra förändringar som är viktiga, med resurser till hela rättskedjan. Som sagt kommer det snart en vårbudget, och det kommer sedan en budget för nästa år. Här krävs det massiva satsningar. Det står Liberalerna bakom. Rättsstaten först! Återuppätta rättsstaten!

Det handlar även om särskilda funktioner. Polisens nationella forensiska centrum är helt avgörande. Vi liberaler står bakom det som regeringen aviserat om att ändra omedelbarhetsprincipen och muntlighetsprincipen i domstol. Vi liberaler står också bakom de viktiga straffprocessuella tvångsmedel som är nödvändiga. Jag har tidigare under förmiddagen i kammaren nämnt detta med Encrochat och att det nu spelas upp interiörer som ett pärlband på rättegångar. Jag ska inte föregripa någon rättegång, men sannolikt kommer ett antal mycket obehagliga människor med svag jagkänsla, totalt empatilösa och mycket farliga, att låsas in under lång tid.

Dessa tvångsmedel är helt nödvändiga, inte minst de som använts av poliser ute i Europa beträffande Encrochat, liksom kameraövervakning, som vi just har underlättat för från den här kammaren. Det är viktigt att samla bevis när den vanligaste kommentaren från många vid grova brott är: Inga kommentarer. Det är den vägen vi ska gå för att se till att vi verkligen får kraft i arbetet med att korta tiderna.

Jag kan inte yrka bifall till mitt särskilda yttrande, fru talman, men jag står bakom det. Där framgår det vad vi ska göra.

Det står att vi följer detta noga. Regeringen har åtagit sig att följa detta mycket noga. Vi återkommer direkt om det innebär att proportionen – 34 av 6 512 fall har det varit – ger anledning att anse att det inte kan vara fråga om synnerliga skäl.

Anf. 66 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Sverige har länge fått hård internationell kritik för våra långa häktningstider. Detta gäller inte minst för dem som är barn. Propositionen som vi hanterar i detta betänkande och som ska reglera hur långa häktningstiderna får vara är därför väldigt välkommen. Det här är någon-

ting som vi från Miljöpartiet länge har velat se. Jag trodde, i likhet med vad Helena Vilhelmsson sa tidigare under debatten, att detta skulle klaras av under Centerpartiets ledamot Johan Hedins föräldraledighet. Jag var också föräldraledig under hösten och trodde att det här skulle vara klart sedan länge. Nu blev det inte så, men jag är väldigt glad att vi i dag kommer att fatta detta beslut och att det sedan kommer att gälla.

Fru talman! För ett par år sedan, under sommaren 2019, skedde en häktning som blev väldigt uppmärksam. En världsberömd amerikansk rappare blev häktad i Stockholm efter en misshandel. Häktningen blev omskriven och omdiskuterad i Sverige och utomlands. Personen satt i häkte i en månad innan han dömdes och kunde flyga hem till USA.

Som tur är hör det inte till vanligheterna att en amerikansk president har synpunkter på enskilda fall i Sverige. Men vid sidan av all denna uppståndelse förde händelsen med sig att fokus under ett par veckor kom att riktas mot hur regelverket för häktningar ser ut. En person som är misstänkt kan under vissa förutsättningar bli häktad under en brottsutredning. Det är nödvändigt att den möjligheten finns. Inte sällan är det också nödvändigt att det finns restriktioner för att den häktade inte ska påverka utredningen. Jag har sett i statistiken att det är en stor majoritet av de som sitter häktade som har restriktioner.

Regeringen har aviserat att omedelbarhetsprincipen ska ändras så att tidiga förhör får större betydelse. Det är någonting som har varit efterfrågat av bland annat Åklagarmyndigheten för att komma till rätta med de långa häktningstiderna och även kunna få påverkan på vilka restriktioner som används.

Fru talman! Den här debatten och även den tidigare om Kriminalvården har pågått ett tag. Under debatten har regeringen presenterat en lagrådsremiss om just detta. Det finns mer saker, fru talman, att göra kring detta. Det handlar inte enbart om beslutet som fattas i dag om häktningstider på nio månader för vuxna och tre månader för barn, utan det är andra saker som också behöver göras.

Det gäller att hantera stora komplexa brottmål bättre och att ge större tyngd för domstolarna med tidigare förhör. Det gäller även åtgärder för att Nationellt forensiskt centrum inom polisen ska fungera bättre så att människor inte sitter häktade onödigt länge i väntan på att dna-prover ska analyseras. Det som görs i dag är viktigt, men det långt ifrån det enda som behöver göras.

Fru talman! Detta gäller särskilt för barn. En förbättring vid sidan av gränserna är också att barn ska ha rätt att träffa personal eller andra fyra timmar per dag. Situationen i en häktescell är oerhört utsatt. Det förekommer naturligtvis också att någon sitter häktad och i ett senare skede visar sig vara oskyldig.

Det är något som man under pågående utredning kommer fram till eller om någon blir dömd eller inte i domstolen. Men vi kommer aldrig att komma ifrån att det under en sådan process finns människor som är oskyldiga. Därför är det också ur den aspekten viktigt att förhållandena är så mänskliga som möjligt.

Fru talman! Jag ska slutligen säga något om det som kommit upp i debatten. Det har varit en lång process med betänkandet. Den kritik som kom från Lagrådet var att det tyckte att nio månader var för långt. Det hade

inte någon erinran mot det ursprungliga förslaget på sex månader som regeringen lade fram.

Detta är ett steg i rätt riktning. Det blir en tidsgräns, och det är väldigt bra. Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 10 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU20
Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor
föredrogs.

Anf. 67 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Nu har vi att debattera och senare rösta om motionsyrkanden från den allmänna motionsperioden avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel. Det är alltså de frågor som ryms i akronymen ANDTS.

Dagens debatt är kanske närmast att betrakta som en prolog till den debatt som vi senare i vår kommer att ha om regeringens förslag till en förnyad ANDTS-strategi. I dag lämnar vi moderater in vår följdmotion på regeringens strategi. Det är en strategi som vi är djupt besvikna på och kritiska till. Därför lämnar vi en lång rad förslag till förändringar, förbättringar och kompletteringar av strategin.

Regeringen har helt uppenbart kört fast i gamla hjulspår och tycks vara oförmögen att av egen kraft ompröva och utveckla strategin och insatserna på detta så viktiga område. Jag är dock förhoppningsfull om att vi här i riksdagen, som så många gånger förr när det gäller ANDTS-frågorna, ska kunna forma majoriteter för en bättre och mer framåsyftade politik.

Det är en politik som bland annat utgår ifrån det faktum att det är en enorm skillnad på olika tobaks- och nikotinprodukter. Rökning är livsfarligt. Att snusa eller använda andra rökfria tobaks- och nikotinprodukter är det inte, även om dessa varor sannerligen inte är några hälsoprodukter.

Fru talman! Vi behöver ett nytt övergripande mål för ANDTS-politiken som säger att de sociala och medicinska skadorna orsakade av tobaks- och nikotinprodukter, precis som av alkohol och spel om pengar, ska minska. Och övriga mål för ANDTS-politiken behöver vara utvärderingsbara.

Fru talman! Jag har tidigare när vi debatterat ANDTS-frågorna här i kammaren lyft fram och kritiserat regeringen för att man silar mygg men sväljer kameler. Man vill till exempel detaljreglera hur många prillor en snusdosa måste innehålla samtidigt som man saknar svar på hur man ska minska den enormt omfattande smuglingen av alkohol som säljs till inte minst ungdomar.

Från Moderaternas sida vill vi stärka hela rättsväsendet, inte minst genom fler poliser i yttre tjänst. Vi vill därtill ge ett förstärkt brottsbekämpande uppdrag till Tullverket så att smuggling och illegal handel med alkohol, liksom med narkotika, dopningspreparat och tobak, mer kraftfullt och framgångsrikt kan bekämpas.

Prot. 2020/21:103

7 april

*Effektivare hantering
av häktningar och
minskad isolering*

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings-, tobaks- och
spelfrågor*

När det gäller alkohol vill vi samtidigt skapa bättre förutsättningar för småskaliga alkoholproducenter och därmed också för anknyttande besöksnäring. Det är producenter som bidrar till en sundare alkoholkultur där hantverk, smak och ursprung står i centrum snarare än pris och berusning. Därför vill vi moderater öppna för gårdsförsäljning. Därför vill vi se över hur Systembolaget bättre kan ge lokala producenter förutsättningar att sälja sina produkter till en bredare kundkrets. Därför vill jag yrka bifall till Kristdemokraternas och Moderaternas gemensamma reservation nummer 5.

Fru talman! Det är hög tid för en ANDTS-politik med fokus på resultat. I fjol gjorde en enig riksdag ett tillkännagivande till regeringen om att en fortsatt restriktiv narkotikapolitik måste kombineras med en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för att minska narkotikans skador. Vidare uppmanade riksdagen regeringen att ta initiativ till en nollvision för den narkotikarelaterade dödligheten. En sådan nollvision finns nu med i regeringens förslag till en förnyad ANDTS-strategi. Men strategin saknar i stort svar på hur visionen ska nås.

Från Moderaternas sida lägger vi därför fram ett antal förslag för att gå från ord till handling. Blott en vision räddar ju tyvärr, fru talman, inte några liv. Grundläggande för att utveckla en bättre beroendevård är att vi vet hur dagens vård, liksom hur narkotikasituationen i stort och det tunga missbruket i synnerhet, ser ut i Sverige. För att sätta in rätt lösningar behöver vi helt enkelt ha en ordentlig bild av hur problemet ser ut. Men det har vi tyvärr inte i dag. Därför behövs en ordentlig kartläggning.

Vidare föreslår vi moderater inrättandet av ett nationellt forskningsorgan, utredning av en skärpt vårdgaranti inom beroendevården liksom en nationell överdosstrategi. Vi tror att en sådan strategi behövs som ett av många verktyg för att minska den svenska narkotikarelaterade dödligheten. Det är en dödlighet som enligt EU:s narkotikabyrå är Europas högsta. I en överdosstrategi bör rimligen det som vi nu, återigen i total enighet, tillkännager för regeringen ingå, nämligen ökad tillgång till naloxonläkemedel. Det är ett läkemedel som häver överdoser och som därmed räddar liv.

Fru talman! Jag är glad över att riksdagen fortsätter att driva på för en bättre beroendevård och för åtgärder och reformer som kan rädda liv. Tidigare har riksdagen som sagt enats om behovet av en nollvision för den narkotikarelaterade dödligheten.

Riksdagen har också krävt att regeringen ska göra en analys av erfarenheterna från de länder som redan har infört generisk klassificering, alltså familjeklassificering, av psykoaktiva substanser – detta efter ett förslag från M, C, KD och L från 2018. Den analysen väntar vi fortfarande på.

Fru talman! Regeringens ANDTS-politik håller inte måttet. Jag och Moderaterna kommer därför fortsatt att driva på för att få på plats en mer systematisk och uppföljningsbar politik. Det är en politik där mål och visioner följs av konkreta åtgärder – åtgärder som bidrar till en bättre folkhälsa och som räddar liv.

Anf. 68 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi betänkande SoU20, och jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1.

Hur kan vi praktiskt använda kunskapen om att rökning ökar risken för missbruk? Ett svar från många som arbetar med ungdomar, droger och beroende är att denna kunskap måste motivera oss att lägga ännu mer kraft på tobaksförebyggande insatser. Inte minst viktigt är att föräldrar får ökad kunskap om hälsoriskerna och om att rökning kan vara en inkörsport till annat missbruk. Det kan motivera dem att agera ännu mer kraftfullt för att få barnen att inte röka.

Det gäller också att föräldrar förstår att de har stora möjligheter att påverka sina barns attityder och beteenden genom att själva inte röka eller snusa och genom att tala med barnen och ungdomarna om riskerna.

Genom att hålla lite koll på vad tonåringen gör och vilka han eller hon umgås med kan du som förälder förebygga alkoholproblem. Att ha en känslomässigt stabil och nära relation har också en skyddande effekt.

Skolan har en central roll i att tidigt upptäcka om en elev befinner sig i svårigheter. All personal i skolan bör ha kunskap om hur man ska upptäcka beteendeförändringar. Det handlar inte bara om att upptäcka droger, utan det kan även handla om att ha rutiner för att tidigt fånga upp beteendeförändringar, skolfrånvaro eller kognitiva svårigheter.

Samstämmiga forskningsresultat visar att det är en skyddsfaktor att klara skolan. Elevhälsan fyller också en viktig funktion som resurs och skyddsnet och även som en brygga till bland annat socialtjänsten.

Ungdomsmottagningarna har hög trovärdighet hos unga personer och är en välkänd instans och en viktig aktör när det handlar om att tidigt upptäcka missbruk, beroende och psykisk ohälsa. Det saknas dock vägledning för vad som är ungdomsmottagningarnas uppdrag. Det finns ungdomsmottagningar som inkluderar alkohol- och drogrådgivning i sin verksamhet, men detta arbete behöver utvecklas.

Fru talman! Sett till befolkningsmängd är antalet tobaksrelaterade dödsfall i Sverige lägst i Europa, vilket är positivt. Det är välbelagt att detta beror på att svenskar snusar mer och röker mindre. Den rimliga ingången i tobakspolitiken borde vara att verka för skademinimering genom att stödja de initiativ som leder till färre skador.

Att snus orsakar färre skador än cigaretter är ingen nyhet. Till skillnad från cigaretter har dock snus en funktion att fylla folkhälsomässigt som ett hälsosammare alternativ till rökning. Därför vore det önskvärt att det i nästa ANDTS-strategi finns ett skadereduceringsperspektiv även för tobak, som det gör på alkoholens område.

I Norge har skademinimering inkluderats i tobaksstrategin, och i den senaste budgetpropositionen beslutades det om en skattesänkning på snus med 25 procent, men med bibehållen hög skatt på cigaretter, för att få befintliga rökare att gå över till mindre skadliga alternativ. Liknande steg har tagits i Nya Zeeland, USA och Italien.

I drivandet av en politik som uppmuntrar människor att välja mindre skadliga alternativ finns en oerhört stor potential att komma i mål med att skapa ett rökfritt Sverige. Samtidigt är det viktigt att följa upp de rökfria tobaks- och nikotinprodukterna regelbundet, framför allt för att säkra att de inte lockar till sig nya grupper användare såsom ungdomar, före detta rökare eller icke-rökare.

Det sägs ibland att alkohol är en inkörsport till narkotika, till exempel cannabis. De flesta som dricker alkohol funderar inte ens på att testa narkotika. Däremot är det nästan bara rökare som testat cannabis. Men de

flesta som provar droger för första gången gör det när de är berusade. Det är ännu en anledning till att ha tydliga gränser kring alkohol.

Fru talman! Pulver, drycker och piller är exempel på produkter som lockar med bättre hälsa och löften om ökad prestation och mer uthållighet. Marknadsföringen är aggressiv. Studier visar att sju av tio pojkar som regelbundet tränar på gym äter någon form av kosttillskott dagligen.

Fakta och kunskap om kosttillskott bland unga är ett utvecklingsområde där det saknas information och metoder att arbeta med frågan. Kunskapen om vilka som använder dopningsmedel är bristfällig. Det som har framkommit är att användarna till större del vistas i träningsmiljöer, och därför är träningsanläggningar en fortsatt viktig arena för det dopningsförebyggande arbetet.

Fru talman! Ansvarsfull Alkoholservering, Krogar mot Knark, 100 % Ren Hårdträning och Fotboll utan Fylla är några framgångsrika metoder som STAD, Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem, står bakom. Det finns även fler förebyggande metoder inom ANDTS-området som utvecklats och visat sig vara framgångsrika. I dag är STAD den största aktören i Sverige inom metodutveckling på ANDTS-området.

Preventionsarbete kräver långsiktighet, och problemet i dag är att ingen myndighet ansvarar för förvaltning, kvalitetssäkring och vidareutveckling av metoderna. Kommuner och regioner behöver centralt stöd och utbildning i att använda metoderna på rätt sätt, vilket i dag saknas. Får de inte det kommer resultaten att utebli, trots satsade resurser. Sverigedemokraterna anser att ett nationellt kompetenscentrum likt STAD:s organisation behövs.

Anf. 69 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det vi diskuterar i dag är de motioner som inkom under allmänna motionstiden under rubriken ANDTS eller, enklare sagt, beroendesjukdomar. Hur ska vi förhindra att människor insjuknar i beroendesjukdomar? Och när man väl har gjort det – vilken typ av behandling ska man få?

Det här blir, precis som tidigare har sagts, lite grann av en fördiskussion, för nu har regeringen äntligen kommit med sin så kallade ANDTS-strategi. I dag är det sista dagen för oss i riksdagspartierna att lämna in våra följdmotioner. Jag har nyss skrivit under vår motion, där jag föreslår ett avslag på regeringens ANDTS-strategi därför att den helt enkelt är undermålig.

Fru talman! Det är också lite märkligt att vi just för den här sjukdomsgruppen ska ha en riksdagsdebatt om hur vi ska förebygga och behandla. Vi har ju ingen särskild riksdagsdebatt om hjärt-kärlsjukdomar, diabetes eller andra sjukdomsgrupper. Men just när det gäller de här sjukdomarna blir det en riksdagsdebatt.

Detta hänger samman med att diskussionen kring just beroendesjukdomarna tyvärr sedan decennier tillbaka har varit politiserad. Det handlar om politiska ideologier, tyckande och tänkande. Det är det som gör att vi har hamnat så snett. Detta är säkert en av förklaringarna till att Sverige exempelvis har bland Europas absolut högsta dödlighet bland människor med ett narkotikaberoende.

På 70-talet trodde vi att det bara fanns socioekonomiska förklaringsmodeller till detta, och på 80-talet trodde vi att om man bara förklarade krig mot narkotikan och hade nolltolerans skulle allting lösa sig.

Det färskaste exemplet på detta är egentligen statsministerns uttalande för något år sedan, då han sa: Vi vet att den största konsumtionen av narkotika återfinns i de välbärgade områdena Djursholm och Danderyd. Så vet vi att det är.

När han sa det var det nog många som undrade var han hade fått den faktauppgiften ifrån. De flesta vet ju att i många av problemen i vår folkhälsa – alltifrån att man rör sig för lite och äter fel till att man röker, dricker och använder narkotika – finns det ganska starka socioekonomiska bakgrundsfaktorer, vid sidan av de genetiska, biomedicinska och så vidare.

När statsministern hade sagt detta inskred tack och lov Folkhälsomyndigheten, som är den statliga myndighet som har till uppgift att värna folkhälsan, och gav ett ganska stort forskningsuppdrag till CAN. Även där tyckte man nämligen att detta var ett mycket märkligt uttalande. För drygt en månad sedan kom också forskningsrapporten – väldigt välgjord – från CAN och visade att det inte var så. Vad gäller narkotikaberoende är det framför allt de som har låg eller ingen utbildning, de som är arbetslösa och de som lever i våra utanförskapsområden som är de mest utsatta.

Det är detta, fru talman – att man baserar politiken på tyckande och politisk ideologi och inte på forskning och vetenskap – som gör att vi har hamnat så snett. Det är också bakgrunden till att vi från Centerpartiet föreslår avslag på regeringens ANDTS-strategi.

Nu har det under de senaste åren hänt mycket. Det är framför allt härifrån riksdagen som vi har kunnat driva på. Vi har drivit på för att få ett bättre användande av antidot, naloxon, som kan häva ett andningsstillstånd. Vi har fått till stånd sprututbyte. Vi har fått till stånd effektivare behandling. Men det finns mycket mer att göra, och det är därför en enig riksdag har sagt till regeringen: Ni måste utreda hela narkotikapolitiken för att se till att Sverige inte ska ligga i topp vad gäller dödlighet i denna en av de absolut mest utsatta grupperna.

Tyvärr har regeringen inte kommit till skott där. Det är bland annat det som gör att vi senare kommer att rösta för avslag på propositionen.

Inte heller vad gäller alkohol är situationen bra. Man kan se det som väldigt positivt att vi har en sjunkande konsumtion. Inte minst bland ungdomar men även i befolkningen som helhet dricks det mindre och mindre alkohol, och det är ju glädjande. Ingen vet riktigt vad det beror på, men det är en positiv utveckling vad gäller folkhälsan.

Icke desto mindre har vi en fortsatt negativ utveckling vad gäller inläggning på grund av alkoholrelaterade skador och även alkoholrelaterade dödsfall. Detta hänger förstås samman med att det i riskpopulationen fortfarande finns en väldigt hög konsumtion av alkohol. Det är ytterligare ett exempel på att vi när vi ska försöka se till att få en bättre folkhälsa vad gäller alkoholkonsumtion inte kan skjuta brett. Det gäller att ha riktade insatser mot den grupp där detta är ett stort problem. Det är först då vi kan åstadkomma resultat. Där handlar det inte minst om att hitta effektivare behandlingsmetoder, vilket det finns ett antal av i dag som används alldeles för lite i Sverige.

Även vad gäller tobaken finns ett bekymmer. Här kan man också se det positiva i att vi har en sjunkande förekomst av cigarettökning. Men här pratar regeringen om att man snarast vill bredda perspektivet och inte bara försöka angripa det som är det verkliga problemet, nämligen rökning av cigaretter, rökning av tobak. Här ska man börja diskutera snus och allt möjligt annat. Även detta kommer att få en negativ konsekvens. Det krävs mer riktade insatser för att nå de mål för folkhälsan som vi har satt upp, att få ned dödligheten och att få en bättre utveckling vad gäller sjukdomspanoramata.

Fru talman! Vi har från Centerpartiet flera reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservation nummer 2.

Anf. 70 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Jag kommer i mitt anförande att fokusera på narkotikaberoende, eftersom jag tycker att det är en fråga som vi har tappat väldigt mycket under en ganska lång period.

Den här debatten tar jag för alla beroende, deras pappor, mammor, syskon, partner, vänner och barn. Jag tar den för alla dem jag mötte när jag jobbade på LVM-hemmet Serafen 1986–1987 med de första hivinfekterade missbrukarna. De hade hiv och var dödsdomda, men de var faktiskt – tyvärr, måste jag säga – på ett sätt i bättre socialt och psykiskt skick än vad de beroende är i dag. De hade egna bostäder. Detta var tiden innan den stora nedmontering av välfärden som vi gick in i på 90-talet hade startat, innan utförsäljningen av hyresrätterna i Stockholm hade startat och innan vi fick en lagstiftning som vi borde ta oss en titt på, utvärdera och värdera. Jag tar debatten för de många jag känner som har levt i ett beroende men inte gör det i dag, som i dag gör en väldigt stor skillnad – delar av min vänkrets.

Den 13 februari förra året gjorde ett enligt socialutskottet det här ställningstagandet:

”Sverige behöver en nollvision och en nolltolerans mot narkotikarelaterade dödsfall. I första hand ska fokus ligga på att förebygga så att människor väljer att inte använda narkotika. Vidare bör man uppmärksamma individen och dennes rätt att få det stöd och den behandling han eller hon behöver för sin beroendesjukdom. Evidensbaserad behandling är det som hjälper människor tillbaka till ett fungerande liv.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen bör ta initiativ till dels en nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall, dels en utvärdering av den nuvarande narkotikapolitiken i enlighet med vad som anförts ovan.”

Den utredningen väntar vi fortfarande på. Det här med nollvision när det gäller dödsfall har kommit in – dock utan substans, måste man säga.

Fru talman! Vänstern har gått i fronten för en narkotikapolitik som utgår från forskning och evidens. Vi har gått längst fram för krav på sprututbyte, skademinimerande insatser, jämlik hälsa för beroende, bättre vård och behandling samt att utreda kriminalisering av det egna bruket.

Vi vill ändra lagen så att det inte längre är kriminellt att vara påverkad av narkotika, att ha narkotika i blodet. Men vi anser att varje form av innehav av narkotika ska fortsätta att vara olagligt, och samma sak med tillverkning och försäljning av narkotika – självklart.

Ofta, fru talman, lyfts frågan om avkriminalisering i samband med legalisering. Det är för att skymma sikten, för att vi som står för en narkotikapolitik byggd på forskning och evidens ska hamna i legaliseringshörnet. Det är ett ofta använt missledande knep.

Under perioden 2006–2019 ökade dödligheten i läkemedels- och narkotikaförgiftningar med 79 procent. Siffrorna kommer från Folkhälsomyndigheten. Drabbade är mammor, pappor, systrar, bröder, vänner och barn samt den döde själv – ett förlorat liv. Stigmatiseringen har ökat. Ut-sattheten har ökat. Det är skamligt att det bara fortsätter.

Det finns ett stort behov av att utvärdera hur hela narkotikapolitiken, inklusive kriminaliseringen av det egna bruket, fungerar i praktiken och hur den har slagit. Både SKR och Folkhälsomyndigheten vill att nuvarande lag ska utvärderas. Är de också legaliseringsivrare? Är forskare som vill titta på detta också legaliseringsivrare? Eller professionen?

Fru talman! Dagens beroendepolitik motsvarar inte hur kunskap och behov har utvecklats under de senaste åren. Att lagstiftningen absolut inte är anpassad till behoven leder till bristande resurser och stor ojämlikhet mellan olika landsändar. Dessutom har stora nedskärningar i decennier inom både kommuner och regioner inneburit att väldigt många blivit nekade hjälp och vård. Ett annat stort problem är att personer med beroendelaterade sjukdomar inte har nåtts av vården.

Fru talman! Ett förebyggande perspektiv är centralt i beroendevården. Vänsterpartiet anser att det behövs en öppen beroendevård med fokus på tidiga insatser. För att höja kunskapen kring beroendeproblematik och för att motverka en ojämlik beroendevård vill vi ha en nationell samordnare som koordinerar den nationella beroendepolitiken. Det tycker vi känns ganska centralt. Ett nationellt kunskapscentrum för insatser mot narkotikarelaterade skador och dödsfall ska också inrättas. Det är några av våra väldigt många förslag.

Sprututbytesverksamheten ska bedrivas i samtliga regioner. Det är en självklarhet. Vi tycker att vi har pratat om det sedan 2005. Nu har vi kommit ett steg vidare när det gäller naloxon och tillsammans bestämt att det ska vara mer lättillgängligt. Det känns väldigt bra.

Det sociala arvet påverkar barn till föräldrar med beroendeproblem eller psykisk ohälsa i väldigt stor utsträckning. Barn till beroende har mycket större risk än andra att inte klara av skolan och att själva bli beroende senare i livet. Ett jämlikt samhälle skyddar och fångar upp barn och unga i god tid.

Den enskilt viktigaste förebyggande åtgärden är en fungerande, jämlik förskola och skola, där målet är att samtliga elever ska gå vidare från grundskolan till gymnasiet. Förskolan och skolan måste sätta in insatser tidigt om de ser att ett barn mår dåligt eller inte hänger med.

Vi vill också se en ny lagstiftning där barn till föräldrar med psykisk ohälsa eller missbruk får rätt till eget stöd i ett tidigt stadium. Vi från Vänsterpartiet vill också satsa på Maria Ungdom i Stockholm och göra det till ett nationellt kunskapscenter för ungas beroende genom att ta till vara den kunskap och erfarenhet som finns där och utveckla vården när det gäller att nå unga.

Vi vill förändra narkotikapolitiken från livsfarlig till en politik som gynnar de beroende och ger dem chanser till vård och behandling och till

att överleva. Beroende är en sjukdom – sjukdomar behandlas. Ge de beroende ett anständigt liv! Jag yrkar bifall till reservation 16.

Anf. 71 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! I min roll som forskare vid Karolinska institutet studerade jag vad som händer i hjärnan vid utveckling av beroende. Utifrån den kunskapen utvecklade min forskargrupp nya läkemedel för behandling av alkoholberoende.

Det som händer vid upprepade berusning av till exempel alkohol är att hjärnans belöningssystem förändras. Det normala stämningsläget i nyktert tillstånd försänks över tid. Ångest och depression blir vanligt. I stället för att dricka för att få en positiv upplevelse, som man gjorde när man började dricka, skapas ett tvångsmässigt drickande för att slippa må dåligt. Parallellt med förändringarna i belöningssystemet minskar även aktiviteten i den främre delen av hjärnan, och därigenom försämras impulskontrollen och förmågan att stå emot suget.

Det är dessa övergripande förändringar i hjärnan som gör att det kan kännas övermänskligt att sluta dricka alkohol eller använda droger. Dessvärre lever myten kvar om att beroende skulle vara ett resultat av en karaktärssvaghet och att det bara är att rycka upp sig. Det är det här som gör att många drabbade, och deras anhöriga, alltför ofta lever med starka känslor av skuld och skam. Det starka stigma genomsvårar dessvärre ofta både bemötande och vård och behandling av personer som lever med missbruksproblematik och beroendesjukdom. Här behövs det sannerligen ett tankeskifte.

Fru talman! När jag tog tjänstledigt från Karolinska institutet för att bli verksam här i riksdagen var en av mina drivkrafter att kunna använda politiken för att förbättra livet för människor som hamnat i en missbruksproblematik. En beroendevård utan skuld och skam var budskapet på en av mina valaffischer.

Jag är därför väldigt tacksam över det fina samtalsklimatet och den goda samarbetsvilja som vi har i socialutskottet. Vi tycker sannerligen inte lika i alla frågor, inte heller har vi samma lösningar på problemen. Men vi har lyckats enas kring att det finns ett behov av att hitta lösningar på flera frågor, och det kan vara livsviktigt för många människor. Jag vill gärna påminna om vad vi har enats om inom området för dagens debatt.

För två år sedan, fru talman, riktade en enig riksdag ett uppdrag till regeringen om att det ska vara en enda huvudman som ansvarar för vården för personer som lider av samsjuklighet mellan beroendesjukdom och annan psykisk ohälsa. Den utredningen är tillsatt, och jag ser verkligen fram emot att ta del av förslagen när de kommer att presenteras till hösten. Det som jag har hört hittills gör mig mycket hoppfull om att vi kan ta stora steg mot en beroendevård utan skuld och skam, att vård kommer att ges inom hälso- och sjukvården där alla andra sjukdomar behandlas och att människor med stora vårdbehov slipper falla mellan stolarna på det sätt som sker med dagens delade huvudmannaskap.

Fru talman! För ett år sedan riktade en enig riksdag ett uppdrag till regeringen om att utvärdera Sveriges narkotikapolitik. Här väntar vi fortfarande på att regeringen ska agera, och det brådskar. Det mänskliga lidandet i spåren av narkotikamissbruk är skoningslöst, och narkotikadödligheten är alltför hög. Vi måste hitta lösningar på den akuta situationen.

Jag vill dock betona, fru talman, att vi kristdemokrater vill ha en fortsatt restriktiv narkotikapolitik. Vi är därför emot avkriminalisering av innehav för eget bruk. Utöver de uppenbara skadorna på hälsan och de mänskliga tragedierna har narkotikan alltför stora negativa effekter i samhället, inte minst kopplat till kriminalitet. Användande av narkotika ska därmed inte uppmuntras genom att trösklarna för att prova sänks. Det vore förödande om så skedde, och jag vill därför yrka bifall till reservation 10.

Vi är dock övertygade om att det finns andra sätt att nå målet om en nollvision för narkotikarelaterad dödlighet. En utredning måste till för att hitta de exakta lösningarna. Vi tror att grunden är en restriktiv narkotikapolitik i kombination med faktorer som exempelvis lättillgänglig, evidensbaserad vård med sammanhållna vårdkedjor, straffskalor som främjar vård och behandling och ett starkt och utbrett evidensbaserat preventivt arbete.

I dag, fru talman, har utskottet enats om något som bokstavligen talat kan rädda liv. Det handlar om att öka tillgängligheten av naloxon – ett läkemedel som kan häva en överdos av opiater. Vi kristdemokrater har motionerat om att även anhöriga till personer i riskgrupp ska kunna ges tillgång till naloxon för att de snabbt ska kunna ge en livräddande insats i en akut situation. Om man tvingas vänta på en ambulans kan det vara för sent. I dag får regeringen alltså uppdraget att se över hur fler grupper utanför hälso- och sjukvården ska kunna ge naloxonläkemedel. Vi förutsätter att regeringen kommer att prioritera att verkställa riksdagens vilja omgående.

Fru talman! Det finns flera förslag från oss kristdemokrater i dagens betänkande som inte har vunnit stöd av majoriteten. Det handlar exempelvis om att utveckla Systembolagets så kallade utvidgade service. Vi vill att den utvecklas ytterligare i syfte att tillfredsställa de lokala producenternas behov av att sälja sina produkter till en bredare kundkrets.

Det handlar också om att riskklassificera internetspel om pengar – de snabba och starkt beroendeframkallande spelen som dominerar reklamen.

Vi lyfter också vikten av att identifiera effektiva insatser för att motverka och förebygga riskkonsumtion av alkohol bland äldre, vilket är ett växande problem, inte minst vid ofrivillig ensamhet.

Avslutningsvis, fru talman, vill Kristdemokraterna att alla människor ska kunna växa upp och leva utan risk att skadas på grund av eget eller andras bruk av ANDTS-produkter. Ett tydligt politiskt ledarskap och en ändamålsenlig ANDTS-strategi är nödvändig och avgörande för att arbetet som syftar till att nå det målet ska vara framgångsrikt.

För två veckor sedan presenterade regeringen äntligen sitt förslag om en ny strategi som ska gälla fram till 2025. Vi kristdemokrater konstaterar att vi är djupt besvikna på att regeringen inte har måttat med att leverera en bättre och mer ändamålsenlig produkt. Strategin behöver förbättras avsevärt på flera nivåer. Inte minst behövs ett nationellt kompetenscentrum för ANDTS-prevention.

Detta ska vi debattera mer om när vi har behandlat strategin i utskottet, och jag ser fram emot konstruktiva samtal även i den processen.

Anf. 72 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Under perioden 2006–2019 ökade dödligheten i läkemedels- och narkotikaförgiftning med 79 procent. Det är en ganska maffig siffra.

Vi anser att narkotikapolitiken inte håller ihop längre och tycker därför att vi ska utvärdera hela narkotikapolitiken, inklusive kriminaliseringen av eget bruk. Både Sveriges Kommuner och Regioner och Folkhälsomyndigheten har ställt sig bakom detta, liksom ganska många forskare.

Men, fru talman, vad jag förstår vill Kristdemokraterna inte utreda kriminaliseringen av eget bruk. För oss är det så här: Om en utredning skulle visa att kriminalisering av eget bruk är en toppenidé och verkligen leder framåt släpper vi, fru talman, vår ståndpunkt.

Jag måste dock ställa en fråga Kristdemokraterna. Varför vill inte ni utreda det här?

Anf. 73 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Stort tack, Karin, för frågan! Vi brinner båda två för detta. Det är oerhört viktigt att minska narkotikadödligheten. Vi måste hitta sätt att nå dit.

Kristdemokraterna vill inte fastslå ett direktiv som per se ska utvärdera avkriminalisering. Men med det sagt tycker jag ändå att det är viktigt att titta på det här ur ett nationellt perspektiv. Vilka insatser har varit framgångsrika för att minska narkotikadödligheten? Vilka har inte varit framgångsrika? Vi måste också lära oss av erfarenheter i andra länder.

Ofta lyfts avkriminalisering fram i debatten, och man tar ofta upp Portugal som ett positivt exempel som har haft framgång. I Portugal blir man visserligen inte rapporterad till en åklagarmyndighet, men man blir fortfarande rapporterad till en myndighet. Snabbt – inom tre dagar – ska en bedömning göras av om man har ett beroende och vilken omfattning ens problematik har. Sanktioner kan även utdelas utifrån det. Man förlorar kanske en yrkeslicens eller liknande. Jag vet att Karin är insatt i dessa delar. Det man har gjort i Portugal är dock att satsa oerhört mycket på vård och behandling. Det tror jag är nyckeln.

I en utredning är det viktigt att titta på alla insatser som har gjorts för att se vad utfallet har blivit. Det skulle förvåna mig om det just är avkriminaliseringen som sticker ut som något positivt. Jag tror snarare på god vård och behandling.

Anf. 74 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Sverige är ganska ensamt om sin narkotikapolitik. Vi har fått väldigt mycket kritik från FN och andra länder.

Norge försöker lansera det här. De ska rösta om sitt förslag om avkriminalisering. Portugal gör massor av andra saker. Vänsterpartiet har ju inte detta som sin enda fråga. Vi har hundra andra olika förslag om narkotikapolitiken.

Det här är dock förvånande för mig. Jag har svårt att tyda Kristdemokraternas svar, fru talman. Om man ska utreda narkotikapolitiken ska man enligt mig titta på allt, till exempel vad kriminaliseringen leder till. Är den bra eller dålig för de beroende? Sedan finns det ett vitt fält av andra åtgärder. Vi menar självklart att det ska hända något mer om man tar bort kriminaliseringen när någon har narkotika i blodet. Kanske ska man träffa en läkare, psykolog eller liknande. Är du ung ska du få helt annan hjälp.

I dag får du ingenting, om man ska vara ärlig. Vi har en lagstiftning som är helt inkonsekvent. Vi har vård och behandling som inte fungerar. Enligt mig har vi en usel narkotikapolitik, och den har fått vara usel i år efter år oavsett vilken regering vi har haft. Det här är allas vårt ansvar. Man kan inte peka ut enskilda.

Jag är väldigt sugen på att se en total utvärdering av hela narkotikapolitiken, inklusive kriminaliseringen. Om det visar sig att kriminalisering är en fantastisk grej att bygga in i svensk narkotikapolitik och att det har inneburit otroligt mycket bra saker för de beroende, så fair. Då släpper vi vårt förslag. Men om man ska göra en utredning tycker jag att allt ska upp på bordet.

Anf. 75 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Jag håller med Karin Rågsjö om att det är viktigt att se till helheten och utvärdera alla delar. Men jag tror inte att avkriminalisering kommer att vara en avgörande faktor. Det är därför vi menar att ett direktiv om att per se utreda avkriminalisering vore kontraproduktivt. Men däremot måste man titta på alla insatser ur ett internationellt perspektiv. Det är otroligt viktigt att det finns en trovärdighet i det som utredningen kommer fram till.

Om det framkommer i utredningen och man i underlaget klart och tydligt visar att avkriminalisering inte är en nyckelfaktor, vilket jag tror, har man också argument i debatten som vill styra åt det hållet. Om man inte har det kan utredningen ratas helt och hållet.

Vår hållning är att det är viktigt att titta på allting i ett brett perspektiv. Men vi vill som sagt inte lyfta ut just avkriminaliseringen i sig som lösningen, för det tror vi absolut inte att den är.

Det finns otroligt många negativa risker med ett bruk. I Portugal ser vi ett ökat användande av cannabis bland ungdomar efter att avkriminaliseringen infördes där. Det är väldigt oroande.

Jag tror att vi i grund och botten kan komma överens. Nu sitter vi ju inte i regeringen och kan styra över direktiven. Vi kommer kanske aldrig att göra det tillsammans heller. Eller vad tror du, Karin? Det är angeläget att våga se till helheten i ett internationellt perspektiv.

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag påminner om att vi inte använder endast förnamnet, utan det är för- och efternamn. Vi duar inte heller varandra, även om det låter trevligt. Det här beror på den sed vi har i parlamentet.)

Anf. 76 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Det känns lite egendomligt att för ett par timmar sedan ha lämnat in en motion om ANDT-strategin och sedan diskutera samma frågor här. Men så har det blivit. Motionen har lämnats in på Världshälsoorganisationens internationella dag för bättre hälsa. WHO har i många år arbetat med två linjer för att förebygga ohälsa. Den ena handlar om att dämpa och förhindra smittspridning. Det har man fullt upp med i samband med pandemin. Den andra handlar om att förebygga sjukdomar orsakade av olika livsstilar. Här kommer beroendet in.

Nu kallas strategin ANDT och så lägger vi till ett S. Här skulle jag även vilja lägga till ett L för läkemedelsberoende, som WHO faktiskt började arbeta med i slutet av 1960-talet när vi fick nya lugnande medel och sömnmedel. Man trodde inte att de skulle skapa ett beroende, men de har gjort det. De här har dock skiljts från det här sammanhanget, för man har sagt att det är läkarordinerat. Jovisst är de det, men de skapar beroende och finns också på svarta marknaden.

Vi vill ta bort akronymen ANDTSL – det kan bli hur många bokstäver som helst om man tar med sockerberoende och mycket annat – och helt enkelt kalla det beroendesjukdomar. Det handlar om att på effektivast möjliga sätt förebygga detta och sedan hjälpa dem som har fastnat i beroende att komma ur det. Det är svårt. Jag tycker att Pia Steensland väldigt väl beskrev vad som händer i hjärnan när man utvecklar ett beroende, oavsett om det är tobak, narkotika, alkohol, dopningsmedel och så vidare. Jag yrkar därmed bifall till reservation 4 som handlar om att ändra rubriceringen av det här.

I sammanhanget är det viktigt att understryka att det vi gör är evidensbaserat. Det har inte minst inom narkotikapolitiken varit mycket av tro och tyckande, och det har blivit motsättningar mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Förslaget i Gerhard Larssons utredning att föra över det som handlar om sjukvård och sjukdomsförebyggande till hälso- och sjukvården tycker vi i Liberalerna fortfarande är ett förslag att gå på. Det har vi också känt här i riksdagen att vi inte är de enda som tycker.

Det här är ju ett motionsbetänkande, och då blir det lite olika nedslag.

Vi har tagit upp en reservation här som gäller marknadsföring av alkohol. Nu med de digitala plattformarna kommer det så många olika vägar att gå ut med faktabaserad information men också med skrönor och tyckande och tro. Det kan vara väldigt förledande, inte minst för ungdomar, att läsa att man kan minimera risker och maximera positiva sidor.

Vi menar att man behöver göra en analys av vad som kommer de här olika vägarna – vad är fakta, och vad är fake news? – och i förlängningen visa upp för ungdomar i undervisningen i skola och så vidare hur förledande information kan vara, inte minst på det här området.

Jag som har jobbat med sprututbyte sedan slutet av 80-talet har varit glad över det som jag och Liberalerna ser som beslut i rätt riktning när det gäller att tillgängliggöra sprututbyte. Men fortfarande finns det ju motstånd på olika håll.

Vi måste tillgängliggöra sprututbyte och även behandling för det missbruk som de här människorna ju vill bli av med i långa stycken. Att vara fast i ett beroende, att inte ha den frihet som man hade innan man kom in i det, är att ju att vara ofri. Det gäller vare sig man är beroende av narkotika, alkohol, nikotin, spel eller annat.

Vi tar också upp snuset. Javisst, rökningen med lungcancer och sådant är en allvarlig ohälsfaktor. Men snuset är inte oskadligt. Nikotin är ett av våra mest beroendeframkallande ämnen och kan vara en inkörsport till andra, tyngre medel såsom narkotika. Vi menar att man måste arbeta också på den här linjen och förebygga även snusbruk och bruk av nikotinhaltiga produkter över huvud taget eftersom nikotin är så starkt beroendeframkallande.

Jag blir minst sagt förskräckt när jag får veta vilka kärleförändringar barn uppvisar vars mödrar har rökt under graviditeten. Rökning under graviditet – det måste vara en nollvision för det.

Nu har vi denna pandemi med ensamhet och isolering. Jag har ju varit inne hur många gånger som helst på isoleringen av 70-plussarna men också besöksförbudet och ensamheten på äldreboendena.

Just för 70-plussarna har vi väldigt dålig kläm på vad ensamheten och isoleringen har medfört i överanvändning av alkohol men också av läkemedel. Där behöver vi en strategi för att ta reda på förekomsten och hur vi kan hjälpa. Nu har det ju gått drygt ett år av denna isolering, så det finns risk att man blivit fast i beroende. Det blir svårare och svårare med behandlingen för att komma tillbaka till ett friare liv och inte vara ofri i beroende av alkohol och läkemedel.

Det sista jag vill understryka är det nationella kunskapscentret, som måste komma till. Det kommer vi också tillbaka till i motionen om ANDTS-strategin. Flera har ju uttryckt besvikelse över att den är så vag. Vi har väl inte gått på avslag, men i alla överväganden har vi bytt ”överväga” till ”ska”. Man ska vidta skarpa åtgärder och inte bara överväga.

Anf. 77 LENA EMILSSON (S):

Fru talman! Dagens betänkande behandlar de motioner som inkommit under allmänna motionstiden som gäller alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor.

Som flera andra tagit upp är den nya ANDTS-strategin lagd på riksdagens bord. Den ska behandlas nu under våren och debatteras i juni. Den tar upp alla dessa områden med mål, inriktning på insatser och samordning.

I strategin finns bland annat ett nytt långsiktigt mål att skydda barn och unga mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopning och tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar. Alla dessa är områden där människor kan hamna i missbruk och beroende, vilket också påverkar närstående – särskilt barn – och samhället som helhet.

Det är därför viktigt att samhället arbetar på olika nivåer och olika sätt för att stävja missbruk och beroende genom preventiva insatser och genom att hjälpa människor som hamnat snett. Det pågår också mycket arbete inom dessa områden med rådgivning, stöd, behandling och vård.

En av de viktigaste sakerna vi kan göra är att arbeta med förebyggande insatser. Jag tycker att förebyggande arbete riktat till barn och unga är särskilt viktigt.

Barn behöver skyddas på flera olika sätt genom begränsningar reglerade i lag – genom förbud, genom åldersgränser och genom att reklam och stark marknadsföring inte ska få utformas för att locka unga människor till en produkt som riskerar att ge dem ett beroende, kanske för livet. Marknaden förändras hela tiden, så vi här i riksdagen måste alltid vara beredda att agera för barns bästa.

Kommunen är en viktig aktör. Man brukar säga att det bästa förebyggande arbetet är att se till att barnen klarar skolan. Det är en skyddsfaktor. Skolan ger ett socialt sammanhang och en utbildning som gör att man kan söka sig vidare till arbete och högre utbildning.

Kommunen är ofta den första part man kommer till när det är problem. Ibland ber personer om hjälp för egen del, men väldigt ofta är det omgivningen som reagerar. Till exempel om en elev har problem i skolan och man ser att det inte är inlärningsproblematik utan något annat som påverkar, då kan hela familjen få hjälp av kommunen genom olika insatser beroende på individernas behov.

Föreningslivet är en annan förebyggande part och ytterligare en skyddsfaktor. Genom att ge barn och unga en meningsfull fritid och sysselsättning med gott kamratskap minskar vi risken för att de ska hamna snett. I föreningslivet finns både vuxna och kamrater som kan hjälpa och stödja och som man kan prata med.

Trots mycket gott arbete hamnar en del människor ändå i missbruk och beroende. När vi tittar närmare på missbruk av narkotika kan det konstateras att vi har en hög narkotikadödlighet i Sverige. En del av dödsfallen är orsakade av överdoser av opioider. Flera motioner har lämnats om att ge fler yrkesgrupper rätt att ge naloxon för att minska narkotikadödligheten. Glädjande nog har alla partier i riksdagen ställt sig bakom dessa motioner.

Regeringen gav 2017 Läkeemedelsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att öka tillgängligheten för vissa läkemedel för att minska den narkotikarelaterade dödligheten. Flera åtgärder har vidtagits. Bland annat har nu icke-legitimerad personal i ambulans och inom räddningstjänst också möjlighet att ge naloxon vid opioidöverdos. Sjuksköterskor har fått rätt att skriva ut naloxonläkemedel, något som bara läkare fått göra tidigare.

Vård och behandling är en oerhört viktig del för att ta sig ur ett missbruk, med hjälp av professionella som arbetar med evidensbaserade metoder som vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet. Men det behövs också samarbete med kommuner och andra aktörer som är inblandade.

Det är många olika aktörer som arbetar mot missbruk och dess konsekvenser: myndigheter, regioner, kommuner, organisationer och frivilliga krafter. Just frivilliga krafter kan vara av avgörande betydelse för individen. Med samarbete och samverkan kring förebyggande arbete och kring dem som behöver stöd, vård eller behandling kan vi tillsammans göra skillnad.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på motionerna.

Anf. 78 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Tack, Lena Emilsson, för anförandet! Jag uppskattar väldigt mycket att ledamoten fokuserar så mycket på förebyggande insatser och vikten av att samarbeta för att nå lösningar och minska skadeverkningarna av ANDTS-produkterna i samhället.

Det har ju kommit en ny strategi nu, och som jag nämnde i mitt anförande är vi från Kristdemokraternas sida besvikna över stora delar i strategin – att man inte har fångat upp behovet av en tydligare nationell styrning och ledning av arbetet för att säkerställa samordning på länsstyrelse- och regionnivå och hjälp ute i det civila samhället så att man får ledning och struktur. Detta är något vi saknar.

Det jag skulle vilja lyfta med ledamoten, fru talman, är hur vi skapar ett starkt preventivt arbete. Jag vet att ledamoten också brinner för den frågan.

Flera med mig har i dag här i talarstolen lyft vikten av att ha ett nationellt kompetenscentrum för just de preventiva ANDTS-frågorna. Detta är oerhört värdefullt. Prevention är verkligen en vetenskap, och man måste ha kunskap och ledning så att man vet vilka metoder som ska användas och så att de implementeras på rätt sätt. Därför menar vi kristdemokrater att ett nationellt kompetenscentrum utifrån STAD:s organisation, där man verkligen är experter på detta, kan ge styrning och ledning så att det sipprar ut i kapilläerna och vi gör rätt – så att allt preventivt arbete i Sverige är evidensbaserat och utförs på rätt sätt och gör nytta.

Jag undrar om ledamoten är villig att samtala kring dessa frågor och kanske komma fram till att vi kan skapa ett nationellt kompetenscentrum.

Anf. 79 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket, Pia Steensland, för frågorna som gäller preventivt arbete! Preventivt arbete är ett väldigt vitt begrepp. Som jag tog upp i mitt anförande börjar det redan när barnen är små och framför allt när de kommer till skolan. I det preventiva arbetet handlar det om att vi ska satsa på skolan och på utbildning och på att hjälpa de barn som riskerar att inte uppnå skolans kunskapsmål. Det visar sig nämligen att väldigt många av dem som hamnar i missbruk har misslyckats i skolan och alltså inte har kunnat få den skyddsfaktor som det innebär om man klarar sin utbildning.

Tittar man på arbetslösheten bland dem, ofta mellan 19 och 25 år, som har gått ut gymnasiet och står till arbetsmarknadens förfogande ser man att en väldigt stor del av de arbetslösa saknar en fullständig gymnasieutbildning. Detta är nummer ett när det gäller preventionsarbetet.

Men det handlar också om andra saker: att vi ska se till att de produkter som finns på marknaden regleras på ett sätt som är bra för barn och unga. Vi ska förhindra att nya personer kommer in i bruk av olika saker. Därför tycker jag personligen att det i den nya strategin är väldigt bra att man också lägger in nikotin bland tobaksprodukterna. Nikotinet har ju mycket skadliga effekter, speciellt på barn. Som ledamoten Westerholm var inne på är det också starkt beroendeframkallande, och vad gör det då för barn? Här gäller det att se till att det inte finns produkter på den svenska marknaden som lockar barn och unga.

Anf. 80 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Tack, Lena Emilsson, för svaret! Jag tycker att svaret väl symboliserar begreppet om den universella, övergripande preventionsinsatsen. Men prevention måste ske på tre olika nivåer för att vara framgångsrik. Det generella är nödvändigt, men det handlar också om att selektivt rikta in sig på inte minst barn och ungdomar som lever i en miljö eller en familj där det finns missbruk och om att fånga upp preventivt arbete för dem som kommit ur ett missbruk men behöver hjälp, stöttning och preventivt arbete för att förhindra återfall. Alla dessa olika nivåer är viktiga att fånga upp.

Det är detta jag menar: att olika insatser behöver göras på olika nivåer, mer pin-pointat. Ute i kommuner och regioner finns det en otroligt stark vilja; man vill göra rätt, och man vill hjälpa de här barnen. Men det finns också dessvärre en okunskap om vilka metoder som ska användas och

vilka det finns evidens för. Vilka insatser ska användas när och för vilken målgrupp?

Det är här jag menar att det behövs nationell kompetens och ledning, hands-on, för att utbilda och se till att rätt metod används för rätt målgrupp och, fru talman, på rätt sätt. Om vi inte gör det innebär det ett slöseri med våra skattemedel, vilket ju är synd, men framför allt är det ett svek mot inte minst barn som lever i en missbruksmiljö och inte nås av de insatser som verkligen behövs.

Jag menar därför, fru talman, att ett nationellt kompetenscentrum väldigt väl skulle komplettera det som ledamoten beskriver, så jag hoppas att vi kan ha en diskussion om det under beredningen av strategin i utskottet.

Anf. 81 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Ja, jag hann aldrig komma till detta med kunskapscentrum, för talartiden tog slut. Det är klart att vi ska diskutera alla möjligheter som kan leda oss framåt. Det är precis som ledamoten Steensland säger: att vi behöver jobba på flera olika nivåer. Vi måste naturligtvis också ha en sammanhållande faktor, för samverkan mellan olika parter är väsentligt i detta. Det gäller i alla sammanhang att det ska finnas råd, stöd och kompetens. Forskningsanknytning ska också finnas med i detta. Hur man väljer att lägga upp det får diskuteras, kan jag tycka.

Anf. 82 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Precis som ledamoten Lena Emilsson sa betyder en fungerande skola och förskola väldigt mycket. Och att man går ut med betyg från gymnasiet är nummer ett, så att säga, för att man ska klara sig i framtiden. Men det är väldigt många barn i dag som växer upp i hem där det finns beroende, specifikt av alkohol.

I Stockholm finns det en väldigt bra verksamhet som heter Vändpunkten, som har funnits i decennier, som just arbetar med barn utifrån specifika program. De arbetar med barn från sju år och upp till tonåringar. Detta är frivilligt, så att säga. Kommunen behöver inte arrangera det.

Borde man inte lagstifta om att utsatta barn, exempelvis barn till beroende, ska ha rätt till egen hjälp? Då är det inte frivilligt för kommuner att ge den hjälpen, som det är i dag.

Det är väldigt många i dag som vill ha en utvärdering av narkotikapolitiken. Det är inte bara riksdagens ledamöter, utan det är också Folkhälsomyndigheten, Sveriges Kommuner och Regioner, ett flertal forskare och så vidare som har arbetat med frågan. De vill också utreda och titta på kriminaliseringen av eget bruk.

Då vill jag fråga ledamoten: Var är den utredning som ni har utlovat? Vad vill ni titta på? Folkhälsomyndigheten och SKR är inte direkt kända för att vara legaliseringsivrare. Däremot vill man lyfta frågan och titta på om kriminalisering är bra eller dåligt. Vad händer med utredningen, och vad ska rymmas i den?

Anf. 83 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Att barn ska ha egen rätt tycker jag är ett alldeles utmärkt förslag. Hur ska man gå till väga? Om det ska vara en lagstiftning tar det lång tid innan det kommer i hamn. Men man kanske kan lösa det på fri-

villighetens väg i första hand. Om det inte fungerar får man väl lagstifta om det. Man kan naturligtvis också ha parallella processer.

Det är en viktig fråga att barnen ska ha en egen rätt, för det är många barn som lever i familjer där det förekommer missbruk. I skolan eller till och med i förskolan har man observerat att dessa barn inte mår bra. Det är oftast kommunen man kommer till när man ser att det inte fungerar. Därför är det väldigt viktigt att stötta kommunerna i detta arbete så att de kan hjälpa barnen på alla möjliga sätt. Många kommuner har olika program både för barn till föräldrar med psykisk sjukdom och för barn till föräldrar som missbrukar, i regel alkohol men även narkotika.

Sedan var det frågan om att utvärdera narkotikapolitiken. Ja, det är en stor fråga. Jag håller med ledamoten Steensland, som tog upp detta med att man inte bara kan titta på avkriminalisering. Man ska titta på hela lagstiftningen. Jag kan tycka att man behöver göra det med jämna mellanrum, så det är någonting som i alla fall jag ställer mig bakom. Vi har ju haft narkotikapolitiken i väldigt många år. Då kan det finnas behov av att se över den.

Jag tror att jag får ta resten i nästa replikskifte.

Anf. 84 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! När det gäller läkemedels- och narkotikaförgiftningar har dödligheten ökat med 79 procent mellan 2006 och 2019, så jag tror att det är en fråga vi behöver titta över. Då pratar vi om helheten. Vi är inte alls intresserade av att enbart titta på kriminaliseringen och lagar. Vi vill titta på hela narkotikapolitiken. Jag undrar verkligen vart den där utredningen tog vägen, även om jag har all förståelse för att regeringen har haft fullt upp med pandemin.

Jag har en annan fråga när jag ändå är i farten. Statsministern och Morgan Johansson sa, precis som ledamoten Anders W Jonsson sa tidigare, att det är överklassen som knarkar mest. Det stämmer inte alls, har det visat sig. Det är klart vanligare med narkotikaanvändning bland de 20 procent som tjänar minst än i resten av grupperna. Det är alltså de ungdomar som far mest illa som är mest beroende och som använder narkotika mest.

Fru talman! Jag undrar när Socialdemokraterna kommer att gå ut och tala om detta, för det är ganska viktigt. Man kan kanske inte stå i tv och prata om vad som helst utifrån magkänslan, utifrån vad som känns bäst för dagen och utifrån hur vinden blåser. Det går kanske hem i stugorna, men det går inte hem hos människor som har kompetens och som vet exakt hur det ser ut. Med en sådan utsaga hamnar man helt snett i narkotikadebatten. Och då kanske man inte tittar på de områden som också har dåliga skolresultat och förskolor som inte funkar. Det är alltså en hel miljö där barn och unga tillåts fara ganska illa innan det händer saker och ting.

Fru talman! Jag skulle vilja veta om ledamotens parti kommer att återkomma med en rättelse om detta.

Anf. 85 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Karin Rågsjö, för dessa synpunkter! Jag kan inte tala om för statsministern vad han ska säga i något uttalande, så jag tror att jag får lämna över den frågan till honom vid tillfälle.

Vart tog utredningen vägen? Ja, den finns på Regeringskansliet. Vad jag vet är den under beredning, men vad som händer sedan kan jag tyvärr inte svara på.

När det gäller den höga narkotikadödligheten tycker jag att man behöver titta på flera saker. Om vi nu tittar på lagstiftningen som helhet behöver vi också titta på förskrivningen av läkemedel. En del av överförskrivningen leder ju till beroende av tabletter som är utskrivna av läkare. Sedan finns det en stor svarthandel. Jag tycker alltså att man behöver titta på många olika saker när det gäller att försöka komma till rätta med problemen. Det är ju inte bra att det finns en förskrivning av läkemedel som leder till ett svårt och långvarigt missbruk. Det skulle inte behöva vara så.

Har jag missat något?

(KARIN RÅGSJÖ (V): Nej.)

Anf. 86 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag kan falla ledamoten Emilsson i talet. Jag tycker absolut att hon missade en hel del. Det är det som är anledningen till detta replikskifte. Vad ledamoten Emilsson inte svarade på och vad regeringspartierna inte svarar på och vad regeringen inte svarar på är: Hur, hur och hur? Hur ska det förebyggande arbetet förstärkas? Hur ska fler liv kunna räddas? Hur ska vi nå de vackra ord som finns i regeringens ANDTS-strategi om det narkotikafria samhället och om den nya visionen om inga narkotika-relaterade dödsfall?

Ledamoten Emilsson och Socialdemokraterna är svaret skyldiga. Jag lyssnade noggrant på inlägget och på replikskiftet före mitt, men inga svar kom. Ledamoten Emilsson pratar om att man behöver titta på många olika områden. Ja, men nämn då en konkret åtgärd som regeringen tittar på eller förbereder för att gå vidare med! Det kommer inte några skarpa förslag. Det kommer inte några konkreta åtgärder. Den nyss presenterade ANDTS-strategin är faktiskt rätt mycket, fru talman, ett luftslott. Det är inte några nya konkreta insatser som beskrivs i den strategin, utan man kör vidare i samma hjulspår. Med Europas högsta narkotikarelaterade dödlighet – det är tre gånger så många narkotikarelaterade dödsfall här som i trafiken – måste man som ett ansvarstagande parti, tycker jag, ställa sig frågan: Vad kan vi göra ytterligare för att vända den här utvecklingen?

Moderaterna föreslår till exempel en överdosstrategi, en förstärkt vårdgaranti inom beroendevården och en ordentlig kartläggning av hur det tunga missbruket ser ut i Sverige och hur tillgången till vård och behandling ser ut. Är det här någonting som Socialdemokraterna kan tänka sig att ställa sig bakom så att vi kan rädda liv och faktiskt nå de visioner som regeringen och vi gemensamt har?

Anf. 87 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Vi diskuterar inte ANDTS-strategin ännu. Det kommer ni att få göra i juni. Då kommer naturligtvis en hel del av de här frågorna att komma tillbaka igen utifrån vad som står och inte står i strategin.

När det gäller hur man ska arbeta är det bland annat med samordning och att man ska försöka få alla som jobbar med de här frågorna redan i dag att kunna samverka bättre och tillsammans bli bättre på det här. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen har uppdraget att komma med lite mer

råd och stöd till bland annat kommuner och aktörer som finns ute i bland annat frivilliga insatser och annat. De ska råda, stödja och samordna. I viss mån gör de det i dag också, men det som behövs är naturligtvis att man ska få vårdkedjan att fungera – från kommunen till regionen och till de insatser som behöver göras.

Det är ett viktigt område att samordna de här insatserna, för det är mycket gott arbete som görs i dag, även om jag själv tycker att det görs alldeles för lite på själva beroendedelen, alltså vårddelen. Där kan man göra oerhört mycket mer, anser jag.

Anf. 88 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det vore jätteintressant att höra vad för mycket mer som ledamoten Emilsson vill se. Hon avslutade inlägget med att säga att det finns så mycket mer som man borde göra. Okej, nämn då konkret vad man borde göra ytterligare! Det är de konkreta åtgärderna som jag efterlyser och som jag blev så besviken av att inte finna när jag läste regeringens ANDTS-strategi och när jag lyssnade till ledamoten Emilsson i den här debatten.

Jag har haft flera debatter med socialministern om narkotikapolitiken och det faktum att vi inte ens vet hur många patienter som får LARO-behandling eller hur många som skulle vara i behov av det. Det har inte gjorts ordentliga skattningar sedan slutet av 90-talet av hur många tunga missbrukare vi har i Sverige.

Att vi inte har de här grundläggande kunskaperna och uppgifterna gör det naturligtvis svårt att ta ytterligare steg för hur vi ska utveckla vården och insatserna. Vi behöver som sagt ha en ordentlig bild av hur problemet ser ut för att kunna utforma de rätta lösningarna.

Fru talman! En person som jag misstänker att ledamoten Emilsson har haft som förebild är Olof Palme. Han sa att politik är att vilja. Men politik måste också vara att kunna – att kunna svara upp mot hur man ska nå visionerna och målsättningarna. Då är det viktigt att man har en ANDTS-politik som utgår från tydliga, konkreta mål som är uppföljbara – det är inte i tillräckligt stor utsträckning i dag. Att ha mål som är tydliga och inte sammanblanda mål och verktyg är viktigt. Så är det inte i dag. Man har ett särskilt mål för tobaken som säger att det är bruket som ska minska, men ett minskat bruk är för mig ett verktyg för att nå målet och minska tobaksrelaterade skador. Där har man blandat ihop det från regeringens sida, och man tycks inte vara beredd att justera det.

Fru talman! Vi behöver en förändrad ANDTS-politik. Vi har en rekordhög narkotikarelaterad dödlighet. Det krävs lite självkritik, det krävs omprövning och det behövs förnyelse. Men Socialdemokraterna tycks vara helt ointresserade av detta. Det är bekymmersamt.

Anf. 89 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte att det låg en fråga i det sista, utan det var mer av ett påstående.

Naturligtvis är det en bekymmersam situation, framför allt det här med narkotikadödligheten. I den nya strategin, som ska debatteras den 14 juni, tror jag att det är, tar man upp en nollvision för detta. Det tycker jag är väldigt bra, och det är ett initiativ som kommer från riksdagen. Det är ju bra att det kommer.

Där ska man arbeta med frågorna på många fronter, bland annat med det här med naloxon, som vi har tagit upp i dag. Regeringen har börjat göra vissa åtgärder, bland annat att sjuksköterskor får förskriva och att icke-legitimerad personal i ambulanser och räddningstjänstpersonal också får ge naloxon. Det är en väldigt bra fråga.

Sedan har vi hela den stora delen med preventivt arbete som jag hade en diskussion med ledamoten Rågsjö om. Man får inte glömma bort den preventiva delen som innebär att man ska se till att samhället i stort fungerar.

Det måste finnas möjligheter till en bra skolgång för ungdomar, det måste finnas fritidssysselsättningar för barn och ungdomar och det måste finnas aktiviteter där barnen kan känna sig delaktiga. Föräldrarna måste kunna känna att de också deltar i samhället med arbete och annat. Nu under pandemin har arbetslösheten skjutit i höjden på grund av att hela samhället har fått stänga ned, men det gick i alla fall åt rätt håll innan vi kom in i pandemin. Man kan inte bara sätta plåster på såret, alltså missbruket, utan man måste se missbrukets grunder – klyftorna i samhället, bland annat. Det finns många olika delar i detta.

Anf. 90 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Fru talman! Det här med beroende är någonting som har blivit mer och mer aktuellt under efterkrigstiden; särskilt tydligt är det med narkotikan. Alkoholberoende har väl funnits längre. Politiken har med bästa välvilja försökt göra vad den kan utifrån tro och tyckande. Men det duger ju inte, för tro och tyckande kan leda oss fel. Vi måste få fakta.

En fråga som jag tog upp lite i mitt anförande är den om sprututbytesprogram. Det har vi nu riksdagsbeslut på, men det finns kommuner som är motvilliga utifrån att det är emot det narkotikafria samhället. För att få bort ”tyckandet” är det viktigt att vi tar fram fakta, och då är min fråga: Görs det nu någon uppföljning av hur det ser ut i de kommuner som fortfarande är motvilliga till att införa sprututbytesprogram? Hur utvecklas förekomsten av hivsmitta och de olika hepatitformerna, alltså blodöverförings-smitta?

Jag tror att enda sättet att gå vidare är att få fram fakta om hur det ser ut och om vad som är konsekvenserna av att inte ställa upp på det här. Eller har man hittat ett annat sätt att arbeta på?

Anf. 91 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Hur kommunerna ställer sig till detta sprututbyte vet jag inte. Det har jag inte hört att man har diskuterat, utan det har handlat om regionerna och hur regionerna arbetar med den frågan. I min egen hemregion Skåne har man ett program som fungerar. Där har man haft den här problematiken väldigt länge. Det är väl känt att det fungerar med sprututbytesprogrammet och att både hiv och hepatit har minskat sedan man började med det.

I andra regioner vet jag inte om det fungerar på samma sätt. Det beror naturligtvis på hur stora problem man har haft i den här frågan. Det skiljer sig säkert mellan en region som Skåne, som ligger väldigt nära Danmark och där det har varit väldigt mycket trafik fram och tillbaka med droger av olika former, och andra regioner. Den frågan får jag nog ta med mig och återkomma till Barbro Westerholm om.

Anf. 92 BARBRO WESTERHOLM (L) replik:

Fru talman! Det är härligt med ärliga svar! Då kanske vi kan få en uppföljning av det här.

Det andra som jag vill ta upp är spelberoendet. När den frågan kom upp här först i riksdagen och vi var några som drev den kallade man oss för moraltanter och sa saker som: "Ska vi inte få spela Hej knekt?" Nu är det ett folkhälsoproblem.

Vi har identifierat problemet, men hur är det med behandlingen? Det är min nästa fråga. Följer regeringen upp genom sina myndigheter Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen vad det är för vård och rehabilitering som de som har fastnat i spelberoende får? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

Anf. 93 LENA EMILSSON (S) replik:

Fru talman! Det skulle jag också vilja ha svar på, men jag tror inte att man har kommit så långt.

Det finns beroendeföreningar som har agerat starkt i dessa frågor. De tycker att tillgång till vård och behandling är nästan obefintlig i dag, och de menar på att det finns ett stort mörkertal i hur många som är spelberoende. Det är betydligt större. De man oftast ser, och som sticker ut, är de som hamnar i ekonomisk knipa, men det finns också många andra som i det dolda har dessa problem.

Här finns mycket att göra eftersom det inte heller finns så mycket vetenskap och beprövade metoder framtagna. Man får se över frågan och se om det går att påbörja forskning på området. Det är väl någonstans där man måste börja.

Anf. 94 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi, som många har sagt tidigare, motioner kopplade till alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel, de så kallade ANDTS-frågorna. Det finns olika förslag till beslut och reservationer kopplade till dessa frågor. Det finns också ett speciellt förslag där vi är överens i utskottet, nämligen frågan om ökad tillgänglighet till naloxon – läkemedlet som häver överdoser.

Fru talman! Redan 2015 beslutade Region Skåne att starta ett treårigt projekt med en klinisk prövning av naloxon. Drivande då var Miljöpartiets regionråd Anders Åkesson. Det försöket stötte på en hel del problem, inte minst från Läkemedelsverket, med frågor om vem som har rätt att förskriva och så vidare. Men bland Skånes mest utsatta och sköraste räddades liv därför att naloxon är, som få andra, en räddande ängel. På samma sätt som sprututbytesprogrammet och införandet av läkemedelsassisterad behandling vid beroende, så kallad LARO, utgör naloxon grunden i en efterlängtat tillnyktring i svensk beroendevård bort från stigmatisering, moraliserande och tyckande för att i stället styra mot evidens, beprövad erfarenhet och skademinimering.

Fru talman! Sverige har under alltför många år haft en för hög narkotikadödlighet. Att tillförsäkra en hög tillgänglighet av naloxon kommer att minska dödligheten och rädda liv. Överallt där man har infört olika typer av program för att distribuera naloxon i Sverige får vi veta hur överdoser har hävts och liv räddats. En siffra som har nämnts på Läkemedelsverkets

hemsida är 453 tillfällen bara i Stockholmsregionen under en period av ett och ett halvt år. Det är 453 liv som räddats!

Detta sänder en tydlig signal till människor i svårt beroende: Ditt liv är viktigt. Ditt liv spelar roll. Om inte samhället är där vill vi att dina vänner ska kunna rädda ditt liv, för du är viktig.

En hel del har gjorts tidigare i frågan. Förbättringar har föreslagits och regler har ändrats allteftersom för att förskrivningen ska öka. Det har blivit mindre krångligt att få tillgång till naloxon. Men mer behöver göras, och Sverige har fortfarande för höga dödstal. Därför är jag glad över att flera partier har föreslagit hur vi på olika sätt i utskottet tillsammans kan ställa oss bakom ett tillkännagivande, som vi gör i dag. Det handlar om vikten av att göra naloxon ännu mer tillgängligt i hela landet, att tillgängligheten följs upp nationellt och att se över hur fler grupper utanför hälso- och sjukvården ska kunna ge naloxon mot överdoser.

Fru talman! Jag vill passa på att än en gång från denna talarstol, i denna kammare, tacka min partikollega Anders Åkesson från Skåne, som banade vägen för det beslut vi ska fatta senare i dag. Tack, Anders!

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut i betänkandet.

Anf. 95 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Miljöpartiet ingår i regeringen, och partiet är då ansvarigt för passiviteten. Sverige har den bland Europas länder absolut högsta dödligheten hos narkotikaberoende. En enig riksdag sa för drygt ett år sedan att frågan måste utredas. Vi måste vända på varje sten. Men svaret från regeringen var då att det var en sten som absolut inte fick vändas. Det finns en lagstiftning från, tror jag, 1987 som anger att det i Sverige är kriminellt att vara beroende av narkotika, det vill säga att ertappas med narkotika i blodet. Men detta ska absolut inte utredas, enligt Miljöpartiet och Socialdemokraterna i regeringen. Det är märkligt.

Det finns omfattande internationell forskning, som senast sammanfattades för några par år sedan i en stor översiktsartikel i *The Lancet*, som visar att en sådan lag är kontraproduktiv. Kravet här är inte att lagen ska avskaffas utan att det ska tillsättas en utredning. Är det så att den gamla lagstiftningen som aldrig har utvärderats är förklaringen till att det är relativt få i Sverige som använder narkotika, eller är det förklaringen till att Sverige är det land som har Europas absolut högsta dödlighet bland narkotikaberoende?

Varför är Miljöpartiet och regeringen så hårdnackade motståndare till att man över huvud taget ska göra utvärderingen och se hur det är? Är det lagen som har gjort att det är få som använder narkotika i Sverige, eller är lagen förklaringen till den mycket höga dödligheten? Vari ligger grunden för Miljöpartiets motstånd till att göra den utvärderingen?

Anf. 96 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Fru talman! Ledamoten frågar om vårt hårdnackade motstånd. Det finns ju frågestunder där man kan ställa dessa frågor till ministrarna. För min och Miljöpartiets del har vi i till exempel kongressbeslut sagt att den nuvarande svenska lagstiftningen måste utvärderas.

Om jag har förstått det hela rätt har riksdagen gjort ett tillkännagivande till regeringen med ett uppdrag i frågan. Jag uppfattar det som att det tillkännagivandet hade kunnat göras skarpare om man exakt ville att reger-

ingen skulle tillsätta en utredning. Då hade regeringen, förmodar jag, fått göra det. Men nu var tillkännagivandet brett och vitt, och därmed har det tolkats på så sätt att regeringen har valt att inte låta göra en utvärdering.

Anf. 97 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag uppfattar ändå detta som en positiv öppning från ledamoten Nicklas Attefjords sida. Men frågan kvarstår. Jag vet att regeringen säger nej, det vill säga att man inte vill låta utvärdera lagstiftningen från 1987. Min fråga gäller mer specifikt vad Miljöpartiets position är. Är Miljöpartiet beredda att genomföra en utvärdering av den här lagen, som egentligen kriminaliserar att ha sjukdomen narkotikaberoende? Det är nämligen det den innebär.

Detta är alltså en lagstiftning på ett område där det finns omfattande internationella studier, däribland den sammanfattning som finns i The Lancet och som säger att detta är kontraproduktivt. Tycker Miljöpartiet att man ska genomföra en utvärdering och faktiskt titta på hur det är – om lagstiftningen är förklaringen till att förhållandevis få använder narkotika i Sverige, eller om detta är förklaringen till att vi har en extremt hög dödlighet hos den här socialt oerhört utsatta gruppen? Det är det som är min fråga.

Jag vet precis vad regeringen tycker om detta, för därifrån var svaret tydligt: Trots att riksdagen har begärt en översyn av hela narkotikapolitiken säger regeringen – som inte har tillsatt utredningen gällande hela narkotikapolitiken än – att en fråga som *inte* får utredas och utvärderas är denna. Det jag är oerhört nyfiken på är Miljöpartiets hållning i den här frågan. Är man beredd att utvärdera lagstiftningen från 1987 eller inte?

Anf. 98 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag var tydlig i mitt svar förra gången, ledamoten Jonsson: Miljöpartiets fastslagna linje från kongressen är att vi vill utvärdera detta. Det är alltså tydligt från partiets sida. Hur sedan regeringen agerar i denna fråga är något man får fråga representanter för regeringen.

Anf. 99 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag tyckte att ledamoten Attefjord gjorde ett bra inlägg i debatten. Det jag särskilt välkomnar är talet om behovet av en politik som utgår från evidens, beprövad erfarenhet och kunskap. Tyvärr – och här ska nog alla partier vara lite självkritiska – har det inte alltid varit så.

I den följdmotion till regeringens ANDTS-strategi som Moderaterna har väckt i dag vill vi ta ytterligare steg för att politiken framåt just ska utgå från kunskap. Vi ser väldigt stora kunskapsluckor i dag, och som jag nämnde i ett tidigare replikskifte är det till exempel ett faktum att vi inte ens vet hur många det är som är tunga missbrukare i Sverige i dag, hur många som brukar opioider och hur många som injicerar. Därför är det svårt att dimensionera vården och följa upp huruvida vi är framgångsrika när det gäller att erbjuda rätt vård och behandling till den här patientgruppen.

Jag vill därför fråga ledamoten Attefjord om man i Miljöpartiet är beredd att stödja ett sådant förslag som Moderaterna har om att kartlägga beroendevården och hur den nuvarande narkotikasituationen ser ut, som en grund för arbetet framåt och för att vi steg för steg ska kunna närma oss

de visioner vi har. Det gäller bland annat den nya vision som riksdagen har tillkännagivit, nämligen att vi ska ha noll narkotikarelaterade dödsfall.

Anf. 100 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Hultberg!

Som ledamoten mycket tydligt sa lämnades förslaget in i dag – jag förmodar att det var några timmar sedan – och jag har inte sett det. Jag har inte kunnat ta ställning till eller värdera delarna i detta förslag. Jag utgår dock ifrån att vi i utskottet tittar på alla förslag som kommer in, från alla partier – inklusive det förslag från regeringen som ligger på bordet. Sedan görs väl ett sedvanligt arbete i utskottet.

När det gäller behovsdelarna kan jag skicka med något tillbaka. Svensk hälso- och sjukvård ska ges utifrån behov. Ansvaret för att ta fram behovsanalyser, reglera hur sjukvården ska finansieras samt besluta var det ska satsas och vilka områden som ska prioriteras ligger på regionerna. Merparten av Sveriges regioner styrs i dag av samarbeten där Moderaterna är med och leder. Vill ledamoten Hultberg att vi flyttar fram positionerna inom svensk beroendevård går det alltså jättebra att ringa, mejla eller på annat sätt kontakta de kollegor som sitter på styren runt om i landet och be dem lyfta fram, prioritera, bygga ut och förstärka svensk beroendevård. Det är nämligen där man kan göra skillnad.

Anf. 101 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! När det gäller det sistnämnda har ledamoten Attefjord givetvis en viktig och stor poäng.

Jag kan glatt konstatera att man till exempel i Skåne, där Moderaterna är med och styr, är rätt mycket av föregångare på det här området. Man har bland annat sedan ett antal år tillbaka infört värddvalssystem för LARO, alltså läkemedelsassisterad behandling av personer med opioidmissbruk, vilket har visat sig mycket framgångsrikt. I Skåne har man lyckats med det som övriga regioner i Sverige inte har lyckats med, nämligen att få bort köerna och den bristande tillgängligheten till denna viktiga vårdform. Vi vet att den räddar liv och kan skapa en bättre livskvalitet för personer med detta svåra missbruk och denna svåra beroendesjukdom.

Jag är dock positiv till den konstruktiva anda som jag ändå uppfattar att ledamoten hade i sitt svar till mig. Det är nämligen uppenbart, i alla fall för mig, att vi inte kan lita på regeringen om vi ska kunna ta steg framåt på det här området. I stället kommer det att krävas att riksdagen fortsätter att rikta tillkännagivanden till och driva regeringen framför sig, för regeringen är uppenbarligen passiv och har inte initiativförmåga och kraft nog att föra arbetet framåt.

När det gäller frågan om evidens och beprövad erfarenhet vill jag lyfta den till tobaksområdet. Vi vet väldigt väl hur farligt rökning är. Det är den främsta förebyggbara riskfaktorn för ohälsa – för KOL, cancer och många allvarliga sjukdomar som leder till döden. Dagens tobakspolitik innebär att målet är ett minskat bruk, inte minskade skador. Är man i Miljöpartiet beredd att ställa sig bakom förslagen från oss och andra partier om att detta mål ska förändras så att det är skadorna som är i fokus?

Jag vill också ställa frågan om Nicklas Attefjord var seriös vid det seminarium häromveckan där vi diskuterade snus. Han lyfte fram att snus

kanske rent av borde säljas på apotek. Är det verkligen Miljöpartiets hållning att man ska försvåra försäljningen av snus på det sättet?

Anf. 102 NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik:

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan. Det gäller ett seminarium anordnat av snusfabrikörerna, som var väldigt angelägna om att öka sin försäljning till minderåriga. Därför sköt jag lite från höften. Det var inte ett utspel men ett inlägg i debatten från mig personligen, inte från mitt parti. Så kan man väl säga om det.

När det gäller delen som rör nikotin, vilket är en extremt potent kemisk substans som skapar ett extremt beroende, tycker jag att det viktiga är att se till att barn och unga inte får tillgång till det. Det ska vara extremt hårt reglerat när det gäller försäljning, när det gäller marknadsföring och när det gäller hur produkterna lanseras – hur man försöker sälja in det. Det har varit ganska uppenbart att industrins mål är att rikta in sig på en yngre målgrupp med nya, nischade produkter. Det är ju den optimala produkten för ett företag: Sälj någonting som gör kunden kemiskt beroende, för då har du sajnat upp kunden för livet!

Jag tror alltså att det finns en hel del att göra gällande regleringen av hur nikotinprodukter säljs, och där behöver vi nog bli bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

§ 11 Grönbok om åldrande – Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna

Socialutskottets utlåtande 2020/21:SoU35

Grönbok om åldrande – Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna (COM(2021) 50)
föredrogs.

Anf. 103 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Den 27 januari i år publicerade Europeiska kommissionen en grönbok om åldrande, *Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna*. I samband med detta inledde kommissionen även ett offentligt samråd och bjöd in berörda parter att lämna synpunkter.

Inom EU-arbetet kallas det för grönbok när man i ett första steg vill stimulera till samtal och diskussion i en fråga. Ämnet som kommissionen har valt är väl valt, för synen på åldrande behöver diskuteras. Därför ansåg vi i socialutskottet att vi gärna fördjupar oss i detta ett tag. Vi lämnar därför i dag vårt utlåtande om grönboken till riksdagen.

I utskottet utsåg vi en arbetsgrupp bestående av Barbro Westerholm, Ann-Christin Ahlberg, Ann-Britt Åsebol och Karin Rågsjö. Jag riktar ett tack till er, som på ett särskilt sätt har medverkat till att utskottet har kunnat göra en bra granskning. Därmed bidrar utskottet till kunskap och påverkan i frågan.

Prot. 2020/21:103
7 april

*Alkohol-, narkotika-,
dopnings-, tobaks- och
spelfrågor*

*Grönbok om åldrande
– Främja solidaritet
och ansvar mellan
generationerna*

Fru talman! Grönboken innehåller många bra saker, inte minst att folkhälsoperspektivet börjar få alltmer gehör inom EU. Det är viktigt att varje medlemsstat ser betydelsen av ett brett folkhälsoarbete.

Vi menar från utskottet att kunskaps- och erfarenhetsutbyte är det som EU främst ska arbeta med inom äldrepolitiken. Vi vill inte se lagstiftning på EU-nivå i dessa frågor. Det är glädjande att också regeringen vid information till utskottet har gett uttryck för en liknande inställning.

Vi kan konstatera att det finns skillnader mellan länderna avseende välfärdspolitik. Detta gör att åtgärderna måste formars nationellt, men genom kunskaps- och erfarenhetsutbyte kan alla komma längre. Det gäller folkhälsofrågor, välfärdsteknik, boendeformer och mycket mer.

Fru talman! Ett samtal om åldrande måste alltid ta sin början i hur vi ser på åldrande. Äldre personer är en tillgång för hela samhället. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt för, tillvaratagande av och omsorg om den äldre generationen.

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag. De ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. De ska bemötas med respekt och ha tillgång till vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med eget och unikt värde och med skilda intressen och bakgrunder. God vård när man behöver det, ett behovsanpassat boende och självbestämmande över sin vardag är en självklarhet hela livet.

När jag läser grönboken får jag känslan att synen på åldrande mer är att vi ska ta hand om äldre än att äldre är en tillgång för samhället. Därför har vi från utskottet betonat i vår granskning att synen på åldrande måste utgå ifrån att äldre är en tillgång för samhället.

Hur tar vi till vara den resursen i samhället? Hur ser det ut i demokratiskt valda församlingar? Hur ser det ut i det civila samhället och i privata företag? Har vi strukturer som hindrar, eller har vi strukturer som möjliggör ett aktivt liv så länge jag vill?

Det är angeläget att samtala om åldrande och hur vi främjar solidaritet och ansvar mellan generationer. Jag hoppas att grönboken kommer att leda till ett fördjupat samtal i Europa. Vi ska göra vår del genom arbete på hemmaplan för den svenska delen.

Jag vill med de orden överlämna utskottets eniga utlåtande till kammaren. Vi har härmed genomfört vår granskning av grönboken om åldrande.

Anf. 104 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S):

Fru talman! Den här debatten handlar om EU-kommissionens grönbok om åldrandet, som heter *Främja solidaritet och ansvar mellan generationer*.

Vi socialdemokrater tycker att det är positivt att frågor om åldrandet och äldrefrågorna kommer upp på den politiska dagordningen, och vi välkomnar grönboken. Syftet med grönboken är att skapa en bred diskussion om åldrandet och de olika utmaningar och många möjligheter som det faktiskt innebär. Det är glädjande att socialutskottet är enigt om utlåtandet och att utskottet är överens om att de olika nationella reglerna ska gälla.

Mycket handlar om olika lagar och socialförsäkringar och om hur välfärden har byggts upp. Men det handlar också om arbetslivets villkor, om pensioner i de olika länderna med mera. Att utbyta erfarenheter och lära av varandra välkomnar vi; det tycker vi är bra.

De senaste 50 åren har medellivslängden i Europa ökat med cirka tio år för både kvinnor och män, vilket är väldigt positivt. Det är viktigt att vi ser den äldre generationen som en tillgång och att vi har en modern och respektfull syn på äldre. Åldersdiskriminering är inget som skapar möjligheter, utan det skapar bara klyftor mellan generationer och begränsar människors möjligheter att leva fullt ut varje dag i sitt liv.

Vi är allt friskare och mer aktiva som årsrika, och vi vill vara med i samhällsutvecklingen och kunna påverka i stort oavsett vår ålder. Vi måste prata mer om vad vi kan bidra med när vi blir äldre och vad vi vill göra som årsrika. Hur kan vi fortfarande få vara aktiva och känna oss behövda i arbetslivet, samhällsutvecklingen och föreningslivet och ha rätt till ett livslångt lärande?

Här är skillnaderna stora när det exempelvis gäller möjligheten att jobba lite längre eller kortare tid på grund av arbetslivets villkor, den egna hälsan eller den ekonomiska möjligheten. Här finns en stor utvecklingspotential.

Detta är också en viktig jämställdhetsfråga, eftersom kvinnor och män inte har samma förutsättningar i arbetslivet och möjligheter att arbeta på grund av brist på barnomsorg och då kvinnor fortfarande tar mer ansvar för barn och familj, vilket påverkar kvinnors inkomster och pensioner negativt. Här är skillnaderna också väldigt stora i EU-länderna.

Om man vill jobba lite längre är det viktigt att ha den möjligheten och att arbetsgivarna ser den kompetens som årsrika har efter ett långt arbetsliv. Man kan lära upp, man kan handleda och vara mentor, något som är jätteviktigt och som ofta behövs.

Vi måste fortsätta att förbättra arbetslivet så att det inte sliter ut, så att fler kan jobba tills de själva vill gå i pension och så att många inte, som det ofta är i dag, tvingas att gå ned i arbetstid eller ta ut pension i förtid för att de är utslitna av sitt jobb.

Många frågor ställs i just grönboken som är viktiga att diskutera både nationellt och i EU-sammanhang. Hur kan vi bli bättre på att använda tekniken och digitaliseringen mer för att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt när vi blir årsrika? Hur vill vi bo, och hur och var bygger vi för årsrika? Hur långt ska arbetslivet vara? Hur kan det livslånga lärandet fortsätta hela livet? Ja, det finns väldigt många fler frågor att ställa.

Rätten att få bestämma själv är lika viktig oavsett ålder. Här kan vi fråga oss själva: Hur vill vi ha det? Vill vi lära nytt när vi har mer tid över? Finns det möjligheter då? Vill vi bo nära förskolan med liv och rörelse, eller vill vi bo granne med kyrkogården där lugnet är? Svaren kommer att vara olika, för vi tycker olika.

EU:s olika länder har också olika förutsättningar. Men vi kan utbyta tankar och idéer och lära av varandra, vilket är så viktigt och oerhört värdefullt.

Avslutningsvis, fru talman: Att få ett långt, friskt och innehållsrikt liv, där man får känna sig behövd, kan påverka och vara delaktig och ses som en resurs och inte diskrimineras på grund av siffran på sin ålder, skapar möjligheter men också en mer modern och rättvis syn på åldersrika personer. Det skapar solidaritet och förståelse mellan generationer.

(forts. § 15)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.50 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars

SoU33 Vård av unga vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU7 Sjöfartsfrågor

Punkt 1 (Konkurrensförhållanden och samverkan inom sjöfarten)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 3 (Sjöfartsverkets farleds- och lotsavgifter)

1. utskottet

2. res. 7 (SD)

Votering:

42 för utskottet

10 för res. 7

3 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 7: 10 SD

Avstod: 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 4 (Farledsavgifternas miljöstyrande effekt)

1. utskottet

2. res. 9 (M, SD, L)

Votering:

27 för utskottet

24 för res. 9

4 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 1 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 9: 11 M, 10 SD, 3 L

Avstod: 4 C

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -
Helena Vilhelmsson (C) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Isbrytning)

1. utskottet

2. res. 11 (SD, KD)

Votering:

34 för utskottet

13 för res. 11

8 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 4 V, 3 MP

För res. 11: 10 SD, 3 KD

Avstod: 5 C, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 9 (Vissa miljö- och klimatfrågor)

1. utskottet

2. res. 21 (L)

Votering:

23 för utskottet

3 för res. 21

29 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 4 V, 3 MP

För res. 21: 3 L

Avstod: 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 10 (Bemannings och arbetsförhållanden)

1. utskottet

2. res. 24 (V)

Votering:

30 för utskottet

4 för res. 24

21 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 24: 4 V

Avstod: 11 M, 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

TU8 Kollektivtrafikfrågor

Punkt 1 (Ökad kollektivtrafik)

1. utskottet
2. res. 4 (KD)
3. res. 5 (L)

Förberedande votering:

- 3 för res. 4
3 för res. 5
48 avstod

295 frånvarande

Förste vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Förste vice talmannen anmodade Lena Emilsson (S) och Borian Åberg (M) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Patrick Reslow (SD) att förrätta lottningen.

Den upptagna lottsedeln visade ett ja, och kammaren hade således antagit res. 4.

Huvudvotering:

- 30 för utskottet
3 för res. 4
22 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 3 MP

För res. 4: 3 KD

Avstod: 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 4 (Marktransporter till Arlanda)

1. utskottet
2. res. 9 (M, SD)

Votering:

- 34 för utskottet
21 för res. 9
294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 9: 11 M, 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 5 (Biljett- och betalsystem)

1. utskottet
2. res. 11 (C, L)

Votering:

33 för utskottet

8 för res. 11

14 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 3 KD, 3 MP

För res. 11: 5 C, 3 L

Avstod: 10 SD, 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 7 (Färdtjänst)

1. utskottet
2. res. 16 (V)

Votering:

34 för utskottet

4 för res. 16

17 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 4 C, 3 MP

För res. 16: 4 V

Avstod: 10 SD, 1 C, 3 KD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 13 Beslut om ärende som slutdebatterats den 25 mars

KrU4 Kultur för alla

Punkt 1 (Utredning av kulturpolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (M, L)

Votering:

41 för utskottet

14 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 1: 11 M, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Prot. 2020/21:103
7 april

Punkt 2 (Kulturpolitikens inriktning)

1. utskottet
2. res. 4 (L)

Votering:

31 för utskottet

3 för res. 4

21 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 4: 3 L

Avstod: 11 M, 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 4 (Kultursamverkansmodellen)

1. utskottet
2. res. 8 (C)
3. res. 9 (KD)

Förberedande votering:

5 för res. 8

3 för res. 9

46 avstod

295 frånvarande

Kammaren biträdde res. 8.

Huvudvotering:

33 för utskottet

5 för res. 8

16 avstod

295 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 MP

För res. 8: 5 C

Avstod: 11 M, 3 KD, 2 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 17 L, 13 MP, 2 -

Punkt 5 (Tillgång till kultur)

1. utskottet
2. res. 11 (V)

Votering:

51 för utskottet

4 för res. 11

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 11: 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 7 (Konst i det offentliga rummet)

1. utskottet

2. res. 13 (SD)

Votering:

34 för utskottet

10 för res. 13

10 avstod

295 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 13: 10 SD

Avstod: 10 M

Frånvarande: 84 S, 60 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU46 Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU17 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

Punkt 1 (Familjens och civilsamhällets roll i det brottsförebyggande arbetet)

1. utskottet

2. res. 1 (M, SD, KD)

Votering:

31 för utskottet

24 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 1: 11 M, 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 3 (Konkreta åtgärder i det brottsförebyggande arbetet)

1. utskottet

2. res. 2 (C, KD)

Votering:

47 för utskottet

8 för res. 2

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2020/21:103

7 april

Prot. 2020/21:103
7 april

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 4 V, 3 L, 3 MP
För res. 2: 5 C, 3 KD
Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 7 (Uppdrag till myndigheter)

1. utskottet
2. res. 6 (M, C, KD)

Votering:

36 för utskottet

19 för res. 6

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 6: 11 M, 5 C, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 9 (Nationell handlingsplan mot sexualiserat våld)

1. utskottet
2. res. 8 (C, V)

Votering:

46 för utskottet

9 för res. 8

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 8: 5 C, 4 V

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 12 (Nationellt kunskapscentrum och no entry-program)

1. utskottet
2. res. 11 (S, V, MP)

Votering:

32 för utskottet

23 för res. 11

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L

För res. 11: 16 S, 4 V, 3 MP

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 1 (Effektiviteten inom Kriminalvården)

1. utskottet

2. res. 1 (M, C, KD, L)

Votering:

35 för utskottet

20 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 2 L, 3 MP

För res. 1: 11 M, 5 C, 3 KD, 1 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 4 (Kriminalvårdens lokaler)

1. utskottet

2. res. 4 (SD)

Votering:

45 för utskottet

10 för res. 4

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP

För res. 4: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 6 (Utredningen En effektiv och flexibel kriminalvård)

1. utskottet

2. res. 6 (M, KD)

Votering:

41 för utskottet

14 för res. 6

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 6: 11 M, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU43 Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering

Punkt 1 (Tidsgräns för häktning)

1. utskottet

2. res. 1 (M, SD, KD)

Votering:

31 för utskottet

24 för res. 1

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 1: 11 M, 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 2 (Tidsgräns för häktning av unga lagöverträdare)

1. utskottet

2. res. 2 (M, SD, KD)

Votering:

31 för utskottet

24 för res. 2

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 2: 11 M, 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 3 (Rättens beslut om restriktioner)

1. utskottet

2. res. 3 (SD, KD)

Votering:

42 för utskottet

13 för res. 3

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 3: 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 4 (Förvar av barn i polisarrest)

1. utskottet

2. res. 5 (C)

Votering:

24 för utskottet

5 för res. 5

26 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 2 V, 3 L, 3 MP

För res. 5: 5 C

Avstod: 11 M, 10 SD, 2 V, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Hanna Gunnarsson (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2020/21:103

7 april

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor

Punkt 1 (Den kommande ANDTS-strategin)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

3. res. 2 (C)

4. res. 4 (L)

Förberedande votering 1:

5 för res. 2

3 för res. 4

47 avstod

294 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

11 för res. 1

5 för res. 2

39 avstod

294 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

34 för utskottet

10 för res. 1

11 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 4 V, 3 MP

För res. 1: 10 SD

Avstod: 5 C, 3 KD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 2 (Systembolagets service och ansvar)

1. utskottet

2. res. 5 (M, KD)

Votering:

41 för utskottet

14 för res. 5

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 5: 11 M, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 8 (Motstånd mot legalisering av narkotika)

1. utskottet

2. res. 10 (KD)

Votering:

52 för utskottet

3 för res. 10

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 10: 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Punkt 15 (Missbruks- och beroendeproblematik hos barn och unga)

1. utskottet

2. res. 16 (V)

Votering:

48 för utskottet

4 för res. 16

3 avstod

294 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 3 L, 3 MP

För res. 16: 4 V

Avstod: 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Grönbok om äldre
– Främja solidaritet
och ansvar mellan
generationerna*

§ 15 (forts. från § 11) **Grönbok om äldre – Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna** (forts. SoU35)

Anf. 105 ANN-BRITT ÅSEBOL (M):

Fru talman! I slutet av 1800-talet utflyttade ett stort antal personer från Sverige på grund av missväxt och hunger bland befolkningen. De steg på någon av de Amerikabåtar som tog människor till andra sidan Atlanten. En av dem som utvandrade var min mormors bror. Medellivslängden var 50 år. Min mormor blev kvar på gården, där hon tillsammans med sina föräldrar och senare med sin man brukade jorden. Så såg Sverige ut. De flesta bodde på landet. Min mor föddes för drygt 100 år sedan och växte upp på landet. Nu var medellivslängden 60 år. Hon tog sig i sin ungdom till storstaden för att söka jobb och bilda familj. Där föddes jag i mitten av förra seklet. Då hade medellivslängden stigit till 68 år.

Med min generation har utvecklingen gått väldigt snabbt för såväl teknik som medellivslängd, utbildning och arbete med tillhörande högre levnadsstandard. Den demografiska utvecklingen har skiftat. Mycket har förändrats. Mina barns och barnbarns generationer kan knappast föreställa sig ett samhälle utan rinnande vatten och elektricitet som det som min mormor växte upp i.

Fru talman! Vi moderater önskar att samhället såg på de sista tio åren av en människas liv på samma sätt som på de tio första åren: med förväntan, förhoppningar, framtidstro, respekt och omtanke. Medellivslängden ökar med tre och en halv timme varje dygn. Det är fantastiskt att vi adderar fler friska och aktiva år till våra liv. Därför är det också viktigt att vi ser på våra årsrika personer med respekt.

Samhället måste bättre ta vara på den kunskap och erfarenhet som en senior besitter. Men man skulle faktiskt också kunna säga som så: Lyssna på äldre människor – inte för att de alltid har rätt, utan för att de har större erfarenhet av att ha fel! För visst lär vi oss också med åren av att vi har våra fel och brister!

Viktigast, fru talman, är ändå att varje enskild människa är utgångspunkten. Våra värderingar formas av vår syn på människan. Vi ska lyssna på varje individs önskemål.

Ser man på detta i ett europeiskt perspektiv ser man otroliga skillnader. I vissa länder har man än i dag den standard som vi hade för 100 år sedan, medan andra har en hög teknisk nivå och en hög medelålder i befolkningen. I den grönbok som vi nu diskuterar belyser man just olika aspekter av åldrande och en åldrande befolkning, där alltså medelåldern stiger. Men åldrande berör alla faser i livet: utbildning, arbete, pensioner och inte minst vård av olika slag.

Fru talman! Hur ska man då lägga grunden för ett hälsosamt åldrande och ett livslångt lärande? I min värld kan tusen blommor blomma. Det finns inte bara ett sätt att lägga en grund. Det kan gälla ett hälsosamt liv med god kosthållning och fysisk aktivitet, men det kan också handla om att få uppleva samvaro med andra, måla, sjunga i kör eller något annat.

Men det är viktigt att se till att arbeta sammanhållet, samordnat och systematiskt med åtgärder som är hälsofrämjande, förebyggande och långsiktiga. Vi har under det gångna pandemiåret sett att den psykiska ohälsan ökat i de högre åldrarna, då man inte känt sig sedd eller behövd och tvingats vara isolerad.

Det absolut mest hälsosamma är att man känner att man har en berikande sysselsättning och har möjlighet att arbeta så länge man orkar. Tyvärr ser vi att arbetslivet inte stöttar på det sätt det skulle kunna göra. Diskrimineringen är stor, då lagstiftning inte gör det möjligt för alla att få vara i arbetslivet på det sätt som de skulle önska. Man bör underlätta för äldre personer och personer med funktionsnedsättningar att ha anpassade arbetsuppgifter och arbetstider. Vi bör med kraft motverka den ålderism som vi ser i samhället.

Fru talman! Det finns nya möjligheter för äldre. I och med de medicinska framstegen har vi många i pensionsålder som är i god form och aktiva och vill vara med i samhällsbygget. Vi är många som arbetar efter pensionsåldern och bidrar till samhället och välfärden. Många seniorer gör dessutom ett otroligt volontärarbete. Den digitala utvecklingen underlättar

också vardagen för oss alla, såväl för friska som för dem som är i behov av vård. Här finns många spännande utvecklingsmöjligheter.

Vi moderater välkomnar en diskussion kring de möjligheter och utmaningar som vi har i samhället kring en åldrande befolkning. Det är bra att ha perspektiv från olika delar av EU. Detta kan ligga till grund för en kunskapsbank som kan vara oerhört värdefull för samtliga EU:s stater. Men jag vill med bestämdhet uttrycka att jag inte anser att EU som institution ska lägga sig i de enskilda staternas olika lagstiftning i dessa frågor; här ska subsidiaritetsprincipen gälla.

Fru talman! Vi moderater ställer oss bakom utskottsförslaget att lägga detta utlåtande om grönboken till handlingarna.

Anf. 106 CHRISTINA ÖSTBERG (SD):

Fru talman! Den demografiska utvecklingen i Europa har medfört att befolkningen blir allt äldre, en trend som väntas fortsätta under lång tid framöver. Samtidigt som medellivslängden ökat har det genomsnittliga antalet barnafödslar minskat.

Grönboken som vi i dag debatterar behandlar frågor om de utmaningar och möjligheter som den åldrande befolkningen i Europa och den demografiska utvecklingen medför. Syftet är att inleda en bred politisk diskussion om åldrande och olika alternativ för hur de utmaningar och möjligheter som den demografiska utvecklingen medför kan hanteras.

Grönboken belyser många bra aspekter. Kommissionen lyfter särskilt fram vikten av att hitta rätt balans när det gäller rättvisa och solidaritet mellan generationerna och utmaningen att upprätthålla en tillräcklig nivå av socialt skydd utan att lägga en alltför stor börda på den krympande befolkningen i arbetsför ålder.

Kommissionen lyfter upp frågor som att hantera åldrandets socioekonomiska påverkan men också vikten av delaktighet i samhället.

Kommissionen konstaterar, vilket vi helt instämmer i, att behörigheten för att hantera åldrandets effekter till stor del ligger hos medlemsländerna men att EU har goda förutsättningar att identifiera tendenser och stödja åtgärder på både lokal, regional och nationell nivå.

Grönboken lyfter upp flera frågor som är viktiga för oss sverigedemokrater. Det handlar bland annat om att under hela livet främja hälsosamma vanor i fråga om exempelvis kost och fysisk och social aktivitet. Det handlar om att se potentialen i att öka sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning, vilket kräver skäliga anpassningar och en tillgänglig arbetsmiljö.

När det gäller problem med personalbrist inom vård- och omsorgssektorn lyfter kommissionen bland annat fram åtgärder som att säkerställa attraktiva arbetsvillkor för personal, vilket är en otroligt viktig fråga för oss.

Andra viktiga frågor som lyfts fram är att tillgången till sjukvård riskerar att begränsas av ekonomiska skäl, personalbrist, långa väntetider och alltför långa avstånd till närmaste vårdinrättning, vilket för Sveriges del tyvärr redan är ett faktum.

Den ökade risken för ensamhet och social isolering är ytterligare ett problem som lyfts fram. Det gör att frågan inte enbart får handla om kvalitet och kostnad för sociala tjänster utan även måste handla om sociala behov.

Precis som regeringen välkomnar vi kunskaps- och erfarenhetsutbyte på området, eftersom medlemsstaterna står inför liknande utmaningar i framtiden när det gäller en arbetsmarknad i förändring, digitalisering och den demografiska utvecklingen.

Samtidigt är det av största vikt och kan inte nog betonas att medlemsstaternas befogenheter att besluta om sina nationella välfärdssystem måste respekteras. Därför bör inga beslut fattas som innebär bindande lagstiftning för medlemsländerna, utan det ska snarare handla om övergripande kunskapsinhämtning, förmedling av erfarenheter och goda exempel.

Det är Sverigedemokraternas bestämda uppfattning, och här är övriga partier också eniga. Utskottets utlåtande är en bra och tydligt formulerad text. Vi ställer oss helt bakom den och ser fram emot det fortsatta arbetet med dessa frågor, eftersom det verkar finnas stor enighet och samsyn. Jag yrkar bifall till att lägga utlåtandet till handlingarna.

Anf. 107 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Man kan ju fråga sig varför vi i Sveriges riksdag ska diskutera frågan om hur EU kan arbeta med åldrandefrågor. Det är en berättigad fråga beroende på att EU inte över huvud taget har någon beslutandemakt på området. Det här är ett område där det är väldigt tydligt att besluten fattas här i Sveriges riksdag, av våra regioner och av våra kommuner.

Icke desto mindre kan man använda EU-samarbetet till någonting som är väldigt viktigt. Det är att kunna jämföra hur framgångsrik man är i olika länder med dessa frågor. Det är helt klart att vi har väldigt mycket att lära av varandra, fru talman.

Det finns en del områden där det är väldigt svårt att jämföra. Det handlar till exempel om just vård och omsorg. Det beror helt enkelt på att det är organiserat på väldigt olika sätt i de europeiska länderna. I Kontinentaleuropa och framför allt i de södra delarna ligger väldigt mycket mer på familjen att hantera.

Här i de nordliga delarna av Europa tycker vi att det är oerhört viktigt att man kan vara en självständig individ även när man blir årsrik. Det gör att jämförelserna kan vara svåra. Icke desto mindre går det att titta på resultaten, hur pass nöjd man är med sin livssituation och så vidare.

Det som vi har gemensamt i hela Europa och egentligen i hela världen är vad man kallar den demografiska utmaningen. Det framställs ibland som någonting negativt. Det är inte det, fru talman.

I grunden lever vi väldigt mycket längre. Vi är friska långt upp i åren. Medellivslängden har ökat betydligt. Det är i grunden fantastiskt positivt. Vi dör inte i krig, och vi dör inte av svält och infektionssjukdomar.

Detta i kombination med att det föds allt färre barn ställer till en hel del utmaningar i samhällena. Här ligger Sverige ganska bra till framför allt beroende på att vi har ett relativt högt barnafödande.

Det hänger förstås samman med att vi har en väldigt utbyggd föräldraförsäkring. Vi har en förskola som gör att kvinnor i Sverige inte behöver, på samma sätt som i andra delar av Europa, välja mellan att å ena sidan göra karriär och å andra sidan föda barn och bilda familj. Det är en styrka.

Icke desto mindre har vi de utmaningarna även i Sverige. Det är framför allt på två områden. Det handlar om de ekonomiska konsekvenser detta

får. Det är allt färre som är i arbetsför ålder, och det är allt fler som inte arbetar.

Det är också en annan utmaning vi har vad gäller just demografien. Vård och omsorg är något som de åsrikaste konsumerar i större utsträckning än den övriga befolkningen, Det är klart att vi här står inför en utmaning även i Sverige. Det handlar om vilka människor som ska arbeta inom vård och omsorg. Det är också någonting som vi har gemensamt med andra länder.

En fråga som lyfts fram i grönboken som jag och Centerpartiet tycker är väldigt intressant är: Vad kan vi göra för att se till att man även när man blir åsrik har fler år av hälsa? Där borde vi använda den metod som vi så framgångsrikt har använt för att se till att våra barn och ungdomar i det här landet är friska.

Det handlar om ett utbyggt äldrehälsovårdsprogram där vi på samma strukturerade sätt som vi gör med de gravida kvinnorna, de nyfödda barnen och i den svenska skolan också arbetar gentemot den åsrika delen av befolkningen. Det gäller att strukturerat titta på: Vilka vaccinationer ska erbjudas gratis? Vad ska det vara i form av förebyggande hembesök och så vidare?

Fru talman! När man talar om förebyggande arbete kan en del tänka att det viktigaste där är att satsa på de unga. I själva verket är det så att om man snabbt vill ha tillbaka de satsade pengarna är det inte minst den äldre delen av befolkningen som man ska rikta sig till. Där får man väldigt snabbt tillbaka de satsade pengarna i form av minskade kostnader för vård och omsorg.

Fru talman! Det finns ett område där jag tycker att vi har väldigt mycket att lära av andra europeiska länder och där vi ligger rätt dåligt till. Det handlar om delaktigheten från de åsrika.

Andra länder är mer framgångsrika inte minst i att se till att de har ett deltagande i det politiska livet och i civilsamhället och även att de har en annan betydelse än i det svenska samhället.

I det svenska samhället är det fortfarande så att när man passerar 60 eller 65 och närmar sig 70 år har man inte längre på samma sätt en aktiv del i samhället. Här, fru talman, skulle vi kunna lära oss väldigt mycket från andra europeiska länder där man som åsrik har en helt annan ställning i samhället.

Även om EU inte har någonting att besluta om på det här området ser jag och Centerpartiet fram emot att vi inte minst genom jämförelser kan få oss en hel del till livs. Det kan göra att den åsrika delen av vår befolkning får en ännu bättre tillvaro. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 108 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Som många här har sagt innebär den demografiska utvecklingen i Europa att det blir fler och fler äldre och färre som föds.

Det ser i och för sig olika ut i olika delar av Europa, och precis som Anders W Jonsson sa tidigare beror det exempelvis på vad man har för jämställdhets- och jämlikhetspolitik i länderna. Det handlar till exempel om huruvida kvinnor vill föda barn och om man samtidigt ska kunna arbeta.

Men det är också dags att se äldre som individer – eller åsrika, som ni säger här i talarstolen. För det gör vi inte riktigt i dag, utan vi pratar på något sätt om åsrika i klump. Alla blir som en stor massa, och det har

specifikt varit så under pandemin. Jag brukar inte prata om drottning Silvia så mycket härifrån talarstolen, men hon har sagt: Jag har aldrig känt mig så 70-plus som nu. Det tror jag att det är många som kan skriva under på.

Skillnaden när det gäller äldre och deras förutsättningar och synen på jämställdhet varierar kraftigt över Europa. Det handlar också om att välfärden ser väldigt olika ut. I grönboken finns som tur är ingen bindande lagstiftning, för då skulle vi inte ha pratat om den här i dag. Det handlar mer om ett sätt att förhålla sig till varandra och lära av varandra, och det finns det förhoppningsvis möjligheter att göra.

Det kan exempelvis gälla användningen av tekniska och digitala hjälpmedel. Den kursen, fru talman, kanske man borde ha haft innan vaccineringsringen inleddes i den här regionen – en kurs i digitalitet och hur man tar sig fram där. Det handlar också om att se till hur vi ska utveckla bra boendeformer och hur vi ska se till att personer får kontakt med andra så att de inte blir isolerade.

Oavsett land handlar det också om respekt för åsrika som individer. Åsrika eller äldre – om jag får uttrycka mig så – är en resurs även inom politiken. Här ser det väldigt olika ut i världen. I Sveriges riksdag är det väldigt få som är över 60 år, och 65- och 70-plussare är en raritet här. Men om vi tittar ut över världen ser det inte ut så, utan man ser kanske åsrika personer som en större tillgång i andra länder än vad man gör i Sverige.

Det finns stora möjligheter när det gäller att ta vara på den kompetens som åsrika personer har. Dessutom är väldigt många åsrika, äldre, i större utsträckning friska och aktiva i dag än tidigare, exempelvis för att vi har en bättre levnadsstandard.

Men det är också skillnad i dag när det gäller hur man blir äldre. Det handlar om vad man har för bakgrund. Det är en sak att vara 65-plussare och vara frisk, inte ha en utsliten kropp och ha en god pension att se fram emot. Då kan man räkna sina pengar och känna: Wow, jag kommer att få en kanonålderdom! Jag kommer att kunna resa till Portugal varannan månad.

Det är en annan sak att vara utsliten och ha dålig ekonomi. Klass spelar en väldigt stor roll oavsett om man är grek eller svensk. Ojämligheten är universell.

Utskottet menar att man måste ha en medveten syn på äldre som erfarna och värdefulla samhällsmedborgare som också kan bidra till arbetsmarknaden och jobba kvar på sina arbeten – de som förmår. Om du har ett jobb som inte är tungt och en kropp som funkar har du bättre förutsättningar att stanna kvar än om du är en person med tungt arbete. Då har du mycket mindre möjlighet att förlänga ditt arbetsliv.

Det här drabbar företrädesvis kvinnor, och vi vet att ju tidigare man går i pension, desto sämre blir pensionen. Man får det helt enkelt svårt ekonomiskt. Det är väldigt vanligt exempelvis bland ensamstående kvinnor. Det blir svårt när de blir äldre och pensionärer. En del får spela golf, och andra får plocka pantburkar. Så ser livet ut för pensionärer i dag.

Fru talman! Kommissionen lyfter i grönboken fram vikten av att diskutera hur delaktig man kan vara i samhället. Äldre personer kan drabbas extra hårt av diskriminering om man också är exempelvis funktionsnedsatt, kvinna – som ni vet kan det vara ett minus ibland – eller hbtq-person. Det finns en diskriminering som gör att äldre helt enkelt får svårt att tillgodose sina rättigheter.

Det är oerhört viktigt att man kan se på årsrika personer som individer med olika behov, åsikter och förutsättningar. En persons förmåga eller behov ska inte utgå från ålder. Så kan det aldrig vara, utan man måste se äldre som individer med ryggsäckar fyllda av erfarenhet och ta vara på den.

Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Jag är oerhört glad och stolt över att vi i socialutskottet har kunnat enas om yttrandet över EU:s grönbok.

Vi är överens, och vi har debatt här i kammaren – men en debatt där vi alla understryker hur viktigt det är att se årsrika människor som individer och som en tillgång i samhället. Vi säger att betänkandet läggs till handlingarna. Men därmed begravs det inte, utan det kommer att ingå i alla de remissvar som kommer från EU:s medlemsstater och från alla organisationer inom EU som ägnar sig åt äldrefrågor men också hbtq-frågor och så vidare. Det här kommer att vara ett mycket brett underlag för EU att gå vidare med.

Det här är viktigt, för grönboken ger en utifrån våra utgångspunkter delvis ålderdomlig syn på situationen för årsrika människor. Man beskriver långvården ungefär som vi hade den på 80-talet innan ädelreformen, då vi fick äldreboenden där man kunde bo med eget kontrakt. Det visar hur viktigt det blir med det kommande erfarenhetsutbytet.

Här får vi glädjande nog draghjälp av Världshälsoorganisationen när det gäller det som faktiskt fattas i grönboken: en diskussion om grunden för den ojämlika behandlingen av årsrika personer, nämligen ålderismen. Det är förvånande att man inte har med mer i grönboken om ålderismen, som slår igenom inom samhällets alla sektorer, där årsrika människor fördelas.

Man kom år 2000 med ett direktiv mot åldersdiskriminering, och i ministerrådet ligger ett förslag om att bredda detta direktiv till att inte bara omfatta arbetsliv och utbildning. Vi i Sverige har tack vare det arbete som har gjorts i EU vår breda lag mot åldersdiskriminering.

WHO började arbeta mot ålderismen 2002 i samband med FN:s stora äldrekonferens. År 2016 gick man sedan ut med en världsomfattande kampanj mot ålderism, en fördomsfull syn på årsrika människor. I Sverige har vi inte märkt av kampanjen. Jag ställde en fråga till ansvarig minister, som inte hade något riktigt grepp om att det var en kampanj på gång.

Nu, den 18 mars 2021, har WHO gått ut med en ny kampanj mot det grundläggande problemet ålderismen. Där har man kunnat visa att denna fördomsfulla syn på årsrika människor kostar pengar. I USA kostar den ålderistiska synen på årsrika människor i sjukvården när det gäller behandling av svårare sjukdomar av olika slag 63 miljarder dollar per år. Denna felbehandling, eller den behandling som inte kommer till när det gäller den här generationen, är alltså förskräckande också i ekonomiska termer och inte bara när det gäller livskvalitet.

Vi måste se årsrika människor som individer; det har sagts av flera. Vi måste se dem som en tillgång i samhället under hela livsresan. Man ska känna sig behövd också under livets sista dagar och känna sig som en tillgång med den erfarenhet man har, vad man kan berätta och så vidare. Det är erfarenheter som är viktiga att ta vara på.

Jag har i detta sammanhang tagit upp hur tydligt det har blivit i äldreboendena under den här isoleringstiden att människor som bott där inte har

känt sig behövd: Varför finns jag som 103-åring när jag inte får träffa min själs älskade, som jag levt ihop med under 70 år? Då kommer det in: Visst, det kanske kommer en dag då jag får uppleva att krama om min själs älskade. Men som ersättning på boenden med djur har man i alla fall fått krama en katt eller en hund och därmed känna sig så behövd att man vill försöka leva lite till för att kunna krama också sin själs älskade.

Jag är glad över att vi alla är överens och ser detta som en plattform från vilken vi alla kan jobba vidare mot ålderismen. Alla ska känna sig behövd, som en tillgång, och leva med livskvalitet intill livets sista dag.

Anf. 110 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! Att världen skulle drabbas av ett virus som skulle ta många äldres liv och begränsa livet för i princip alla årsrika medborgare i unionen var nog inget som kommissionen visste när man släppte sin grönbok i januari.

Man skulle kunna se tillbaka på det här året som ett år som till stora delar har handlat om solidaritet med just årsrika invånare. År 2020 var ju året då vi fick ett virus som visade sig drabba äldre och sköra hårdare. Det var också året då många unga, både i Sverige och runt om i hela unionen, bokstavigt talat ställde om hela samhället. Man följde rekommendationer. Man införde i andra delar av unionen olika former av lockdowns för att just skydda de sköra äldre. Man skulle kunna se det som ett uttryck för solidaritet mellan generationerna. För den enskilde kanske det mer handlade om en solidaritetshandling med mormor och morfar eller farmor och farfar.

Men nog om pandemin. Åldrande är den mest naturliga biologiska process som finns. En ökad livslängd är kanske det tydligaste tecknet på hur vi som samhälle kan omfördela resurser och rikedom som vi tillsammans skapar. Genom utbildning, universell hälso- och sjukvård, vaccinationsprogram, arbetsmiljölagstiftning och bättre kost har vi tillsammans på några generationer skapat ett samhälle där fler och fler får uppleva ett rikare och längre liv.

Apropå rikare liv skulle jag vilja passa på att lyfta fram en av utskottets kloka synpunkter i betänkandet: "Utskottet konstaterar att åldersdiskriminering är ett problem som drabbar många äldre personer, bl.a. i arbetslivet men även i andra sektorer av samhället. Kommissionen lyfter i grönboken fram vikten av att diskutera hur det kan säkerställas att alla kan vara delaktiga i samhället. Utskottet menar att en central del av den diskussionen är att peka på förekomsten av åldersdiskriminering och hur man kan motverka negativa attityder eller fördomar om äldre personer."

Vidare: "Vissa äldre personer kan drabbas extra hårt om de dessutom blir utsatta utifrån någon ytterligare diskrimineringsgrund, som exempelvis äldre personer med funktionsnedsättning, äldre kvinnor eller äldre hbtqi-personer."

Fru talman! Jag vill gärna dröja kvar vid den sistnämnda gruppen, som genom minskad personlig autonomi, inte minst i takt med exempelvis ökat vårdbehov, många gånger vittnar om att man tidigare kunde leva öppet som hbtqi-person men nu mer eller mindre bokstavigt talat tvingas tillbaka in i garderoben. Detta är verkligen inget som är värdigt ett land som Sverige eller medborgarna i vår union, som med lagar, konventioner och tydliga ambitioner har jobbat för inkludering och att man ska få välja att leva

sitt liv som man vill och älska den man vill älska för att just få ett rikare liv.

Just dessa individer som blir dubbelt diskriminerade behöver vi nog öka vårt fokus på framgent. Alla som blir äldre bör kunna åldras på sina villkor. Som utskottet också slår fast: ”Äldre personer har samma rättigheter som alla andra att delta i alla delar av samhället, och det är enligt utskottet viktigt att inte betrakta alla äldre som en enhetlig grupp. Liksom andra personer i samhället är äldre personer individer med olika behov, åsikter och förutsättningar.”

Med detta sagt vill även jag yrka bifall till utskottets förslag, vilket vad jag förstår innebär att vi lägger grönboken till handlingarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 april.)

§ 16 Livmoderhalscancer

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU36
Livmoderhalscancer
föredrogs.

Anf. 111 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Att drabbas av en sjukdom är alltid önskat och ibland allvarligt. Det påverkar livet på många olika sätt. Både sjukdomen i sig och ibland också den behandling man får påverkar livet.

Cancer tillhör de sjukdomar som är allvarliga och har hög dödlighet, även om allt fler överlever sin cancersjukdom. Det viktiga forskningsarbetet är avgörande för att allt fler i dag överlever cancersjukdom – forskning som leder till nya behandlingsmetoder, tidig upptäckt och förebyggande arbete som räddar liv. Utvecklingen inom hälso- och sjukvården är fantastisk på väldigt många olika sätt.

Det finns i dag en cancerform som vi skulle kunna eliminera, och det är livmoderhalscancer. Vi kan göra det eftersom vi har en god situation sedan tidigare. Genom en samlad nationell insats skulle vi under en tidsrymd av fem till sju år kunna utrota eller eliminera livmoderhalscancer i Sverige. Det är en fantastisk möjlighet.

Låt mig få berätta mer, fru talman. Cancer orsakad av humant papillomvirus, HPV, tillhör våra vanligaste och allvarligaste cancerformer som drabbar både kvinnor och män. I stort sett all livmoderhalscancer orsakas av HPV.

Livmoderhalscancer ger i tidiga stadier få eller inga symtom. Därför är screening med cellprovtagning viktigt för tidig upptäckt.

Medelåldern för en kvinna att insjukna i livmoderhalscancer är cirka 55 år, och en fjärdedel är yngre än 40 år.

Varje år får cirka 500 kvinnor i Sverige livmoderhalscancer, eller cervixcancer som det också kallas. Det är hälften av antalet fall jämfört med 1960-talet. Minskningen har samband med att kvinnor regelbundet kallas till gynekologisk cellprovtagning. Cellprovet tas för att tidigt kunna upptäcka och behandla förstadier till livmoderhalscancer, så kallade cellför-

ändringar, och de betyder inte att man har cancer. Tidig upptäckt gör behandlingen mer effektiv.

Sedan 2020, i höstas, erbjuds alla barn kostnadsfri vaccination mot de vanligaste HPV- typerna. Det var pojkar som tillkom i höstas. Flickor har erbjudits vaccin sedan 2012. Vaccin räddar liv.

Fru talman! Vaccinationer tillsammans med regelbunden gynekologisk cellprovtagning i åldrarna 23–64 år ger ett mycket gott skydd mot livmoderhalscancer. Med god vaccinationstäckning bland pojkar och flickor är det möjligt att eliminera denna cancerform.

I dag finns kvinnor som riskerar att drabbas. Det kan vara kvinnor som har lämnat screeningprogrammet, det kan vara en ofullständig uppföljning och det kan röra sig om kvinnor som aldrig har erbjudits HPV-screening.

Sveriges nationella kvalitetsregister för cervixcancerprevention har funnit att det är ungefär 230 000 kvinnor i Sverige som har hög risk. Genom så kallad catch-up-vaccinering och catch-up-screening, det vill säga riktade insatser, kan vi nå denna grupp. Men det krävs att det görs nationellt och samlat under ett fåtal år så att vi stoppar viruset från att cirkulera. Alla som berörs måste nås om vi ska lyckas med att eliminera livmoderhalscancer.

Fru talman! År 2016 uppmanade WHO till global utrotning av livmoderhalscancer, och EU har också med det i förslaget till europeisk cancerstrategi. Skälet är att det är den enda cancerform vi i dag kan eliminera genom screening och vaccin. Därför ska vi också göra det.

Fru talman! Den största förtjänsten är att vi sparar lidande och död. Det är som jag nämnde cirka 500 kvinnor som drabbas per år och ungefär 150 som dör. Svår sjukdom och död påverkar oss. Det påverkar givetvis de som står närmast – familjen och vännerna. Men också samhället påverkas när människor drabbas av svår sjukdom och död. Socialstyrelsen uppskattade 2014 att livmoderhalscancer kostar samhället 175 miljoner kronor varje år. Att eliminera livmoderhalscancer är ytterst angeläget för varje människas skull och för samhällets skull i stort. Om vi genomför en nationell kampanj under fem till sju år är kostnaden cirka 25 miljoner kronor årligen. Det är alltså samhällsekonomiskt effektivt att göra detta, så vad väntar vi på.

Vi behöver en nationell arbetsgrupp som har kunskap att kunna genomföra detta, och vi behöver en regering som ser till att det händer. Vi har i dag nationella arbetsgrupper som tillsammans har all den kunskap som skulle behövas för att utrota livmoderhalscancer. Regionala cancercentrum i samverkan håller ihop det nationella arbetet med den nationella cancerplanen. Inom ramen för detta är det arbetsgruppen för prevention av cervixcancer, NACX, och det nationella kvalitetsregistret för cervixcancerprevention, NKCX. Dessa tillsammans utgör den kunskap som regeringen kan använda sig av för att handlingsplanen ska bli effektiv och nå ut till alla. Utskottet föreslår därför att regeringen ska ta fram en handlingsplan och göra det tillsammans med dessa arbetsgrupper där kunskapen finns.

Jag är glad att kunna yrka bifall till utskottets eniga förslag om att regeringen ska ta fram en handlingsplan så att vi kan eliminera livmoderhalscancer.

Anf. 112 DAG LARSSON (S):

Fru talman! Den här talarstolen brukar ibland vara scenen där de olika politiska partierna bryter uppfattningar med varandra och där man ger uttryck för motsatta uppfattningar. Jag vet också att det ibland kan vara ganska heta omgångar i denna talarstol.

Den här gången tror jag inte att det kommer att bli så. Det är ett enat socialutskott som står bakom detta förslag till tillkännagivande, och jag håller med om väldigt mycket av det som Acko Ankarberg Johansson sa i sitt tidigare anförande. Jag tycker att det var klokt.

Fru talman! När jag är ute och pratar om sjukvård i Sverige brukar jag, även när jag varit oppositionspolitiker, prata om hur stolt jag är över den svenska cancersjukvården. Den är på många sätt ett internationellt föredöme. Vi har en fantastiskt välfungerande cancersjukvård i vårt land som har lett till längre överlevnad och stora framgångar över decennierna. Acko Ankarberg Johansson nämnde helt riktigt att dödligheten och insjuknandet i livmoderhalscancer har halverats sedan 60-talet, och det finns en lång rad andra cancerformer där man kan se motsvarande enastående framgångar för svensk cancersjukvård.

Jag skulle därför vilja rikta ett tack dels till vårdpersonalen som gör detta fantastiska arbete, dels till de forskare som hittar på nya läkemedel och i det här fallet helt nya vacciner som kommer att kunna befria i första hand kvinnor från detta gissel. Jag vill också tacka läkemedelsindustrin och de duktiga människor som arbetar där med att ta fram nya, fantastiska läkemedel.

Det finns alltså skäl att vara väldigt stolt över detta.

Den minskade dödligheten sedan 60-talet beror till stor del på ett screeningprogram som i stora delar har varit välfungerande. Men även i detta screeningprogram finns brister. Jag vet att i utsatta bostadsområden i Sverige har man haft svårigheter med att nå ut med information till kvinnor som skulle behöva komma och genomföra en screening. Många har upplevt kallelserna från regionerna som väldigt byråkratiska och myndighetsinriktade, nästan lite skrämmande. Det finns alltså skäl att fundera på hur man kan förbättra screeningprogrammet runt om i våra regioner.

Under de få senaste åren har vi fått tillgång till vaccinet som innebär en revolution på det här området, först för unga flickor och sedan också för pojkar. Det finns nu möjligheter att utrota livmoderhalscancer, och jag tycker att det är en fullkomlig självklarhet att vi ska försöka att göra detta. Därför stöder även vi socialdemokrater detta tillkännagivande.

Som gammal regionpolitiker vill jag dock säga att jag inte tycker att man ska vänta ut regionerna. Jag tycker gott att man kan dra igång det här arbetet redan nu. Det är ju inte så att regionerna saknar resurser för att kunna göra insatser på detta område.

De senaste åren har det gjorts ett antal överenskommelser mellan staten och regionerna på områden som kvinnohälsa och cancersjukvård. Det är också som så att samtliga regioner i Sverige går med stora överskott. När man vet att den årliga kostnaden för att genomföra ett sådant här program är 25 miljoner kronor förstår jag därför inte varför man väntar ut regionerna. Om jag fortsatt vore regionpolitiker, fru talman, skulle jag direkt i min hemregion lägga ett förslag om att sätta igång arbetet på en gång och inte avvakta.

Det här är ett bra förslag som vi stöder helhjärtat. Flera partier har också lagt ett särskilt yttrande, och det vill jag ändå kommentera. Trots att vi stöder just detta tillkännagivande och tycker att det här är väldigt bra menar vi nämligen att man ska vara lite aktsam när det handlar om tillkännagivanden rörande enskilda diagnoser och sjukdomar, annars blir det orimligt att arbeta med den samlade cancersjukvården. Vi menar också att man faktiskt behöver väga samman de resurser man har och göra kloka avvägningar kring vilka anticancerinsatser som behöver göras.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 113 ULRIKA JÖRGENSEN (M):

Fru talman! Sverige bör ha som mål att bli ett av världens första länder att utrota livmoderhalscancer. Med detta utskottsinitiativ kan det målet bli verklighet.

Moderaterna lade tillsammans med Kristdemokraterna den 4 februari ett förslag till utskottsinitiativ i socialutskottet om att utrota livmoderhalscancer. Glädjande är, vilket vi kan lyssna till här i dag, att alla övriga partier i utskottet också har ställt sig bakom initiativet som innebär att regeringen inom ramen för en ny och uppdaterad nationell cancerstrategi ska genomföra en systematisk och långsiktig nationell satsning i form av en handlingsplan för att inom fem till sju år totalt eliminera livmoderhalscancer i Sverige.

Fru talman! Tyvärr känner vi alla någon i vår närhet som drabbats av cancer. Som nämndes tidigare går forskningen framåt, och flera botas från sin cancer men tyvärr långt ifrån alla. Vikten av prevention och tidig upptäckt av alla typer av cancer går inte att nog understryka.

När det finns en möjlighet att kunna utrota en cancersjukdom är det politikens ansvar och skyldighet att agera. Denna satsning som beräknas kosta 25 miljoner kronor per år kan leda till att livmoderhalscancer är utrotad i Sverige efter fem till sju år.

Livmoderhalscancer är efter bröstcancer och hudcancer den tredje vanligaste cancerformen hos kvinnor mellan 20 och 49. Varje år drabbas ungefär 550 kvinnor – Acko nämnde tidigare 500 – i Sverige av livmoderhalscancer, och 150 avlider varje år i sjukdomen. Barn förlorar sin mamma, föräldrar förlorar sin dotter och partner mister sin käraste i denna fruktansvärda sjukdom.

Livmoderhalscancer är en sjukdom som utvecklas långsamt, är svårupptäckt och är ofta utan symtom, vilket gör att canceren under en tid kan förbli oupptäckt. Med detta sagt är det väsentligt att vi kvinnor går på våra cellprovskontroller när kallelsen kommer. Som ledamoten Dag Larsson var inne på bör även regionerna samla sina insatser för att få kvinnor att komma på screening. Det är oerhört viktigt.

Fru talman! Livmoderhalscancer är den första cancersjukdom för vilken Världshälsoorganisationen, WHO, har satt global utrotning som mål. Flera länder har därför startat utrotningsprogram. Sverige har hittills inte gjort det.

Det screeningprogram som vi har i Sverige fattade Socialstyrelsen beslut om år 2015, och det är mycket glädjande att med Sveriges nuvarande vaccinationsstrategi kommer HPV-viruset att slås ut beträffande barn och unga som är födda år 2007 och framåt. Sedan 2015 vaccinerar flickor i årskurs 5, och från och med i höstas vaccineras även pojkar i årskurs 5. Att

pojkar skulle inkluderas i vaccinationsprogrammet var något vi moderater var starkt drivande till.

Folkhälsomyndigheten släppte förra veckan en rapport om hur vaccinationstäckningen för HPV var i skolan under förra året. Glädjande nog var vaccinationstäckningen hög för både pojkar och flickor, trots covid-19-pandemin. Barnhälsovården och elevhälsan har trots en ansträng situation vaccinerat nästan lika många pojkar som flickor i årskurs 5.

Fru talman! För att få stopp på spridningen av det virus som orsakar HPV behöver kvinnor som inte har fått vaccinationen i skolan och som riskerar att få livmoderhalscancer erhålla vaccination. Genom systematisk vaccinering och screening hindras många kvinnors död i livmoderhalscancer.

Genom en konkret nationell handlingsplan som framför allt ska bestå av två övergripande delar kan sjukdomen utrotas. Det gäller den så kallade catch-up-screeningen, vilken innebär att kvinnor som i dag passerat den övre åldersgränsen för det nationella screeningprogrammet ska erbjudas screening. Risken för livmoderhalscancer ökar med åldern, och då måste äldre kvinnor få delta i programmet fullt ut. Den andra delen är catch-up-vaccinationen. I samband med sin första screening vid 23 eller 26 års ålder ska kvinnor erbjudas vaccination mot livmoderhalscancer och erhåller då ett gott skydd mot sjukdomen.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag tacka Liberalerna, Centerpartiet, Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet för att alla har ställt sig bakom detta initiativ. För mig är det politik på riktigt när vi tillsammans kan se till att inga fler kvinnor drabbas av denna fruktansvärda sjukdom. Låt oss tillsammans sätta stopp för detta!

Fru talman! Jag kan lova att vi moderater noggrant kommer att följa regeringens agerande i denna fråga. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Låt mig lägga till ytterligare en sak: Som gammal regionpolitiker kan jag mycket väl ställa mig bakom det som Dag var inne på om att regionerna kan börja mycket tidigare med det här.

Anf. 114 CLARA ARANDA (SD):

Fru talman! Gynekologisk cellprovskontroll är en väldigt framgångsrik insats för cancerprevention och en framgångsrik åtgärd för att minska både antalet fall av cervixcancer liksom den höga dödligheten. Sverige har i dag ett omfattande screeningprogram. Trots det drabbas omkring 550 kvinnor av livmoderhalscancer varje år, och cirka 150 kvinnor avlider årligen. Det innebär att en kvinna dör i livmoderhalscancer varannan till var tredje dag.

Humant papillomvirus kallas det virus som ligger bakom i stort sett all livmoderhalscancer, och därför kan vaccination med HPV-vaccin innebära ett skydd på cirka 90 procent. Världshälsoorganisationen har som målsättning att utrota livmoderhalscancer. Det är ett globalt mål om att totalt eliminera cancerformen, vilket har lett till att flera länder runt om i världen valt att starta ambitiösa utrotningsprogram.

Sverigedemokraterna har sedan tidigare drivit frågan om att även Sverige behöver ta ett nationellt initiativ när det gäller livmoderhalscancer och att staten därmed också ska se till att ett seriöst utrotningsprogram kan genomföras. Målet måste vara att aktivt verka för att få upp deltagandet i cellprovskontroller i hela landet och i varje region. Om regionerna sedan i

samband med kontrollerna också kan vaccinera fler unga mot HPV-viruset kan fler liv räddas och på sikt kan även livmoderhalscancer elimineras.

Enligt regeringens vision för framtidens cancervård, som presenterades 2018, ska så många cancerfall som möjligt förebyggas. Sverige kan bli fritt från livmoderhalscancer om regeringen väljer att ta sitt ansvar i den här viktiga frågan. Vaccination och screening med gynekologisk cellprovskontroll kan identifieras som helt avgörande åtgärder. Vi kan eliminera den här cancerformen, och vi måste också göra det.

Fru talman! Sverigedemokraterna anser att kvinnors hälsa måste uppmärksammas mer, just för att det är ett eftersatt område. Den här debatten är även viktig ur den synvinkeln. Det finns stora brister när det gäller kvinnorelaterade sjukdomar och vårdkvalitet. Det förtjänar enligt oss betydligt mer uppmärksamhet. Det borde rimligtvis inte förekomma en diskussion om huruvida kvinnor som genomför sin första screening vid 23 eller 26 års ålder ska erbjudas HPV-vaccination i samband med screeningen eller inte.

Därför har mitt parti också avsatt 150 miljoner kronor för att ett nationellt program med syftet att eliminera livmoderhalscancer ska kunna genomföras, vilket också ska ge utrymme för att täcka regionernas kostnader och därmed också skapa en jämlik vårdkvalitet i hela landet.

För varje år som går utan ett seriöst utrotningsprogram och utan att frågan om livmoderhalscancer tas på större allvar insjuknar kvinnor i cervixcancer som inte hade behövt insjukna. Det räcker inte att utgå ifrån att regionerna själva kan axla ansvaret. Socialstyrelsen har länge rekommenderat att kvinnor som är 30 år eller äldre ska bli testade för humant papillomvirus i sitt gynekologiska cellprov. Det är dock helt uppenbart att det krävs mer för att få till en reell skillnad.

Covid-19-pandemin har även inneburit att vård som inte anses akut skjuts på framtiden, vilket i sin tur har skapat en enorm vårdskuld. Förslaget om en förstärkt livmoderhalscancerscreening kan därför också vara en betydelsefull insats för att avlasta sjukvården framgent. Med anledning av detta ställer vi oss också positiva till det här utskottsinitiativet, som handlar om att genomföra en konkret handlingsplan i syfte att utrota livmoderhalscancer i Sverige. Vi gör det då vi anser att det är ett avgörande steg för att kunna skydda kvinnor mot framtida livmoderhalscancer. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Anf. 115 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det är ett otroligt viktigt område vi diskuterar i dag, nämligen livmoderhalscancer.

Tittar man på det större området cancersjukdomar är Sverige det bästa landet att leva i. Vi har helt enastående resultat när det gäller fem års överlevnad, och framför allt erbjuder vi en sjukvård som är tillgänglig för alla. Men det finns stora brister inom cancervården i Sverige; det är vi alla medvetna om. Jag skulle vilja peka på till exempel detta med att förebygga, vilket är en del av det vi diskuterar i dag. En annan del är att det är oerhört viktigt att tidigt upptäcka cancer, och där skulle vi kunna göra väldigt mycket mer. Ett tredje område är rehabilitering, där det fortfarande finns stora brister i den svenska cancersjukvården.

Det finns två cancerdiagnoser som jag kan tycka är extra spännande, därför att man har möjlighet att snudd på utrota sjukdomen. Båda bottnar egentligen i virussjukdomar.

Den första är hepatit C, som är en väldigt otäck sjukdom. Den orsakar skrumplever och innebär därmed en mycket stor risk att utveckla primär levercancer. Det finns sedan ett antal år tillbaka ett läkemedel som faktiskt tar bort hepatit C-smittan, vilket är ett helt fantastiskt medicinskt genombrott. Det kanske inte kommer att helt utrota levercancer, men det kommer att drastiskt minska risken att utveckla sådan. Även när detta läkemedel kom hade vi en diskussion i Sverige om i vilken takt vi kunde införa det, att det var förenat med stora kostnader och så vidare. I dag har vi dock en situation där de flesta erbjuds läkemedlet när det upptäcks att man har sjukdomen, och därmed kommer viruset att kunna i princip utrotas i Sverige. På sikt minskar därmed risken för att människor ska utveckla den typen av cancer drastiskt.

Det andra området, som är ännu mer spännande, är humant papillomvirus. Upptäckten att detta virus är orsaken till att både kvinnor och män utvecklar cancer renderade i Nobelpriset 2008. Det vanligaste är att kvinnor får livmoderhalscancer, men även män kan få cancer av detta virus. Det har sagts här i talarstolen att vi har möjlighet att utrota livmoderhalscancer inom några år, men riktigt så positivt kommer det inte att vara. Det vi dock kan göra, fru talman, är att inom ett antal år utrota humant papillomvirus genom att vara aktiva med att vaccinera. Det ska vi självklart göra.

Jag tycker dock att det är viktigt att påpeka att möjligheten att få ned dödligheten i och förekomsten av livmoderhalscancer vilar på två ben. Det handlar i dag väldigt mycket om vaccinationen, och jag skulle faktiskt säga att vaccination kanske är det allra enklaste. Det andra benet är screening. Se till att kvinnor går på sina screeningundersökningar! Det är där jag skulle säga att den riktigt stora utmaningen finns, beroende på att vi har så svårt att nå framför allt de socioekonomiskt utsatta grupperna.

I Stockholmsregionen är det 43 procent av kvinnorna som uteblir från sin screening för livmoderhalscancer – 43 procent! I Västra Götaland är det betydligt bättre; där är det bara 23 procent. Icke desto mindre är det många som uteblir. Oavsett vaccination eller inte har vi ett stort antal kvinnor som redan i dag är smittade av det här viruset och därmed under lång tid framöver kommer att riskera att utveckla livmoderhalscancer. Därför är det helt avgörande att vi får screeningprogrammen att fungera.

Screeningundersökningen gjordes gratis för ett antal år sedan, för man trodde att det var där hindret låg. Men det är ju inte så, utan hindret ligger i att man inte når de utsatta grupperna. Det må handla om att människor har låg utbildning, att de inte behärskar svenska språket och så vidare, men dessa grupper är mycket utsatta även vad gäller just denna sjukdom. Jag tror att det behövs riktade insatser gentemot dessa grupper, men man behöver även använda innovationerna på området. Det har ju faktiskt kommit möjligheter att göra självtest hemma som sedan skickas in.

När det gäller dessa två ben i arbetet för att utrota livmoderhalscancer skulle jag nog säga att det enklaste steget att ta är vaccinationsprogrammen – och där tror jag att vi kommer att vara inom en ganska snar framtid – men att det som kommer att vara en tuff utmaning är att få screeningen att fungera.

Med de orden vill även jag yrka bifall till utskottets förslag, fru talman. Jag tycker återigen att det är en styrka att vi kan uppvisa en enighet från socialutskottets sida – även om jag ser en viss utmaning i hur vi börjar

Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Det är fantastiskt att vi har ett så enigt utskott, måste jag säga. Det är roligt att jobba i ett utskott som är så proaktivt.

Sverige är ett fantastiskt land att leva i när det gäller cancer. Vi har otroligt bra vård och behandling, och vi har absolut fantastisk forskning. Det tycker jag ska höjas till skyarna.

Vi har också unika möjligheter att utrota livmoderhalscancer, fru talman. Vi har exempelvis ett nationellt kvalitetsregister som funkar. Vi har en organiserad screening, även om deltagandet – precis som ledamoten Anders W Jonsson just sa – är väldigt bundet till var man bor, vilken klass man befinner sig i och så vidare. Det är svårt att nå fram, och det ser vi över hela hälsoområdet. Oavsett om det gäller livmoderhalscancer, vaccin eller whatever är det svårt att nå fram. Vi måste börja arbeta mer proaktivt gentemot områden som är mer socioekonomiskt utsatta.

Vi kan se en kraftig minskning av livmoderhalscancer genom just screening. Det är fantastiskt. Förebyggande vaccin är också effektivt, och spridningen stoppas även vid vaccination av redan infekterade. Alla med cellförändringar ska följas upp. Det är oerhört viktigt. Jag gjorde själv en konisering 1984, när jag var typ 29 år, och gick sedan på väldigt rigorös uppföljning i fem år. Jag klarade mig, och det är tack vare just att man har bra koll – att det finns bra screening och bra uppföljning.

Nu är det så här, fru talman, att covid-19-pandemin har drabbat regionerna olika hårt. Det har inneburit att även effekterna på cancervården har sett olika ut över landet, och jag tänkte prata lite om det. I stort sett har cancervården prioriterats och fungerat väl för de patienter som sökt vård. Vi kan dock se att många verksamheter har rapporterat ett minskat antal nydiagnosticerade fall. Många regioner har kommit igång med självprovtagning för HPV, och planering pågår i andra regioner. Det är förstås bra att den typen av självtester erbjuds under den här perioden. Det är viktigt.

Vi har en nationell cancerstrategi, som togs fram i form av en statlig utredning 2009 och som utgör grunden för arbetet med att utveckla cancervården i Sverige. Den syftar till långsiktig utveckling inom centrala områden som prevention, att upptäcka cancer tidigt, patientfokus och så vidare. Det har också inneburit att man har utvecklat de regionala cancercentrum som har betytt väldigt mycket för att vi ska gå lite mer i takt i landet, fru talman. Det finns sex sådana centrum i varje samverkansregion. Vi måste gå i takt om vi ska ha en jämlik vård.

Sverige ska enligt utskottet ha som mål att bli ett av de första länderna i världen som eliminerar livmoderhalscancer. Det är fullt möjligt, och regeringen ska inom ramen för en ny uppdaterad nationell cancerstrategi genomföra en systematisk, långsiktig och nationell satsning i form av en handlingsplan för att inom fem till sju år totalt eliminera livmoderhalscancer – eller åtminstone HPV, kanske det är bäst att säga. Där bör det framgå att kvinnor i samband med sin första screening bör erbjudas vaccination och så vidare, så att det rullar på i alla regioner. Det är viktigt.

Fru talman! Överlevnaden när det gäller cancer har, precis som jag sa tidigare, ökat enormt i samtliga socioekonomiska grupper de senaste 20 åren, men det finns fortfarande ett stort glapp mellan olika grupper –

det har inte påverkats. Om överlevnaden hade varit lika hög i alla grupper som i grupperna med flest överlevande hade ungefär 3 000 liv kunnat räddas. Detta handlar om klass; det handlar inte om någonting annat.

Är man högutbildad får man i större utsträckning bättre vård och bättre tillmötesgående. Kanske kan man också prata för sig på ett annat sätt och söka hjälp på ett annat sätt. Olika studier som har gjorts visar väldigt tydligt att man får bättre stöd och bättre vård.

Det finns också stora geografiska variationer i form av vilken medicinsk kompetens som finns tillgänglig, och detta måste vi vara uppmärksamma på. Den onkologiska kompetensen är väldigt ojämnt fördelad över landet, vilket leder till problem med väntetider och försämrad tillgång till vård och behandling. Brist på specialister innebär förstås också patientsäkerhetsrisker.

Kompetensförsörjning kommer att vara en enorm utmaning för hela hälso- och sjukvården framöver, och cancervården är inget undantag. Utvecklingen i regionerna går åt rätt håll på ett övergripande plan, men det varierar som sagt.

En jämlik cancervård innebär att alla ska ha samma förutsättningar att få bra vård och att överleva. Det är väldigt bra att vi har tagit fram det här tillsammans, fru talman, så jag yrkar förstås bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 117 BARBRO WESTERHOLM (L):

Fru talman! Det är väldigt positivt att vi är förenade i beslutet att eliminera livmoderhalscancer. Detta står på två ben.

Det ena är vaccinationerna. I Sverige har vi glädjande nog en hög vaccinationsgrad, men vi måste hela tiden vara uppmärksamma på det vaccinationsmotstånd som finns ute i världen – med en hel del fake news, alltså missledande information om risker med vaccination – så att vi omedelbart kan motarbeta detta.

Det andra är screeningen, som ju måste nå många fler kvinnor än vad den gör i dag. Det här är en utmaning. Vi talar om att utrota livmoderhalscancer på fem till sju år. Det är en bra målsättning, men vi ska inte bli besvikna om vi inte riktigt kommer i mål. Det är också viktigt att detta understöds av WHO:s målsättning att eliminera denna cancerform och arbeta hårt med det under perioden 2020–2030.

Jag vill i detta sammanhang, när det gäller screening, också ta upp den övre åldersgränsen. Visst kan screening för kvinnor nu med säkerhet utföras med längre tidsintervall med tanke på denna cancerforms tidsmässiga utveckling, men man måste ändå djupdyka igen om man ska ha en så låg övre åldersgräns som man har i dag.

Vi får inte tappa bort att detta virus är farligt även för män. Det är bra att pojkar nu inbegrips i programmet, men vi har ju också män i lite vuxnare ålder som när de blir smittade utsätts för en ganska grym cancerform i munhåla, i svalg, i ändtarm och så vidare. Vi får inte tappa bort att viruset finns också i denna grupp.

Detta är ett exempel på en cancerform som vi lyfter fram i särskild ordning. Det kostar inte särskilt mycket i statsbudgeten att göra de här satsningarna, men jag tror att det är viktigt både när det gäller cancer och när det gäller en del andra sjukdomar. Runt hörnet finns fantastiska nya

möjligheter att behandla och förebygga allvarliga konsekvenser av ett sjukdomstillstånd.

Vad har vi då i denna riksdag för beredskap för detta? Budgetarbetet är ju en del av det – vi ska ha pengar avsatta i budgeten för att kunna åtgärda den här typen av problem. Men jag tror att vi borde ha en mer allmän diskussion. Vad är det som finns runt hörnet som gör att vi dramatiskt kan förändra hälsotillståndet för människor som lider av olika saker, och hur kan vi hantera detta budgetmässigt så att inte pengarna lägger hinder i vägen för snabba insatser?

Anf. 118 NICKLAS ATTEFJORD (MP):

Fru talman! För lite mer än ett år sedan var jag på Emilias begravning. Det var en väldigt vacker försommardag. Emilia ville att vi skulle ha ljusa kläder på oss. Hon hade nyligen fyllt 50.

Emilia var mamma till fyra barn. Hon var en kvinna mitt i livet, fylld av livsglädje, vars liv en dag vändes fullständigt upp och ned. Emilia diagnostiserades med cervixcancer. Därefter följde månader och år av behandlingar, prover, strålning och cellgifter.

Behandlingen tycktes först fungera. Ni ska veta – och jag tror att ni vet om det – att denna behandling är riktigt tuff och stygg. Emilia gav inte upp, utan hon kämpade. Men cancern ville som sagt annorlunda.

Livmoderhalscancer drabbar framför allt den unga kvinnan, eller kvinnan mitt i livet. Det är en dräpare som rycker mammor från barn, döttrar från föräldrar och livskamrater från partner. Den förstör och ödelägger livsdrömmar.

Fru talman! Vi ska ju ha ett vårdat språk i den här kammaren, men när det gäller cancer, i synnerhet livmoderhalscancer, har jag bara en sak att säga. Jag väljer att bokstavera det som föreningen Ung Cancer har på sina armband: F-u-c-k cancer. Att utrota cervixcancer är just det – med ett stort F, skulle jag tillägga.

I dag ställer sig ett enigt utskott bakom ett tillkännagivande om att inom ramen för en ny och uppdaterad nationell cancerstrategi genomföra en systematisk och långsiktig nationell satsning för att, som har sagts tidigare, inom fem till sju år totalt kunna eliminera livmoderhalscancer i Sverige.

Denna strategi bygger som sagt på vaccination; det är väldigt viktigt att vi upprätthåller den höga vaccinationsgraden bland både pojkar och flickor.

Den bygger också på screening, och där finns det betydligt mer att göra för att uppnå en bättre täckningsgrad eller grad av screening. Jag kan väl tycka att det är lite märkligt att det skulle behövas en pandemi för att vi skulle utveckla till exempel självtester; detta borde ha gjorts för jättelänge sedan.

Världshälsoorganisationen, WHO, antog i augusti 2020 en global strategi för att påskynda den totala elimineringen av livmoderhalscancer. Med detta initiativ, fru talman, antar Sverige utmaningen. Sverige bör enligt utskottet ha som mål att bli ett av de första länderna att eliminera livmoderhalscancer.

Signalen bör också vara tydlig till landets olika regioner att påbörja arbetet med detta redan nu, vilket har tagits upp av talare före mig. Det finns ingen anledning att vänta.

För dig, Emilia, och för alla andra offer för cervixcancer önskar jag att detta hade varit möjligt att genomföra långt tidigare. Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 april.)

§ 17 Punktskatt

Skatteutskottets betänkande 2020/21:SkU20
Punktskatt
föredrogs.

Anf. 119 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Syftet med punktskatter är att uppnå folkhälso-, miljö- eller transportpolitiska mål snarare än att generera intäkter till staten. Under regeringen Löfven har punktskatterna fått ett helt nytt syfte. De har blivit bärare av en symbolpolitik som i bästa fall är verkningslös och i sämsta fall direkt skadlig.

Om fru talmannen tillåter en utsvävning kan man dra paralleller till den litterära och konstnärliga strömningen symbolismen. Dess representanter vände sig emot naturalismens vetenskapstro, sociala engagemang och realistiska vetenskapsåtergivning och ville i stället ägna sig åt det inre livet och ta avstånd från samhället och dess problem. Vi kan gott konstatera att symbolik passar sig bättre i konsten än i politiken.

Ett talande exempel är införandet av plastpåseskatten, som har gjort att en vanlig plastkasse i mataffären kostar 6–7 kronor. Regeringens representanter berömmar sig för att försäljningen av plastkassar har sjunkit. Men de har inte noterat att människor i stället köper plastkassar på rulle, som är avsedda för avfall och som oftast inte är miljövänliga och importeras från bland annat Kina. Som en extra negativ effekt av den skatten fick den största tillverkaren av miljövänliga plastkassar i Sverige friställa 25 procent av sin personal.

Det sämsta med plastpåseskatten är att det inte gör någon skillnad om påsen är tillverkad av fossilfritt, helt förnybart och nedbrytbart material eller av fossilplast. Allt ska beskattas. Det har Helsingborgsföretagaren och uppfinnaren Åke Rosén, som har utvecklat det innovativa materialet biodolomer, bittert fått erfara. Hans företag kunde ha anställt 30–40 personer till om regeringen hade inriktat sig på att ersätta fossilbaserade plaster. Nu är risken stor att Åke tar sitt företag utomlands.

Det finns också en hygienaspekt som motverkas av plastpåseskatten som är viktig inte minst i pandemitider. Det blir lätt en populistisk diskussion där plast står för det dåliga utan att det beaktas att plast kan vara både miljövänlig och förnybar samt avsevärt förlänga hållbarheten på livsmedel. Det är inte oviktigt med tanke på att ett av de största slöserierna är matsvinnet.

Någon finansiell succé blev plastkassen inte heller. Av de beräknade intäkterna på drygt 2,1 miljarder till statskassan 2020 blev det bara cirka 179 miljoner, alltså mindre än 10 procent.

Regeringen har också aviserat skatt på takeaway-mat eller snarare på engångsförpackningarna för den. Att införa en extra skatt på en bransch som kämpar för sin överlevnad och som går igenom de svåraste tiderna någonsin är både omoraliskt och oförsvarbart.

Fru talman! En annan symbolisk skatt är kemikalieskatten på elektronik och vitvaror, som beskattar varan oavsett om den innehåller skadliga ämnen eller inte. Regeringen har också aviserat en kemikalieskatt på kläder och skor. Den skatten säger vi moderater bestämt nej till. Vår uppfattning är att den skatten kommer att bli dödsstöten för den svenska handeln eller snarare för det som är kvar av den efter pandemin och regeringens tafatta hantering av omställningsstödet.

Fru talman! Det borde ha blivit klart för regeringen att punktskatterna, som står för ungefär 7 procent av statens intäkter, inte kan höjas hur mycket som helst. Införandet av nya kreativa punktskatter har jag redan berört, men det tål att upprepas att det är tveksamt om den av januaripartierna utlovade gröna skatteväxlingen med hjälp av punktskatter är genomförbar. Dels motsvarar punktskatterna endast en tiondel av vad skatten på arbete ger, en obalans som i sig gör den tänkta skatteväxlingen mycket svår att genomföra, dels är ju det uttalade syftet med punktskatterna att styra bort såväl produktion som konsumtion från sådant med betydande miljöpåverkan till miljövänliga alternativ. När detta syfte uppnås urholkas den fiskala basen, och finansieringen måste lösas på annat sätt – med nuvarande regering alldeles säkert med någon ny, fiffig och ogenomtänkt skatt.

Det bästa och faktiskt det enda sättet att på ett hållbart sätt få finansiering för den offentliga sektorn är att se till att flera människor kommer i arbete. Och för det behövs det livskraftiga företag och gynnsamma villkor, så att dessa kan konkurrera på en internationell marknad. Därför är transporter och mobilitet ytterst viktiga.

I vårt avlånga land är möjligheten att transportera varor och möjligheten för människor att ta sig till jobbet av avgörande betydelse. Genom de politiska beslut som regeringen fattar omintetgörs förutsättningarna för detta.

Ett sådant beslut var införandet av flygskatten, andra är de ständiga straffskatterna på bilismen. Med flygskatten beskattar man resan och inte utsläppen som den orsakar. Således skapar flygskatten inga incitament att ta fram nya bränslen. Särskilt nu, när flygbranschen ligger nere för räkning på grund av coronakrisen, framstår avskaffandet av denna skadliga skatt som än mer angeläget. Flyget behövs, och jag hoppas att flygets belackare har tagit till sig uppgifterna att under pandemin, då flyget står i princip stilla, har utsläppen minskat med endast 6 procent, vilket även inkluderar mindre bilkörning och mindre konsumtion. Med andra ord är det inte flyget som är klimatboven.

Fru talman! Bilens betydelse för utveckling och tillväxt kan inte nog understrykas, inte minst i ett land som Sverige med mycket stora avstånd. Den har genom årtionden gjort det möjligt för människor att på ett effektivt och smidigt sätt ta sig till jobbet och att bosätta sig var de vill. Varför vill regeringen minska livskvaliteten för dem som bor på landsbygden?

För att Sverige ska hålla ihop och svensk ekonomi klara återhämtningen efter coronakrisen kan inte straffbeskattningen av resande och avstånd fortsätta längs den väg som regeringen har slagit in på. Skatter på

transporter, fordon och drivmedel ska vara proportionerliga och ändamåls-
enliga.

Vissa skatter behövs som styrmedel för att reducera klimatpåverkan,
samtidigt som skatterna inte får vara utformade på ett sådant sätt att de blir
en alltför stor börda för människor och företag.

Drivmedelsskatterna måste helt enkelt bli lägre. Överindexeringen
måste avskaffas och det krävs också en aktiv sänkning av skatten på driv-
medel med 1 krona vid pumpen.

Sverige har stora ambitioner i miljöpolitiken, och det bör vi fortsätta
att ha. Därför behöver vi ändra misslyckad miljöpolitik som inte leder till
önskade effekter och som inte är kostnadseffektiv. Bonus–malus-systemet
bör därför avvecklas. Kostnaden för hushållen är stor, nyttan för miljön är
ytterst begränsad och pengarna försvinner utomlands.

Fru talman! Jag står bakom alla våra reservationer och det särskilda
yttrandet, men för att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till
reservation 7.

Anf. 120 DAVID LÅNG (SD):

Fru talman! Uppbörderna av punktskatt måste göras på ett sätt som
uppnår syftet med skatten, det vill säga styra konsumtion och investeringar
i en viss riktning med hänsyn till folkhälsa, miljö eller andra effekter som
man kan önskar uppnå. Punktskatterna är också en viktig inkomstkälla för
staten, för det handlar om en bra bit över 100 miljarder kronor årligen. Det
är alltså ett stort och viktigt område vi debatterar, och betänkandet behand-
lar de motioner som kommit in under allmänna motionstiden.

Sverigedemokraterna har lagt fram en lång rad olika förslag, och vi har
tio reservationer i betänkandet. Jag står givetvis bakom dem men yrkar
bifall endast till reservation nummer 8.

Den sammantagna bedömningen av den förda politiken vad gäller
punktbeskattning är att den med tyngd och vässad skärpa träffar näringsli-
vet och särskilt transportsektorn. Inte minst de små företagen drabbas av
de pålagor som rullas ut från januariöverenskommelsen. Det tycks inte
heller finnas någon självkritik från regeringens sida när vi tittar på denna
skattehysteri som mejslas ut i en period då en stark ekonomisk återhämt-
ning måste ses som prioriterad.

Fru talman! Sverigedemokraterna menar tvärt emot regeringen att rese-
avdrag och skatter på resande och transporter ska vara utformade så att
människor och företag ska kunna bo och verka i hela Sverige, inte minst
på landsbygden.

Tillförlitliga och kostnadseffektiva transporter är helt nödvändiga för
att stärka företagens konkurrenskraft och tillväxt i hela landet. Utan fun-
gerande transporter till rimliga kostnader kan företag inte leverera varor
till sina kunder utifrån efterfrågan, inte erhålla komponenter från leveran-
törer och enbart rekrytera medarbetare och annan kompetens från den
omedelbara närheten.

Sverigedemokraterna menar att regeringen har svängt in i en återvänds-
gränd.

Men det stannar inte där. Regeringen har också diskuterat möjligheten
att införa skatt på avstånd, även om ett sådant system inte beskattar fak-
tiska utsläpp utan är utformat så att avstånd beskattas oavsett tekniska

utsläppsbegränsande landvinningar. Incitament att sänka de miljöpåverkande utsläppen saknas då helt.

I ett till ytan stort land som Sverige med långa avstånd och gles järnvägsinfrastruktur utgör vägtransporter med personbil, buss och lastbil fortfarande de enda realistiska transportmedlen för många av landets företag och invånare. Därför upplevs dessa skatter som syftande till att begränsa landsbygdsbors frihet och möjlighet till ett aktivt liv.

Skatten på avstånd är en skatt som framför allt betalas av åkerierna för varje avverkad kilometer. Skatten innebär nådastöten för många svenska åkerier som i vissa fall kan få en fördubbling av skattetrycket. Oavsett benämning på den nya skatten blir konsekvenserna negativa och medför ökade kostnader för såväl medborgare som företag.

Vidare har regeringens införande av flygskatten redan fått negativa effekter för flyget, och flyglinjer har lagts ned. Kostnaderna för företag som anlitar exempelvis konsulter eller skickar anställda på utbildningar på annan ort ökar kraftigt när restiderna i vissa fall flerdubblas.

Sverigedemokraterna är därför emot även denna hysteri av skatter på transporter och resor.

Fru talman! Som om skatt på transporter, resor och avstånd inte vore nog har regeringen som bekant också infört det så kallade bonus–malus-systemet. Syftet är att straffbeskatta bilar med högre utsläpp av koldioxid och ge skattelättnad och bonus för rena elbilar och vätgasbilar som släpper ut lite eller ingen koldioxid.

Men för många vanliga människor och företag runt om i landet finns det inga bra ekonomiska alternativ till dagens fordon. Därmed blir det enbart fråga om malus-delen i modellen, det vill säga straffbeskattning av dessa fordonsägare.

Konsekvensen av detta har blivit en kraftigt minskad nybilsförsäljning och att färre nya, säkra och mer miljövänliga bilar rullar på svenska vägar. Systemet tar inte heller hänsyn till höga globala koldioxidutsläpp vid exempelvis batteriproduktion. Därför haltar bonus–malus-modellen betänkligt.

Tanken med bonus–malus-systemet borde vara att konsumenten ska ha en reell chans att byta till ett miljömässigt bättre alternativ. Men bonus–malus får motsatt effekt då äldre fordon behålls längre i trafik. För att nå verkliga miljömål behöver därför hela bonus–malus-systemet ersättas med andra metoder.

Husbilar och lastbilar drabbas framför allt av bonus–malus-systemet då det nya värdet ligger till grund för beskattning och har medfört att fordonsskatten på exempelvis husbilar och små lätta lastbilar har höjts kraftigt.

På nybilsmarknaden är det dessutom cirka 95 procent av husbilarna som påverkas av den nya beskattningen. Konsekvensen blir omfattande för importörer, återförsäljare och verkstäder när marknaden bokstavligen talat försvinner. Det slår hårt mot svenska arbetstillfällen.

Med en alltför hög beskattning på så kallade närproducerade semesterformer, något som husbilen faktiskt är, riskerar man att styra över resandet till flygresor, och miljöeffekten riskerar då att bli den rakt motsatta. Att se över bonus–malus-systemet på husbilar ger fler människor möjligheten att semestra klimatsmart, oavsett om de äger eller hyr fordonet.

Systemet för att straffbeskatta vissa fordon och ge gynnsamma skattevillkor för andra fordon är en ordning som träffar fel. Det är ett orättvist skattesystem som mest av allt gynnar personer med högre inkomst i städer medan det slår mot inte minst barnfamiljer med lägre inkomst i glesbygd.

I princip är det också felaktigt att beskatta fordonen när fordonen i sig inte nödvändigtvis leder till negativ miljöpåverkan.

Fru talman! En vanlig löntagare med försämrat reseavdrag tar sin straffbeskattade bil som drivs på ett bränsle med stora skattepålägg, passerar en trängselskattestation och blir skannad av kameran på väg till shoppingområdet för att köpa varor. Nu vill regeringen lägga skatt även på den elektronik och de kemikalier som finns i dessa varor, vilka i sin tur redan har fått ett högre slutkundspris till följd av de extra vägskatterna.

Sverigedemokraterna menar att grundläggande för ekonomiska styrmedel är att de måste utformas så att de medför en tydlig miljönytta och inte på ett orimligt sätt slår mot svenska företag eller svenska konsumenter.

Skatten på hemelektronik är ett exempel på en kemikalieskatt som är svår att motivera utifrån ett miljöperspektiv. Den fungerar framför allt som en straffskatt på hemelektronik utan att bidra till att minska förekomsten av farliga kemikalier. Genom denna kemikalieskatt har priserna höjts, och konsumenterna vänder sig nu till billigare aktörer från utlandet, vilket missgynnar svensk konkurrenskraft utan att ge önskad effekt för miljön.

Sverige är alldeles för litet för att på egen hand kunna påverka de globala elektronikjättarnas användning av olika kemikalier för till exempel brandsäkerhet. Det behövs en ny strategi för hur arbetet mot potentiellt skadliga kemikalier ska ske.

Undersökningar visar att kemikalieskatten har slagit hårt mot svensk handel. Kemikalieskatten har medfört att var tionde köp har flyttats från svenska butiker till utländska hemsidor. Kemikalieskatten är alltså skadlig för näringslivet och leder till lägre intäkter och svagare förutsättningar för industriell utveckling och detaljhandel i Sverige.

Sakkunniga menar också att kemikalieskatten inte uppfyller sitt syfte eftersom den i praktiken inte minskar användandet av farliga kemikalier i produkterna utan bara är en straffbeskattning, varpå köpen i stället sker via utländska aktörer och plattformar. Företagens anpassning till det nya läget har medfört att de har flyttat delar av sin verksamhet bort från Sverige, vilket leder till färre svenska arbetstillfällen och i förlängningen mindre resurser till offentlig sektor.

Regeringen har på flera områden introducerat punktskatter på transporter och resor men även plastartiklar med mera, vilket sammantaget har haft en negativ effekt på svensk ekonomi. Punktskatterna har ofta motiverats av miljöpolitiska skäl men har i praktiken främst blivit fiskala skatter som används för att finansiera kostnader som uppkommit genom misslyckad politik på andra kritiska samhällsområden. Därför menar vi att man bör se över punktbeskattningen i dess helhet.

Anf. 121 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Skatter är verkligen något som berör oss alla. De berör alla människor, alla kommuner och alla företag.

Skatt är ett av statens ultimata sätt att styra i människors liv. Därför måste skatterna vara effektiva ekonomiska styrmedel men också främja ett legitimt och rättvist skattesystem.

Vi behöver lägga större vikt vid skatter som korrigerar problem och inte snedvrider ekonomin. Det gäller inte minst punktskatter, som det betänkande som vi diskuterar i dag handlar om. Med just punktskatter kan vi styra människors konsumtion och produktion. Det är ju vitsen med punktskatterna: ett effektivt sätt att styra människor att göra olika val. Men man måste också förvissa sig om att man styr mot något som är bra eller bättre. Annars är det ingen idé. Vi beskattar det som vi inte vill ha i samhället, till exempel miljöfarliga utsläpp. Men i andra vågskålen måste vi sänka skatterna på det som vi vill ha mer av, till exempel arbete och arbetade timmar, för att få Sverige på fötter.

Fru talman! Varje ny skatt och varje förändring av en skatt måste kunna motiveras väl, och effekterna måste vara tydliga för individer, företag och samhälle. Det måste vara klarlagt att de positiva effekterna överväger de negativa, något som till exempel Riksrevisionen har kritiserat regeringen för till och från, bland annat när det gäller utformningen av statliga åtgärder för fler miljöbilar genom åren.

Många tänker nog på alkoholskatter eller tobaksskatter när man pratar om punktskatter. Färre tänker kanske på den potential till styrande effekt som ryms inom detta område, exempelvis inom miljö och klimat.

Vägtrafiken ger upphov till den största delen av våra utsläpp. Det står utom tvivel att utsläppen från trafik måste minska kraftigt. Hållbara drivmedel produceras faktiskt, exempelvis olika former av biodrivmedel. Det är en nyckel för att vi ska uppnå våra mål, och här måste skattesystemet vara utformat för att styra så att rätt alternativ premieras.

Fru talman! När det gäller just vägtrafik är lösningen enligt Centerpartiet inte att beskatta avstånd, vilket talare före mig har poängterat, så som skedde med den vägslitageskatt som den förra regeringen lade otroligt mycket resurser på. Man kan inte beskatta enbart avstånd i ett land som Sverige. Man kan inte bestraffa människor och företag som bor och verkar på landet, för det finns inga järnvägsspår att byta ut vägtransporterna mot.

Vägslitage och utsläpp från trafiken handlar inte bara om koldioxidutsläpp, vilket är det som beskattas när man tankar. Det handlar om väldigt mycket mer. Vilken miljöbelastning har fordonets körande i hela trafiksystemet? Modellen med punktskatt på utsläpp måste ta hänsyn till stad och land, vilken tid på dygnet man kör och vilka vägar man kör på. Finns alternativ till fordonstransport? Teknik på fordonet, vikt, axlar, drag och mängder av saker – allt detta och mer därtill behöver ingå i en översyn om skatteväxling inom transportsektorn, enligt Centerpartiet.

Skatter och avgifter i transportsektorn behöver ses över i en bred översyn för att möjliggöra omställningen till hållbara transporter och möjligheten att leva och verka i hela landet. Utgångspunkter i denna översyn bör vara att skattesystemet differentieras efter klimatnytta och de olika geografiska förutsättningar som råder i Sverige.

Fru talman! Vi vill förstås också se mer kollektivtrafik så att vi kan minska utsläppen i hela landet. Det är många som i dag tar bilen men som gärna hade tagit bussen, pendeltåget eller spårvagnen i stället.

Energiskatten på kollektivtrafik är en viktig fråga. Vi vill att det ska vara mer gynnsamma villkor när kollektivtrafiken går på el, exempelvis båtar och bussar.

I syfte att minimera våra koldioxidutsläpp och värna om en bättre miljö förändras transportsektorn successivt från att nyttja fossila bränslen till att i många fall använda fordon som drivs av el i stället. Denna omställning behöver uppmuntras. Svensk kollektivtrafik är i högsta grad engagerad i denna omställning.

I dagsläget finns dock ingen riktig konkurrensneutralitet mellan de olika trafikslagen inom kollektivtrafiken. Tåg och andra spårbundna färdmedel är i dag befriade från energiskatt, koldioxidskatt och svavelskatt, oavsett om de drivs av el eller av diesel. Elbussar måste däremot betala energiskatt. Att denna skillnad finns rimmar illa med Sveriges högt ställda miljömål och ställer olika transportslag mot varandra.

Sverige måste fortsätta att driva på inom EU för att det ska vara möjligt att fortsätta att befria förnybara drivmedel från koldioxidskatt, detta utan att EU lägger sig i vilka råvaror som finns och deras lämplighet för biodrivmedelsproduktion. EU har angett att till exempel livsmedelsbaserade biodrivmedel inte är riktigt lika bra som annat, utan att för den skull värdera effektivitet eller klimatnytta.

Fru talman! Vi behöver fler matföretagare i vårt land. För att hela landet ska växa behövs regelförenklingar för livsmedelsnäringen och fortsatta satsningar på Sverige som matland. Särskilt den småskaliga livsmedels- och dryckesproduktionen behöver bättre förutsättningar. EU har därför öppnat för att medlemsstaterna ska kunna tillämpa en lägre alkoholskatt på öl som är producerad av oberoende små bryggerier.

Samtliga EU:s medlemsstater, förutom Sverige och Italien, tillämpar nedsatt alkoholskatt i enlighet med direktivets intention, liksom Norge. Utvärderingar från länder som tillämpar dessa nedsättningar visar att det har haft en positiv effekt på den inhemska ölmarknaden vad gäller både konkurrens, tillväxt och utbud.

Alla hantverksbryggerier är som vi vet småföretag. Det största bryggeriet har inte fler än 20 anställda, och en stor andel av bryggerierna är lokaliserade till landsbygden. Nedsatt punktskatt på öl kan alltså leda till att konkurrensvillkoren utjämnas samt utgöra ett stöd till småföretagande. Centerpartiet menar att regeringen bör se över möjligheten att införa en differentierad punktskatt på öl producerad av mindre, lokala bryggerier.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om en av Sveriges absolut viktigaste basnäringar, nämligen jord- och skogsbruk.

Jord- och skogsbrukets företrädare vill självfallet också bidra till klimatomställningen, men detta får inte ske på bekostnad av en försämrad konkurrenssituation på en redan pressad marknad, vilket i sin tur ofta beror på skeva konkurrensnackdelar jämfört med andra EU-länder.

Centerpartiet vill arbeta med morot i stället för piska. Vi har länge pratat om en grön premie – en biodrivmedelsbonus på i runda slängar 2 kronor per liter – för att ställa om driften av lantbruksmaskiner, men vi har inte fått igenom detta i förhandlingarna med andra partier.

En utredning är på gång, och en utredare är tillsatt som ska lämna förslag om hur jordbruket kan bli fossilfritt samtidigt som konkurrenskraften stärks. Vi väntar med spänning på denna utredning. Den ska också lämna förslag om hur vi kan stärka vår beredskap och självförsörjning. Detta

borde inte vara en omöjlighet, och vi vet att det behövs med tanke på den situation som vi är i just nu.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom Centerpartiets alla reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation nummer 28.

Prot. 2020/21:103

7 april

Punktskatt

Anf. 122 TONY HADDOU (V):

Fru talman! I början av året publicerade Oxfam rapporten *Svensk klimatojämlighet*, där man granskat svenskarnas utsläpp i relation till inkomster. Rapporten visar på en ojämlikhet i konsumtionsutsläpp mellan inkomstgrupper. Slutsatsen är väldigt tydlig: Ju mer pengar, desto större utsläpp. Man kom fram till att låg- och medelinkomsttagare i stort har bidragit till minskade utsläpp. Men de rikaste 10 procenten har knappt bidragit alls till utsläppsminskningarna. Det är i sig både ohållbart och orättvist. Här borde åtminstone regeringens krispolitik varit inriktad på att ställa krav på klimat- och miljörelaterade åtgärder, som Vänsterpartiet tidigare krävde. Dessutom har krispolitiken i alldeles för liten utsträckning använts för att göra stora klimatinvesteringar.

Flygsektorn har fått ofantligt mycket mer krisstöd än tågbranschen, just när det krävs riktigt stora offentliga investeringar i tåg- och kollektivtrafiken runt om i landet. Dessa investeringar är mycket mer nödvändiga för omställningen om den ska ske rättvist än att hålla exempelvis flygsektorn under armarna.

Vi behöver kraftigt minska de utsläpp som uppstår, inte minst till följd av transport och konsumtion i Sverige. Och de som släpper ut mest behöver också stå för de största utsläppsminskningarna. Vi behöver helt enkelt använda våra gemensamma resurser för att ställa om. Det är helt avgörande för vilket samhälle vi vill ha och vilken framtid vi går till mötes.

Fru talman! I 30 år har det skett skattesänkningar i Sverige som har gynnat de allra rikaste. Det är ungefär lika länge som klimathotet på allvar har varit känt. Utsläppen har fortsatt att växa, och de som har mest pengar bidrar mest till denna utveckling. Är det verkligen så vi ska använda resurserna i samhället?

Det är ingen slump att det gått utför för klimatet och den ekonomiska ojämlikheten samtidigt. Det handlar nämligen om politiska beslut. I stället för att ta större ansvar har regeringen mitt under en global pandemi fortsatt med ännu fler skattesänkningar.

Vi menar att klimatomställningen måste ha ett tydligt rättviseperspektiv. Det kan inte vara bara klimatpolitikens ansvar, utan det behövs också en progressiv omläggning av den ekonomiska politiken. Det är grunden och kärnan för att uppnå klimaträttvisa och besvara vår tids ödesfråga. Ökade klyftor gör det svårare att angripa klimatkrisen. Det går inte att angripa klimatkrisen om vi inte angriper ojämlikheten.

Den övergripande uppgiften måste vara att föra en politik som utjämnar de ekonomiska klyftorna. För att uppnå det måste skattesänkningar för de rika ställas åt sidan så att en större del av våra resurser går till gemensamma offentliga investeringar.

Klimatomställningen är ett gemensamt projekt, och då måste vi satsa på det gemensamma – på det som omfördelar och på det som krävs för en grön omställning. Då kan vi inte heller ha de rikaste 10 procentens livsstil. De bidrar knappt till utsläppsminskningarna över huvud taget. Tvärtom är det faktiskt de som behöver börja betala för detta.

Avslutningsvis, fru talman, hade vi gärna sett mycket mer progressiva miljö- och klimatskatter som träffar rätt och omfördelar.

Nu får Moderaterna och Sverigedemokraterna kanske hålla för örnen. När det gäller flyget, som ändå är en av de största utsläppssektorerna, hade vi gärna gått vidare med exempelvis flygskatten, så att den blir högre och mer progressiv. Den kan vara på en viss nivå när man gör sin första flygresan men sedan stiga vid den andra flygresan och därefter stiga markant vid den tredje flygresan och så vidare. Det är då den träffar rätt – de personer som kontinuerligt affärsreser och så vidare.

Man skulle också kunna göra som i Storbritannien och ha en mycket högre flygskatt för business class. Intäkterna bör såklart gå till tågen och utökad kollektivtrafik och generellt minskade utsläpp.

Vi behöver i större utsträckning erbjuda alternativ till flyg. Då är det framför allt tågen det gäller.

Det finns korta inrikesflyglinjer på sträckor där det även finns tågförbindelse. Det är helt orimligt att det på dessa sträckor ens finns flyg. Där behöver man satsa mycket mer på tågen. Det finns en gräns för vad klimatet klarar av, och den har vi redan överskridit i det akuta läge som vi befinner oss i.

Sedan finns det inte någon anledning att ha privata jetplan som lyfter och landar. Det sätter också fingret på de rikas livsstil som skitar ned planeten. Det är helt obegripligt när klimatet inte klarar av mer.

Tittar man per capita hur mycket utsläpp från flyget som vi står för är Sverige sjunde sämst i världen. Vi flyger fem gånger mer än snittet i världen, och då är det bara 11 procent av världens befolkning som ens har suttit på ett flygplan.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 16 från Vänsterpartiet.

Anf. 123 HAMPUS HAGMAN (KD):

Fru talman! Det finns många olika punktskatter på varierande områden. Den som läser igenom det betänkande som vi nu debatterar kan nog få intrycket att det är väldigt spretigt. Men gemensamt för många av de punktskatter som finns eller föreslås i olika motioner är att de på ett eller annat sätt och av en eller annan anledning syftar till att styra våra beteenden – att dricka mindre, röka mindre, spela mindre, flyga mindre eller köpa färre nya telefoner.

I en del fall är syftet bra och en skatt också rätt verktyg för syftet. Andra fall är mer tveksamma, och det kan ifrågasättas om syftet är rätt, om en skatt är rätt verktyg och om skatten i fråga är utformad på rätt sätt.

Det är viktigt att de punktskatter som finns uppfyller sitt syfte och inte får orimliga konsekvenser, annars riskerar de att urholka förtroendet för hela skattesystemet och i förlängningen förtroendet för staten som sådan.

Fru talman! Varje år betalar ideella föreningar ungefär 60 miljoner kronor i reklamskatt. Sedan länge finns det ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen om att avskaffa reklamskatten helt och hållet. Vi kristdemokrater delar den ambitionen med övriga partier. Även om detta tar väldigt lång tid ser vi positivt på det stegvisa avskaffande som har skett i flera omgångar. Den senaste sänkningen gjordes vid årsskiftet 2019/2020, och i samband med detta höjdes också gränsen för redovisningsskyldighet. Att gränsen för redovisningsskyldighet höjdes var bra. Det gynnade framför

allt idrottsföreningar som har låga reklamkostnader och som nu har fått en minskad administration och lägre utgifter för reklamskatt.

Men detta arbete behöver fortsätta. Vi kristdemokrater tycker att det nu måste vara mest prioriterat att helt avskaffa reklamskatten för ideella föreningar. Det är nämligen i föreningslivet och i ideella organisationer som grunden för demokratin läggs. Föreningslivet är mycket mer än bara en fritidsaktivitet. I föreningslivet lär vi oss att lyssna på andra, att diskutera och att kompromissa. Vi vet också att gemenskap i sig är positivt för människor. Allt fler uppmärksammar de stora problem och de stora kostnader som ofrivillig ensamhet orsakar samhället.

Jag har därför i många olika debatter här i kammaren lyft fram att civilsamhällets förutsättningar är en fråga som bör diskuteras inom i stort sett alla politikområden. Det gäller också skattepolitiken. Och på skatteområdet finns det mycket som kan göras för att underlätta för ideella föreningar runt om i Sverige.

Vi kristdemokrater är övertygade om att de 60 miljoner kronor som föreningslivet betalar i reklamskatt varje år skulle komma människor bättre till del om föreningslivet i stället fick använda dem till sin kärnverksamhet. Därmed kan gemenskapen och de mellanmännsliga relationerna i samhället stärkas.

Fru talman! Förra året införde regeringen och dess stödpartier en skatt på avfallsförbränning. Detta gjorde man trots att man i olika sammanhang framhåller kraft- och fjärrvärmesektorns betydelse för energiförsörjningen. Men genom den införda skatten lägger man i stället hinder för denna sektor.

Den utredning som gjordes innan skatten infördes avvisade tanken på en avfallsförbränningsskatt och konstaterade att skatten kommer att vara fiskal, det vill säga att den kommer att ge intäkter till staten men att den inte kommer att bidra till en bättre miljö eller ett hållbart klimat. Ändå har regeringen motiverat skatten med att det är en miljöåtgärd. Detta är direkt falsk marknadsföring, fru talman. Vill man göra effektiva insatser för klimatet och miljön måste de göras tidigare i avfallskedjan.

Hälften av hushållsavfallet energiåtervinns och ger el, värme och kyla. Sverige importerar dessutom avfall från andra länder där det annars hade gått till miljöbelastande deponi. Den värmeproduktion som avfallsförbränningen ger motsvarar värme till ungefär 1 miljon hushåll och har den stora fördelen att den är tillförlitlig året om. Avfallsförbränningsskatten begränsar nu investeringsutrymmet i anläggningarna och kommer på sikt att leda till att vi har sämre anläggningar. Vi kristdemokrater anser att den skatten ska avskaffas.

Fru talman! Jag står bakom alla reservationer från Kristdemokraterna i det här ärendet, men för att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 10.

Anf. 124 PATRIK LUNDQVIST (S):

Fru talman! Det finns ett stort engagemang för punktskatter. Det är väl ganska tydligt när vi står här och diskuterar. Det finns ett engagemang både från dem som vill göra höjningar och från dem som vill sänka, avskaffa eller förändra vissa skatter.

Punktskatter är skatter på olika enskilda produkter eller tjänster. Ibland är de rent fiskala. Vi har skatt på energi i huvudsak som en fiskal skatt. Det

är en av våra äldsta punktskatter, och det är en god finansieringskälla för det allmänna. Vi har fordonsskatt i första hand för att den ska finansiera vägunderhåll och utbyggnad av vägnätet.

Men punktskatter används naturligtvis också för att styra konsumtionen, vilket till exempel gäller skatt på tobak och delvis skatt på bränsle. Detta är väl mer allmänt känt och mer omtalat, och vi har hört det även här i dag. Det låter lite ibland som att punktskatter enbart finns till för att styra konsumtion eller se till att dåliga saker i samhället konsumeras mindre. Men så är det helt enkelt inte.

Det finns också ett annat användningsområde. Vi använder punktskatter för att förenkla skattesystemet. Detta gäller till exempel grupplivförsäkringar för anställda i företag. För den enskilde och företaget är en grupplivförsäkring skattefri både när man får den och när man får utbetalningar från den. Men det finns i stället en punktskatt på premierna som betalas in.

Punktskatter är alltså ett verktyg som används för många olika saker. Det kan vara väldigt bra för att styra konsumtion och produktion, men vi har väl nu här hört flera exempel på att det ibland också kan bli ett lite trubbigt system. I värsta fall kan det även riskera finansieringen av våra gemensamma nyttor.

Det är alldeles för lätt och lockande att säga saker som att vi ska beskatta det som är dåligt och sänka skatten på allt det som är bra. Det är en fälla. Det låter kanske fint när man säger det, och det är som sagt naturligtvis så att punktskatter är bra för att ta bort saker som vi inte vill ska konsumeras så mycket. Men grunden för skattesystemet är och kommer alltid att vara finansieringen av det allmänna, det offentliga Sverige: staten, regionerna och kommunerna. Skolan, vården och omsorgen – där ligger hela tiden kärnan. Det behövs robusta inkomster även från saker som vi alla vill ha och tycker är bra, oavsett om det är el, bränsle eller löneinkomster.

Skattesystemet måste alltid utformas ansvarsfullt och i balans mellan rättvisa och enkelhet. Det gäller inte minst punktskatter. I dag har vi hört exempel på argumentation både för att förenkla systemen och för att komplicera dem. Det har tagits upp exempel på påstått trubbiga skatter. Flygskatten sägs inte påverka över huvud taget. Det tror jag personligen verkligen att den gör. Men vi har också i ärendets handlingar motioner från båda sidor av blockgränsen som vill att elskatten ska bli mer flexibel och styra konsumtionen timme för timme. Man vill att skatten vid högt elbehov ska gå upp lite för att motivera människor att konsumera mindre när det behövs mycket el i samhället.

Detta kanske känns rättvist vid en första anblick. Men vad händer för dem som behöver konsumera och inte kan göra någonting åt det, till exempel när det är väldigt kallt och man har behov av att värma huset? Rättvisa kan ta sig olika uttryck. Jag tror personligen inte att det här vore en särskilt bra lösning. Vi behöver se över de här systemen kontinuerligt, men vi behöver inte ha en massa komplicerade system som påverkar människors konsumtion på ett sätt som de inte klarar av att hantera. Det skulle till exempel gälla en sådan här skatt på elenergi, som man behöver för att värma upp hemmet. Men det gäller inte en flygskatt. Man kan välja att låta bli i de allra flesta fall. De som inte kan det får försöka hantera det på annat vis.

Fru talman! Jag tänker inte förespråka några särskilda förslag här i dag. Eftersom vi bara debatterar motioner från den allmänna motionstiden yrkar jag däremot avslag på samtliga motioner och bifall till utskottets förslag.

Prot. 2020/21:103

7 april

Punktskatt

Anf. 125 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! I sitt anförande sa Patrik Lundqvist att punktskatterna finns för att minska oönskat beteende. Med tanke på regeringens bilfientliga politik, med bonus–malus, ständigt ökade skatter på drivmedel, den nyligen inkomna propositionen om höjt förmånsvärde för tjänstebilar och så vidare, undrar jag: Exakt vilka beteenden vill Socialdemokraterna minska?

Vi vet att alla dessa skatter slår hårdast mot människor som bor på landsbygden och har stora avstånd. Vilket beteende vill man minska? Vill man att människor inte ska bosätta sig på landsbygden där det saknas kollektivtrafik? Människor som är bosatta längre bort från sin arbetsplats måste ändå kunna ta sig dit – vill man minska människors möjligheter att arbeta? Eller vill man att människor inte ska träffa sina släktingar? Jag vill gärna få svar på dessa frågor.

Anf. 126 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! Det låter som att Boriana lyssnade på vissa delar av mitt anförande men verkligen inte på alla. Det är verkligen inte så att det här bara är till för att styra människors beteende.

Vi har ett bonus–malus-system för att styra nybilsförsäljningen mot miljövänligare och modernare bilar.

Vi har ett förslag om att förändra förmånsbeskattningen på bilar – inte därför att det över huvud taget har någonting att göra med att förändra beteenden utan för att det ska vara en rättvisa mellan att köpa sin egen bil och ha den som en förmån via sin arbetsgivare. Det tycker jag absolut inte är särskilt orimligt. Men det har ingenting att göra med att styra någons beteende. Boriana Åberg får det att låta som att det har att göra med att straffa människor på landsbygden, eller någon annanstans för den delen. Så enkelt är det inte.

Anf. 127 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Bonus–malus-systemet har sågats av både Konjunkturinstitutet och Riksrevisionen, bland annat för att pengarna går till Norge. Under 2019 var det 400 miljoner av de svenska skattebetalarnas pengar som gick till att finansiera Norges klimatomställning. Jag undrar om Patrik Lundqvist tycker att det är rimligt.

Bonus–malus-systemet slår med kirurgisk precision mot företagare som är beroende av sin bil. De kan inte stoppa sina verktyg eller annan utrustning i en bil som inte skadas av det nya bonus–malus-systemet.

Det slår också mot människor med funktionshinder. De kan inte heller använda de bilar som är berättigade till bonus. Det gör att det bilstöd som en funktionshindrad person får äts upp av höjningen som bonus–malus-systemet genererar.

Bonus–malus slår också mot husbilarna. De används inte mer än under semester eller weekendresor. Men de beskattas som om de användes dagligen som i princip lastbilar.

Jag undrar: Hur ser Patrik Lundqvist på detta? Är det inte ett sätt att hindra människor att resa, att hindra människor med funktionshinder att förflytta sig och hindra företagare att arbeta?

Anf. 128 PATRIK LUNDQVIST (S) replik:

Fru talman! Det korta enkla svaret är: Nej, det är verkligen inte ett sätt att hindra människor från att arbeta.

Det är olyckligt att delar av pengarna i systemet för att premiera miljövänliga bilar går till Norge, Danmark eller andra länder. Det var också med i resonemangen när man tog fram detta. Vilken nivå ska vi lägga oss på? Hur stora risker är det att pengarna går till andra länder? Vi landade här där vi är nu.

Husbilar är väldigt spännande. Vi införde ett system så att man lättare kan ställa av och på husbilar just för att slippa den problematik som Borianna talar om med att de inte körs hela året. Men det är också så att det är väldigt små pengar i totalen för en ny husbil. Det blir nästan lite löjligt, får jag säga, att hålla på och traggla med de småpengarna för vad som egentligen är lyxåk.

Det är heller inte så att det kostar lite från början. Andelen av kostnaden för en husbil är försvinnande liten när det gäller den del som nu påverkas av bonus–malus-systemet. Det är en röststark grupp det handlar om. Jag förstår det. Men jag tänker inte hålla på att traggla om de småkronorna för dem som har råd att köpa en sprillans ny husbil.

När det däremot gäller dem som har behov av en specialanpassad bil tycker jag att vi har ett stort problem. Där behöver vi hjälpa till och se till att det fungerar för alla och inte blir ett alltför stort problem.

Detta kommer att vara övergående för alla. Med tiden kommer systemen absolut inte att behövas. Jag tror att vi är där inom bara några år.

Anf. 129 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi ett betänkande på 120 sidor. Det visar att ämnet väcker stort engagemang. Det har gett upphov till 100 motioner och 35 reservationer. Det handlar om punktskatter. Det kan vara skatt på tobak, alkohol, drivmedel, koldioxid, avfall, kemikalier, energi med mera. Jag kommer inte gå in på alla dessa delar. Miljöpartist som är jag tänker jag fokusera på miljöfrågor.

Jag är väldigt tacksam över det ledamoten Tony Haddou tog upp. Det gäller den koppling som Oxfam har visat på mellan kapital och miljöförstöring. Jag önskar att vi kunde sluta upp med undantag och gräddfil för de stora industrierna och storföretagen som motarbetar våra miljömål.

Jag vill också passa på att påminna om att miljö inte bara handlar om klimat. Vi har i riksdagen antagit 16 olika miljömål. Biologisk mångfald och ett rikt växt- och djurliv är också ett av dessa. De målen kan inte ställas emot varandra.

När man talar om naturen är det som vi i ett antropocentriskt perspektiv känner igen som naturresurser och som vi vill borra upp, bryta upp, skövla och tråla oftast gratis, subventionerat. Det finns förstås inget tvivel om att det bidrar stort till miljöförstöring och också till att arter försvinner.

Fru talman! Detta är hittills ingen åsikt utan bara fakta. Frågan är vad vi politiker vill göra med dessa fakta, denna kunskap, för att hitta vägar framåt. Jag tror vi i den här kammaren kan vara överens om att vi vill ha

en fungerande marknadsekonomi. Men vi kan också vara hyfsat enade om att vi bara har en planet. Det är på den planeten som vår ekonomi måste rymmas.

Vi vet också att det i går var Earth Overshoot Day. För Sveriges del lever vi som om vi hade fyra planeter. Det är någonting som inte stämmer här. Att sluta subventionera fossilindustrier borde vara någonting vi kan komma överens om i den här kammaren. Att börja beskatta det som tas längre ifrån för att nå våra miljömål borde inte heller vara kontroversiellt. Det är då vi som politiker i den här kammaren kan ta vårt ansvar med hänsyn till både marknadsekonomi och det enda stora ekosystem som vi har.

Fru talman! Jag skulle vilja säga att det är den politiska slappheten och fegheten som upprätthåller skatterabatter för de största utsläpparna samtidigt som den svenska medborgaren betalar fullt ut. Den betalar 59 gånger mer än en industri vad gäller el i Sverige.

Samtidigt vet vi att det är de 100 största företagen i världen som står för 70 procent av alla utsläpp. Globalt subventioneras fossila bränslen med 3 000–6 000 miljarder kronor årligen. Det förnybara får långt mindre än hälften av dessa subventioner.

Jag anser att Sverige i stället för att vara med i ett race to the bottom bör gå före på vägen mot en grön och rättvis omställning. Jag menar att vi bör och kan höja punktskatterna betydligt mer än vad vi har valt att göra. Som tur är återstår en grön skatteväxling under den här mandatperioden om minst 15 miljarder kronor.

Fru talman! Vi har redan åstadkommit förbättringar. Vi har tagit bort subventioner för gruvdiesel, och kraftvärmeverken bränslebeskattas nu fullt ut. När det stod klart började man att fatta beslut om att avveckla Värtaverket och stänga ned Sveriges sista kolkraftverk.

Vi har också gjort om förmånsbeskattningen för bilar och tagit bort subventioner för företag som använder olja som uppvärmning men som inte ingår i EU:s utsläppshandel. Men med det sagt har vi långt kvar.

Fru talman! En intressant sak som jag noterade när jag läste igenom motionerna som har kommit in är det ökade stödet för avgift och utdelning. Det är någonting som jag själv har motionerat om, men jag noterar att också företrädare för Liberalerna och Socialdemokraterna har gjort samma sak.

Det handlar om en modell som har hämtat inspiration från Kanada och som ibland kallas för Kanadamodellen. Den går ut på att skatten på det fossila höjs men att det sedan sker en återbäring till alla medborgare. I min motion är förslaget att det blir en mer rättvis återbäring som också speglar och tar hänsyn till landsbygd och glesbygd, där man inte kan välja bort biltransporter på samma sätt som man kan i städer.

Sammanfattningsvis innebär det att den som lever väldigt fossilintensivt går netto minus, medan den som lever väldigt miljövänligt går netto plus. Detta är en reform som skulle bli effektiv och samtidigt rättvis och som styr bort från fossilintensiva livsstilar. Jag hoppas att den kan väcka engagemang och nyfikenhet även i skatteutskottet.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 april.)

Anf. 130 BORIANA ÅBERG (M):

Fru talman! Sverige har mycket allvarliga problem. Ett av dessa handlar om hur kriminalitet och organiserad brottslighet alltmer blir en del av svenska folkets vardag. Trots en mycket allvarlig utveckling sitter regeringen med armarna i kors.

Problemen är många och stora. Och det finns ingen mirakelmedicin, utan man måste på en rad områden genomföra förändringar som gör det svårare att leva en kriminell livsstil och att utnyttja systemet. Två saker som är viktiga att lägga till rätta och som har bäring på förslaget som vi nu ska debattera rör regelverket för folkbokföring och samordningsnummer.

Antalet människor som vistas i Sverige utan tillåtelse i dag är okänt. Skatteverket uppskattar att omkring 200 000 personer är skrivna på felaktiga adresser i Sverige. Exakt hur omfattande problemet är vet ingen. En folkbokföring som staten inte har kontroll över innebär en stor kostnad för skattebetalarna och försvårar arbetet med att hjälpa dem som behöver samhällets stöd allra mest.

Fusket med folkbokföringsuppgifter är en avgörande faktor i den organiserade brottslighetens verksamhet. Genom att ange falska folkbokföringsuppgifter kan kriminella dölja sin identitet. Att göra anspråk på någon annans folkbokföringsadress är allvarligt i sig självt.

När staten inte heller vet vem som bor var blir det enklare för brottslingar att gömma sig undan rättvisan och på så sätt fortsätta sin destruktiva verksamhet. Kriminella använder i dag falska adresser för att tillskansa sig bidrag och välfärdsförmåner som de egentligen inte har rätt till. Lag och ordning behöver tryggas; annars riskerar vi att befästa omfattande parallellsamhällen.

Bristerna i Sveriges folkbokföring har varit kända under längre tid. Regeringen erkänner själv att den inte gjort tillräckligt för att stävja de uppenbara problem som finns i dag kring folkbokföringen. Regeringen har dock klargjort att det inte är aktuellt att genomföra en folkräkning.

Fru talman! Vi moderater vill införa ökade kontroller. I dag finns det en skyldighet för Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, Transportstyrelsen, CSN, Migrationsverket, Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och kommuner, med undantag för socialtjänsten, att underrätta Skatteverket då det finns anledning att anta att en persons adress inte är registrerad i folkbokföringen. Underrättelse ska även lämnas så snart det finns anledning att anta att den adress som är registrerad i folkbokföringen är felaktig eller ofullständig.

Tillämpningsområdet för 2 § folkbokföringsförordningen bör utvidgas så att samtliga myndigheter och kommuner i Sverige omfattas av en utvidgad skyldighet att underrätta Skatteverket så snart det finns anledning att anta att den adress en person har inte är registrerad i folkbokföringen eller om det finns anledning att anta att uppgifter som är registrerade i folkbokföringen är felaktiga eller ofullständiga.

Kontakter med andra myndigheter har enligt Skatteverket gett bra resultat i form av rättad folkbokföring. Det finns därför anledning att tro att en utökad skyldighet för myndigheter att lämna underrättelser till Skatteverket om felaktigheter i folkbokföringen kan leda till ett folkbokföringsregister av bättre kvalitet.

Det bör utredas om Skatteverkets direktåtkomst till andra myndigheters databaser bör utökas. För att folkbokföringsverksamheten ska ha möjlighet att fatta korrekta beslut i ärenden om folkbokföring är ett flertal uppgifter från beskattningsdatabasen nödvändiga. Skatteverkets folkbokföringsverksamhet bör därför ges direktåtkomst till vissa särskilt angivna uppgifter i beskattningsdatabasen i den utsträckning det är tillåtet att behandla uppgifterna enligt lagen om behandling av personuppgifter vid Skatteverkets folkbokföringsverksamhet så som det anges i SOU 2017:37.

Moderaterna vill också att en folkräkning genomförs. Det ger staten möjlighet att bekämpa brott och verktyg för att hindra framväxten av utanförskap och parallellsamhällen, och det ger viktig kunskap i arbetet med att motverka problem som trångboddhet. En nationell folkräkning är en viktig början på att upprätta ett tryggare Sverige och att värna samhällskontraktet.

Den andra frågan som är viktig att komma till rätta med handlar om samordningsnummer, det vill säga provisoriska personnummer som människor som inte är folkbokförda i Sverige kan få. Det är människor som är här tillfälligt eller som tidigare varit folkbokförda här.

Sverige har sedan länge tappat kontrollen över hur många personer som illegalt vistas i landet. Antalet väntas också öka kraftigt de kommande åren. Problemen kring folkbokföringen och samordningsnumren måste hanteras skyndsamt. För att komma till rätta med missbruket av samordningsnummer bör ett krav införas på att alla som i dag innehar samordningsnummer genom personlig inställelse hos Skatteverket eller annan lämplig myndighet bekräftar sin identitet. De samordningsnummer som inte bekräftas inom en viss period bör avslutas om det inte finns särskilda skäl.

Ett beständigt krav på personlig inställelse hos Skatteverket eller annan lämplig myndighet bör gälla för att få ett samordningsnummer. Detta gäller redan för personnummer och har visat sig vara nödvändigt också för samordningsnummer. Biometriska data bör användas för att göra identifieringen av handlingens innehavare tydligare, det vill säga liknande krav som gäller för pass bör gälla också för samordningsnummer.

Fru talman! Vi står bakom alla våra reservationer, men för att spara tid vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 35.

Anf. 131 DAVID LÅNG (SD):

Fru talman! Även i detta ärende om skatteförfarande och folkbokföring har Sverigedemokraterna lagt fram en rad olika förslag. Jag yrkar bifall till reservation nummer 36.

Det svenska folket är sitt eget faktiska skatteunderlag. En gång i tiden tillämpades en mycket nogsam ordning med vilka som befann sig i landet. I kyrkböckerna fördes tydliga noteringar om vilka personer och familjer som bodde i respektive församling. Men under de senaste decennierna har vi tyvärr tappat kontrollen över vilka som faktiskt finns inom Sveriges gränser.

Enligt Skatteverket är hundratusentals personer i Sverige felaktigt folkbokförda. Vi har på senare år sett att EU-migranter finns som tiggare i många svenska städer, någonting som vi har fått vänja oss vid i stadsbildningen. Många av dessa individer är med stor sannolikhet inte folkbokförda enligt de regelverk som finns.

Problemen med ovetskap om vilka som finns i Sverige har accentuerats till följd av den sedan länge helt urspårade invandringspolitik. De kulminerade under migrationskrisen 2015 och den stora våg av migranter som kommit till Sverige sedan dess.

Under flera decennier har Sverige haft en storskalig invandring där tyvärr många människor som finns i landet inte är registrerade eller folkbokförda. Andra är skrivna i Sverige men befinner sig i ett annat land och uppbär där kanske sociala ersättningar trots att de har lämnat Sverige. Detta är både orimligt och en farlig utveckling. Sverige har tappat kontrollen över situationen. Vi har på detta sätt åderlätit både välfärdens resurser och rättsstatens kapacitet och bidragit till eskalerande brottslighet. Därför är det väldigt viktigt att genomföra en folkräkning i Sverige.

Den förda migrationspolitiken har dessutom medfört en administrativt sett kaotisk röra vad gäller utgivande av samordningsnummer för personer som har kommit till Sverige. Flera myndigheter har haft möjlighet att ge ut samordningsnummer. Vi är kritiska till den oreda som skapats genom detta förfarande och menar att samordningsnummer endast ska kunna erhållas vid personlig inställelse hos en och samma myndighet, förslagsvis Skatteverket, och mot uppvisande av godkänd legitimation och registrering av biometriska uppgifter. Det är för att förhindra att en person kan ha flera samordningsnummer eller att annan oordning i systemet uppstår, till exempel att personer som fått ett samordningsnummer försvinner ur databasen eller helt enkelt har fel nummer – det förekommer också.

Samordningsnumren bör ha en tidsbegränsning så att de som inte längre används för det ändamål som de ställdes ut för ska kunna gallras bort.

Samverkan med andra myndigheter och informationsutbyte mellan olika avdelningar på Skatteverket är en förutsättning för att få ordning på samordningsnumren. För att beivra skatte- och bidragsbrott är det av stor vikt att myndigheten kan samarbeta och samverka både inom Skatteverkets egna avdelningar och med andra myndigheter. Ett mer intensivt informationsutbyte mellan dessa hade på ett effektivt sätt i alla fall i högre grad kunnat säkerställa att de resurser som utbetalas från våra välfärdssystem kommer till dem som har rätt till dessa.

Det är därför av högsta betydelse att Sverige skyndsamt ser över systemet för samordningsnummer i grunden och påbörjar en rikstäckande folkräkning för att dels uppdatera kvaliteten i folkbokföringen, dels säkerställa vilka som har laglig rätt att vistas i Sverige.

Fru talman! Sverige är en demokrati. Vi röstar i allmänna val. Till saken hör dock att medborgare i en demokrati behöver tillgång till fullständig information för att bättre förstå vad de faktiskt röstar om. Då krävs det en högre grad av transparens. Därför är det av betydelse att skatter och avgifter på ett mer uppenbart sätt synliggörs för medborgaren. Löneskatter och skattenedsättningar behöver presenteras. Människor behöver förstå vad som finansieras och hur mycket som finansierar detta.

Det svenska rättsväsendet och även skattemoralen sätts på prov i tider som dessa. När tilliten till samhället och till andra människor minskar i allmänhet blir det vanligare att människor tycker sig se en anledning att ägna sig åt skattefusk. I det sammanhanget blir det rimligt att ställa frågan: Är de verktyg vi har att tillgå verkligen fullt ut adekvata för sina ändamål?

När rättspatoset i det stora hela försvagas hos många leder det till att inte alla människor kan känna en öppenhet med var de är bosatta och folkbokförda, vilket skapar nya typer av problem. Att vissa inte kan vara öppna med sin identitet genom bostadsadress talar om ett samhälle som vänt sig bort från en gemenskap byggd på tillit, förtroende och gemenskap och där vi till slut också börjar acceptera detta.

Att vi dessutom tvingas tillämpa ett system som personalliggaren i syfte att göra svart arbetskraft vit, men också som verktyg mot lönedumping, visar tydligt att moralen inom ekonomi och beskattning också har sjunkit påtagligt. Personalliggaren har inte bara införts utan dessutom utvidgats till fler branscher och täcker nu bygg, fordonsservice, frisör, kropps- och skönhetsvård, livsmedel, tobaksgrossister, restaurang och tvätterier.

Denna expansion vittnar om ett utbrett fuskande och en skattemoral som gör gällande att nationell gemenskap baserad på etik är kraftigt ifrågasatt. Dessutom uppfattas regelverken kring personalliggare och kassaregister i bland annat hotell- och restaurangbranschen som kantiga. Höga sanktionsavgifter tas ut för oavsiktliga småfel, trots att det uppenbarligen inte är fusk i egentlig mening som har bedrivits. Det drabbar i stället de laglydiga företagen.

Alla som arbetar i företagets lokaler ska registreras när de inkommer och när de går. Skatteverket gör på detta oannonserade kontroller. Många i de här olika branscherna upplever systemet som betungande och tycker att det tar mycket tid och resurser i anspråk. Samtidigt som fusket på sina håll ändå fortgår är det ett administrativt hinder för många hederliga företagare.

Detta är ett problem som föranleder att vi behöver rannsaka oss själva och se på nya lösningar. Vi behöver utreda systemet och dess effektivitet för att beivra skatteundrandragande samt hur den administrativa bördan för företagare ska kunna hållas på ett minimum. Vi behöver uppnå en känsla av att skattesystemet är rättvist, att vi får ett bättre samhälle för den skatt vi betalar – ett återupprättat samhällskontrakt.

Fru talman! Sveriges ekonomi har sin grund framför allt i befintliga företag men också i offentlig sektor. För att värna vår industri och vår välfärd behöver vi ständigt jobba med att uppdatera de multi- och bilaterala skatteavtal vi har med omvärlden. Sverige har löpande tecknat skatteavtal med många länder, och de internationella skatteavtalen behöver kontinuerligt uppdateras. Det är en ständig process, vilket innebär att om Sverige blir passivt i den här frågan – och det har vi också varit under lång tid – kan vi hamna i ett läge där vi till slut får en skattemässig konkurrensnackdel gentemot andra länder. Vi ser det därför som viktigt att återigen höja tempot i uppdateringen av våra skatteavtal.

Å andra sidan har vi ett nyskapande inom nya företag, men även nya tekniska förutsättningar för välfärden. Vi behöver alltså upprätthålla den befintliga handeln med omvärlden, samtidigt som vi ser till att skatte-

systemet tillåter de nya framväxande företagen att växa. Det är i små och medelstora företag som tillåts växa som de nya arbetstillfällena skapas.

Sammantaget behöver vi i Sverige ha koll på vår befolkning och en transparens i vad vi betalar för skatter. Vi behöver också utveckla det skatterättsliga förfarandet, för Sveriges väl och för vår konkurrenskraft.

Anf. 132 ALIREZA AKHONDI (C):

Fru talman! Jag vill inleda mitt anförande med några ord som inte rör dagens debattämne. Det finns nämligen händelser och dagar som är viktigare än andra att uppmärksamma. Just i dag är det exakt fyra år sedan det fruktansvärda terrordådet på Drottninggatan, ett illdåd som berövade fem människor livet och som skakade om vårt samhälle i sina grundvalar.

Jag minns det som om det var i går. Jag var då inte ledamot av den här fina församlingen men råkade ändå vara i Riksdagshuset för ett möte när sirenerna började eka utanför fönstret. Det tog en stund innan det stod klart att något fruktansvärt hade inträffat, en händelse som fortfarande är svår att greppa.

Jag vill med den här inledningen hedra minnet av Ebba Åkerlind, 11 år, Lena Wahlberg, 69 år, Mailys Dereymaeker, 31 år, Chris Bevington, 41 år och Marie Kide, 66 år. Må ni alla vila i frid!

Fru talman! Frågan om folkbokföring lyfts i debatten som om det bara vore att gå ut och knacka dörr hos alla landets invånare så skulle problemen vara lösta. Men riktigt så enkelt är det självklart inte, trots Moderaternas och Sverigedemokraternas påstående. Det är självklart centralt med en fungerande folkbokföring. Inte minst utredningen om välfärdsbrott identifierade ett antal riskfaktorer kopplade till att uppgifter som är registrerade i folkbokföringsdatabasen inte återspeglar verkliga förhållanden.

Det står utom allt tvivel att det i Sverige förekommer, och länge har förekommit, fusk i bidragssystemen. En del av detta kan spåras till fusk med folkbokföring. Likaså förekommer det fusk med så kallade samordningsnummer som ges till individer som inte är folkbokförda i Sverige.

Frågan är då om vi genom en folkräkning skulle kunna säkerställa att dessa brott inte händer. Skulle en person som är felaktigt folkbokförd öppna dörren? Skulle personen som lurar till sig sjukpenning glatt uppge ärliga svar på en enkät? Vi ser inte detta som särskilt troligt.

Detta är ändå en så pass viktig fråga ur så många perspektiv att jag tycker att den behöver en djupare analys. Vi vill ju alla komma till rätta med problemen i folkbokföringen. Debatten handlar inte om målen utan om vilka medel som ska användas för att uppnå dessa mål.

Ska det knackas dörr är det praktiskt taget en nära nog omöjlig uppgift att knacka på varenda dörr i landet. Det går inte heller under rådande lagstiftning att kräva att få komma in och se vilka som befinner sig i bostaden för att genomföra en folkräkning. I dag är det inte heller olagligt att vara hemlös i Sverige. Socialstyrelsen bedömer att cirka 33 000 individer är hemlösa. Skatteverket har tidigare gjort kartläggningar som visar att uppemot 90 000 studenter är felaktigt folkbokförda. Man kan också tänka sig att den som olovligen bor i en bostad kan finnas sig utanför bostaden just när folkräknaren knackar på.

Mycket skulle kanske gå att åtgärda med ny lagstiftning om man exempelvis är beredd att sänka kraven på integritet för den enskilde medborgaren, till exempel att myndigheter utan brottsmisstanke kan få gå in i ditt

hem. Det är vi inte beredda att ställa upp på. Vi är inte heller beredda att ställa upp på politisk teater.

Allt i folkbokföringen handlar inte om problem med samordningsnummer eller om välfärdsbrott. Det är lätt att detta missas i debatten. Jag vill lyfta fram två konkreta exempel på saker som behöver åtgärdas omgående.

Det första rör hur vi ska underlätta folkbokföring av barn på två adresser. För att säkerställa insyn bör myndighetspost och meddelanden från exempelvis förskola och skola alltid skickas till båda vårdnadshavarna om de inte delar bostadsadress. I dag skickas sådan post bara till barnets boendeförälder, det vill säga den adress där barnet är folkbokfört, även om båda föräldrarna är vårdnadshavare.

Det är inte rimligt att en vårdnadshavare ska vara beroende av att den andra vårdnadshavaren lämnar information. Att myndighetspost, post från hälso- och sjukvård, förskola och skola med mera kommer båda vårdnadshavarna till del kan också främja en bättre dialog och ett bättre samarbete mellan föräldrarna kring barnet.

Det andra handlar om olaglig folkbokföring på annans adress. Under många år har vi kunnat läsa artiklar i tidningar om personer som upptäcker att det finns helt okända personer folkbokförda på den egna adressen. Vi vet inte hur vanligt det är att personer utan tillåtelse skriver sig på en annan adress än den där de bor utan fastighetsägarens eller hyresrättsinnehavarens tillåtelse.

Oavsett omfattning på denna brottslighet är det i alla fall tillräckligt vanligt för att Skatteverket ska ha information om dylika ärenden under fliken ”Svar på vanliga frågor” på sin hemsida. Oavsett orsaken till felet skapar det otrygghet om någon annan är folkbokförd på den egna adressen. Det kan också innebära ekonomiska konsekvenser, i synnerhet om personen som är olovligt folkbokförd är jagad av Kronofogdemyndigheten.

Ur individens perspektiv hjälper det föga att man i efterhand kan starta en process för att få bort den som felaktigt folkbokfört sig på ens adress. Risker är att det redan har uppstått konsekvenser, samtidigt som det självklart kan vara en omtumlande och stressande process att gå igenom. De åtgärder som har vidtagits, alltså att använda Skatteverkets e-tjänst eller att säkerställa att man som bostadsinnehavare får ett brev via Min myndighetspost, är att lägga över ett väldigt stort ansvar på individen.

Fru talman! Dagens debatt rör ett antal frågor inom olika områden, frågor som rör både individer och företag. För småföretagare, särskilt inom restaurangbranschen, besöksnäringen och lantbruksföretag, har systemet med personalliggare blivit alltmer problematiskt. Det är ett system som steg för steg utvecklats mot något jag tror få vill se: en sorts självspelande piano som i sina bästa delar är utan rim och reson.

När systemet infördes var det en självklarhet. Det var för att stävja fusk i branscher som var särskilt identifierade och där det var känt att bland annat skattefusk förekom. I till exempel byggbranschen pågår det en människohandel som måste kartläggas. I det fallet är personalliggaren ett verktygsfullt redskap för arbetsgivare och fackföreningar för att hålla reda på vilka som befinner sig på byggarbetsplatsen och om de är utbildade, har rätt skyddsutrustning och får den lön de har rätt till.

Steg för steg har dock tilläggen gjort att effekterna blivit närmast absurda. Från och med 2018 måste alla personer som bor under samma tak där det bedrivs näringsverksamhet registrera sig om de på något sätt bidrar

till verksamheten. Om ett företag har missat att skriva in någon i personalliggaren blir det skyldigt att betala en kontrollavgift till Skatteverket.

Att en ägare av en verksamhet och dennes familj omfattas av kravet på att skriva in sig i personalliggare visar på att lagen inte har förståelse för hur ett litet familjeföretag fungerar, där man lever och verkar i företaget dygnet runt. När Skatteverket utövar sin slumpmässiga tillsyn kommer myndigheten i princip att kontrollera om man bett sin åttaåriga son eller dotter om hjälp med att kasta kökssoporna. Vid en missad notering om detta i personalliggaren riskerar småföretagaren 12 500 kronor i böter. Det är absurt.

Systemet har redan utvärderats vid flera tillfällen, och nu är det dags för förändring.

Fru talman! När vi talar om skatterelaterade frågor blir det ofta väldigt tydligt att den lilla företagaren hamnar i kläm. Lagen är lika för alla, men här ryms också en del av utmaningarna för den lilla företagaren. Att inte ha stora skatteavdelningar eller stora personella resurser som kan ägna sig åt administration av olika slag innebär ett problem för småföretagaren. Ett exempel är ersättningen för kostnader i skattemål. Själva processkostnaden i skattemål är en faktor som inte minst små företag behöver väga in när de exempelvis vill överklaga ett beslut.

Undersökningar indikerar att full ersättning är oerhört ovanligt liksom att det yrkade beloppet ersätts när den enskilde vunnit gehör för en överklagan. En företagare kan inte anses vara jämbördig med Skatteverket. Den enskilda företagaren ska inte behöva avstå en överklagan för att en kostnads kalkyl visar att det i slutändan inte är värt processen. Vi behöver därför se över ersättningen för processkostnader i skattemål.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 31 som rör folkbokföring av barn på två adresser.

Anf. 133 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra ledamoten om att det som framförs från talarstolen ska gälla det ärende som debatteras. Hur behjärtansvärt det än är får annat inte framföras.

Anf. 134 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Alireza Akhondi. Jag hade inte tänkt gå in i debatt, men eftersom han så tydligt adresserade Moderaterna kände jag mig tvungen att göra det.

Folkbokföringssystemet bygger på att människor är ärliga, samarbetar frivilligt med myndigheterna och är lätta att kontrollera. Men användandet av falska identiteter är mycket omfattande. Det beror på att lagstiftningen inte har hängt med i utvecklingen. Systemet är mycket enkelt att manipulera, vilket kostar skattebetalarna miljardbelopp.

Den omfattande migrationen och totala bristen på kontroll av vilka som kommer in i landet har lett till att ingen vet hur många människor som vistas illegalt i landet. Den tragiska händelse som Alireza Akhondi refererade till i sitt anförande har möjliggjorts av just detta, det vill säga att man tillåter människor som inte har rätt att vara i Sverige att finnas här under falsk identitet.

Därför vill jag fråga Alireza Akhondi, som tycker att Moderaternas förslag om återkallelse av samordningsnummer och folkbokföring är felaktigt, hur Centerpartiet tänker lösa dessa omfattande problem.

Prot. 2020/21:103

7 april

*Skatteförfarande och
folkbokföring*

Anf. 135 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Tack, Boriانا Åberg, för frågan! Vi delar delvis problembeskrivningen. Självklart finns det brister i folkbokföringen i dag. Det redogjorde jag för i vissa delar av mitt anförande. Men förslagen till lösningar, så som Moderaterna och Sverigedemokraterna lägger upp dem, är i praktiken ogenomförbara. För mig och Centerpartiet är det viktigt att de förslag som vi lägger fram ska kunna genomföras på ett adekvat sätt så att vi kan nå de mål som vi gemensamt är överens om.

Det är självklart för mig och Centerpartiet att man inte ska kunna folkbokföra sig felaktigt. Men det adresserar man inte med en folkräkning med alla de problem som jag redogjorde för i mitt anförande.

Anf. 136 BORIANA ÅBERG (M) replik:

Fru talman! Jag misstänker att Alireza Akhondi inte har satt sig in i Moderaternas förslag om hur en folkräkning kommer att genomföras. Man ska självklart inte gå och knacka dörr överallt, utan man ska inrikta sig på områden där det finns en risk. Och sådana områden finns det gott om. De flesta medborgare kommer att kunna verifiera sin identitet på ett digitalt sätt.

Det kan självklart finnas integritetsproblem om man knackar på hos någon och vill gå in och kolla. Det är förresten ett önskemål från Skatteverket att man ska kunna göra det. För det krävs lagändring, till vilken jag är positiv. Men när man tänker på att miljarder av skattebetalarnas pengar slösas på bidrag till människor som inte har rätt att ens vara i landet är det berättigat.

Enligt Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har 300 miljarder utbetalats på felaktigt sätt till människor som inte har rätt till dessa. Vi kan bara påminna oss om det famösa fallet med Iraks försvarsminister som var folkbokförd här i Sverige med sina barn. Han fick barnbidrag, sjukersättning och flerbarnstillägg; jag minns inte exakt allt. Det var så omfattande och så stötande. Han är inte ensam. Det finns tusentals människor som missbrukar systemet.

Det här är också en säkerhetsrisk. Vi måste ha koll på vilka som finns i landet.

Anf. 137 ALIREZA AKHONDI (C) replik:

Fru talman! Boriانا Åberg kom med en massa olika påståenden. Jag förstår inte riktigt vilka belägg som finns för dem.

Att det finns människor som är felaktigt folkbokförda är vi ense om. Det finns det belägg för, vilket Skatteverket framfört. Men att så pass omfattande bidragsbrott är kopplade till felaktig folkbokföring stämmer inte. Jag vet inte om det var en språklig miss när det gällde de 300 miljarderna.

(BORIANA ÅBERG: Nej, det var det inte.)

Visst förekommer felaktiga utbetalningar ur våra transfereringssystem, men vi pratar inte alls om sådana nivåer. Det vill jag vara tydlig med.

Dessutom finns det ingen lagstiftning som möjliggör för till exempel Skatteverket att gå in hos folk, vilket Boriana Åberg också påpekade. Det finns också en massa andra aspekter på integritet och likvärdighet inför lagen som Boriana uppenbarligen inte vill kännas vid av debattinlägget att döma.

För Centerpartiets del är det viktigt att påpeka att vi inte tänker ägna tid åt politisk teater. Om vi lägger fram förslag måste de kunna genomföras.

Anf. 138 TONY HADDOU (V):

Fru talman! Jag vill lyfta upp två särskilda punkter ur detta betänkande.

Den första handlar om folkbokföringslagen. Där har Vänsterpartiet lagt fram förslag om ett utskottsinitiativ för att man ska kunna lösa konsekvenserna av lagstiftningen och hur fel den har slagit. Regeringens syfte med att ändra folkbokföringslagen var att man bättre skulle komma åt den organiserade brottsligheten, handeln med svartkontrakt och människor som fuskar med bidrag. Men när åtalen nu granskats visar resultaten att det är främst personer vars syfte inte har varit att utnyttja systemen som har åtalats och dömts. Ungefär hälften av fallen som granskats gäller människor som är hemlösa. Bara en liten bråkdel av åtalen är relaterade till bidragsfusk; resterande fall är kopplade till hotbild mot person, separation, skilsmässa och så vidare.

Jag hoppas att utskottet längre fram kan samlas och rätta till dessa fel så att inte fler oskyldiga drabbas på det här sättet. Vi har all anledning att återkomma till den här frågan i och med regeringens proposition men även i och med utskottsinitiativet.

Den andra punkten i detta betänkande som jag vill lyfta fram handlar om reservation 6, som jag yrkar bifall till. Det gäller Vänsterpartiets motion om skatteflykt och en rad åtgärder på området.

För det första, fru talman, behöver Sverige en skatteparadisutredning med syfte att stoppa utförseln av pengar till skatteparadisen. Här behöver också EU:s svarta lista mot skatteparadisen reformeras så att den omfattar även de europeiska länder som är några av världens skadligaste skatteparadis. Det är ju inte rimligt att världens rikaste länder ska få frikort på bekostnad av andra.

För det andra måste vi komma bort från sekretessen som skyddar de allra rikaste och bidrar till skadlig skattepolitik. Vi behöver öka öppenheten så att vi vet att vinster beskattas där de skapas och inte flyttas iväg till skatteparadisen. I dag får vi informationen av journalister och visselblåsare i form av upprepade bankläckor och läckor om skatteflykt och penningtvätt, och så kan vi inte ha det.

Det är bara att beklaga att Socialdemokraterna väljer att inte stödja öppenhet och transparens. I stället har de på EU-nivå gaddat ihop sig med bland andra Irland, Luxemburg, Malta och Cypern – ja, länder som de facto är skatteparadis. Det positiva nu är att fler är för öppenhet, men Socialdemokraterna fortsätter att ställa sig offside.

För det tredje måste den upprepade girighetskulturen på bankerna bort. Regeringen bör utreda om de banker som vid upprepade tillfällen gör sig skyldiga till skatteflykt eller medhjälp till skatteflykt ska kunna förlora sin rätt att verka som bank. Här behövs också kännbara påföljder och tillgångsbaserade böter.

Vidare domineras finanssektorn av ett fåtal affärsbanker. Här borde regeringen tillsätta en utredning för att bryta den bristande bankkonkurrensen. Då kan även det statliga bankägandet utökas och anpassas efter vanligt folks behov, där skatteflykt och penningtvätt inte är en del av verksamheten. Regeringen måste rätta till finansbranschens systemfel.

Vad vi behöver är en politik som omfördelar och utjämnar de ekonomiska skillnaderna. Då kan vi inte ha en ekonomisk elit som plundrar välfärden och vårt gemensamma och köper sig fria från att behöva betala skatt och erbjuda insyn. Sverige förlorar över 23 miljarder i skatteflykt varje år – vad vi vet om. Gör man en uträkning gällande välfärden ser man att summan hade räckt till 45 000 sjuksköterskor. Det hade bland annat löst Sveriges sjuksköterskebrist och minskat de ekonomiska klyftorna.

Coronapandemin har visat att det är tillsammans vi klarar av att hantera samhällskriser. Vi kommer att behöva rusta upp samhället med kraftfulla offentliga investeringar. Sjukvården måste rustas upp, bostäder måste byggas och räls måste läggas. Då kan vi inte ha en ekonomisk elit som drar ifrån, flyr undan skatt och lämnar resten av samhället efter sig. Att de allra rikaste ska få fortsätta sin fifflarfest och skatteflykt är inget alternativ.

Jag yrkar bifall till reservation 6 från Vänsterpartiet.

Anf. 139 HAMPUS HAGMAN (KD):

Fru talman! Detta betänkande handlar om skatteförfarande och folkbokföring.

I delen som rör folkbokföring finns det förslag om hur vi ska komma till rätta med problemen med felaktiga folkbokföringsadresser, problemen med samordningsnumren och andra viktiga frågor. Jag kommer dock att fokusera på skatteförfarande i dag, och det gör jag eftersom regeringen häromveckan lämnade en proposition till riksdagen om folkbokföringen och samordningsnumren. Vi kristdemokrater har flera synpunkter på regeringens förslag, och dem lägger vi fram i en motion i morgon. Detta kommer jag att återkomma till när vi debatterar den propositionen om några veckor.

Fru talman! Det måste bli enklare att driva företag i Sverige. Att företag startas och att företagare anställer människor är grunden för vårt välstånd och vår välfärd. Vi har allt att vinna på att förenkla företagandet så att fler startar och driver företag.

År 2007 infördes personalliggaren för ett antal olika branscher, till exempel restaurangbranschen. Personalliggaren är en bok som alla som är verksamma i restaurangen ska skriva in sig i och ut sig ur. Om det vid inspektion visar sig att personalliggaren inte har förts på rätt sätt innebär det böter för arbetsgivaren. Om det funnits ett uppsåt att göra fel eller om det bara blivit fel spelar ingen roll. För många företagare innebär detta en ständig oro för att små misstag ska leda till stora bötesbelopp.

Syftet med personalliggaren var i grunden bra: att motverka osund konkurrens och svartarbete. Det är fortfarande viktigt, men vi måste fråga oss om de verktyg vi använder är de bästa och mest effektiva. I takt med att tiderna förändras måste också verktygen förändras. I takt med att tiden har gått har det också tillkommit nya regler som företagaren ska förhålla sig till.

Vi kristdemokrater tycker att det är uppenbart att personalliggaren i dag inte ger önskad effekt. Det är alldeles för enkelt att lura systemet, och

de fel som upptäcks kan lika gärna handla om misstag som om fusk. När systemet dessutom för med sig stora problem för arbetsgivaren kan det bara leda till en slutsats, nämligen att det är hög tid att avveckla personalliggaren i dess nuvarande form.

Fru talman! En grundläggande princip i vårt rättssystem är att man är oskyldig till dess man är bevisat skyldig. Man har också rätt att överklaga en dom och få den prövad i åtminstone *en* högre instans, och domar verkställs inte förrän de vunnit laga kraft. Detta är viktiga principer i vårt rättssystem, men ändå gäller de inte alltid.

I skattemål är ordningen sådan att företagare måste betala en utdömd skuld även när man väntar på ett avgörande från förvaltningsdomstolarna. En företagare kan alltså få huset utmätt för att sedan frikännas i högre instans. Det finns anståndsregler, men de är begränsade och tillämpas mycket restriktivt. Det behöver införas mer generösa anståndsregler för skattekulder under den tid en juridisk process pågår. Det måste finnas synnerliga skäl att inte bevilja anstånd, och därför anser Kristdemokraterna att anståndsreglerna måste ses över.

Fru talman! År 2008 avskaffade den dåvarande alliansregeringen den statliga fastighetsskatten, på initiativ av Kristdemokraterna. Genom det beslutet tog man bort en stor osäkerhetsfaktor i många människors liv. Fastighetsskatten var oförutsägbar och beskattade värden som inte motsvarades av några löpande inkomster. Detta gjorde att många människor upplevde en växande oro för möjligheten att bo kvar i sina hus. Om ett bostadsområde växte i popularitet steg priserna, och med det höjdes också skatten för alla boende i området – oavsett om de planerade att sälja eller bo kvar och oavsett vilka inkomster de hade. Fastighetsskatten ökade den socioekonomiska segregationen genom att de som inte längre hade råd med skatten tvingades flytta.

Fastighetsskatten ersattes med en lägre kommunal fastighetsavgift, men trots det finns taxeringsvärdessystemet fortfarande kvar. Därmed finns också den struktur kvar som skulle kunna användas för att återinföra det gamla fastighetsskattesystemet. Under förra året blossade debatten om fastighetsskatten återigen upp, och så sent som för några veckor sedan föreslog flera tunga socialdemokrater att fastighetsskatten ska återinföras. Det är mycket bekymrande.

Vi kristdemokrater säger blankt nej till en ny fastighetsskatt. Vi kommer aldrig att medverka till att den införs, och om Socialdemokraterna skulle återinföra den kommer vi att göra allt vi kan för att avskaffa den igen. I stället vill vi helt slopa taxeringsvärdessystemet, så att det blir mycket svårare att återinföra fastighetsskatten.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att vi står bakom alla våra reservationer i ärendet, men för att vinna tid vid voteringen yrkar jag bifall enbart till reservation 2.

Anf. 140 GULAN AVCI (L):

Fru talman! Dagens betänkande spänner över olika delar av skattepolitiken, men jag kommer att rikta särskilt fokus mot två områden: plattformsekonomin och folkbokföringsfrågan.

Först vill jag säga några ord om plattformsekonomin och varför den är viktig att adressera i debatten.

Den svenska arbetsmarknaden har genomgått en omfattande struktur-omläggning under 2000-talet. Digitaliseringens intåg på den svenska arbetsmarknaden är sedan länge här och ger nya förutsättningar för en utbyggd delningsekonomi.

Men utvecklingen går snabbt, och både företag och politiker måste vara mer proaktiva för att klara av att hantera dessa utmaningar. Tar vi oss an utmaningarna på rätt sätt kan det bana väg för nya och mer resurssmarta konsumtionsmönster samtidigt som nya jobb och marknader kan växa fram. Att det tillkommer fler nya jobb när vi lämnar pandemin bakom oss är mer än välkommet för att vi ska kunna hantera och få bukt med den historiskt höga arbetslösheten.

Fru talman! Under pandemin har vi bevittnat hur handeln med varor och tjänster blivit en naturlig del av våra mobiler och appar. Ett nytt synsätt på arbete, produktion och tjänster har vuxit fram, och detta är innovationer som ska bejakas och inte motverkas.

Men den frihet och flexibilitet som uppstått på arbetsmarknaden har givetvis också skapat nya utmaningar som måste hanteras. Ska plattformsekonomin fungera krävs det en bred översyn av både skatteregler, lagar och internationella avtal.

Denna utveckling är inte ett svenskt fenomen, utan den är global. Därför görs viktiga insatser både här på hemmaplan och inom ramen för EU-samarbetet för att bejaka den cirkulära ekonomin. Det har genom åren tagits initiativ för att öka kunskapen om plattformsekonomin behov på myndighetsnivå, men vi liberaler menar att det krävs ett mer samlat arbete. Den rödgröna regeringen tillsatte under den förra mandatperioden – närmare bestämt 2017 – en utredning om delningsekonomi. Mycket har dock hänt sedan dess, och alla perspektiv beaktades inte i tillräckligt stor utsträckning i den utredning som gjordes.

Skatteverket konstaterade själva 2016 att den stora anledningen till de svårigheter som följer av att tillämpa befintliga regler i plattformsekonomin är att regelverken är uppbyggda kring traditionella affärsmodeller mellan företag och konsumenter.

Ska Sverige fortsätta att vara ett land som kännetecknas av innovationer, konkurrenskraft, näringsfrihet och hållbarhet behöver dessa nya utmaningar skyndsamt hanteras. Därför har vi liberaler lagt fram en motion som har sin utgångspunkt i att tillsätta en bred utredning för att identifiera och förändra lagstiftningen och riva de hinder som står i vägen för framväxandet av en hållbar plattformsekonomi.

Fru talman! Jag tänkte nu fokusera på den andra frågan, nämligen folkbokföringen, som många föregående talare har varit inne på. Det är också en väldigt angelägen fråga att både debattera och föreslå konkreta åtgärder i samband med. Som det mycket riktigt påpekats genomfördes en folkräkning för 30 år sedan, och mycket har hänt i samhället sedan dess.

För oss liberaler är det otroligt viktigt – och jag utgår från att det är det också för andra partier – att staten kan utföra sina åtaganden gentemot individer utifrån ett rättighetsperspektiv. Men ska dessa rättigheter kunna säkras och samhället ta sin del av samhällskontraktet måste vi ha fungerande samhällsfunktioner. Detta förutsätter att vi vet vilka som vistas i Sverige, var människor bor och hur många med utvisningsbeslut som inte lämnat landet. Har vi inte den här kunskapen kan varken polisen, säkerhetstjänsten, Försäkringskassan eller socialtjänsten utföra sina åtaganden.

När människors tilltro till inte minst politiken minskar riskerar tilltron till myndigheter och till hela samhällets förmåga att upprätthålla systemen att minska – framför allt när tilltron till förmågan att lösa samhällsproblem minskar. Där får vi inte hamna.

Utöver behovet av att säkerställa samhällsfunktioner har vi i dag stora utanförskapsproblem i våra socialt utsatta områden. Över en halv miljon människor lever i områden där rättsstaten tryckts tillbaka, trångboddheten är stor, skolresultaten sviktar, arbetslösheten är väldigt hög och kriminaliteten är utbredd, inte minst bland unga människor. Dessutom är svensk jämställdhet satt på undantag, och tiotusentals flickor och kvinnor lever i ofrihet under hedersförtryckets järnhårda grepp.

Detta är en av anledningarna till att skuggsamhällen har kunnat växa fram i Sverige. Det är ett ohyggligt svek mot samhällets mest utsatta, som varken känner sig sedda och uppmärksammade eller litat på att rätten till trygghet, som är en förutsättning i ett rättssamhälle, också ska gälla dem som befinner sig i den mest utsatta situationen.

Även om jag också tycker att det är viktigt med en nationell befolkningsräkning är det trots allt viktigast att i ett första steg börja i våra socialt utsatta områden, där behoven är som störst. Just av den anledningen har vi liberaler i förhandlingar med regeringen och vår samarbetspartner Centerpartiet drivit igenom ett beslut för att börja detta arbete i just de utsatta områdena. Vi har därmed också säkrat 43 miljoner som ska gå till detta ändamål för detta år och ytterligare 20 miljoner för nästa år.

Fru talman! Nu är det viktigt att Skatteverket får arbeta utifrån de uppdrag de har fått. Detta arbete ska redovisas den 1 juni nästa år. Vi kommer att följa detta arbete noga och analysera utvärderingen.

Parallellt med detta är det viktigt att få sagt att det sker annat viktigt arbete för att förhindra folkbokföringsbrott. Inom kort ska vi, vilket har nämnts i debatten, hantera en proposition med ytterligare förslag som har till syfte att förbättra uppgifterna i folkbokföringen.

Men mer behöver givetvis göras. Vi liberaler kommer alltid att vara beredda att vidta fler åtgärder för att effektivisera myndighetsarbetet, säkerställa kvaliteten i folkbokföringen och skärpa lagstiftningen för att komma åt välfärdsbrott.

Med detta vill jag yrka bifall till Liberalernas reservation 8, även om jag också står bakom alla våra andra yrkanden.

Anf. 141 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Det vi i diskuterar i dag är skatteförfarandelagen och folkbokföringslagen.

Skatteförfarandelagen tillkom den 1 januari 2012 och ersatte då ett tiotal lagar. Folkbokföringslagen fick vi den 1 juli 1991. Den handlar om att fastställa personers bosättning och även att registrera uppgifter såsom identitet, familj och andra förhållanden. Riksdagsledamöterna har skrivit många motioner om detta under den allmänna motionstiden, och det är dessa vi diskuterar i dag.

Ett fungerande skattesystem där var och en gör rätt för sig är en förutsättning för den svenska modellen, och de allra flesta gör rätt för sig. Skatteflykt och skatteundandragande förekommer dock och innebär myck-

et stora kostnader för Sverige och andra länder, och det drar undan resurser från vår gemensamma välfärd.

Att bekämpa skatteflykt är ett prioriterat område för oss socialdemokrater. Åtgärder som regeringen har drivit i EU och internationellt är till exempel skärpta krav för skatterådgivare, automatiskt informationsutbyte mellan länder som gör att det inte längre är möjligt att dölja tillgångar utomlands, åtgärder som rör EU:s svarta lista och det nyligen framlagda förslaget till riksdagen om förstärkta åtgärder mot gränsöverskridande skatteplanering.

Regeringen har gett Skatteverket utökade möjligheter att arbeta brottsbekämpande, och verket har fått förstärkta resurser sedan 2016. Ett annat exempel är beslutet om omvänd skattskyldighet vid omsättning av till exempel mobiltelefoner, där syftet är att förhindra omfattande mervärdeskattebedrägerier som leder till stora skattebortfall. Vissa åtgärder följer internationella direktiv som Sverige har varit med om att ta fram, andra är inhemska och har genomförts på eget initiativ från regeringen.

Arbetet mot skatteflykt och skatteundandragande måste fortsätta på såväl internationell som nationell nivå. Ett aktuellt exempel är att vi nu genomför en enorm ekonomisk räddningsinsats för att värna jobb och företag i spåren av coronapandemin, men inte utan villkor. Tillväxtverket och Skatteverket har flera nya möjligheter att kontrollera och motverka fusk och fel, helst redan före utbetalning.

Fru talman! Det är vidare av stor vikt ur ett samhällsperspektiv att folkbokföringsverksamheten kan fullgöra sin uppgift att se till att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden, så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för åtgärder och beslut. Det finns dock ett folkbokföringsfel som beräknas till 1,9 procent.

Åtgärder som redan vidtagits av regeringen är bland annat en möjlighet för Skatteverket att kontrollera bosättning, och ett återinförande av folkbokföringsbrott är också verkställt. Regeringen har också tillsatt en folkbokföringsutredning som blir klar i juli i år. Den ska bland annat föreslå åtgärder som gör att folkbokföringen i största möjliga utsträckning innehåller korrekta uppgifter och förhindrar att en person blir folkbokförd där den inte är bosatt. Utredningen ska även föreslå åtgärder som rör samordningsnummer.

Regeringen har redan infört en sekretessbrytande bestämmelse mellan folkbokföringen och skatteenheten inom Skatteverket, vilket efterfrågats och nämnts av tidigare talare. Regeringen har också gett Skatteverket i uppdrag att i samverkan med ett antal frivilliga kommuner inrätta pilotprojekt för att utreda omfattningen av problemet med felaktig folkbokföring och utveckla metoder och arbetssätt för att åtgärda felaktigheter. Detta nämndes också av Liberalernas talesperson.

När det gäller samordningsnummer har regeringen nu lagt fram ett förslag om ett snabbspår för åtgärder i väntan på Folkbokföringsutredningen. Snabbspåret innebär bland annat fler krav på den som begär tilldelning av samordningsnummer, att identifieringskravet blir tydligare, ett krav på kontaktadress, att samordningsnummer blir vilande efter fem år om inte begäran om förnyelse kommit in och att ett samordningsnummer kan förklaras vilande om det tilldelats en person under falsk identitet. Dessutom tillkommer en historiskt rejäl utvidgning av skyldigheten för i princip

samtliga myndigheter att anmäla misstänkta fel i folkbokföringen till Skatteverket. Något som är viktigt framöver är att få en fredad hemadress. Att personer utan ens medgivande kan skriva sig på den egna hemadressen är något som skapar stor oro och bekymmer för utsatta.

Fru talman! Ett annat område i betänkandet är personalliggare som finns i olika branscher, till exempel byggverksamhet. Syftet med personalliggare är att bidra till att minska förekomsten av svartarbete och att skapa sundare konkurrensförhållanden. Det behövs verkligen, för till exempel byggbranschen är en av de branscher som i absoluta tal bidrar mest till de svarta inkomsterna, och utvecklingen går inte i rätt riktning. Byggbranschen har gått från 9 till 20 procent av de dolda inkomsterna, så personalliggare behövs och gör att Skatteverket har möjlighet att göra fysiska besök hos olika verksamheter, till exempel byggbranschen. Fysiska besök är ett viktigt inslag för Skatteverkets möjlighet att arbeta mot förekomsten av svartarbete, och det gäller även inom andra branscher. Det visade väldigt tydligt en myndighetsgemensam rapport om svartarbete som kom 2019.

När det gäller att betala skatt ska det vara lätt att göra rätt både för privatpersoner och för företag. Skatteverket har arbetat länge med detta och utvecklar ständigt sina metoder och digitala verktyg, och man har uppnått ett högt förtroende hos både privatpersoner och företag.

Jag yrkar bifall till skatteutskottets förslag.

Anf. 142 REBECKA LE MOINE (MP):

Fru talman! Att vara sist i en redan sen debatt har sina för- och nackdelar. Men jag kommer att utnyttja det på så sätt att jag inte ska återupprepa det som redan har sagts, utan jag ska fatta mig kort.

Att vi kan lita på folkbokföringen i Sverige är grunden för stora delar av samhället och vår tillit till våra system. Det är på många sätt grunden för skyldigheter och rättigheter för personer som är bosatta i Sverige att vi har ett fungerande system som återspeglar verkligheten. Detta är för att vi ska kunna undvika felaktiga utbetalningar men även kriminalitet och för att vi ska ha en korrekt statistik.

I budgeten för 2021 har ytterligare medel avsatts, 43 miljoner kronor, för att förstärka och effektivisera folkbokföringsverksamheten.

Fru talman! Alla som folkbokförs i Sverige tilldelas ett personnummer och en identitetsbeteckning, och den som en gång har fått ett personnummer kommer att behålla det livet ut.

Samordningsnummer, däremot, är en identitetsbeteckning för en person som inte är eller har varit folkbokförd i Sverige men som ändå befinner sig i landet under en kortare tid än ett år. Samordningsnumren finns till för att undvika personförväxlingar och lättare utbyta information om personer med andra myndigheter och organisationer. Men det har visat sig finnas stora brister och problem med dessa samordningsnummer, då identiteten inte alltid har kunnat styrkas.

Därför har regeringen i sin proposition presenterat olika förslag, bland annat att ett samordningsnummer som är över fem år ska avaktiveras om det inte av personen själv kan återaktiveras. Det blir också möjligt för enskilda personer att ansöka om samordningsnummer utan att behöva gå via en myndighet. Myndigheter som påträffar problem eller felaktigheter får också en skyldighet att anmäla detta.

Fru talman! Trots att vi inte är ense om exakt hur det här ska gå till råder det ändå enighet om det allra mest grundläggande, och det är att vi ska ha ett tillförlitligt system för folkbokföringen i Sverige.

Jag avslutar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 april.)

§ 19 Övergripande skolfrågor

Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU10
Övergripande skolfrågor
föredrogs.

Anf. 143 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Jag vet inte om det var fler än jag som såg TV4-nyheterna i går och det förfärliga inslaget om en 13-årig pojke som har utnyttjats för knarkhandel. I stället för att vara i skolan har han tvingats sälja narkotika i Lund under dagtid. Det är en tragedi. När man intervjuade en polis och frågade hur vi kan förebygga att fler barn och unga utnyttjas på detta sätt svarade polisen, som så många andra poliser: Se till att barnen går ut skolan och får en utbildning.

Jag står rätt ofta här i talarstolen och talar om de 600 skolklasser som varje år lämnar grundskolan utan grundskoleexamen och gymnasiebehörighet. Det är en tragedi.

Vad jag inte talar så ofta om är utvecklingen i svensk skola. Anna Ekström som så ofta har pressträffar om allt och inget hade det inte när Skolverket presenterade betygsresultaten för årskurs 6 i höstas. De uppgifterna smögs i stället upp på Skolverkets hemsida och fick tyvärr ingen medial uppmärksamhet alls. De uppgifterna och den statistiken är väldigt oroande. Mer än var fjärde elev i årskurs 6 har icke godkänt i något eller några ämnen.

Med tanke på det polisen sa och det vi alla vet om hur arbetsmarknaden ser ut är det en tragedi om vi inte vänder utvecklingen och ser till att alla barn går ut skolan med fullständig grundskolekompetens.

Fru talman! Vi står här i dag med 190 kloka yrkanden som alla skulle göra skolan lite bättre, men alla avslås. Ingen diskussion förs över parti-gränserna om hur vi ska hjälpas åt för att komma till rätta med dagens problem.

Vi moderater föreslår tidigare start med lovskola och läxhjälp eftersom rektorer, lärare med flera vittnar om att dagens insatser sätts in för sent. Vi har också förslag när det gäller digitaliseringen eftersom det är uppenbart att alla barn inte har tillgång till tekniken och att lärarna inte har fått den kompetenshjälp de behöver. Men alla våra förslag avslås med hänvisning till att allt är under utredning.

Socialdemokraterna väljer i stället att lägga all energi dessa dagar på att skriva debattartiklar om skolmarknaden och friskolereformen – precis som om det vore friskolorna som är dagens problem för skolan. Men de verkliga problemen, alltså de barn som går ut skolan utan examen och lämnas till en mörk framtid, vill Socialdemokraterna inte tala om.

Prot. 2020/21:103

7 april

Skatteförfarande och
folkbokföring

Övergripande
skolfrågor

Fru talman! Att bara tillsätta långa utredningar kommer inte att vända trenden och utvecklingen i svensk skola.

Jag yrkar bifall till Moderaternas reservationer nummer 1 och 15.

Anf. 144 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Låt mig först och främst yrka bifall till reservation nummer 2.

Sverigedemokraterna har i detta betänkande en rad yrkanden med förslag om hur kunskapsnivåerna ska kunna öka och hur kvaliteten på undervisningen ska kunna förbättras. Det handlar om huvudmannskapet, tillsynsärenden, läxhjälp, nivågrupperingar i matte, svenska och engelska, regler för uppflyttning till nästföljande årskurs med mera.

De flesta av dessa förslag bereds så kallat förenklat, det vill säga de har behandlats i ett liknande betänkande tidigare riksdagsår. Jag vill dock peka på ett antal frågor som vi lyfter fram och vill fokusera på och som fortfarande inte har bifallits av riksdagen.

I den senaste Timssrapporten, som mäter kunskaperna i matematik och naturvetenskap i årskurserna 4 och 8, var det tydligt att kunskapsresultaten i svensk skola är medelmåttiga. När det gäller kunskaper på avancerad och mycket hög nivå släpar Sverige efter sina främsta konkurrenter och ligger långt efter de främsta länderna. De bästa elevresultaten i Sverige är alltså inte tillräckligt många för att vara konkurrenskraftiga gentemot de allra bästa länderna.

Det här är naturligtvis allvarligt, och om Sverige även fortsättningsvis ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation måste ambitionerna höjas, inte minst inom det naturvetenskapliga området.

En viktig förutsättning för lärande är, förutom det mest grundläggande att det råder lugn och ro på lektionerna, att eleverna vet hur pass väl de inhämtar kunskaper och vilka extra ansträngningar de eventuellt måste göra. Sverigedemokraterna är i denna del nöjda med att riksdagen ganska nyligen fattat beslut om att skolor ska kunna införa betyg från årskurs 4 – även om vi hellre sett att det blev obligatoriskt i stället för frivilligt.

Men betygssystemet måste också vara klart och tydligt för både elever och lärare. Vi som gick i skolan på 60-, 70- och 80-talen kunde i och för sig få sådana fantastiska besked som att ”femmorna är slut” eller ”du fick en fyra i mitt andra ämne, så då får du en trea här”. Men oavsett det var vi ganska väl bevandrade i var vi stod rent kunskapsmässigt. Vi var medvetna om vilken kunskapsnivå vi hade. Det var ganska svårt att bli överraskad av ett visst betyg, åtminstone om man hade en gnutta självinsikt och inte överraskningsmomentet ”femmorna är slut” kom.

I dag är det inte alls på det viset. Betygssystemet mäter inte längre som förr faktakunskaper utan är mer inriktat på att mäta förmågor. Det innebär att en elev i princip kan ha alla rätt på alla prov i ett ämne men ändå inte nå upp till de högsta betygen. Det är oförutsägbart och sporrar inte elevernas motivation. Ett betygssystem måste vara enkelt och lättbegripligt.

Sverigedemokraterna vill därför se ett betygssystem som grundar sig på rena faktakunskaper. Även undervisningen ska vara faktabaserad. Den som kan sin kurslitteratur ska helt enkelt få högsta betyg. På så vis tror vi att elever kan stimuleras i sina studier och även få tillräckliga grundkunskaper för att klara högre studier.

I ett antal andra länder tillämpas ett percentilsystem. Har man 90 procent rätt får man ett A, 80 procent ett B och så vidare. Mycket tydligare än så kan det inte bli, och vi skulle vilja ta efter detta. Det skulle dessutom underlätta enormt mycket för lärarkåren.

Det är inte bara betygssystemet som måste förändras för att stärka kunskapsnivåerna. Vi anser även att hjälpinsatser för elever i behov av stöd måste utredas mycket mer skyndsamt än i dag. Så fort man får signalen att det behövs stöd måste det utredas. I dagens system tar det för lång tid. Det är viktigt att insatser görs tidigt under läsårets gång så att man får rätt insatser vid rätt tillfälle.

Mitt under allmänna motionstiden i höstas fattade Skolverket beslut om att stänga sina databaser för uppgifter på förskole- och skolenhetsnivå. Beslutet gällde både kommunala och enskilda huvudmän.

Skolverkets beslut var ett resultat av SCB:s policyförändring, som också vann laga kraft i ett antal domar i kammarrätten. Innebörden av dessa inskränkningar var att uppgifter om till exempel elevsammansättning, betygsättning, genomströmning och lärartäthet blev sekretessbelagda och därmed inte kunde användas för att göra jämförelser mellan skolor och huvudmän.

Inte heller föräldrar och elever skulle med dessa regler kunna göra rationella skolval baserade på tillgängliga uppgifter. Den situationen var inte påkallad av någon, vare sig från politiskt håll, av Skolverket eller av kommunala eller fristående aktörer. Den bara kom. Helt plötsligt var information som alltid tidigare varit tillgänglig inte längre offentlig.

Det har i den politiska debatten ibland, framför allt från Socialdemokraterna, framhållits att detta skulle vara något som friskolorna låg bakom – att man skulle tycka att det är bra att uppgifterna är sekretessbelagda. Så är såklart inte fallet. Jag instämmer med föregående talare i att det är olyckligt att man koncentrerar så mycket tid och kraft i debattartiklar när det gäller system och påståenden som inte stämmer.

Vi lade fram ett motionsyrkande om att alla uppgifter som tidigare varit offentliga ska vara det även fortsättningsvis. Vi är glada för att man nu har fattat eller i alla fall kommer att fatta ett beslut om att så ska vara fallet, med den tillfälliga lösning som nu ligger på bordet, men vi skulle vilja att denna lösning permanentas och inte bara blir tillfällig. Vi permanentar den så slipper vi diskussionen. Allt blir klart och tydligt för alla, och allting återgår till precis som det var tidigare.

Den pågående coronapandemin har ställt vårt samhälle och vårt skolväsen inför en rad prövningar, och detta har fått stora konsekvenser för lärare och elever. Lagstiftningen måste vara beredd och redo för att något liknande kan återkomma om ett år, tio år eller tjugo år, men också om ett halvår – vi vet inte. Om det är något som vi har lärt oss under pandemin är det att saker och ting inte går att förutse.

Vi har tidigare framfört bland annat att elever som själva tillhör riskgrupper eller som har föräldrar som tillhör riskgrupper ska kunna få rätt till undervisning på distans och fullfölja skolplikten i hemmet. Vi kan konstatera att regeringen inte har tillgodosett detta behov under pandemin. Vi tycker att det borde införas bestämmelser i skollagen som möjliggör den typen av hemundervisning vid extraordinära händelser för särskilt sårbara elever eller elever till särskilt sårbara föräldrar, så att vi är redo om vi får

en sådan situation igen. Lagstiftningen måste vara lite förutsebar. Vi kan inte bara vara reaktiva.

Sverigedemokraterna är för ett statligt huvudmannaskap för den offentliga skolan. Detta tjarar vi om i nästan varenda debatt, tillsammans med några andra partier. Vi anser att det var ett stort misstag att kommunalisera skolan en gång i tiden. Det har försvagat läraryrkets status, och det har inte bidragit till att stärka likvärdigheten, snarare tvärtom. De nationella målen, ambitionerna och riktlinjerna måste vara överordnade kommuners olika prioriteringar. Staten ska också kunna överta och direkt driva dysfunktionella skolor till dess att problemen är lösta. På så vis garanterar vi att tillsynsärenden efterlevs fullt ut.

Avslutningsvis, fru talman, föreslår vi sverigedemokrater i betänkandet ett förändrat regelverk när det gäller tillsyn av fritidshem med konfessionell inriktning. I dag är det kommunerna som både godkänner och utövar tillsyn över verksamheten. Vi menar att detta är orimligt och att det i högsta grad innebär en ytterst rättsosäker ordning. Det är inte lämpligt att kommunala politiker och tjänstemän ansvarar för både godkännande och tillsynsverksamhet, och vi vill därför att Skolinspektionen ska ta över även denna tillsyn.

Anf. 145 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Vad behöver svensk skola? Det är en fråga som inte låter sig besvaras så lätt, vilket framgår med all tydlighet av de nästan 200 förslagen i underlaget till dagens debatt. Att vi inte kan gå igenom alla säger sig självt.

Jag vill inte stå här och påstå att jag fullt ut kan ge svar på vad Sveriges skolor behöver, för det första därför att jag inte tror att jag någonsin kommer att ha svar på allt och för det andra därför att Sveriges skolor behöver många olika saker och olika skolor kan behöva helt olika saker.

Det finns dock vissa saker som jag och Centerpartiet anser behöver förändras. En sak är att vi behöver fler duktiga lärare i klassrummen, för läraren är självfallet avgörande för elevers framgång i skolan. Lärarens kompetens är den näst mest betydelsefulla faktorn för elevers skolframgång. Den mest betydelsefulla ska vi komma tillbaka till.

Att svensk skola om 15 år riskerar att sakna runt 45 000 behöriga lärare och förskollärare är därför en av samhällets största utmaningar, för när skolan inte fungerar lämnas barn i stor omfattning till en framtid utan jobb och framtidshopp och utan förutsättningar att skapa sig en egen framtid, efter sin egen bild. Och i dag fungerar skolan tyvärr inte för alldeles för många barn.

Fru talman! En del i att motverka lärarbristen är att göra läraryrket mer attraktivt. Det handlar bland annat om en stärkt lärarutbildning och professionsprogram som möjliggör kontinuerlig kompetensutveckling och fler karriärtjänster. Detta är saker som vi i Centerpartiet har varit med om att få igenom som del av januariavtalet.

Samtidigt kan vi inte blunda för att hundratusentals elever varje dag möter obehöriga lärare. Vi behöver därför stärka inte bara de behöriga lärarna utan också de obehöriga lärarna, och detta behöver vi göra med ökat stöd och bättre möjligheter att utvecklas som lärare, med målet att de ska bli behöriga. Bland annat bör duktiga obehöriga lärare som arbetar på skolor i utanförskapsområden, där behörigheten är särskilt låg, ges förbättrad

möjlighet att läsa en vidareutbildning till lärare. Vid studier på halvfart vill vi i Centerpartiet därför se betald lön upp till 50 procent.

Läraren är som sagt den näst viktigaste faktorn för eleverna, men vilken är då den mest betydelsefulla för framgång? Jo, det är vilka föräldrar eleven har och var eleven bor. Trots årtionden av arbete för en skola som utjämnar livschanser har vi inte nått dit. Att vända detta är den största utmaningen för svensk skola och för den politik som vi utformar här i kammaren. Det är i skolan som utanförskapet skapas eller bryts. Det är där som ljuset i barnens framtid tänds eller släcks. Och i dag misslyckas vi. För att bryta detta måste vi ta tag i ett antal frågor för att bryta skolsegregationen.

Fru talman! Först och främst måste skolvalet förändras. Centerpartiet vill ha valfrihet för alla. För att skolvalet ska bidra till att motverka den segregation som jag precis pratade om krävs att fler väljer skola. Detta förutsätter ett aktivt skolval där elever och vårdnadshavare ges stöd och information, att antagningen blir transparent och samordnad och att kösystemet reformeras. Vi måste komma bort från dagens situation där föräldrar väljer skola på BB för att barnen ska komma in. I Centerpartiets skolpolitik får alla möjlighet att välja skola på lika villkor. Kvalitetsdata ska vara transparenta och öppna tillgängliga, oavsett huvudman, och nå ut till alla.

Fru talman! Skolpengen måste ses över. Skolpengen måste reformeras så att den motsvarar de utmaningar som olika skolor har, oavsett om de är fristående eller kommunala. Centerpartiet har länge uppmanat regeringen att komma med förslag om en reformerad skolpeng som tar hänsyn till de särskilda utmaningarna i till exempel glesbygd och utanförskapsområden, men ännu har inget hänt på detta område.

Fru talman! Ett nationellt frånvaroregister måste införas. Hur mycket vi än satsar på skolan hjälper det inte om eleven inte är på plats. I dag har vi inget systematiskt och konsekvent sätt att ha koll på närvaron i svensk skola. I länder där arbetet med frånvaro och närvaro har systematiserats har frånvaron ibland mer än halverats. Detta kan göra hela skillnaden för om en elev ska klara skolan eller inte.

Fru talman! De bästa lärarna ska vara i de svåraste skolorna. Det finns en pedagogisk segregation i Sverige där de skickligaste lärarna arbetar på skolor med lättare förutsättningar och där eleverna har en stark socioekonomisk bakgrund, medan lärare på skolor med stora utmaningar, ofta i mer utsatta områden, i större utsträckning är obehöriga. Därför vill Centerpartiet fortsätta att satsa på skolorna i utanförskapsområden genom särskilda satsningar och höjda lärarlöner.

Fru talman! Vi måste också ge kontinuerligt och anpassat stöd till skolorna. Skolmyndigheternas regionala närvaro måste stärkas så att skolorna får ett mer lokalt och behovsanpassat stöd. Stödet ska vara frivilligt och ses som en möjlighet att få hjälp i arbetet med att stärka skolans kvalitet. Men de skolor som inte håller måttet och där kunskapsresultaten uteblir ska tvingas ta emot hjälp för att vända utvecklingen. För i slutändan är det eleverna det handlar om.

Och de skolor, oavsett huvudman, som återkommande inte når upp till kraven på hög kvalitet ska snabbare kunna stängas. Detta gäller vid bristande kunskapsresultat, vilket skulle vara en nyhet i svensk skola, men även då skolor frångår den demokratiska värdegrunden, till exempel. Här måste det finnas en tydligare kontroll och handlingskraft från myndighet-

erna. Oseriösa aktörer som använder skattemedel i syfte att sprida extremistideologier eller som på annat sätt underminerar det svenska skolsystemet ska bort. Men samtidigt som undermåliga skolor ska kunna stängas måste friskolor som bevisligen har hög kvalitet och goda kunskapsresultat lättare än i dag tillåtas expandera för att möta efterfrågan lokalt.

Fru talman! Slutligen måste skolan lära av pandemin. Många elever har haft svårt att hantera skolarbetet under pandemin, kan vi konstatera. Många har mått dåligt därför att närheten till vännerna har minskat eller därför att skolan har varit en fristad från hemmet som nu har tagits bort.

Samtidigt visar både danska och svenska undersökningar att en del elever faktiskt har mått bättre under hemundervisningen. De har både mått bättre och faktiskt fått bättre skolresultat.

Det är avgörande för utvecklingen av svensk skola att vi verkligen lär oss av denna pandemi och vad vi kan ta med oss för att skapa en skola som fungerar bättre för alla. Många av dem som har klarat sig bättre nu är de som vi i vanliga fall kan ha svårt att nå.

Fru talman! Detta var en kort genomgång av några av de delar som Centerpartiet ser att skolan behöver.

Men, fru talman, vad behöver skolan inte? Jo, skolan behöver inte mer statlig detaljreglering. Däremot behöver den mer plats för lärare och rektorer att agera baserat på deras professionalitet. Skolan behöver inte heller en stor reform av det offentliga huvudmannskapet, som skulle ta all kraft från utvecklingsarbetet i Sveriges skolor när det nu antligen börjar gå framåt igen. Skolan behöver inte heller en digitalisering utan strategi och riktning, utan samordning och kunskap. Dagens avsaknad av öppenhet, delaktighet och gemensamma standarder i skolans digitalisering leder till miljardförluster och lösningar som inte fungerar. I dagsläget är det lite så att de enda som tjänar på dagens situation är it-konsulterna. Förlorarna är lärarna, eleverna och deras föräldrar samt inte minst skattebetalarna. Där har regeringen ett ansvar för att steppa upp arbetet.

Fru talman! Det är dags att ge förutsättningarna för professionen att göra sitt arbete och att ge eleverna bättre förutsättningar att ta till sig undervisningen och att ta in skolan i den digitala tidsåldern så skolutvecklingen möjliggörs och inte hindras. Det är Centerpartiets riktmärke i skolpolitiken.

Jag står såklart bakom Centerpartiets alla förslag, men jag yrkar bifall till reservation 18.

Anf. 146 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Vänsterpartiets reservation 5.

Med en tydlig statlig finansiering och resursfördelning som utgår från behoven kan de ekonomiska resurserna prioriteras och fördelas till de insatser som spelar störst roll för elevernas kunskapsutveckling. Det innebär att nuvarande system med skolpeng måste förändras.

Vänsterpartiet menar att dagens skolfinansieringssystem med skolpeng måste avskaffas för att likvärdigheten i svensk skola ska kunna öka. Kostnaderna för att bedriva undervisning är i stort sett desamma oavsett klassens storlek, vilket leder till att stora klasser går med överskott och mindre klasser med underskott. Med andra ord missgynnas skolor med högre lä-

rartäthet och mindre barngrupper, medan skolor med låg lärartäthet gynnas av dagens skolpengssystem.

Skolor på landsbygd och skolor med elever med behov av mindre undervisningsgrupper är de som missgynnas av dagens system. Klassstorlek och lärartäthet har betydelse för elevernas kunskapsinläring. Med ett förändrat skolfinansieringssystem, ett nationellt ansvarstagande för skolan och en sammanhållen skola utan marknadslogik kan den negativa trenden vändas och skolsystemet ges förutsättningar att bli jämlikt. Därför menar vi att regeringen snarast bör utreda hur skolpengssystemet ska ersättas med en finansieringsmodell som bättre gynnar alla skolor.

Fru talman! Sverige har de mest generösa reglerna i världen för offentliga bidrag till privatskolor, samtidigt som dessa skolor kan använda bidragen nästan precis som de vill. Så länge skolföretag tillåts plocka ut vinster och har ett annat uppdrag än den offentligt ägda skolan har vi förslag på ett rättvisare finansieringssystem och hur det kan se ut.

Redan när det nuvarande systemet infördes höjdes kritiska röster som varnade för det – för ökade kostnader, ökad segregering och minskad likvärdighet. Nu i efterhand visar forskning och statistik att dessa farhågor tyvärr har besannats.

Trots att det har varit uppenbart länge att experimentet med marknadslösningar inom skolans värld för länge sedan har gått över styr har S-regeringar vid ett flertal tillfällen tidigare valt att göra villkoren ännu mer generösa för de privata skolorna.

I propositionen *Offentliga bidrag på lika villkor 2008* fastslogs att bidragen till fristående skolor skulle beräknas på samma grunder som kommunerna tillämpar vid fördelningen av resurser till den egna verksamheten. Men villkoren är inte desamma för kommunala och privata skolor.

Tidigare fanns ett skolpliktsavdrag. Det innebar att kommunen kunde göra ett avdrag i skolpengen innan pengarna skickades till de fristående aktörerna. En kommun har skyldighet att erbjuda alla skolpliktiga elever utbildning och kan inte neka att ta emot en elev. Kommunen måste även garantera att alla barn som flyttar till kommunen har en skola att gå till samt att det finns beredskap att ta emot elever från friskolor som går i konkurs. De enskilda huvudmännen kan i stor utsträckning välja vilka elever som ska få gå i deras skolor. Och det är det system som vi har sett.

De stora överskotten inom friskolebranschen är en följd av att skolorna är kreativa när det kommer till att minska sina kostnader på bekostnad av elever och personal. Ett vanligt sätt är att anställa fler obehöriga lärare som därmed också får lägre lön. Men de sparar också in en del på verksamheten som inte direkt kan hänföras till undervisningen. Mycket står i strid med intentionerna i skolans styrdokument. Men eftersom regelverket ofta är otydligt formulerat finns det inga möjligheter att beivra ens de mest uppenbara övertrampen.

Fru talman! De privata skolorna har alltså inte samma skyldigheter. Detta konstateras även i Björn Åstrands utredning *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning*. Även där konstaterar man att privata skolor inte ska få lika mycket resurser som de offentligt ägda skolorna.

Syftet och ambitionen som de kommunala skolorna har är någonting helt annat. Därför måste också finansieringen vara högre till de kommunala, offentligt ägda, skolorna. Vi menar därför att regeringen snarast måste utreda hur man kan återinföra skolpliktsavdraget i enlighet med det förslag som Björn Åstrand har lämnat.

Fru talman! Jag tänkte byta ämne och ta upp en fråga som inte är lika stor för vissa. Men jag tycker att den är väldigt viktig. Det handlar om sameskolan. Tidigare i år lade jag fram ett förslag, ett utskottsinitiativ till utbildningsutskottet. Jag föreslog i enlighet med de myndighetsutredningar som har gjorts att ansvaret för sameskolan och sameutbildningarna skulle föras över till Sametinget. Utskottsinitiativet blev avslaget med hänvisning till att frågan skulle komma upp senare. Frågan kommer upp nu, och förslaget kommer att avslås igen. Inte ett enda parti har ställt sig bakom Vänsterpartiets förslag.

Samisk förskola och skola ska bidra till att utveckla barnens och elevernas samiska identitet, kultur och språk. Sameskolstyrelsen ska arbeta för att alla samiska barn får tillgång till en likvärdig utbildning av god kvalitet med samiska undervisningsinslag.

Riksrevisionen har granskat statens insatser inom samisk utbildning med Sameskolstyrelsen som ansvarig myndighet. Dessa granskningar visar att målen för verksamheten inte har nåtts. Detta är någonting som har skett under väldigt många år. Gång på gång har Riksrevisionen kritiserat detta, och till slut fastslog Riksrevisionen att Sameskolstyrelsen inte har tillräckliga förutsättningar att genomföra sina uppgifter. Därför föreslog Riksrevisionen att verksamheten med sameskolorna skulle inrymmas inom Sametingets ansvarsområde.

Det kom även en utredning om skolmyndigheterna där man återigen slog fast att det finns en rad olika problem när det kommer till det systematiska kvalitetsarbetet, förmågan att producera läromedel och en rad andra problem. Återigen föreslogs, denna gång från en utredning, att sameskolans ansvar och sameutbildningarnas ansvar skulle föras över till Sametinget. Ändå står vi här i dag igen, och det kommer att bli ett avslag på Vänsterpartiets förslag.

Vänsterpartiet håller med om att en överflyttning av ansvaret från Sameskolstyrelsen till Sametinget skulle förbättra förutsättningarna för samisk utbildning. Ett införlivande av Sameskolstyrelsens uppgifter i Sametinget är också i linje med regeringsformen, där det framgår att samernas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Därför har Vänsterpartiet lagt fram detta förslag, och vi tycker att det är beklagligt att vi återigen inte får stöd för det.

Fru talman! Det sista ämne som jag tänkte ta upp, och som jag verkligen brinner för, handlar om rasism och afrofobi i den svenska skolan.

För afrosvenskar och svarta över hela världen har mordet på George Floyd i USA förra året och allt som följde därefter upprört och påmint om egna upplevelser av rasism och afrofobi.

Afrofobi kallas det när rasism och andra kränkningar riktas mot människor med afrikanskt ursprung baserat på hudfärg. Afrofobin förekommer i hela världen och ser inga gränser när det gäller ålder. Som företrädare för synliga minoriteter i Sverige möter svarta barn ofta afrofobi från väldigt tidig ålder.

Stiftelsen Friends senaste rapport visar att etnicitet är den vanligaste grundorsaken till trakasserier i skolan. Trots detta, och trots det faktum att forskningsstudier från bland annat Harvard University visar hur rasism och dess konsekvenser skadar barns psykiska och fysiska hälsa, saknar de flesta av skolorna i vårt land fortfarande konkreta verktyg för att medvetet arbeta förebyggande samt hantera kränkningar, trakasserier och ojämlik behandling som har sin grund i afrofofi eller annan diskriminering på grund av hudfärg. Detta bidrar till att tusentals barns upplevelser av rasism i skolan och förskolan inte erkänns som ett reellt problem.

Med anledning av detta har till exempel Forum för föräldrar till afrosvenska barn, Afrosvenskarnas Forum för Rättvisa, Fokus afrofofi, Black Lives Matter Sweden och Afrosvenskarnas Riksorganisation samlat in över 45 000 namnunderskrifter med krav på en förändring. Vänsterpartiet instämmer i att det måste till en förändring. Vi menar därför att Skolinspektionen måste få i uppdrag att följa upp skolornas arbete mot afrofofi och andra former av rasism i skolan.

Anf. 147 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till Kristdemokraternas reservation 3.

Kristdemokraterna arbetar för en skola där inget barn hålls tillbaka och ingen heller lämnas efter. Därför tar vi de bristande kunskapsresultaten i skolan på största allvar.

Var fjärde elev går i dag ut årskurs 9 utan fullständiga betyg, och 16 procent gör det utan behörighet till gymnasiet. Det här är inte tillräckligt bra. Varje elev i det här landet behöver få möjlighet att gå i en skola där det råder ordning och där eleverna bemöts med respekt, så att kunskapen kan stå i fokus. Lärarna behöver bättre förutsättningar att förmedla den kunskap som krävs för att fler barn ska bli behöriga och för att fler barn ska få möjlighet att förverkliga sina drömmar.

Fru talman! Jag är helt övertygad om att svensk skola skulle behöva bli mer kunskapsbunden, det vill säga att man går i skolan tills man lärt sig det man ska. Den som riskerar att inte nå upp till målen behöver i större utsträckning gå i skolan även på loven. Det bör gälla redan på lågstadiet. Framför allt behöver de elever som inte når målen i vissa årskurser gå kvar tills kunskapskraven nås.

Det är mot den bakgrunden Kristdemokraterna har föreslagit att man bör utreda möjligheten att införa läroplikt i Sverige, eller en förlängning av skolplikten som ska gälla till dess att målen nås. Vi menar att detta skulle vara ett viktigt steg i rätt riktning för att säkerställa att eleverna faktiskt når kunskapsmålen och får med sig de kunskaper de behöver för framtiden.

Nyckeln till att förbättra kunskapsresultaten är förstas skickliga rektorer med ett tydligt skolledarskap och riktigt duktiga lärare. Det behövs mer undervisningstid i grundskolan och tidiga kunskapskontroller, inte minst när det gäller språkutvecklingen, så att stödinsatserna kan sättas in i tid. Läxorna behöver kunna göras i skolan för de barn som inte kan göra dem i hemmet.

Fru talman! Vi kristdemokrater pratar ofta om familjens betydelse. Föräldrarnas och familjens betydelse för elevernas skolgång kan inte nog betonas. Hur kompensatorisk vi än vill att skolan ska vara, hur mycket vi än försöker ställa saker till rätta och hur mycket vi än önskar att familjebakgrunden inte skulle spela någon roll för skolresultaten kommer familjen alltid att vara viktig. Familjens betydelse behöver därför erkännas av skolan, och föräldraansvaret behöver återupprättas.

Kristdemokraterna vill att det ska finnas särskilda föräldrakontrakt – ett slags ansvarskontrakt mellan skola, elev och föräldrar som tydliggör förväntningarna på eleven när det gäller skolans ordningsregler, bemötande och naturligtvis själva studierna, men som också tydliggör vad föräldrarna konkret kan göra för att stötta sina barn och höja kunskapsresultaten.

Tidningen Mitt i lyfte nyligen fram Kista International School i Akalla som ett framgångsrikt exempel på hur en starkt segregerad skola genom att involvera föräldrarna har lyckats lyfta skolresultaten. Man har haft minst 92 procents behörighet till gymnasiet fem år i rad nu, vilket är över genomsnittet i Stockholm och gör skolan till en av de mest framgångsrika utifrån sina socioekonomiska förutsättningar.

Jag tror nog att fler föräldrar på ett uppmuntrande sätt skulle vilja höra att något av det viktigaste de kan göra för att skapa bra förutsättningar för sina barn i skolan är att exempelvis läsa högt för barnen varje kväll och att de som föräldrar har en helt avgörande betydelse när det kommer till att säkerställa att barnen äter rätt, rör på sig och lägger sig i tid samt att läxorna då är gjorda. Bara att tala om för barnen att man i skolan lyssnar på fröken och gör som läraren säger och att varje dag fråga hur det har varit i skolan under dagen spelar roll för hur eleven ser på skolan och i förlängningen även för skolresultaten. Skola och föräldrar behöver helt enkelt samarbeta och hjälpas åt för att våra barn ska få möjlighet att lära sig så mycket som möjligt i skolan.

Fru talman! Det pågår just nu en viktig debatt om bristande likvärdighet i skolan. Vi kristdemokrater anser att möjligheten till en ökad statlig finansiering eller styrning av densamma bör övervägas för att skapa just mer likvärdiga och jämlika förutsättningar i hela landet.

Det finns dock de som i stället försöker skylla den bristande jämlikheten på det fria skolvalet och landets friskolor. Som så ofta hotas valfriheten i jämlikhetens namn. Kristdemokraterna kommer därför att fortsätta försvara det fria skolvalet. Vi kommer att fortsätta stå upp för elevers och föräldrars rätt att välja. Det gäller oavsett om man väljer en fristående, en kommunal eller för den delen en kristen friskola. För att öka jämlikheten föreslår vi i stället ett aktivt och obligatoriskt skolval och dessutom utökad information inför skolvalet.

Självklart ska Skolinspektionen ha muskler att stänga ned dåliga skolor, men de friskolor som följer skollagen och läroplanen, bedriver undervisning i enlighet med skolans värdegrund och dessutom presterar goda kunskapsresultat innebär en vinst för Sverige. Tack vare dem är det fler barn som får möjlighet att gå i en skola där de inte längre hålls tillbaka eller lämnas efter.

Anf. 148 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! När vi tänker på skolans uppdrag och skolans inriktning tänker vi oftast på viktiga värderingar. Det handlar om skolans demokra-

tiska uppdrag. Det handlar om att förmedla vikten av jämställdhet och andra grundläggande demokratiska värderingar.

I det här betänkandet vill jag särskilt lyfta fram de förslag som vi har lagt fram för att komma åt problem i utanförskapsområden. Tyvärr har vi i Sverige ett sextiotial utsatta och särskilt utsatta områden där inte bara skolresultaten och kriminaliteten lämnar mycket att önska utan där vi också ser problem med inhemsk extremism och radikalisering.

Fru talman! Jag hade förhoppningar långt in i utskottets hantering att Liberalerna skulle få stöd för några av de förslag som vi har lagt fram för att komma åt extremismen inom pedagogisk omsorg, extremismen inom förskolan och inte minst extremismen inom den obligatoriska skolan.

Hur kommer det sig att en skola som har bedrivit könsuppdelad undervisning i över 20 år fortfarande kan få bedriva skolverksamhet i Sverige, fru talman? Sverige är ett land som internationellt sett är en förebild när det kommer till jämställdhet.

Jämställdheten börjar i förskolan. Jämställdheten måste börja i skolan. Skolans demokratiska uppdrag motarbetas och motverkas dagligen av dem som fortfarande lyckas slinka igenom det byråkratiska regelverk som finns i dag.

Det är ett totalt misslyckande för den förda skolpolitiken att grundskolor inte bara kan fortsätta att bedriva verksamhet trots återkommande brister utan att de också kan expandera, bygga ut och starta nya enheter. Det är helt oacceptabelt och en utveckling som Liberalerna vill införa ett stopp för.

Jag hoppas och tror att de flesta partier instämmer i det kravet. Men tyvärr ser jag inte det när det kommer till de politiska ställningstagandena i utbildningsutskottet där Liberalerna på punkt efter punkt i dag är ensamma reservanter. Jag yrkar bifall till reservation 10 under avsnittet friskolor.

I Sverige kan en radikal islamist som är partiledare för ett parti i Somalia leda en skola i västra Sverige. Den skola som rektorn leder kan expandera. Den verksamheten i västra Sverige kan också bygga ut sin verksamhet. Det beror på de luckor som finns i skollagen.

Man kan använda gamla outnyttjade tillstånd för att starta ny verksamhet. Man kommer undan i etableringskontrollen för att ägar- och ledningsprövningen inte omfattar hela ledarskapet på en skola.

Fru talman! Det vill Liberalerna ändra på. Därför har vi krävt att en ägar- och ledningsprövning också ska omfatta alla som har ett inflytande på en skola och inte bara när det kommer till ekonomi, budget och det organisatoriska.

När det gäller den könsuppdelade undervisningen som har bedrivits på den aktuella skolan i västra Sverige har man på grund av regelverket och att Skolinspektionen inte kan återkalla tillståndet kunnat fortsätta sin verksamhet. Det skapar utanförskap.

Det skapar inte den skola som många av oss skolpolitiker drömmer om. Vi vill att våra pojkar och flickor möter varandra. Vi vill att de lär sig att upptäcka problemet med könsmönster och hur begränsande det kan vara när man inordnas och uppdelas efter könsnormer.

Allt det som vi anger i kursplaner, läroplaner och skollag motarbetas och motverkas dagligen av dessa skolor och det så kallade pedagogiska ledarskapet på de skolorna.

Det är ett stort misslyckande att vi också ser att dessa personer missbrukar skollagens paragrafer för att starta offentligt finansierade verksamheter redan på förskolenivå.

Fru talman! Därför har vi i det här betänkandet yrkat på att vi vill införa ett etableringsstopp för nya konfessionella förskolor men också ett stopp för att de befintliga ska kunna expandera. Jag beklagar att även det yrkandet avstyrks.

Ska vi uppnå en skola i världsklass, ska vi komma ifrån extremismen, radikaliseringsen och den inhemska extremismen i de utsatta områdena och komma åt utanförskapet, måste vi börja i förskolan och skolan.

Det är beklämmande att hundratals barn, hundratals unga elever, utsätts för dessa radikaliserade miljöer dagligen på grund av bristerna i regelverket.

Anf. 149 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Jag har en fråga när det gäller Liberalernas reservation 9 med rubriken Val av skola. Där skriver Liberalerna: "Vi vill skapa en gemensam administration av skolköer. Genom att samordna och centralisera skolvalet genom ett system där alla skolor i närområdet, både kommunala och fristående, ingår kan trösklarna för skolvalet slipas ner."

Min ganska enkla fråga till Roger Haddad är: Är det så att Liberalerna förespråkar en gemensam antagningsstruktur som föreslås i Likvärdighetsutredningen? Eller förespråkar Liberalerna en samordnad antagning så som sker i väldigt många städer och orter i dag där det finns både kommunala och fristående skolor?

Menar ni med detta en gemensam antagningsprocess där alla skolor tvingas in, eller menar ni en samordnad antagning som är antingen frivillig eller med tvång men där respektive fristående skola fortfarande kan ha kvar sina urvalsverktyg?

Jag hoppas att Roger Haddad uppfattar frågan. Det skulle vara jättebra med ett förtydligande så att vi vet vad Liberalerna står för.

Anf. 150 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Det är en viktig fråga som Björn Åstrand har utrett om gemensam antagning för både de kommunala och de fristående huvudmännen. Vi är inte anhängare av den modell som utredaren föreslår.

Däremot kommer jag själv från en kommun, Västerås stad, som under många år har haft ett jättefint samarbete både på gymnasiesidan och inom till exempel förskoleverksamheten. Där samordnar och samarbetar man mellan kommunen och de enskilda förskolorna för att se till att alla får en bra bild över utbudet och bra information för att kunna göra aktiva val.

Den är den möjligheten som jag kommer att jobba för. Det är också det som vi har sträckt ut handen för till regeringen. Det är en punkt som vi kan tänka oss att förhoppningsvis bli överens om.

Anf. 151 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Om jag uppfattar det korrekt är det alltså en samordnad antagning. Bara för att få klarhet i det, Roger Haddad: Är det så att Liberalerna i så fall såklart är för att fristående skolor kan ha sina egna urvalsinstrument i den samordnade antagningen, precis som man har i de sam-

ordnade antagningssystem som finns i dag exempelvis i Roger Haddads hemkommun?

Prot. 2020/21:103

7 april

*Övergripande
skolfrågor*

Anf. 152 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Det är därför som Liberalerna inte har gått med på Socialdemokraternas uttalanden eller krav om att till exempel ta bort urvalsinstrumentet kötid. Däremot har vi öppnat för att justera kötiden för att justera över hela samordningen av antagningssystemet. Svaret på Patrick Reslows fråga är ja.

Anf. 153 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Mycket fungerar väl i den svenska skolan. I dag gick miljontals barn till skolan som vanligt, eller ja, de som inte har påsklov eller fjärrundervisning. Men många gick i alla fall till skolan i dag.

De gick dit för att göra sitt bästa för att lära sig så mycket som möjligt. De själva skulle säkert säga att de gick dit för att hänga med sina kompisar, för att få göra saker, för att de gillar sin lärare eller för att de måste. Då är det upp till skolan att se till att lärandet hamnar i fokus. För det är ju det allt handlar om: elever som lär sig, utvecklas och fostras till att bli sina bästa jag.

Hundratusentals lärare, rektorer och annan skolpersonal gick i dag till jobbet och ansträngde sig för att ordna intressant och nyttig undervisning. Också de har gjort sitt bästa för elevernas lärande och utveckling. För det är ju det allt handlar om.

Vi är i den här kammaren i dag för att debattera hundratals förslag som sätter elevernas lärande och utveckling i fokus. För det är ju det allt handlar om. Det är förslag om skolans finansiering, om it-frågor, om friskolor, om skolval, om tillsyn och så vidare. Betänkandet heter *Övergripande skolfrågor*, och det är detta som är vårt ansvar i den här kammaren. Det handlar om att bygga ett ändamålsenligt system som stöder elevernas lärande och utveckling så långt det bara är möjligt.

Fru talman! Mycket är som sagt bra i den svenska skolan. Men systemet som vi i den här kammaren är ansvariga för är till viss del defekt. Det är otroligt olika vilken utbildning elever får. Skolorna i Sverige är segregerade, och föräldrars utbildningsbakgrund spelar alltför stor roll för vilka möjligheter elever har att klara skolan.

Vi har gjort mycket i regeringsställning sedan vi vann valet 2014. Vi har successivt utökat resurserna till skolan och dessutom viktat dem så att mest hamnar där det behövs bäst. Vi har också infört en stödgaranti i de tidiga skolåren, sett till att det finns medel för läxhjälp och lovskola för dem som behöver det och byggt en modell för stöd till de huvudmän som bäst behöver det – för att ta några exempel bland många viktiga reformer.

Kunskapsresultaten, då? De har mycket riktigt vänt uppåt under våra år vid makten. Men olikvärdigheten består. I den delen återstår fortfarande mycket att göra så att alla elever får lika goda möjligheter att lära sig mycket och bli sina bästa jag och så att skolan kompenserar för de skillnader i livsförutsättningar som finns mellan elever.

Det finns utredningsförslag för att ändra systemet till det bättre både när det gäller skolans finansiering och resursfördelning, undervisningsresurser, elevgruppernas sammansättning och statens roll. Och innan jag

nu blir angripen för social ingenjörskonst eller för att vara emot friskolor eller, för den delen, emot valfrihet vill jag tydliggöra några saker.

Fru talman! Även om vi statistiskt kan se att friskolor har lägre lärartäthet, sämre behörighet och lägre löner, även om vi kan se att elever i friskolor lär sig mindre men får högre betyg och även om vi får medieavslöjanden om fiffel med urval och marknadsföringsskandaler är jag inte emot friskolor.

De aktörer som verkar i ett system kommer att göra sitt bästa inom systemet. Ett system som tillåter vinst som drivkraft kommer att leda till att vinsthungriga riskkapitalister sätter utdelning före lärande. Ett system som premierar dem som sätter höga betyg kommer att leda till betygsinflation. Ett system som inte bara tillåter utan till och med premierar segregation kommer att leda till segregation. Att vi har stor olikvärdighet och segregerande effekter i skolan är alltså resultatet av systemet.

Därför behöver vi komma vidare med förslag för att öka likvärdigheten och minska segregationen. Kommunala skolor behöver få kompensation för det åtagande de har när det gäller att erbjuda alla elever plats i en skola nära hemmet och att erbjuda nytillkomna elever plats i skolan. Elevers och deras vårdnadshavares rätt att välja skola är här för att stanna. Jag är för valfrihet.

Men som systemet är utformat nu är det inte rättvist. Därför måste urvalsreglerna göras om så att alla har lika möjligheter att komma in på populära skolor. Att anta en portalbestämmelse om allsidig social sammanställning på skolor och i klasser är inte social ingenjörskonst. Det är ett sätt att ge uttryck för det som var hela meningen med inrättandet av grundskolan, det vill säga att elever från olika bakgrunder ska mötas i skolan. Det vore bra för alla.

Staten måste här till ta ett större ansvar för både kvaliteten i och finansieringen av skolan. Statens stödjande roll behöver förstärkas och resurser fördelas efter behov. Det skulle stärka både tilliten och stabiliteten i systemet. Vi behöver ordna systemet så att det ger de enskilda som verkar i det bästa möjliga förutsättningarna att göra allt vad de kan för elevernas lärande och utveckling. För det är ju det allt handlar om.

Fru talman! Avslutningsvis måste jag säga några ord om distans- och fjärrundervisning så här i pandemitider. För några år sedan hade jag ett samtal med en it-konsult som krasst konstaterade att digitaliseringen har dräpt förlagen, tryckerierna och skivbutikerna. Hans prognos var att nästa krisbransch kommer att bli skolan. När tekniken och människorna är mogna för att ställa frågan om skolan måste vara ett hus med lärare och elever i, eller om det kan vara något annat, kommer utbildningsbranschen att bli nästa krisbransch, menade han.

Nu, efter ett år med pandemin, är det såklart för tidigt att dra några slutsatser om långsiktiga konsekvenser av den distans- och fjärrundervisning som har förekommit av och till. Men det är inte för tidigt att dra slutsatsen att den där it-konsulten hade fel.

Hela Skolsverige pratar om utbildningsskulden, och även om slutsatser som sagt ska dras med försiktighet är det redan tydligt att de skillnader som finns i elevers förutsättningar att klara skolan – just de skillnader som skolan har som uppdrag att utjämna – förstärks när lärandet förläggs till hemmet.

I sammanhanget drar jag mig till minnes Moderaterna och deras ståndpunkter när vi behandlade fjärr- och distansundervisningspropositionen förra våren. De drev då linjen att ta bort alla begränsningar när det gäller fjärrundervisning och att distansundervisning skulle betraktas som ett alternativ för alla elever att välja. Jag konstaterar att Moderaterna, i likhet med konsulten jag nyss pratade om, hade fel.

Mycket speciella omständigheter har gjort att vi på bredden haft undervisning på distans i skolor runt om i landet. Erfarenheterna av detta ska givetvis beaktas framöver, och utvärderingen av det, liksom utvärderingen av andra insatser med anledning av pandemin, görs bäst i efterhand.

Med detta yrkar jag bifall till utbildningsutskottets förslag i betänkande UbU10 och avslag på samtliga motioner.
(Applåder)

I detta anförande instämde Annika Hirvonen (MP).

Anf. 154 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Det är intressant att Linus Sköld frågar mig om fjärr- och distansundervisningen. Jag kan påminna om att vi så sent som för några månader sedan lade fram förslag om ett utskottsinitiativ där vi ville att man skulle säkerställa att alla barn i Sverige har digital teknik för att kunna tillgodogöra sig distansundervisningen nu under pandemin. Det röstade Socialdemokraterna nej till, och de talade om att det inte var något problem med digitaliseringen i Sverige, för det går så bra.

Nej, det går inte bra. Enligt Lärarförbundets rapport, där 5 000 lärare svarade, som presenterades den 18 mars anser lärarna att 19 procent av deras elever inte kan tillgodogöra sig fjärr- och distansundervisning beroende på brister i teknik eller på hemförhållanden. Det hade varit klädsamt om Socialdemokraterna hade röstat ja till vårt utskottsinitiativ om att kartlägga om det finns sådana problem och att vidta åtgärder. Men det röstade alltså Socialdemokraterna nej till.

Jag undrar också om det inte skulle kunna finnas lite klädsam ödmjukhet kring vad Socialdemokraterna har gjort nu under sex års tid. Jag har här i handen skrivelse 75 om det som regeringen inte har verkställt. Där kan man bland annat se att beslutet om digitalisering av de centrala proven och central rättning av dem finns med ända sedan riksdagsåret 2015/16. Det är fortfarande inte verkställt. Det hade varit utmärkt om det hade varit på plats nu under pandemin. Men nej, det är det inte.

Det finns också ett förslag där riksdagen har beslutat att ge regeringen i uppdrag att ändra lagen för att omöjliggöra könsuppdelad undervisning – det som Roger Haddad alldeles nyss pratade om här. Det är fortfarande inte verkställt.

Det finns en annan punkt från riksdagsåret 2016/17, då riksdagen beslutade att ge regeringen i uppdrag att ändra skollagen för att skapa trygghet, ordning, lugn och ro i skolan. Det är inte heller verkställt.

Lite klädsam ödmjukhet kring att ni har haft makten i över sex år nu och inte verkställt dessa riksdagsbeslut, tack!

Anf. 155 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag tolkar Kristina Axén Olins replik som att Moderaterna har ändrat sig. Digitalisering är inte lösningen, och distansundervisning är

inte det fullständiga alternativ som de hävdade att det skulle vara när de motsatte sig den utformning av fjärr- och distansundervisningspropositionen som vi lade fram förra året. Det är det enda sätt jag kan förstå Kristina Axén Olin's väldigt spretiga angrepp på mitt anförande.

Jag tänker som sagt att utvärdering görs bäst i efterhand. När det gäller att kartlägga vilka bekymmer som finns pågår det – det vet Kristina Axén Olin också – en kontinuerlig dialog mellan myndighet och regering, och för den delen utskottet, om hur situationen ser ut i landets skolor. I den delen är det ingalunda okänt vad som går bra – det finns nämligen saker som går bättre än förväntat – och vilka problem som finns. Den fullständiga utvärderingen låter sig givetvis bäst göras i efterhand.

Några av de saker som Kristina Axén Olin anklagar oss för att inte ha gått vidare med är det mycket väl känt att regeringen arbetar med. Det pågår försök med vissa delar av dem, och vi är överens med våra samarbetspartier i januariavtalet om att genomföra dem under den här mandatperioden. Låt oss alltså återkomma till exempelvis digitaliseringen av nationella prov.

Anf. 156 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Det är intressant att Linus Sköld nu säger att man är medveten om att distansundervisningen inte går så bra. Under hela tiden när vi har hävdat det och lagt fram utskottsinitiativsförslag har man hävdat att den går bra.

Skillnaderna i svensk skola ökar. Det är riktigt förfärligt att se att barn i socialt utsatta områden som inte har möjlighet att studera hemma nu halkar efter.

Vi borde göra som man gjorde i England: skanna av direkt vilka barn som inte har tillgång till teknik hemma. I England införskaffade man sedan och delade ut 1,3 miljoner datorer och routrar för att möjliggöra för alla barn att delta i distansundervisningen. Här i Sverige ska Socialdemokraterna utvärdera efter pandemin hur det har gått. Då är det för sent. Då har vi tappat ännu fler barn. Räcker det inte med att vart fjärde barn i årskurs 6 har icke godkänt i något ämne redan nu? Ska vi ha en ännu högre andel barn som inte klarar av skolan?

Nej, det duger inte, fru talman. Jag tycker inte att det är acceptabelt att regeringen visar denna nonchalans och tycker att vi ska utreda efter pandemins slut hur det har gått.

Anf. 157 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag instämmer i Kristina Axén Olin's påstående att skillnaderna ökar. Som svar på vad Kristina Axén Olin sa i sitt anförande vill jag skicka tillbaka att Kristina Axén Olin inte är beredd att göra någonting åt de verkliga problemen, de problem som jag lyfte i mitt anförande och som handlar om hur skolvalet har segregeringseffekter och hur resursfördelningen inte träffar de elever som behöver resurserna bäst.

Kristina Axén Olin låtsas som att detta inte spelar någon roll. Självklart spelar det roll vilka behov elever har för hur resurser bör fördelas. Självklart spelar det roll hur man gör urval till översökta skolor för hur segregationen blir i de skolor som finns i systemet.

Detta är de verkliga problemen, och det är dem Kristina Axén Olin inte vill prata om och inte vill göra någonting åt.

Anf. 158 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Liberalerna har aktivt medverkat till att skolor med återkommande brister enklare ska bli av med sitt tillstånd. Detta är nu på väg fram. Vi har också på allvar sett till att ett etableringsstopp för konfessionella skolor faktiskt är på väg att bli av, även om tidsplanen är framskjuten något.

Det finns dock ett par förslag i det här betänkandet, fru talman, som vi menar är viktiga om vi ska höja kvaliteten, öka tryggheten och öka jämställdheten i skolan. Det handlar om att komma åt skolor och förskolor med koppling till extremism.

Därför vill jag fråga Socialdemokraterna och Linus Sköld: Varför röstar ni nej till att expandera den viktiga ägar- och ledningsprövningen till att också omfatta rektor och skolchef på skolorna, eftersom de har ett viktigt pedagogiskt inflytande och enligt skollagen det yttersta ansvaret för den skolverksamhet som bedrivs?

Anf. 159 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Som Roger Haddad mycket riktigt påpekar är vi överens om att göra viktiga saker på friskoleområdet. När det till exempel gäller konfessionella friskolor gick ju Socialdemokraterna till val på att avskaffa dessa. Konfession, trosutövning och utbildning hör inte ihop – i alla fall hör undervisning inte ihop med det. Självklart är vi alltså överens om viktiga saker.

När det gäller frågan om ägar- och ledningsprövning har vi kommit en bra bit på väg i att strama upp hur denna prövning går till. Jag fortsätter gärna på den vägen och fortsätter den diskussionen med Roger Haddad och Liberalerna. Att nu ta beslut om att prövningen ska omfatta rektor och skolchef känns dock överilad.

Anf. 160 ROGER HADDAD (L) replik:

Fru talman! Det är i och med Liberalernas förslag om ett etableringsstopp för konfessionella skolor som vi för första gången kan hitta en politisk majoritet för ett sådant beslut, och det ser jag fram emot.

Den här debatten handlar om att det fortfarande finns radikalister, islamister och våldsbejakande personer som kan fortsätta bedriva verksamhet med könsuppdelad undervisning. Och inte bara det, de kan också expandera och starta nya skolor. En anledning till detta, Linus Sköld, är just att dagens skollagstiftning när det gäller ägar- och ledningsprövning i princip bara tittar på det ekonomiska, styrelsen och ägarskapet. På Skolinspektionens hemsida står det väldigt tydligt att rektor och skolchef inte omfattas.

I det exempel jag tog upp från västra Sverige, fru talman, med skolan som haft könsuppdelad undervisning i över 20 år har den nuvarande skolledningen passerat och klarat av Skolinspektionens etableringskontroll på grund av den här luckan i skollagen. Det är oerhört provocerande att vi i Sverige fortfarande kan acceptera detta och med statligt sanktionerade bifall ge dem tillstånd att utöka verksamheten. Här hade jag gärna sett att Socialdemokraterna hade stått bredvid oss, bifallit vårt yrkande och satt stopp för dessa verksamheter i västra Sverige och säkerligen även på andra orter i landet.

Anf. 161 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag delar Roger Haddads upprördhet över extremister som kan bedriva skolverksamhet i Sverige. Jag tycker att man behöver ha en sträng ägar- och ledningsprövning. Jag ryggar inte för diskussionen om huruvida den ska vara strängare än vad den är.

Man behöver dock komma ihåg att den som ytterst är ansvarig för genomförandet av elevernas utbildning, förutom på principiell nivå och systemnivå vi här i kammaren, är huvudmannen. Det är därför det är huvudmannens sammansättning som är föremål för den ägar- och ledningsprövning som vi har beslutat.

Anf. 162 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Tack för ett bra anförande, Linus Sköld!

Linus Sköld pratade lite om digitaliseringen, och det uppskattar jag. Man kan konstatera att det är viktigt att ha med också de bra perspektiven här. Den har öppnat för många elever att tillgodogöra sig undervisning de annars inte hade fått tillgång till. Skolan har förändrats av digitaliseringen och tagit nya steg framåt under covid. Det S-ledda utbildningsministeriet borde kanske se till att detta sker genomtänkt och bra och fortsätta framåt snarare än att tro att vi inte har sett en revolution av skolan.

En bra sak med det sätt på vilket vi hanterat skolan är att skolan i allt väsentligt har varit öppen, vilket i många andra länder inte har varit fallet.

Men det var inte det jag primärt ville prata med Linus Sköld om, fru talman. Jag vill fråga om frånvaroregistret, som S fortsätter att motsätta sig. Vi från Centerpartiets sida, fru talman, vill gärna se ett frånvaroregister så att man kan se vilka elever som faktiskt är i skolan. Det kan vara en revolutionerande tanke, men vi i Centerpartiet tror ändå på att det är bäst för eleverna att vara i skolan om man vill att skolan ska lära dem någonting. I dagsläget har vi inte riktigt koll på om de är i skolan eller inte.

Som jag framförde i talarstolen tidigare har vi sett att i länder, exempelvis Nederländerna, med ett frånvaroregister med systematisk kontroll på vilka elever som är i skolan och vad som händer när de inte är där, som säkrar eleverna och följer upp vad som sker med dem som inte är i skolan, faller frånvaron kraftigt. Det innebär att fler elever är i skolan, vilket innebär att vi får bättre undervisning, vilket innebär att vi får färre som misslyckas i skolan. Vi får fler som lyckas, fler som kan ta sig fram i livet och fler som kan skapa sig en framtid.

Detta vill inte Socialdemokraterna att vi ska lägga tid på i Sverige. Jag undrar hur det kommer sig att ni inte vill det, Linus Sköld.

Anf. 163 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Tack, Niels Paarup-Petersen för frågan! Som jag nämnde i ett tidigare replikskifte finns det positiva effekter av den digitalisering som nu blir tvångspåford väldigt många olika verksamheter och inte minst skolan. Jag tänker att det kommer att finnas positiva lärdomar att dra och att det är ett tillfälle som inte ska försittas. Jag vill därför förvissa Niels Paarup-Petersen om att vi är på väg framåt och att vi kommer att ta med oss dessa erfarenheter. Både Skolinspektionen och Skolverket har redan fått i uppdrag att analysera utfallet av fjärr- och distansundervisningen.

Riksdagen riktade ett tillkännagivande till regeringen om frånvaroregister för inte så hemskt länge sedan. Som känt pågår ett arbete på Skolverket med att analysera nulägesbilden av frånvaron på nationell nivå. Skolverket har därefter också fått uppdraget att titta på vad som skulle krävas för ett införande av ett nationellt frånvaroregister.

Jag tänker att detta inte kan vara okända företeelser för Niels Paarup-Petersen. När vi debatterade detta betänkande – det handlade då om en rapport från Riksrevisionen – redogjorde jag för Socialdemokraternas ståndpunkt, nämligen att den som har makten och ansvaret att åtgärda om en elev inte kommer till skolan är huvudmannen, rektorn och läraren. Ju längre upp du lyfter statistiken, desto mindre nytta kommer den att göra. Den som behöver ha kännedom om det är ju den som har makten och mandatet att göra någonting åt det, eller hur, Niels Paarup-Petersen?

Anf. 164 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka för svaret och rekommendera Linus Sköld och regeringen att i de översikter som ska göras kring vad man kan lära sig av covid faktiskt också titta på vad andra länder har lärt sig. Det gäller inte minst de andra nordiska länderna, där det har varit lite olika effekter. Det har vi försökt få regeringen att göra, men jag kan säga att vi har fått ganska ljumma svar.

Det har alltså kommit ett tillkännagivande om ett nationellt frånvaroregister. Det röstade Socialdemokraterna emot, vilket också Linus Sköld bör vara medveten om. Skälen som lyfts fram här av Linus Sköld är att när man lyfter upp informationen till en högre nivå kommer den längre bort från den som kan göra någonting, och därför behöver vi inte ha ett sådant register.

Då kan man tänka sig att det går lite emot det som har varit själva grunden när det gäller att göra till exempel svensk vård oerhört mycket bättre, nämligen register på nationell nivå om skillnader mellan olika typer av metoder. Det är det som gör att svensk vård och svensk medicinsk forskning etcetera har gått framåt på ett sätt som det knappast gjort i något annat land. Vi har nämligen haft koll på vad vi gör, hur vi gör det, hur det ser ut för hela landet och vilka skillnader som finns.

Detta anser vi att vi bör föra över på skolan för att få bättre koll på vad som sker på nationell nivå. Det handlar inte om att bestämma hur man ska göra utan om att tillsammans utvärdera vad som görs och vad som faktiskt funkar, så att de som är i en profession kan få rådgivning i hur man utövar sitt professionella arbete bättre. Precis som man gör inom vården skulle man också kunna göra inom skolan: inte så många politiska pekfingrar men däremot ett statistiskt och vetenskapligt baserat underlag för utveckling. Men det är som sagt var ingenting som Socialdemokraterna är positiva till i dagsläget, fru talman.

Anf. 165 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Nej, som Niels Paarup-Petersen mycket riktigt pekar på röstade vi emot införandet av ett nationellt frånvaroregister, det av de skäl som jag anförde nyss.

Jag uppfattar att det som Niels Paarup-Petersen efterfrågar i sin senaste replik är ett register över metoder som är framgångsrika, och det är lite grann en annan sak. Evidens, som är det som har varit framgången för

sjukvården, handlar om att isolera en faktor och med vetenskapliga metoder bestämma att det är just den faktorn som får den positiva effekten. I undervisningssituationer, och för delen frånvarosituationer, är sammanhangen ofta så komplexa att det inte kommer att låta sig göras att isolera en faktor. Detta kommer därför inte att med evidens belägga vilka metoder det är som har varit framgångsrika.

Min och Socialdemokraternas ståndpunkt är att ett nationellt register inte kommer att återföra en enda unge till skolan. Däremot kommer rektorer och lärares hårda arbete med att förstå problematiken och använda de metoder som man bedömer kommer att fungera bäst i den enskilda situationen att göra skillnad.

Anf. 166 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag blev förfärad över utfallet mot fristående skolor som Linus Sköld började sitt anförande med, och därför kunde jag inte låta bli att begära replik. Det är en grov generalisering, där Linus Sköld säger att där är sämre kunskaper men högre betyg. Han säger att det är där det finns obehöriga lärare, och han säger att det är fusk med antagningen.

Jag förväntar mig mer av en ledamot som företräder ett regeringsparti än att lägga debattnivån där.

Det finns många friskolor som gör gedigna insatser och där man inte har problem med lärarbehörigheten. Det finns ingen som fuskar med antagningen. Det finns inga problem där. När det gäller det här med sämre kunskaper och högre betyg ger statistiken över nationella prov och betyget du får i svenska, engelska och matte när du slutar nian inte något stöd för det som Linus Sköld står här och säger.

Sådana grova generaliseringar tycker jag är oanständiga i den här kammaren, framför allt när man representerar ett parti som sitter i regeringsställning. Jag måste därför ställa frågan till Linus Sköld: Skäms inte Linus Sköld över att vara så generaliserande och så nonchalant mot alla de elever, lärare och föräldrar som är engagerade i fristående skolor?

Anf. 167 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Jag skäms inte över mitt anförande, Patrick Reslow. Däremot kan man bli lite röd om kinderna när man funderar över hur Patrick Reslow lyssnar. Om han hade lyssnat på mitt anförande hade han hört att påståendena inte handlar om de enskilda som verkar i systemet. De gör sitt bästa utifrån vad systemet medger, och det som systemet premierar, medger och leder till kommer vi att få som resultat.

Jag är inte emot friskolor – hör och häpna, Patrick Reslow! Jag är inte emot lärare på friskolor. Jag tycker inte att det ska falla någon skugga alls över den förälder som väljer en friskola till sitt barn. Jag är inte emot friskolor – hur många gånger ska jag behöva säga det? Jag är emot ett system som leder till segregeringseffekter och som premierar fel drivkrafter.

När det gäller differensen mellan kunskaper och betyg, Patrick Reslow, är grunden statistiska rapporter sammanställda av Skolverket. Det är ju skillnaden mellan betygsresultat och hur det sedan går den första tiden på högskolan som är en av grunderna för det. En annan grund är just skillnaden mellan utfall i nationella prov och betyg, som Patrick Reslow hävdar inte belägger det jag säger, vilket det visst gör.

Jag skäms alltså inte. Möjligen skäms jag över hur dålig Patrick Reslow är på att lyssna.

Prot. 2020/21:103

7 april

Övergripande
skolfrågor

Anf. 168 PATRICK RESLOW (SD) replik:

Fru talman! Det här blir ännu mer absurt. Att säga att det är fusk med antagningen och att man har problem med sämre kunskaper och högre betyg, skulle inte det vara en attack mot lärarna på fristående skolor? Det Linus Sköld står och säger är ju att de här lärarna inte kan tillämpa betygssystemet korrekt. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att Linus Sköld inte ser det själv.

Sedan har vi det här med statistik från Skolverket. Det finns en sida som heter Faktakoll. Det är bara att gå in där och titta. Där kan man se utfallet på betygen i årskurs 9 jämfört med nationella prov. Då ser man att det skiljer lite i ett av ämnena. Nu minns jag inte vilket. Men i alla övriga ämnen, såsom svenska och engelska, ligger de kommunala skolorna över i betygsutfallet jämfört med det nationella provet. Det är större diskrepans i kommunala skolor än i fristående skolor.

Detta är ytterligare ett exempel på hur Socialdemokraterna skapar myter och hur de ser ned på det arbete som bedrivs i fristående skolor. Jag tänker inte ta det här i kammaren. Jag tycker att det är fel. Det finns elever som väljer fristående skolor, och vi har ett valsystem. Det finns engagerade lärare som jobbar i fristående skolor. Det finns rektorer som leder dessa skolor. Det finns föräldrar som är djupt engagerade i sina barns skolgång, oavsett om skolan är kommunal eller fristående. Någon gång måste Socialdemokraterna sluta med att vara ett enfrågeparti. Det vore klädsamt om Linus Sköld här sa: Ja, jag skäms.

Anf. 169 LINUS SKÖLD (S) replik:

Fru talman! Uttalandet om fusk med antagning bygger på ett antal medierapporter från de senaste tio åren. De handlar om hur man gör urval till översökta skolor. En del säger nej till elever som beskrivs som elever med eller i svårigheter medan man i samma stund säger ja till elever som beskrivs som högpresterande. Detta återfinns i mediereportage. *Uppdrag granskning* tog upp det här för tio år sedan. Nu senast, under våren, vittnade en rektor om att friskolor ringer och tar referenser på elever som ska byta skola från hennes skola till fristående skolor.

Jag står inte här och hittar på. Dessa rapporter finns. Sanningshalten och generaliserbarheten i dem kan jag dock inte säga något om. Men rapporterna finns, och jag har inte sagt något annat än det.

Detta till trots är jag inte emot friskolor. Jag är inte emot personalen på friskolor, utan jag tycker att de gör ett bra jobb. Jag tycker att de ska fortsätta att göra ett bra jobb. Däremot tycker jag att system behöver förändras.

Patrick Reslow står här och förnekar betygsinflationen. Den är en direkt konsekvens av marknadsskolan och av att vi styr också offentlig sektor som vore den en marknad. Om en skola sätter höga betyg blir den mer populär och kan då attrahera fler elever och tjäna mer pengar, om man är en vinstdrivande aktör. Det finns drivkrafter som leder till betygsinflation. Patrick Reslow skrattar när jag säger detta. Jag vet inte vad jag ska säga om att man förnekar detta.

Januariavtalspartierna är överens om att vi ska hitta metoder för att jobba mot betygsinflationen. Vi ser nämligen att den är verklig. Det finns

utredare som har utrett frågan, och de säger att den är verklig. Patrick Reslow får fortsätta att förneka det här bäst han vill.

Anf. 170 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Det finns många övergripande skolfrågor, och jag ska tala om den viktigaste av dem. Jag ska tala om varför vi politiker borde se till att varje skattekrona som betalas till skolan ska användas i skolan. De som driver skolor i syfte att maxa sin egen vinstutdelning borde inte få göra det med våra skattepengar. Detta är det mest grundläggande och övergripande systemfelet i svensk skola, och det är dags att vi avslutar detta världsunika skolexperiment. Det har slagit slint. Det är dags att göra om och göra rätt.

Varför är vinstintresset i skolan det mest grundläggande problemet? Det är faktiskt inte bara på grund av det moraliskt tveksamma i att vi har politiker som accepterar att skolkoncerner mitt i en pandemi delar ut vinstbelopp i 100-miljonersklassen till sina ägare samtidigt som 14 procent av eleverna inte går ut grundskolan med behörighet till gymnasiet. Det är inte för att många friskolor inte skulle vara bra. Det är heller inte för att vi i Miljöpartiet tycker att det är dåligt att föräldrar får önska skola. Det tycker vi tvärtom är bra. Men vinstintresset hos vissa skolägare ihop med det faktum att varje elev, in eller ut ur en skola, får stor ekonomisk betydelse för rektorns möjlighet att hålla budget har gjort skolan till en marknad. Det har gjort lärare till servicepersonal och föräldrarna till kunder.

I dag vittnar lärar- och rektorsorganisationer om mer hot från föräldrar. ”Höj mitt barns betyg annars tar vi vår skolpeng och går!” Samtidigt ökar betygsinflationen, det vill säga fler elever får högre betyg än vad de förtjänar.

Det mest alarmerande problemet med marknadsiseringen av skolan är att det driver på skolsegregationen, och skolsegregationen är en av vårt samhälles största utmaningar. Den innebär att vi i dag delar upp elever baserat på deras bakgrund. Elever med högutbildade föräldrar på en skola, och elever med lågutbildade föräldrar på en annan skola. Varför görs det? Logiken är tyvärr enkel. Barn till högutbildade klarar skolan enklare. De kan klara skolan med fler klasskompisar i samma lektionssal och färre lärare per elev. De är helt enkelt billigare. Skolor tjänar pengar på att få, locka till sig och välja ut de elever som är enklast och billigast att undervisa.

Skolsegregationen är inte bara ett hot mot tilliten och sammanhållningen i samhället. Den är också ett hot mot kvaliteten i alla barns utbildning. Vi vet från internationella jämförelser att inget av världens bästa skolsystem är ojämlikt. De som tillverkar Pisaprovet pekar på just skolsegregationen som en av de största frågor som vi svenska politiker måste ta tag i för att vi åter ska få en jämlik skola och en skola i världsklass.

I Sverige delar vi dock inte bara upp barn efter bakgrund. Vi ger också de barn som har tuffast förutsättningar de lägst utbildade lärarna. Vi ger dem mindre resurser än de behöver. För när vi fördelar skolpengen baserat på snitteleven, samtidigt som det inte längre finns några skolor som är genomsnittliga, kommer de elever på skolor som har många elever med goda chanser redan från början att få mer resurser än de behöver och de elever som går på skolor där många klasskompisar kommer från hem med stora utmaningar inte att få det som krävs. Detta är en av orsakerna till att många barn i Sverige inte klarar skolan.

Hur kommer sig detta? Varför satsar inte kommunerna bara mer pengar på de skolor där det inte går så bra? Faktum är att de flesta försöker göra det. Man försöker göra socioekonomiska fördelningar av skolpengen. Men i grunden är regeln att om man har en skola med stora problem får man inte ge den extra resurser om man inte ger extra resurser till alla skolor, även dem som inte har dessa problem.

Det går alltså inte att gå in med stora resurser just till den skola där många barn riskerar att rekryteras in i kriminella gäng om man inte samtidigt ger jättemycket resurser till friskolan mitt i stan. Det här gör att det blir superdyrt att satsa där det behövs som mest.

Dessutom är det så att många kommuners så kallade socioekonomiska peng faktiskt inte ens räcker till de där extra resurserna – ofta därför att den är för liten från början, men ibland därför att den går till att betala för de tomma skolplatser som kommunen måste ha när elever till exempel flyttar eller för att ha beredskap för att ta emot elever från fristående skolor. Detta är ett problem.

Marknadslogiken påverkar dock inte bara friskolor med vinstintresse, utan den påverkar alla skolor. I dag betyder bilden av en skola ibland mer än innehållet. Varumärket blir allt viktigare, även för kommunala skolor och för idéburna friskolor som inte drivs av intresset att tjäna pengar utan lägger varje krona på barnens utbildning. Till och med kommunala skolor har i undersökningar blivit påkomna med att försöka slippa elever som har resurskrävande funktionsnedsättningar som diabetes eller adhd.

Marknadslogiken påverkar alla, och i slutändan är vi alla förlorare i detta skolspel – ja, alla utom de som tjänar pengarna, förstås. Det allra kortaste strået drar de barn som hade sämst chanser från start. Landsbyg- dens byskolor och små skärgårdsskolor hamnar också i kläm i dagens elevpengssystem, för när samma peng ska betalas per elev blir det ibland omöjligt dyrt att hålla de små skolorna öppna. Även om byskolan är dyrare än skolan i centrum måste nämligen kommunen ge friskolan i centrum mer pengar om den ger byskolan mer pengar. Det är det här som inte riktigt lilar.

Dagens marknadsskola driver mot stordrift och effektiviseringar, och vi i Miljöpartiet vet att stora skolor inte passar alla barn. Dagens marknadsskola kräver också ökade regleringar för vi ska se till att de aktiebolag som har som syfte att göra så stor vinst som möjligt åt sina ägare ger barnen den skolgång de har rätt till. Vi vet att drivkraften att tjäna pengar inte alltid går hand i hand med vad som är bäst för eleverna. Det är bara att titta på uttalandet från Ulla Hamilton, vd för Friskolornas riksförbund, när utredningen om skolbibliotek presenterades: Enligt de vinstdrivande friskolorna vore det bättre med lite böcker i korridorerna än riktiga bibliotek med utbildad personal. Det går såklart bara att tycka så om syftet är att spara pengar.

De här dedikerade reglerna gör även att det blir mindre frihet för alla friskolor. De idéburna aktörerna, som många gånger är innovatörerna i välfärden, får också sämre möjligheter att göra pedagogiska vägval som kan leda skolan framåt.

Ärligt talat: Friskolereformen blev inte som vi ville. Vi i Miljöpartiet ville ha valfrihet och pedagogisk mångfald. Vi ville ha en skola där man fostrar medborgare, inte kunder. Vi ville ha tillit framför betungande kontroll, och vi vill att varje unge ska få en ärlig chans att gå ut nian med både

framtidstro och behörighet till gymnasiet. Vi vill ha en mångfald av skolor, och vi vill att föräldrar ska ha möjlighet att välja. Vi vill att kommuner ska ha råd både med skolorna i byn och skärgården och med skolorna i förorten – och att de ska kunna se till att alla barn får utvecklas fullt ut. Samtidigt ska idéburna friskolor kunna bidra med innovation i välfärden.

Vi vill få bukt med skolsegregationen och ojämlikheten, och jag vet att det krävs mer för att nå dit. Men om vi får bort dem som vill maxa sin egen vinning framför att se till att barnen får den bästa möjliga utbildningen ur skolekvationen och avskaffar marknadsstyrningen av skolan är vi en bra bit på vägen.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 171 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Jag kan börja med att säga att jag håller med Annika Hirvonen om att vi har ett problem med skolsegregation. Så långt är vi överens. Sedan finns det numera jag vet inte hur många rapporter som beskriver att det egentligen inte är skolsegregationen som är Sveriges stora problem. Det är i stället boendesegregationen, och den spiller också över på att vi har en skolsegregation. Det vi verkligen måste göra någonting åt är alltså boendesegregationen.

Ett sätt att minska riskerna för skolsegregation är att verkligen skapa det fria skolvalet – att se till att alla väljer och att alla får information, så att de inte bara väljer den skola som är närmast.

När det gäller den betygsinflation som flera här pratar om skulle jag vilja säga att Linus Skölds regering hade kunnat göra något åt den om man hade verkställt riksdagens beslut från 2015, 2016 och 2017 om digitaliserade nationella prov med central och extern rättning. Då hade vi kommit åt betygsinflationen, men det är Linus Skölds regering som inte har verkställt det riksdagen redan har beslutat.

Det som gör mig lite upprörd är att Annika Hirvonen står här och påstår att det handlar om hundratals miljoner i vinst och annat när det gäller friskolor. Vi har fantastiska friskolor, och jag skulle vilja höra Annika Hirvonen berätta för mig vilka friskolor det är som tar ut hundratals miljoner i vinstutdelningar och som skor sig på andra. Det där är nämligen en myt. Vad är egentligen vinsten hos våra friskolor, tror Annika Hirvonen? Är det 10 procent, 20 procent eller 30 procent? Vad tror Annika Hirvonen att vinsten är bland våra friskolor i Sverige?

Anf. 172 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt glädjande att även Kristina Axén Olin erkänner att skolsegregationen är ett stort samhällsproblem.

Precis som Kristina Axén Olin ser jag också att boendesegregationen utgör ungefär 70 procent av orsaken till skolsegregationen. Som skolpolitiker vill jag ta ansvar för det här problemet och göra det jag kan för att förändra. 30 procent av skolsegregationen beror på hur vi politiker har riggat antagningssystemet till skolorna. 30 procent ligger inom vår makt – vi som jobbar med skolfrågor. Det är därför jag lyfter skolsegregationen.

Jag vill utveckla vad vi vill göra för att motverka den del som har med skolvalssystem att göra. Jag tror också att vi behöver ett gemensamt system för skolval. Det ska vara enkelt för alla föräldrar. När det är dags för

barnen att välja skola ska man kunna gå in i en enda portal, och där ska alla skolor finnas tillgängliga tillsammans med all information man behöver om dessa skolor. Alla ska också kunna välja samtidigt; ingen ska ha något försprång, och inga platser ska vara paxade på förhand. Det ska vara lika möjligheter – ett rättvist skolval för alla. Jag tror att det är bra att börja där.

Jag tror dock inte att det räcker. Så länge det finns aktörer som tjänar pengar på skolegregation kommer det att finnas olika sätt att påverka vilka elever som går i en viss skola – genom marknadsföring, lokalisering av skolan med mera. Vi kommer som sagt en bra bit med ett gemensamt skolval, men det räcker inte hela vägen.

Samtidigt har alla politiker som jobbar med bostadsplanering och samhällsplanering ute i kommunerna ett ansvar att motverka ett segregerat samhälle på bostadsnivå. Det är otroligt viktigt.

Anf. 173 KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik:

Fru talman! Annika Hirvonen valde att inte svara på min fråga. I stället kan hon fortsätta sprida dessa myter om att det är hundratals miljoner i vinst eller utdelning, eller vad Annika Hirvonen nu menade – det var lite oklart.

Jag kan tala om för Annika Hirvonen att det inte finns några sådana vinster bland friskolorna. Ganska nyligen kom en rapport som visade att den totala marginalen för friskolorna är ungefär plus 2 procent eller 2 ½ procent. Vi har två friskolekoncerner som har gjort utdelningar, men de koncernerna hade gått in med ett större ägartillskott redan tidigare. Egentligen har de alltså fortfarande inte tagit ut någon vinst. Fortsätt inte sprida myter om att det görs stora vinstuttag om hundratals miljoner! Det är nämligen inte sant.

Sedan skulle jag vilja höra om Miljöpartiet är på väg att lämna januariöverenskommelsen – annars kan jag påminna om vad som står i överenskommelsen:

”Den enskildas valfrihet är en central del av den svenska välfärdsmodellen. Därför behövs en mångfald av aktörer och goda villkor för enskilt drivna verksamheter inom välfärden som underlättar den enskildes aktiva val. Regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. Höga kvalitetskrav ska vara styrande. Detta kommer att uttryckas i vårändringsbudgeten 2019. Förslag kommer läggas för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden oavsett driftform har likvärdiga villkor.”

Tänker Miljöpartiet lämna januariöverenskommelsen?

Anf. 174 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag får konstatera att om någon ställer väldigt många frågor i en replik tar det oftast lite längre tid att svara på dem – man hinner inte med alla frågor.

Vi börjar med vinstutdelningsfrågan. Det var Academedia som delade ut över 100 miljoner i vinst under pandemin; det är fakta. Men som jag försökte att förtydliga i mitt anförande handlar det inte nödvändigtvis bara om det moraliska i att några kronor som kunde ha gått till att se till att fler barn klarar skolan i stället går till aktieägare i utlandet. Det är inte bara

detta som är problemet, utan det är också vilka drivkrafter som den här marknadsstyrningen ger alla skolor. Det gäller inte bara friskolorna eller dem som tjänar pengar i systemet, utan även de kommunala skolorna och de idéburna skolorna påverkas av det marknadstänkande och den styrningsmodell som vi har skapat och som vi inte tycker fungerar.

Nej, vi kommer inte att lämna januariavtalet, och det finns ingenting i mitt anförande som antyder något annat. Det är dock väldigt glädjande att Kristina Axén Olin har läst januariavtalet; det är ett mycket viktigt dokument.

En annan fråga som jag inte hann besvara i den första repliken är frågan om digitalisering av nationella prov. Den tidsplanen har sinkats av en ny EU-dom som har kommit, Schrems II-domen. Detta är mycket beklagligt. Jag ser väldigt mycket fram emot digitaliserade nationella prov, inte bara för att det blir ett verktyg för att motverka betygsinflationen, som är ett stort problem, utan också för att det kan avlasta från en hel del rättningsarbete när allt fler av proven kan automaträttas i stället för att lärare behöver göra detta när det gäller de enkla uppgifterna.

Anf. 175 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att säga att det var roligt att höra Moderaternas promovera januariavtalet; det är vi inte jättevana vid.

Jag instämmer med Annika Hirvonen i att det absolut finns saker som inte är perfekta i skolsystemet som det är i dag. Det finns problem kopplat till hur systemet funkar bland annat när det gäller fristående skolor och kommunala skolor. Men jag tycker ändå att vi bör förhålla oss till fakta.

En faktabit som jag tycker att vi ska precisera är att det inte går att ha en skola utan att det levereras överskott, för då har man inte möjlighet att investera i framtiden. Även kommuner måste gå plus.

En annan del som är fakta är att det finns flera exempel på kommuner som satsar efter specifika krav, till exempel landsbygdsperspektiv, glesbygd etcetera. Detta är ingenting som är omöjligt att göra, så det är inte korrekt att man inte får göra det.

En tredje del som är fakta är att det är direkt felaktigt om vi säger att vi fördelar elever efter bakgrund på grund av fristående skolor. I en skola där detta enbart baseras på närhet skulle segregationen vara total, och det skulle enbart vara föräldrarnas plånbok och var de har råd att köpa hus eller lägenhet eller hyra bostad som skulle avgöra vilken skola de kan skicka barnen till.

Ytterligare en del som jag vill lyfta fram, som förefaller vara fakta för Annika Hirvonen men som jag vill ifrågasätta, är tron att kommunerna var perfekta och goda innan fristående skolor kom in. Det är anmärkningsvärt naivt, skulle jag vilja säga. Att undvika att säkra särskilt stöd och många andra saker som diskuterats i dag är ingenting som fristående skolor har kommit på, utan dessa saker har varit problem i kommuner överallt i all evighet. Det har däremot blivit enklare att få särskilt stöd de senaste åren, vilket är väldigt positivt.

Miljöpartiet har lyft fram många saker. En skolpengsreform behövs; det är vi överens om. Men regeringen som MP ingår i har ju inte levererat något förslag. Är det inte dags att komma med ett förslag i stället för att enbart klaga på att dagens situation inte fungerar?

Anf. 176 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Jag undrar om inte Niels Paarup-Petersen gör sig lite dummare än vad han behöver. Vinstdebatten handlar inte om att vi skulle vara emot att någon går plus i sin budget, utan den handlar om vad som händer med det där plusset. Landar det i fickorna på aktieägare i utlandet, eller går det tillbaka till skolan? Leder det till att man öppnar nya skolor? Leder det till att man anställer fler lärare eller köper in fler böcker? Vad vet vi? Vad behöver barnen i skolorna? Det är ju detta som vinstdebatten handlar om.

Vi i Miljöpartiet har varken föreslagit något avskaffande av skolvalet eller någon total närhetsprincip. Det var flera saker i anförandet som jag måste säga inte riktigt handlade om det som jag pratade om. Du får gärna upprepa, Niels, om det var någonting mer jag måste dementera som jag helt enkelt inte hann skriva ned i denna kavalkad av vantolkningar.

Anf. 177 NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik:

Fru talman! Min ärade kollega frågade om jag kunde precisera vad hon inte har svarat på. Jag skulle vilja inleda med att säga att det som Annika Hirvonen inte har svarat på är en väldigt tydlig fråga som jag ställde: Varför har inte regeringen kommit med ett förslag på att reformera skolpengen? Vi är ju överens om att detta borde ske, men det har inte kommit något förslag från regeringen. Om jag minns rätt ingår Annika Hirvönens parti i regeringen – även om jag kanske är lite korkad ibland anser jag att detta borde vara korrekt uppfattat, fru talman.

Jag skulle gärna vilja höra från Annika Hirvonen vad det är som gör att det är möjligt att stå i kammaren och klaga på att skolpengssystemet inte fungerar som det ska men inte möjligt för den regering som man sitter i att leverera ett förslag. Min uppfattning är att det är handlingar som gör skillnad i skolan – inte ord.

Anf. 178 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Det som Niels Paarup-Petersen lyfter upp här om reform av skolpengen är ju en otroligt viktig fråga. Jag önskar att den hade stått högst upp i skolavsnittet i januariavtalet.

Nu har ju regeringen haft fullt upp med att genomföra januariavtalet och dessutom hanterat pandemin. Skolan har ju blivit otroligt påverkad av coronapandemin, och detta har gjort att flera av de planerade processerna har blivit försenade. Jag hoppas ändå att vi i den här kammaren ska få rösta om ett reformerat skolpengssystem före nästa val, och jag hoppas att vi då också får en majoritet för det.

Det finns några riktigt bra delar i den utredning som Björn Åstrand har lämnat som berör skolpengen, bland annat det faktum att de kommunala skolorna inte blir kompenserade i systemet för sitt skolpliktsansvar. Detta är alltså ansvaret att alltid erbjuda barn en utbildningsplats i närheten av där de bor, oavsett om barnet är nyinflyttat och bor längst ut i skogen eller, för den delen, om en fristående skola går i konkurs.

Jag hoppas att vi blir överens om det förslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 8 april.)

§ 20 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Motioner

med anledning av skr. 2020/21:115 Verksamheten i Europeiska unionen under 2020

2020/21:3909 av Björn Söder m.fl. (SD)

2020/21:3910 av Håkan Svenneling m.fl. (V)

2020/21:3925 av Kerstin Lundgren m.fl. (C)

§ 21 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 6 april

2020/21:620 Evenemangsstöd till bland annat kultur och idrott

av *Edward Riedl* (M)

till kultur- och demokratiminister *Amanda Lind* (MP)

2020/21:621 Åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck

av *Alexandra Anstrell* (M)

till statsrådet *Märta Stenevi* (MP)

2020/21:622 Företag som nekats kortidsstöd

av *Alexandra Anstrell* (M)

till näringsminister *Ibrahim Baylan* (S)

2020/21:623 Ökande säkerhetshot mot Sverige

av *Alexandra Anstrell* (M)

till statsrådet *Mikael Damberg* (S)

§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 6 april

2020/21:2411 Simulatortest för bedömning av körförmåga

av *Johan Hultberg* (M)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2020/21:2412 Kustnära fiske

av *Runar Filper* (SD)

till statsrådet *Jennie Nilsson* (S)

2020/21:2413 Ojämlig tillgänglighet till bröstcancerrehabilitering

av *Ulrika Jörgensen* (M)

till socialminister *Lena Hallengren* (S)

2020/21:2414 Trafikmedicinska krav för körkort

av *Johan Hultberg* (M)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2020/21:2415 Säkerställande av enhetliga kriterier vid granskning av studieförbundenav *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2416 Tillgång till studieförbundens system, underlag och samverkanspartner för att kunna utföra en rättvis revisionav *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2417 Rysslands truppnrävaro vid gränsen mot Ukrainaav *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2418 Skattemedel till föreningar inom studieförbunden med kopplingar till extremism och organiserad brottslighetav *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2419 Åtgärder för att begränsa fusk bland studieförbundenav *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2420 Uppföljning av bidragsfusk hos studieförbundenav *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2421 Uppgifter som framkommit om Tillväxtverketav *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2422 Pant på mobiler och liknandeav *Åsa Coenraads* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2423 Internationellt skydd av armeniska kulturskatterav *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2424 Digital arkivering av bokföreläsningav *Mikael Eskilandersson* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2425 Överlåtelse av ålfisketillståndav *Runar Filper* (SD)

till statsrådet Jennie Nilsson (S)

2020/21:2426 Tillståndsprocessen för vattenbrukav *Runar Filper* (SD)

till statsrådet Jennie Nilsson (S)

2020/21:2427 Klassificering av vattenbrukav *Runar Filper* (SD)

till statsrådet Jennie Nilsson (S)

2020/21:2428 Ansökan om slutförvar och utbyggd kapacitet för mellanlagring av använt kärnbränsleav *Mattias Bäckström Johansson* (SD)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2429 Brister i utbetalningar av stödav *Alexander Christiansson* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

Prot. 2020/21:103
7 april

2020/21:2430 Stenmård
av *Runar Filper* (SD)
till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)
2020/21:2431 Vacciner till andra länder
av *Hans Wallmark* (M)
till statsrådet Per Olsson Fridh (MP)

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 21.49.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 7 anf. 24 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 51 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 81 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 109 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 130 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 155 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om faktapromemoria	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 6 Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset.....	2
Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU46.....	2
Anf. 1 ÅSA WESTLUND (S)	2
Anf. 2 ELISABETH SVANTESSON (M)	5
Anf. 3 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	7
Anf. 4 TALMANNEN.....	7
Anf. 5 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	7
Anf. 6 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	8
Anf. 7 ELISABETH SVANTESSON (M) replik.....	8
Anf. 8 DENNIS DIOUKAREV (SD).....	9
Anf. 9 ULLA ANDERSSON (V).....	10
Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	12
Anf. 11 ULLA ANDERSSON (V) replik.....	12
Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S) replik.....	13
Anf. 13 ULLA ANDERSSON (V) replik.....	13
Anf. 14 JAKOB FORSSMED (KD).....	14
Anf. 15 JOAR FORSSELL (L)	16
Anf. 16 ULLA ANDERSSON (V) replik.....	17
Anf. 17 JOAR FORSSELL (L) replik	17
Anf. 18 ULLA ANDERSSON (V) replik.....	18
Anf. 19 JOAR FORSSELL (L) replik	18
Anf. 20 KAROLINA SKOG (MP).....	19
(Beslut fattades under § 14.).....	21
§ 7 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet	
Tillsammans mot brott	21
Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU17	21
Anf. 21 PETER LÖBERG (S)	21
Anf. 22 ELLEN JUNTTI (M).....	23
Anf. 23 HELENA VILHELMSSON (C).....	26
Anf. 24 LINDA WESTERLUND SNECKER (V).....	28
Anf. 25 ELLEN JUNTTI (M) replik	29
Anf. 26 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik.....	30
Anf. 27 ELLEN JUNTTI (M) replik	30
Anf. 28 LINDA WESTERLUND SNECKER (V) replik.....	31
Anf. 29 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD).....	31
Anf. 30 JOHAN PEHRSON (L).....	33
(Beslut fattades under § 14.).....	35
§ 8 Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter	36
Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU20.....	36

Anf. 31 ELLEN JUNTTI (M)	36
Anf. 32 KATJA NYBERG (SD).....	38
Anf. 33 HELENA VILHELMSSON (C)	39
Anf. 34 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	40
Anf. 35 JOHAN PEHRSON (L)	42
Anf. 36 CARINA ÖDEBRINK (S).....	43
Anf. 37 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	45
Anf. 38 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	45
Anf. 39 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	45
Anf. 40 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	46
Anf. 41 LINDA WESTERLUND SNECKER (V).....	46
Anf. 42 RASMUS LING (MP)	47
Anf. 43 JOHAN PEHRSON (L) replik	48
Anf. 44 RASMUS LING (MP) replik	49
Anf. 45 JOHAN PEHRSON (L) replik	49
Anf. 46 RASMUS LING (MP) replik	50
(Beslut fattades under § 14.)	50
§ 9 Effektivare hantering av häktningar och minskad	
isolering	50
Justitiekammarens betänkande 2020/21:JuU43.....	50
Anf. 47 ELLEN JUNTTI (M)	50
Anf. 48 KATJA NYBERG (SD).....	53
Anf. 49 HELENA VILHELMSSON (C)	55
Anf. 50 LINDA WESTERLUND SNECKER (V).....	57
Anf. 51 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	58
Anf. 52 CARINA ÖDEBRINK (S).....	60
Anf. 53 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	63
Anf. 54 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	63
Anf. 55 ELLEN JUNTTI (M) replik.....	63
Anf. 56 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	64
Anf. 57 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	64
Anf. 58 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	65
Anf. 59 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD) replik	65
Anf. 60 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	66
Anf. 61 KATJA NYBERG (SD) replik.....	66
Anf. 62 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	67
Anf. 63 KATJA NYBERG (SD) replik.....	67
Anf. 64 CARINA ÖDEBRINK (S) replik.....	67
Anf. 65 JOHAN PEHRSON (L)	68
Anf. 66 RASMUS LING (MP)	69
(Beslut fattades under § 14.)	71
§ 10 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor	71
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU20	71
Anf. 67 JOHAN HULTBERG (M)	71
Anf. 68 CHRISTINA ÖSTBERG (SD)	72
Anf. 69 ANDERS W JONSSON (C)	74
Anf. 70 KARIN RÅGSJÖ (V)	76
Anf. 71 PIA STEENSLAND (KD)	78
Anf. 72 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	79
Anf. 73 PIA STEENSLAND (KD) replik	80

Anf. 74	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	80	Prot. 2020/21:103
Anf. 75	PIA STEENSLAND (KD) replik	81	7 april
Anf. 76	BARBRO WESTERHOLM (L)	81	-----
Anf. 77	LENA EMILSSON (S)	83	
Anf. 78	PIA STEENSLAND (KD) replik	84	
Anf. 79	LENA EMILSSON (S) replik	85	
Anf. 80	PIA STEENSLAND (KD) replik	85	
Anf. 81	LENA EMILSSON (S) replik	86	
Anf. 82	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	86	
Anf. 83	LENA EMILSSON (S) replik	86	
Anf. 84	KARIN RÅGSJÖ (V) replik	87	
Anf. 85	LENA EMILSSON (S) replik	87	
Anf. 86	JOHAN HULTBERG (M) replik	88	
Anf. 87	LENA EMILSSON (S) replik	88	
Anf. 88	JOHAN HULTBERG (M) replik	89	
Anf. 89	LENA EMILSSON (S) replik	89	
Anf. 90	BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	90	
Anf. 91	LENA EMILSSON (S) replik	90	
Anf. 92	BARBRO WESTERHOLM (L) replik.....	91	
Anf. 93	LENA EMILSSON (S) replik	91	
Anf. 94	NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	91	
Anf. 95	ANDERS W JONSSON (C) replik	92	
Anf. 96	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik.....	92	
Anf. 97	ANDERS W JONSSON (C) replik	93	
Anf. 98	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik.....	93	
Anf. 99	JOHAN HULTBERG (M) replik	93	
Anf. 100	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik.....	94	
Anf. 101	JOHAN HULTBERG (M) replik	94	
Anf. 102	NICKLAS ATTEFJORD (MP) replik.....	95	
	(Beslut fattades under § 14.).....	95	
§ 11	Grönbok om åldrande – Främja solidaritet och ansvar		
	mellan generationerna	95	
	Socialutskottets utlåtande 2020/21:SoU35	95	
	Anf. 103 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	95	
	Anf. 104 ANN-CHRISTIN AHLBERG (S).....	96	
	(forts. § 15).....	97	
	Ajournering.....	98	
	Återupptaget sammanträde	98	
§ 12	Beslut om ärenden som slutdebatterats den 24 mars	98	
	SoU33 Vård av unga vid Statens institutionsstyrelses		
	särskilda ungdomshem	98	
	TU7 Sjöfartsfrågor.....	98	
	TU8 Kollektivtrafikfrågor	100	
§ 13	Beslut om ärende som slutdebatterats den 25 mars.....	101	
	KrU4 Kultur för alla	101	
§ 14	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens		
	sammanträde	103	
	FiU46 Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till		
	äldreomsorgen med anledning av coronaviruset	103	

JuU17 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott	103
JuU20 Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter	105
JuU43 Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering.....	106
SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor	107
§ 15 (forts. från § 11) Grönbok om åldrande – Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna (forts. SoU35).....	108
Anf. 105 ANN-BRITT ÅSEBOL (M)	108
Anf. 106 CHRISTINA ÖSTBERG (SD)	110
Anf. 107 ANDERS W JONSSON (C)	111
Anf. 108 KARIN RÅGSJÖ (V)	112
Anf. 109 BARBRO WESTERHOLM (L).....	114
Anf. 110 NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	115
(Beslut skulle fattas den 8 april.).....	116
§ 16 Livmoderhalscancer	116
Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU36	116
Anf. 111 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	116
Anf. 112 DAG LARSSON (S).....	118
Anf. 113 ULRIKA JÖRGENSEN (M).....	119
Anf. 114 CLARA ARANDA (SD)	120
Anf. 115 ANDERS W JONSSON (C)	121
Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V)	123
Anf. 117 BARBRO WESTERHOLM (L).....	124
Anf. 118 NICKLAS ATTEFJORD (MP).....	125
(Beslut skulle fattas den 8 april.).....	126
§ 17 Punktskatt	126
Skatteutskottets betänkande 2020/21:SkU20	126
Anf. 119 BORIANA ÅBERG (M).....	126
Anf. 120 DAVID LÅNG (SD)	128
Anf. 121 HELENA VILHELMSSON (C)	130
Anf. 122 TONY HADDOU (V).....	133
Anf. 123 HAMPUS HAGMAN (KD).....	134
Anf. 124 PATRIK LUNDQVIST (S).....	135
Anf. 125 BORIANA ÅBERG (M) replik	137
Anf. 126 PATRIK LUNDQVIST (S) replik	137
Anf. 127 BORIANA ÅBERG (M) replik	137
Anf. 128 PATRIK LUNDQVIST (S) replik	138
Anf. 129 REBECKA LE MOINE (MP).....	138
(Beslut skulle fattas den 8 april.).....	139
§ 18 Skatteförfarande och folkbokföring	140
Skatteutskottets betänkande 2020/21:SkU22	140
Anf. 130 BORIANA ÅBERG (M).....	140
Anf. 131 DAVID LÅNG (SD)	141
Anf. 132 ALIREZA AKHONDI (C).....	144
Anf. 133 FÖRSTE VICE TALMANNEN	146

Anf. 134	BORIANA ÅBERG (M) replik.....	146
Anf. 135	ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	147
Anf. 136	BORIANA ÅBERG (M) replik.....	147
Anf. 137	ALIREZA AKHONDI (C) replik.....	147
Anf. 138	TONY HADDOU (V).....	148
Anf. 139	HAMPUS HAGMAN (KD).....	149
Anf. 140	GULAN AVCI (L).....	150
Anf. 141	ANNA VIKSTRÖM (S).....	152
Anf. 142	REBECKA LE MOINE (MP).....	154
	(Beslut skulle fattas den 8 april.).....	155
§ 19	Övergripande skolfrågor.....	155
	Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU10.....	155
Anf. 143	KRISTINA AXÉN OLIN (M).....	155
Anf. 144	PATRICK RESLOW (SD).....	156
Anf. 145	NIELS PAARUP-PETERSEN (C).....	158
Anf. 146	DANIEL RIAZAT (V).....	160
Anf. 147	CHRISTIAN CARLSSON (KD).....	163
Anf. 148	ROGER HADDAD (L).....	164
Anf. 149	PATRICK RESLOW (SD) replik.....	166
Anf. 150	ROGER HADDAD (L) replik.....	166
Anf. 151	PATRICK RESLOW (SD) replik.....	166
Anf. 152	ROGER HADDAD (L) replik.....	167
Anf. 153	LINUS SKÖLD (S).....	167
Anf. 154	KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik.....	169
Anf. 155	LINUS SKÖLD (S) replik.....	169
Anf. 156	KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik.....	170
Anf. 157	LINUS SKÖLD (S) replik.....	170
Anf. 158	ROGER HADDAD (L) replik.....	171
Anf. 159	LINUS SKÖLD (S) replik.....	171
Anf. 160	ROGER HADDAD (L) replik.....	171
Anf. 161	LINUS SKÖLD (S) replik.....	172
Anf. 162	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	172
Anf. 163	LINUS SKÖLD (S) replik.....	172
Anf. 164	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	173
Anf. 165	LINUS SKÖLD (S) replik.....	173
Anf. 166	PATRICK RESLOW (SD) replik.....	174
Anf. 167	LINUS SKÖLD (S) replik.....	174
Anf. 168	PATRICK RESLOW (SD) replik.....	175
Anf. 169	LINUS SKÖLD (S) replik.....	175
Anf. 170	ANNIKA HIRVONEN (MP).....	176
Anf. 171	KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik.....	178
Anf. 172	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	178
Anf. 173	KRISTINA AXÉN OLIN (M) replik.....	179
Anf. 174	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	179
Anf. 175	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	180
Anf. 176	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	181
Anf. 177	NIELS PAARUP-PETERSEN (C) replik.....	181
Anf. 178	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	181
	(Beslut skulle fattas den 8 april.).....	181
§ 20	Bordläggning.....	182

Prot. 2020/21:103	§ 21 Anmälan om interpellationer	182
7 april	§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar	182
-----	§ 23 Kammaren åtskildes kl. 21.49.	184